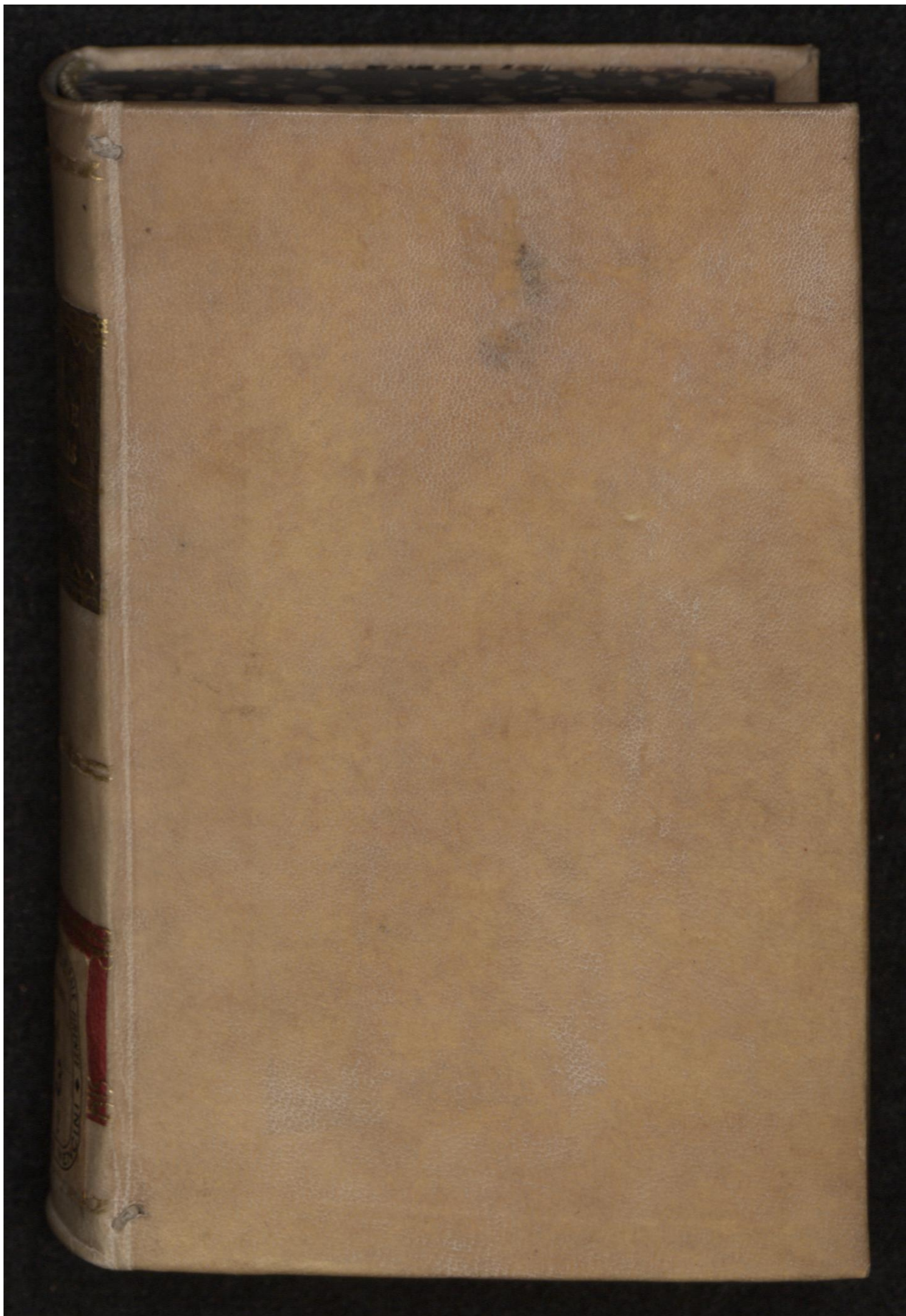
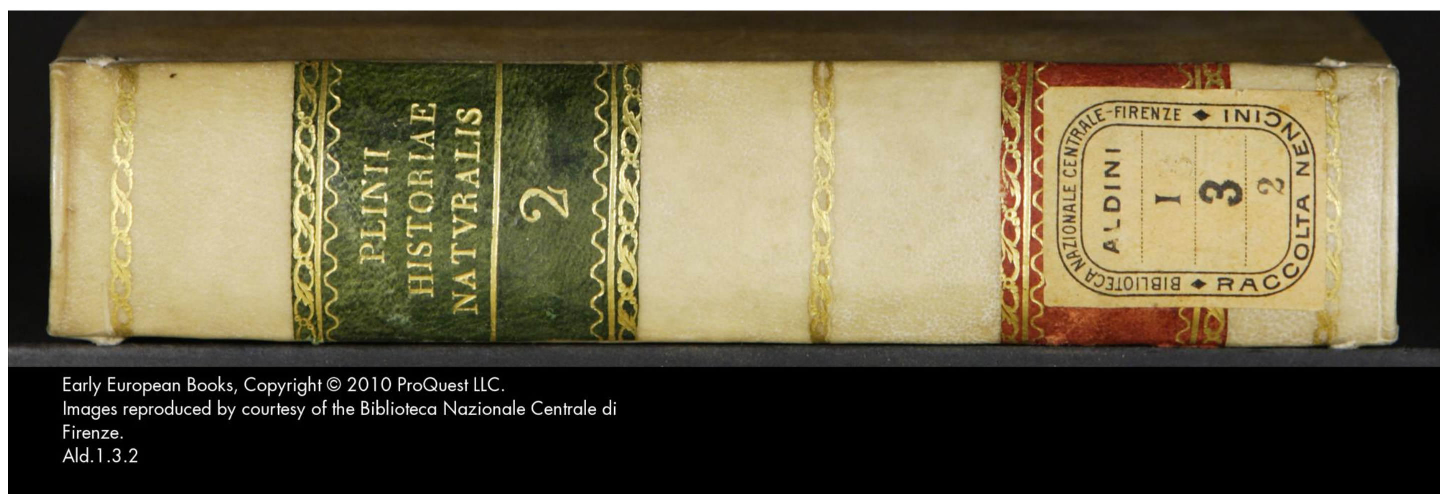
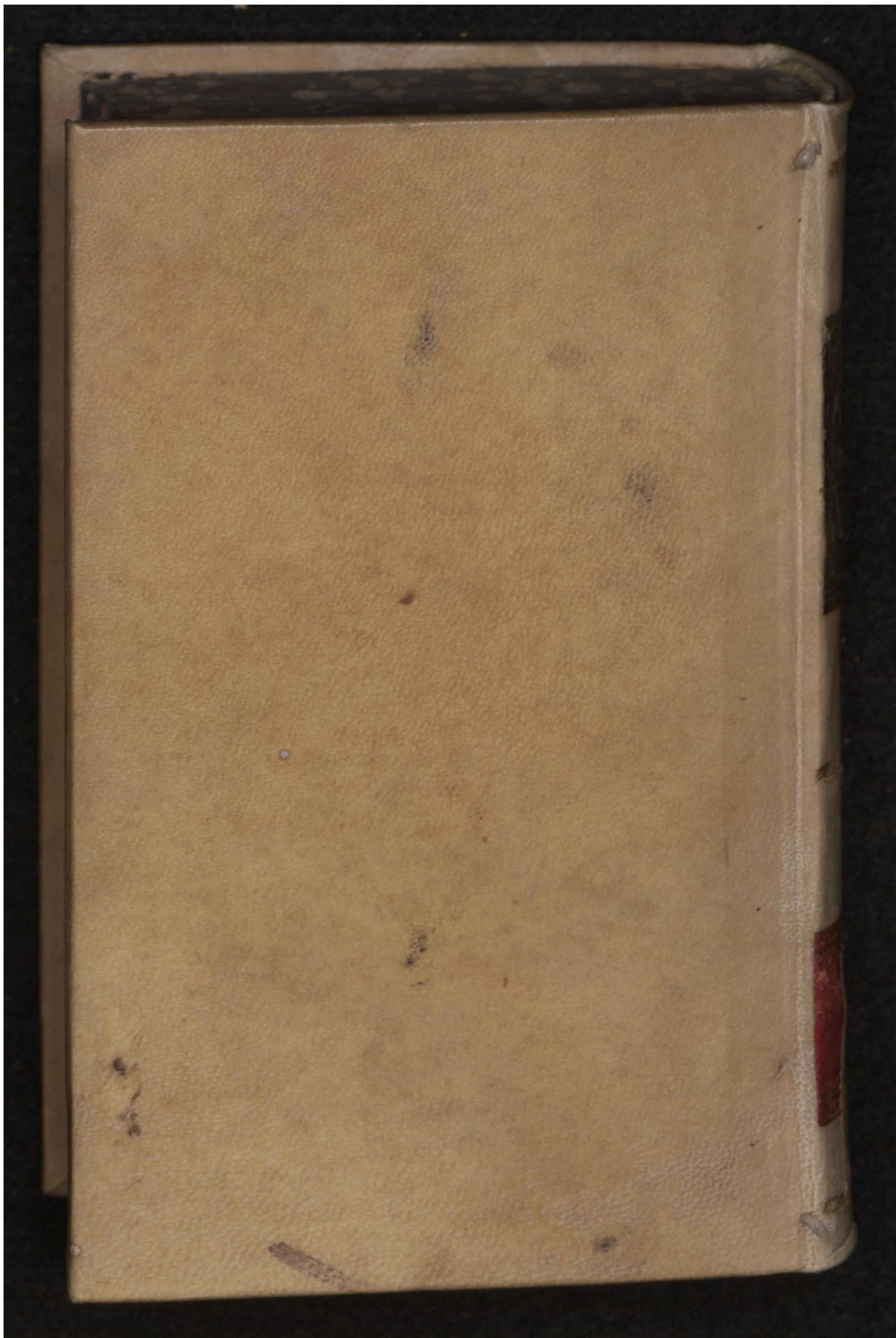

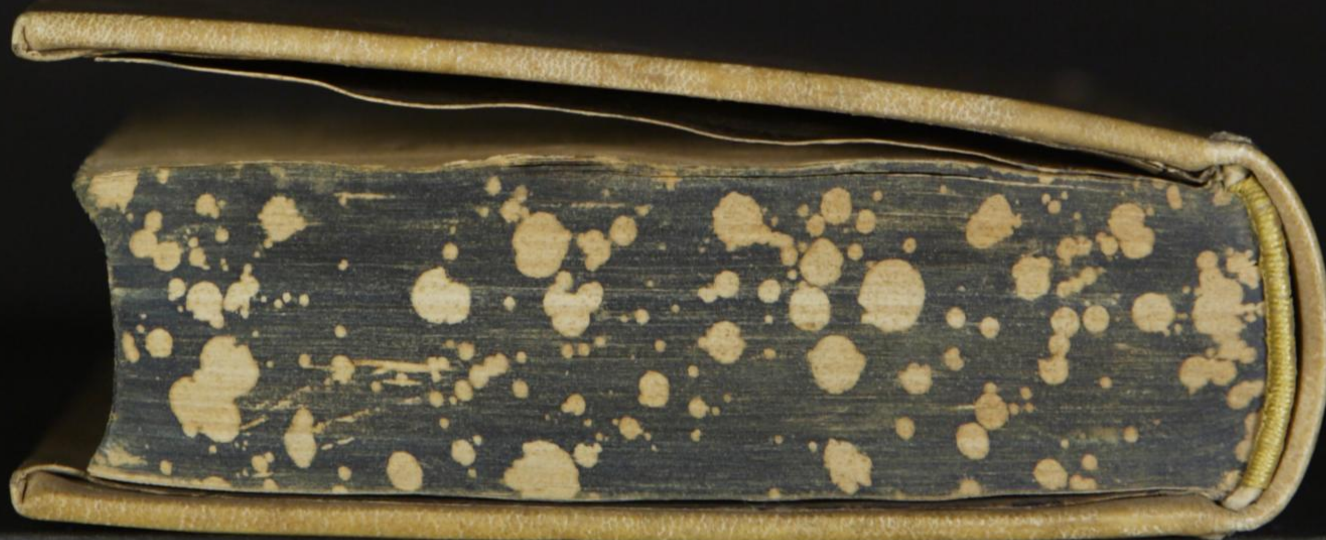
Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

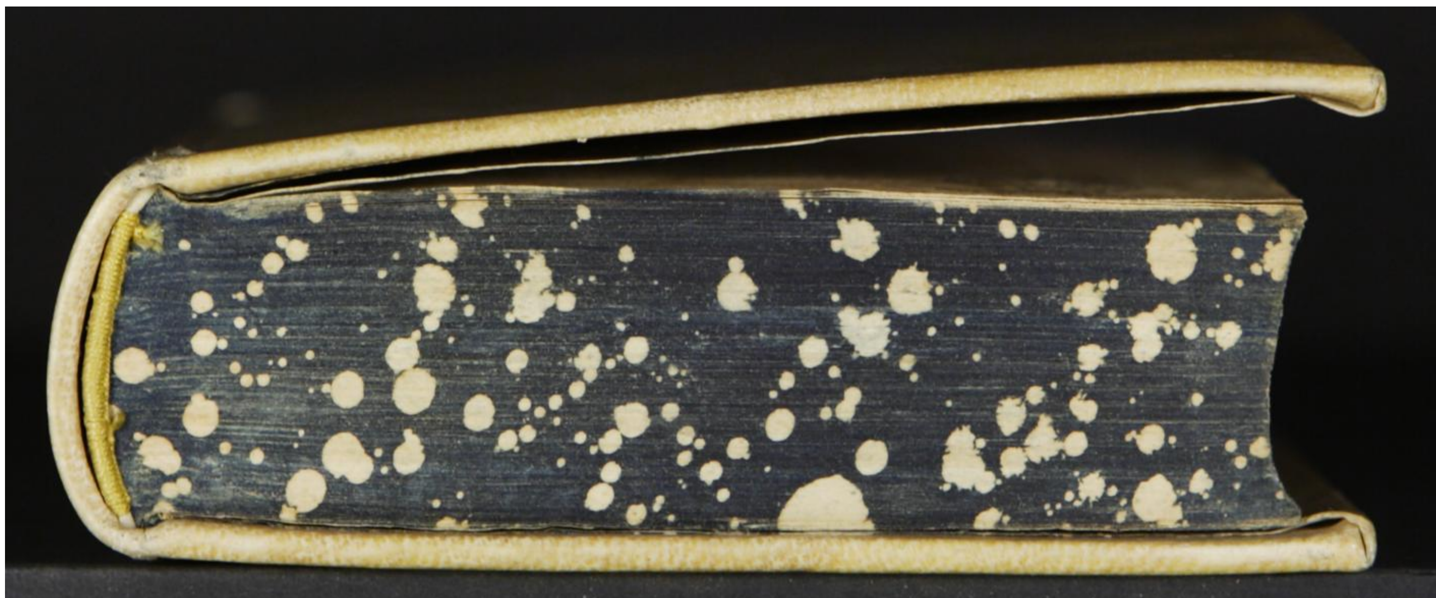
Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

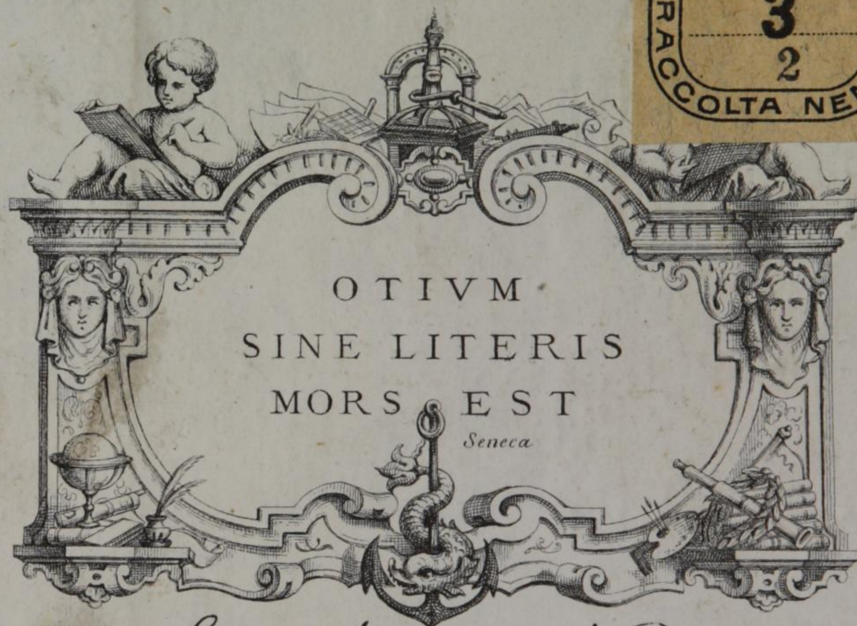

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

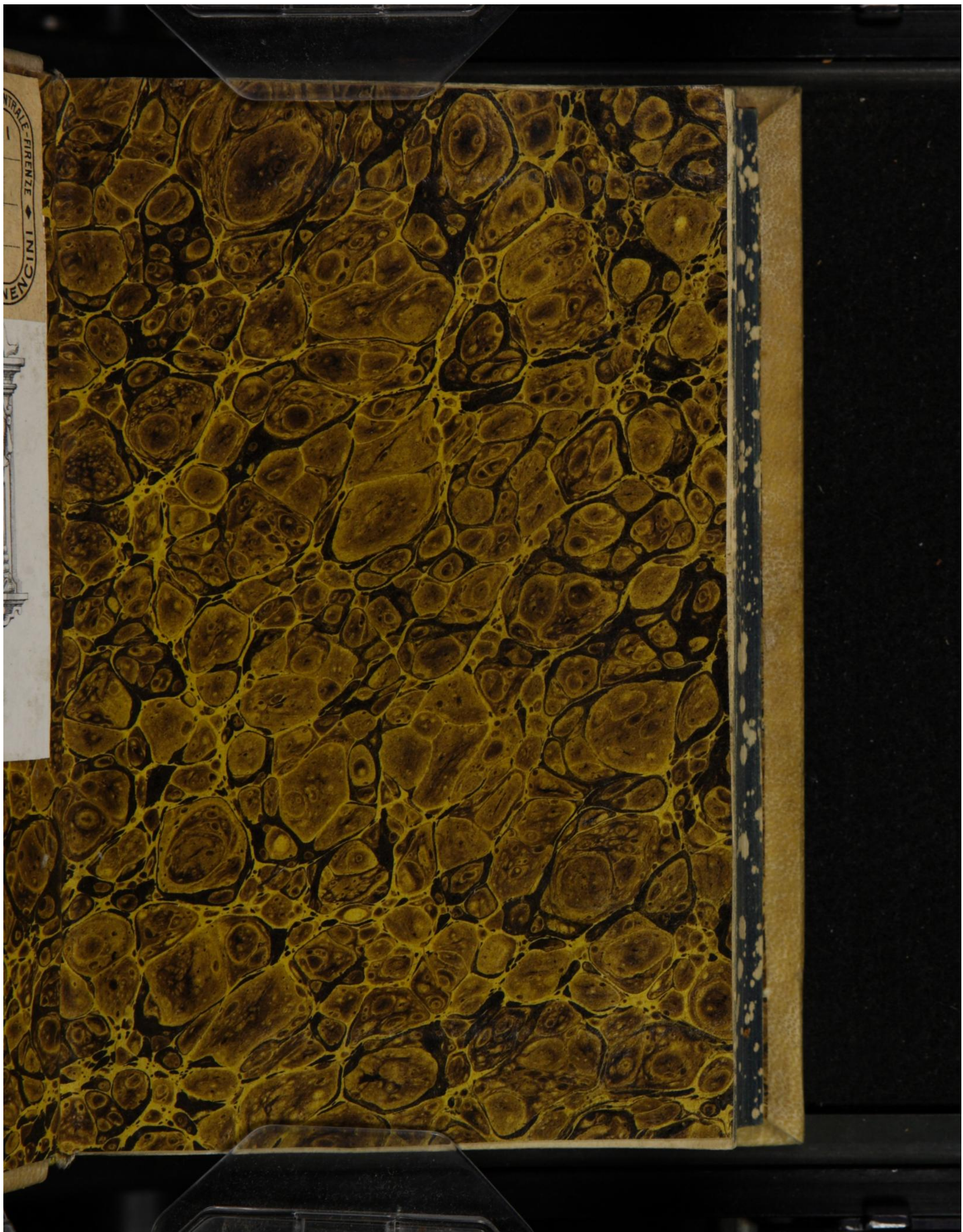
Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Ald. 1/3

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

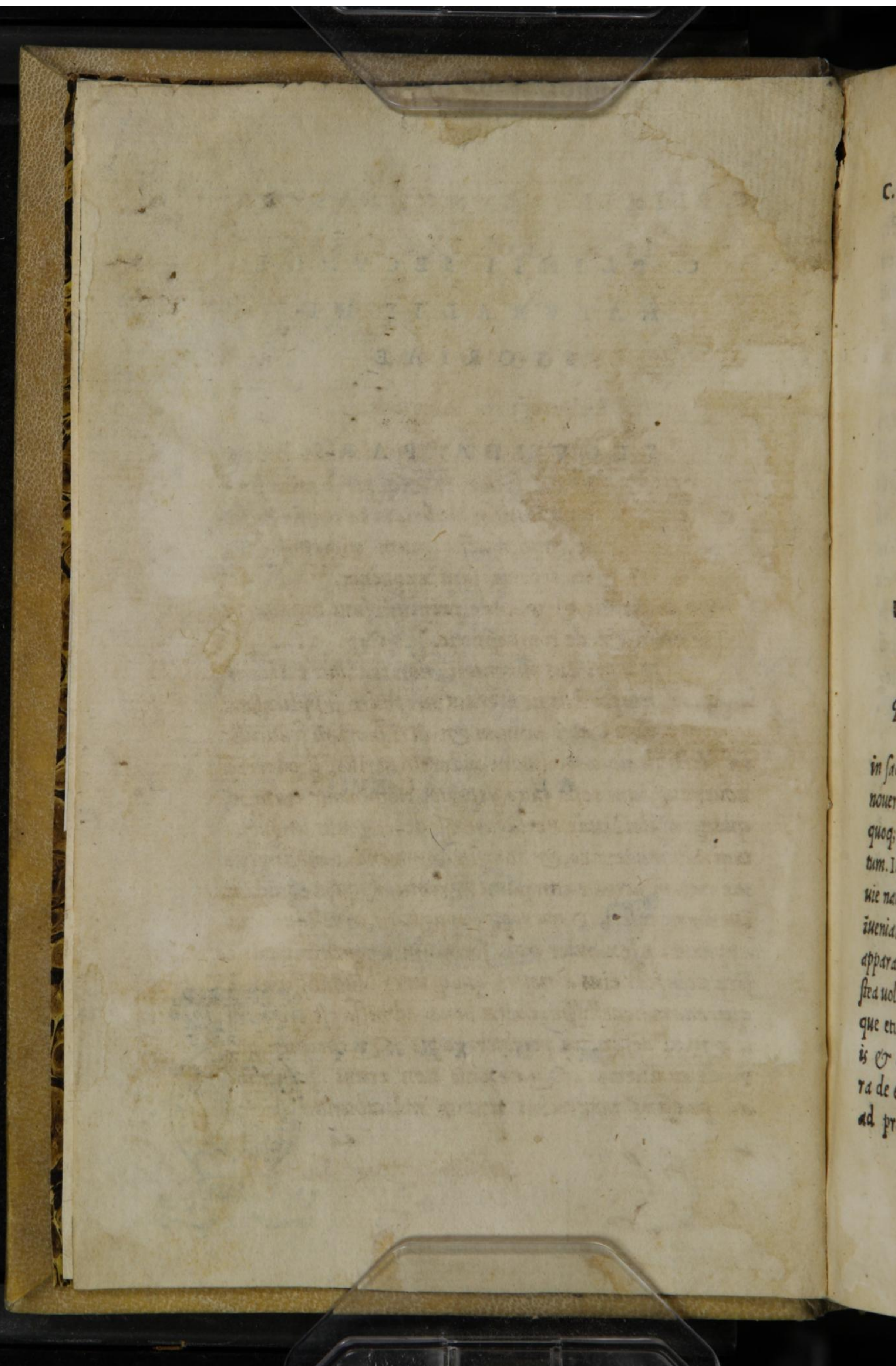
SECVNDA PARS.

M. D. XXXV.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIII.

PROOEMIVM.

De peregrinis arboribus.

h ACTENVS in odoribus habent pretia syluæ, erantq; per se mira singula, iuuitq; luxuriam ea omnia miscere, & e cunctis unum odorem facere: ita reperta sunt unguenta.

De unguentis, & quando primum sunt cognita nobis, & de compositione. Cap. I.

q Vis primus inuenerit, non traditur: Iliacis temporibus non erant, nec thure supplicabatur: Cedri tantum & citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum nidorem uerius, q̃ odorem nouerant, iam rosæ succo reperto. Nominatur enim id quoq; in olei laude. Persarum esse debet gentis unguentum. Illi madent eo, & accersita commendatione, ingluuie natum uirus extinguunt. Primum, quod equidem īueniam, castris Darij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit scrinium unguentorum. Postea uoluptas eius a nostris quoq; inter laudatissima atque etiam honestissima uitæ bona admissa est. Honosq; is & ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præsens nominibus tantum indicabuntur, natu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ra uero eorum suis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere alijs patriæ, alijs succi, alijs arbores, alijs causæ. Primumq; id scire conuenit, mutatam autoritatem, & sæpius transisse gloriam. Laudatissimum fuit antiquitus in Delo insula, postea Mendesium. Nec mixtura & compositione tantum hoc accidit, sed ijdem succi uarie alibi ad quælibet præualuere, aut degenerauere: Irinum Corinthi diu maxime placuit, postea Cyzici: simili modo rhodinum Phaseli, quam gloriam abstulere Neapolis, Capua, Præneste. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maxime laudatum, mox Rhodi. Oenanthinũ in Cypro, deinde in Aegypto præpositum, postea Adramyttio. Amaracinum in Coo: postea eodem loco prælatum est Melinum. Cyprinũ in Cypro, deinde in Aegypto, ubi Mendesium & metopium subito gratius factũ est. Mox hæc abstulit Phœnice, & cyprini laudem Aegypto reliquit. Panathenaicon suum Athenæ perseueranter obtinuere. Fuerat & Pardalium in Tarso, cuius etiam compositio & mixtura obliterata est. Narcissinum quoque ex flore narcissi desiit componi. Ratio faciendi duplex, succus & corpus. Ille olei generibus ferè constat, hoc odorum. Hæc stymmata uocant, illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos, à multis neglectus. Huius causa addũtur cinnabari & anchusa. Sal aspersus olei naturam coërcet. Quibus anchusa adiecta est, sal non additur. Resina aut gummi adiiciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrime is euanescit atque defluit, si non sit hæc addita. Vnguentorum expeditissimum fuit, primumq; ut uerisimile est è bryo & balanino oleo, de quibus supra diximus. Increuit dein-

de Mendésium, balanino resina mixta magisq; etiamnum metopio. Oleum hoc est, amygdalis amaris expressum in Aegypto. Cui addidere omphacium, cardamomum, iuncum, calamum, mel, uinum, myrrham, semen balsami, galbanum, resinam terebinthinam. Et é uilissimis quidem hodie est, ob id creditum & id in uetustissimis esse, quod constat oleo myrteo, calamo, cupresso, cypro, lentisco, malo granati cortice. Sed diuulgata maxime unguenta crediderim rosa, quae plurima ubique gignitur. Itaque simplicissima rhodini mixtura diu fuit, additis omphacio flore rosae, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, salis flore aut anchusa, uino: Similis ratio & in crocino additis cinnabari, anchusa, uino: Similis & in samsucino, admixtis omphacio, calamo. Optimum hoc in Cypro et Mitylenis, ubi plurima sampsucus. Miscentur & uiliora genera olei é myrto, lauro, quibus additur samsucinum, lilium, foenum Graecum, myrrha, casia, nardum, iuncus, cinnamomum. È malis quoque cotoneis & strutheis fit oleum (ut dicemus) melinum, quod in unguenta transit, admixtis omphacio, cyprino sesamino, balsamo, iunco, casia, abrotano. Susinum tenuissimum omnium est. Constat ex lilijs, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho. Et idem cyprinum ex cypro, et omphacio, & cardamomo, calamo, aspalatho, abrotano. Aliqui & in cyprinum addunt myrrham & panacen. Hoc optimum Sidone, mox Aegypto, si non addatur sesaminum oleũ. Durat & quadriennio. Excitatur cinnamomo. Telinũ fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, foenograeco, melle, melino, maro, amaraco. Hoc erat celeberrimum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Menandri poëtæ comici ætate. Postea multo successit propter gloriam appellatum megalium, ex oleo balanino, balsamo, calamo, iunco, xylobalsamo, casia, resina. Huius proprietas, ut uentiletur in coquendo donec desinat olere. Rursus refrigeratum, odorem suum capit. Singuli quoque succi nobilia unguenta faciunt. In primis malobathrum, postea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus: Herbarij in utraque pauca, sed alia alij miscent: Qui plurima, alterutri mel, salis florem, omphacium, agni folia, panacem. Externa omnia & prodigiosa. Cinnamomino adijcitur balaninum oleum, xylobalsamum, calamus, iuncus, balsami semina, myrrha, mel odoratum. Vnguentorum hoc crassissimum. Pretia ei à XXXV. ad X. CCC. Nardinum siue foliatum constat omphacio, balanino, iunco, costo, nardo, amomo, myrrha, balsamo. In hoc genere conueniet meminisse herbarum, quæ nardum Indicum imitarentur, species nouem à nobis esse dictas: tanta materia adulterandi est. Omnia autem acutiora fiunt costo, amomo, quæ maxime nares feriũt: crassiora myrrha suauioraq;, medicinæ autem utiliora croco, acerrima per se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam satis habent aspergere quæ sunt pretiosissima, cæteris decoctis, impendio parcentes: sed non eadem est uis, nisi unà decoctis. Myrrha & per se unguentum facit sine oleo, stacte duntaxat, alioquin nimiã amaritudinem affert. Cyprino uiride fit, Susino unguinosum, Mendesio nigrum, rhodino candidum, myrrha pallidum. Hæc sunt antiquæ inuentionis genera, et postea officinarum furta. Nunc dicetur cumulus ipse deliciarum & summa autoritas rei.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Quod unguẽtum regale uocetur, et quæ diapasmata, & qualiter seruentur. Cap. II.

e Rgo regale unguentum, appellatum quoniam Parthorum regibus ita temperatur, constat myrobalano, costo, amomo, cinnamomo, comaro, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha, casia, styrace, ladano, opobalsamo, calamo iuncoq; syrio, œnanthe, malobathro, serichato, cypero, aspalatho, panace, croco, cypro, amaraco, colato, melle, uino. Nihilq; eius rei causa in Italia uictrice omnium, in Europa uero tota præter irin Illyricam & nardum gallicum gignitur. Nam uinum, & rosa, & myrti folia oleumq;, communia ferè omnium terrarũ intelliguntur. Siccis odoribus constant, quæ diapasmata uocantur. Nã fæcem unguenti magma appellant. Inter omnes potentissimus odor, quisquis nouissime additur. Vnguenta optime seruantur in alabastris, odores in oleo: quod diuturnitati eorum tanto utilius est, quanto pinguius, ut ex amygdalis. Et ipsa unguenta uetustate meliora. Sol inimicus his, quamobrem in umbra coquuntur plumbeis uasis. Experimentum eorũ iuersa manu capitur, ne carnosæ partis calor uitiet.

Quanta in unguentis luxuria, & quando primum Romanis in usu. Cap. III.

h Aec est materia luxus è cunctis maxime superuacui. Margaritæ enim gemmæq; ad hæredem tamen transeunt, uestes prorogant tempus: unguenta ilico expirant, ac suis moriuntur horis. Sũma cõmendatio eorũ, ut transeũte fœmina odor inuitet ẽt aliud agentes. Excedũtq; quadragenos denarios

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

libræ. Tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora esse quæ terram, quàm quæ crocum sapiant: Quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quædam ipsius uitij seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, spissum appellantes: liniq; iam, non solum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso ut qualiter sentiretur iuuaretq; ab ea parte corporis? Necnon aliquem ex priuatis audiuimus iussisse spargi parietes balinearum unguento, atque Caium principem solia temperari. Ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirũ est, hanc gratiam penetrasse & in castra. Aquilæ certe ac signa, puluerulenta illa & custodijs horrida, iungũtur festis diebus: utinamq; dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ista patrocinia quærimus uitijs, ut per hoc ius sumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos penetrauerit, non facile dixerim. Certum est, Antiocho rege Asiaq; deuictis, urbis anno quingentesimo sexagesimoquinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium Cæsarem censores edixisse, ne quis uenderet unguenta exotica: sic enim appellauere. At hercule iam quidam etiam in potu addunt: tantiq; amaritudo est, ut odore prodigo fruantur ex utraque parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis consulis cẽsoris'ue fratrem, proscriptum à triumuiris, in Salerni-

tana latebra unguenti odore proditum constat. Quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perijsse tales? Caeterum terrarũ omnium Aegyptus accommodatissima unguentis: ab ea Campania est, copia rosae.

De palmis, & natura eorum, & generibus. Cap. IIII.

i Vdaea inclyta est uel magis palmis, quarum natura nũc dicetur. Sunt quidem in Europa, uulgoq; Italia, sed steriles. Ferunt in maritimis Hispaniae fructum, uerum immitem, dulcem in Africa, sed statim euanescentem. Contra in oriente ex his uina, gentiumq; aliquibus panis: plurimis uero ẽt quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externae. Nulla est in Italia sponte genita, nec in alia parte terrarum nisi in calida. Frugifera uero nusquam, nisi in feruida. Gignitur leui sabulosaq; terra, maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis, totoq; anno bibere cum amet, anno sitienti. A fimo quidam etiam laedi putant: & Assyriorum pars aliqua, si non riuis misceatur. Genera earum plura: & prima fruticem non excedentia: sterilem hunc, alibi et ipsum fertilem, breuiq; ramorum orbe foliosum. Tectorij uicem hic parietibus plerisque in locis praestat contra aspergines. Procerioribus sylua arbore ex ipsa, foliorum aculeo fruticante circa totas pectinatim, quas syluestres intelligi necesse est. Incerta tamen libidine etiam mitioribus se miscent. Reliquae teretes atque procerae, densis gradatisq; corticum pollicibus ut orbibus, faciles se ad scandendum orientis populis praebent, utilem sibi arborisq; indumijs

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

circulum mira pernicitate tum homine subeunte. Coma omnis in cacumine: et pomum est, non inter folia, ut in cæteris, sed suis inter ramos palmitibus racemosum, utraque natura, uuæ atque pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in sese bifidatis, bellas primum demonstrauere gemmas: nunc ad funes uitiliumq́; nexus & capitum leuia umbracula finduntur. Arboribus, imo potius omnibus quæ terra gignit, herbisq́; etiam, utrunque sexum esse diligentissimi naturæ tradunt. Quod in plenum satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifestius: Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat tantum spinæ modo. Vtrisque autem prima nascitur pomi caro, postea lignum intus, hoc est semen eius. Argumentum quod paruæ sine hoc reperiuntur in eodem palmite. Est autem oblongum, non ut oliuis orbiculatum. Præterea cæsum à dorso puluinata fissura, et in aluo media plerisque umbilicatum, unde primum spargitur radix. Seritur autem pronum, & bina iuxta composita semina, superq́; totidē, quoniam infirma singulis plāta est Quaternæ coalescunt. Multis candidisq́; lignum hoc à carnibus discinditur tunicis, alijs corpori adhærentibus: laxeq́; distans, tantum cacumini filo adhæret. Caro maturescit anno. Quibusdam tamen in locis ut Cypro, quanquam ad maturitatem nō perueniat, grato sapore dulcis est: & folium ibi latius, fructusq́; reliquis rotundior. Nec ut deuoretur corpus, uerum ut expuatur, succo modo expresso. Et in Arabia languide dulces traduntur esse palmæ: quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus saporibus, quam uocant dabulan. Cætero non sine maribus gignere fœmi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nas spōte edito nemore confirmant, circaq; singulos plu
res nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum
erectis hispidum, afflatu uisuq; ipso & puluere etiam
reliquas maritare. Huius arbore excisa uiduas post steri
lescere fœminas. Adeoq; est Veneris intellectus, ut coi=
tus etiā excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac
lanugine, interim uero tantum puluere insparso fœmi=
nis. Seruntur autem palmæ & trunco, duorum cubito
rum longitudine, à cerebro ipso arboris uiridi fissuris di
uiso atque defosso. Et ab radice auulsæ uitalis est satus,
& ramorum tenerrimis. In Aßyria, ipsa quoque ar-
bor strata in solo humido tota radicatur, sed in frutices
non in arborem. Ergo plantaria instituunt, annicu-
lasq; transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mu
tatione sedis, uerna alibi, in Aßyria autem circa canis
ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas, sed religant co=
mas, ut in altitudinem exeant. Robustas deputant cras
situdinis gratia, semipedales ramorum relinquentes
truncos, qui decisi alibi necant matrem. Diximus sal-
sum ab his solum diligi. Ergo ubi non est tale, salem a-
spergunt, non radicibus, sed longius paulo. Quædam
in Syria & Aegypto in binos diuidunt se truncos, in
Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt sta-
tim in trimatu. In Cypro uero, Syria, Aegypto, qua-
drimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis,
nullo intus pomi ligno quamdiu sunt nouellæ, ob id
spadonum accepto nomine. Genera earum multa: Ste-
rilibus ad materias, operumq; lautiora utitur Aßy-
ria, & tota Persis. Sunt & cæduæ palmarum quo=
que syluæ, germinātes rursus ab radice succisæ. Dulcis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellāt: exemptaq́; uiuunt, quod non aliæ. Vocantur autē chamaeropes, folio latiore ac molli, ad uitilia utilissimo. Copiosæ in Creta, sed magis in Sicilia. E` palmis prunæ uiuaces, ignisq́; lentus. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius: his mollius, illis durius: quibusdam osseum lunatumq́;, dente contra fascinantes religione politum. Aliud pluribus uestitum paucioribus'ue tunicis: aliud crassioribus tenuioribus'ue. Ita fiunt undequinquaginta genera, si quis omnium perse qui uelit nomina etiam barbara, uinorumq́; ex iis differentias. Clarissimæ omnium quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantum Persidis seruarentur, Babylone natæ uno in horto Bagou. Ita enim uocāt spadones, qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nūquam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem syagri, proximamq́; margarides. Eæ breues, cādidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur, una & syagrorum. Mirumq́; de ea accepimus, cū phoenice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, iterum mori ac renasci ex seipsa: eratq́; cum hæc proderem fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus: euidentissimeq́; causa est nominis. Quarta autoritas sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Aethiopiæ fine quinque earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quàm suauitate mirabiles. Ab his caryotæ maxime

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

celebrantur, & cibo quidem sed & succo uberrimæ. Ex quibus præcipua uina orienti, iniqua capiti, unde pomo nomen. Sed ut copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed Hiericunte maxime. Quanquam laudatæ & Archelaide, & Phaselide, atque Liuiade, gentis eiusdē conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodamq; uini sapore in melle prædulci. Siciores in hoc genere nicolai, sed amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus speciosæ, sed sapore caryotarum sorores, ob hoc adelphides dictæ, proximam suauitatem habēt, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundat: rumpitq; se pomi ipsius etiam in sua matre ebrietas, calcatis similis. Suum genus ē siccio re turba dactylis, prælōga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his deorum honori damus, Chydeos appellauit Iudæa, gens contumelia numinum insignis. In totum arentes Thebaides atque Arabicæ, macro corpore exiles, & assiduo uapore torrētes, crustam uerius quàm cutem obducunt. In ipsa quidem Aethiopia friatur hæc (tanta est siccitas) & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, sed maiore quàm mali amplitudine: Cycas uocant. Triennio maturescunt. Semperq; frutici pomum est subnascente alio. Thebaidis fructus extemplo in cados conditur: cum sui ardoris anima, ni ita fiat, celeriter expirat: marcescitq; nō retostus furnis. Ex reliquo genere plebeiæ uidentur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in alia parte Phœnices Ciliciæq;, populari etiam nomine à nobis appellantur

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

balani. Eorum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt et colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Distant & magnitudine, prout multi cubitum efficere. Quidam sunt non ampliores faba. Seruantur hi demum, qui nascuntur in salsis atque sabulosis, ut in Iudæa & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues et reliqua animalia ex his saginantur. Vitiati aut uetusti eius pomi signum est, decidisse candidã uerrucam, quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus strangulati sunt. In Gedrosis id factum est pomi genere, alibi copia euenit. Est enim tanta musteis suauitas, ut finis mandendi non nisi periculo fiat.

De Syriæ arboribus. Cap. V.

Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, et potu & cibo. In ficorum autem caricas, & minores eius generis, quæ cottana uocant. Item pruna in Damasco monte nata, & myxa, utranque iam familiarem Italiæ. Ex myxis in Aegypto et uina fiunt. Iuniperi similem habent Phœnices et cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, spinosum habet, oxycedros uocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferũ myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera: quæ floret, fructum non fert. Fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Se

men eius cupresso simile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac resina laudatissima. Materiæ uero ipsi æternitas. Itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex uocatur.

De terebintho. Cap. VI.

s Yria terebinthum habet. Ex his mascula est sine fructu. Fœminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum uite maturescit, non grandior faba, odore iucundior, tactu resinosus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia breuis arbor hæc atque fruticosa, in Damasco Syriæ magna. Materies ei admodum lenta, ac fidelis ad uetustatem, eximij ac nigri splendoris, flos racemosus oliuæ modo, sed rubens, folia densa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, lentoremq; resinosum, qui & cortice erumpit. Etiam rhus Syriæ mascula fert, sterili fœmina, folio ulmi paulo lõgiore & piloso, foliorum inter se semper contrarijs pediculis, gracili breuiq; ramo. Pelles candidæ conficiuntur ijs. Semen lenti simile cum uua rubescit, quod uocatur rhus, medicamentis necessarium.

De ficu Aegyptia & Cypria. Cap. VII.

T in Aegypto multa genera, quæ non alibi. e Ante oia ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert nõ ramis, sed caudice ipso. Idq; ipsum ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perq̃ fœcundo prouentu, scalpendo tm̃ ferreis unguibus: aliter

non maturescit. Sed cum factum est, quarto die demeti=tur, alio subnascente: septeno ita numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundante. Subnescitur etiam si nõ scalpatur fœtus quater æstate, prioremq; expellit immaturum. Materies proprij generis inter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur. Hoc est eius siccari. Et primo sidit, postea fluitare incipit: certoq; fugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cœperit, tempestiuæ habet signum. Huic similis quadamtenus quæ uocatur Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert pomum, & ramis, cum in crassitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit sine ullis folijs radicis similia. Caudex arboris similis populo, folium ulmo. Fructus quaternos fundit, totiens & germinat. Sed grossus eius non maturescit, nisi incisura emisso lacte. Suauitas & interiora fici, magnitudo sorbi.

De Ceraunia siliqua. Cap. VIII.

Similis his siliqua, quam Iones Cerauniam uocant: trunco & ipsa fertilis, sed pomo siliquæ. Ob id quidam Aegyptiam ficum dixere, errore manifesto. Non enim in Aegypto nascitur, sed in Syria Ioniaq;, & circa Gnidum, atque in Rhodo, semper comantibus folijs, flore candido, cum uehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideo superficie flauescens, succum auferente sobole. Pomo antecedentis anni circa canis ortus detracto, statim alterũ parit: postea florem, per arcturum hyeme fœtus enutriente.

De psica Aegypti, et spina Aegyptia. Cap. IX.

Aegyptus & persicam arborem sui generis habet, similem piro, folia retinentem. Fertilitas assidua ei, subnascente

ei, subnascente crastino fructu. Maturitas etesiarum afflatu. Pomum longius piro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colore herbido: sed ubi nux illi, huic pomum, differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prædulcis suauitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauere, non eadem gratia, quàm fideli materie, ut ex arbore quam balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Naualis itaque tantum est. At è diuerso cuci in magno honore palmæ similis, quando & eius folijs utuntur ad textilia. Differt, quòd in brachia ramorum spargitur. Pomo magnitudo quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis succo ex austero dulci. Lignum intus grandis firmæq; duritiæ, ex quo uelares detornant anulos. In eo nucleus dulcis dum recens est. Siccatus durescit ad ifinitum, ut mandi non possit, nisi pluribus diebus maceratus. Materies crispioris elegantiæ, & ob id Persis gratissima. Nec minus spina celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id utilissima nauium costis. Candida facile putrescit. Aculeus spinarum & in folijs. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur gallæ uice. Flos & coronis iucundus, & medicamẽtis utilis. Manat et gummi ex ea. Sed præcipua utilitas quòd cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, ubi et quercus, & Persica, et oliua, C C C. à Nilo stadijs syluestri tractu, & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa Mẽphim. Cap. X.

i Bi & prunus Aegyptia, nõ dissimilis spinæ proxime dictæ, pomo mespili, maturescens bruma,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nec folia dimittens. Lignum in pomo grande, sed corpus ipsum natura copiaq; messium instar incolis. Purgatum enim tundunt, seruantq; eius offas. Syluestris fuit & circa Memphim regio tam uastis arboribus ut terni nequirent uel circumplecti, unius peculiari miraculo, nec pomum propter, usum'ue aliquem, sed euentum. Facies enim spinæ folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis, cadunt protinus, ac postea renascuntur.

De gummi generibus, & papyro. Cap. XI.

Gummi optimum esse ex Aegyptia spina conuenit, uermiculatum, colore glauco, purum sine cortice, dentibus adhærens. Pretium eius in libras XIII. Deterius ex amygdalis amaris & ceraso, pessimum ex prunis. Fluit & ex uitibus, infantium ulceribus aptissimum, & aliquando ex olea dentium dolori: ulmo etiam in Coryco monte Ciliciæ, ac iunipero, ad nihil utile: ex ulmi uero gommi & culices ibi enascuntur. Fit & ex sarcocolla (ita uocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum, quàm ruffum melius. Pretium eius quod supra Nondum palustria attigimus, nec frutices amnium. Prius tamen quàm digrediamur ab Aegypto & papyri natura dicetur, cum chartæ usu maxime humanitas uitæ constet & memoria. Et hanc Alexandri magni uictoria repertam, autor est M. Varro, condita in Aegypto Alexandria. Ante non fuisse chartarum usum. in palmarum folijs primo scriptitatum: deinde quarundam arborum libris. Postea publica monumenta plumbeis uoluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta, aut ceris. Pugillarium enim usum fuisse etiam

ante Troiana tempora, inuenimus apud Homerum. Illo uero prodente ne terram quidem ipsam totam fuisse, quae nunc Aegyptus intelligitur, cum in Sebennytico sal tem eius nominis charta nascatur. Postea adaggeratam Nilo. Siquidem à Pharo insula quae nunc Alexãdriae ponte iungitur, noctis dieiq; uelifico nauigij cursu terrã fuisse prodidit. Mox aemulatione circa bibliothecas regum Ptolemaei & Eumenis, supprimente chartas Ptolemaeo, idem Varro membranas Pergami tradidit repertas. Postea promiscue patuit usus rei, qua constat immortalitas hominum. Papyrum ergo nascitur in palustribus Aegypti, aut quiescentibus Nili aquis, ubi euagatae stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali radicis obliquae crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine in gracilitatem fastigiatam, thyrsi modo cacumen includens. Semine nullo, aut usu eius alio, quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolae pro ligno utuntur: nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoque utensilia uasorum. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt. Et è libro uela, tegetesq;, necnon & uestem, atque stragula ac funes. Mandunt quoque crudum decoctumq;, succum tantum deuorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neq; alijs usus est, quàm inde funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondũ sparto communicato. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem papyrum intellectum est eundem usum habere chartae. Et tamen adhuc malunt Parthi uestibus literas intexere. Praeparantur ex eo chartae, diuiso acu in praetenues, sed quamlatissimas philuras.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De generibus chartarũ, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitijs & glutino earum. Cap. XII.

PRincipatus medio, atque inde scissuræ ordine. Hieratica appellatur antiquitus, religiosis tantum uoluminibus dicata, quæ ab adulatione Augusti nomen accepit, sicut secunda Liuiæ à coniuge eius. Ita descendit hieratica in tertium nomen. Proximũ amphiteatricæ datum fuerat à confecturæ loco. Excepit hanc Romæ Fannij sagax officina, tenuatamq; curiosa interpollatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ non esset ita recurata, in suo mansit amphitheatrica. Post hanc Saitica ab oppido, ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis: propiorq; etiamnum cortici Tæniotica à uicino loco, pondere iam hæc non bonitate uenalis. Nam emporetica inutilis scribendo, inuolucris chartarũ segestriumq; in mercibus usum præbet, & ideo à mercatoribus cognominata. Post hãc papyrum est, extremumq; eius scirpo simile, ac ne ad funes quidem nisi in humore utile. Texunturq; omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cum primo supina tabula scheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit esse segminibus utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur. Premitur deinde prælis, & siccantur sole plagulæ atque inter se iunguntur, proximarum semper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures scapo, quàm uicenæ. Magna in latitudine earum differentia, XIII digitorũ optimis. Duo detrahuntur hieraticæ. Fanniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores Saitica,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nec malleo sufficit. Nam emporeticæ breuitas sex digitos nõ excedit. Præterea spectantur in chartis, tenuitas, dẽsitas, candor, leuor. Primatum mutauit Claudius Cæsar. Nimia quippe Augustæ tenuitas tolerandis nõ sufficiebat calamis. Ad hoc transmittens literas lituræ metum afferebat aduersis, et aliâs indecoro uisu pertrãslucida. Igitur & secundo corio statumina facta sunt é primo subtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mensura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehẽdit uitium, unius schedæ reuulsione plures infestante paginas. Ob hoc prælata omnibus Claudia. Augustæ in epistolis autoritas relicta. Liuiana suam tenuit, cui nihil é prima erat, sed omnia é secunda. Scabritia leuigatur dente concha'ue, sed caducæ literæ fiunt. Minus sorbet politura charta, magis splendet. Rebellat sæpe humor incuriose datus, primo'q; malleo deprehenditur, aut etiã odore cum fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis, sed inserta medijs glutinamentis tenia, fungo papyri bibula, uix nisi litera fundente se: tantum inest fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum uulgare é pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo acete aspersu. Nam fabrile gummis'q; fragilia sunt. Diligentior cura, molli panis fermentati colata aqua feruente: minimum hoc modo intergerij, atque etiam Nili lenitas superatur. Omne autem glutinum, nec uetustius esse debet uno die, nec recentius. Postea malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur, iterum'q; constricta erugatur atque extenditur malleo. Ita sunt longinqua monumenta Tiberij Caij'q; Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum uatem ciuem'q; clarissi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

mum uidi annos ferè post CC. Iam uero Ciceronis ac diui Augusti Virgilijq; sæpenumero uidemus.

De libris Numæ. Cap. XIII.

i Ngentia quidem exempla contra Varronis sententiam de chartis reperiuntur. Nanque Cassius Hemina uetustissimus autor annaliū, quarto eorum libro prodidit, Cn. Terentium scribam agrum suum in Ianiculo repastinantem offendisse arcam, in qua Numa qui Romæ regnauit situs fuisset. In eadem libros eius repertos P. Cornelio L.F. Cethego, M. Bebio Q. F. Pamphilo COSS. ad quos à regno Numæ colligūtur anni DXXXV. et hos fuisse è charta: maiore etiamnum miraculo, quòd tot infossi durauerunt annis. Quapropter in re tāta ipsius Heminæ uerba ponam. Mirabantur alij quomodo illi libri durare potuissent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuisse quadratum circiter in medio arcte uinctum candelis quoquouersus. In eo lapide insuper libros impositos fuisse, propterea arbitrarier eos non computruisse. Et libros cedratos fuisse, propterea arbitrarier tineas non tetigisse. In his libris scripta erant, Philosophiæ Pythagoricæ. Eosq; combustos à Q. Petilio prætore, quia philosophiæ scripta essent. Hoc idem tradit C. Piso censorius primo commentariorum libro. Sed libros septem iuris pontificij, totidemq; Pythagoricos fuisse. Tuditanus decimotertio, Numæ decretorum fuisse. Libros XII fuisse, ipse Varro humanarum antiquitatum V. Antiâs secundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philosophiæ continentes. Idem tertio, ponit quò comburi eos placuerit. Inter omnes uero conuenit, Sibyllam ad

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Tarquinium Superbũ treis libros attulisse. Ex quibus igni duo cremati ab ipsa, tertius cum capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter consul prodidit nuper se legisse, cum præsideret Lyciæ, Sarpedonis à Troia scriptam in quodam templo epistolæ chartam. Quod eo magis miror, si etiamnum Homero condente Aegyptus non erat. At cur, si iam hic erat usus, in plũbeis linteis'q; uoluminibus scriptitatum constet? Cur & Homerus in ipsa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos non epistolas prodidit? Sterilitatem sentit hoc quoq;. Factum'q; iam Tiberio principe inopia chartæ, ut è Senatu darentur arbitri dispensandi: aliâs in tumultu uita erat.

De arboribus Aethiopiæ. Cap. XIIII.

a Ethiopia Aegypto contermina, insignes arbores non ferè habet, præter laniferas, quarum natura in descriptione Indorum, atque Arabiæ dicta est. Propior tamen huic natura lanæ, maior'q; folliculus granati modo mali: similes'q; & inter se arbores ipsæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Insularum arbores ambitu Aethiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta sunt.

De Atlantis arboribus, et cedrinis mensis, et quæ in his laudentur, et quæ uituperentur. Cap. XV.

a Tlas mons peculiari proditur sylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri & mensarum insania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, &, quod magis mirum est, illo æuo empta H-S. X. memoratur & Galli

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Asinij, H-S XI. Venundatæ sunt & duæ Iuba rege uendente: quarum alteri pretium fuit H-S. XV. alteri paulo minus. Interijt nuper incendio à Cethegis descẽdẽs, H-S XIIII permutata, latifundij taxatione, si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima ad huc fuit, unius commissæ ex orbibus dimidiatis duobus à rege Mauritaniæ Ptolemæo, quatuor pedum & semipedis per medium ambitum, crassitudine quadrantali: maiusq; miraculum in ea est artis latente iunctura, quam potuisset esse natura solidæ. Item à Nomio Tiberij Cæsaris liberto cognomen trahentis, tribus silicis infra quatuor pedes, totidemq; infra semipedem crassitudinis. Qua in re non omittendum uidetur: Tiberio principi mensam quatuor pedes sextante & silico excedentem, tota uero crassitudine sescunciali, operimento laminæ uestitam fuisse, cum tam opima Nomio liberto eius esset, cuius materia erat tuber: hoc est radicis uitium, maximeq; in eo laudatum, quod sub terra totum fuerit, & rarius quàm quæ superne, quæq; gignuntur etiam in ramis: proprieq; quod tanti emitur, arborum uitium est, quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem cupresso fœminæ etiamnum syluestri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatissimam dedit cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in uena crispis, uel in uertice uarijs. Illud oblõgo euenit discursu, ideoq; tigrinæ appellantur. Hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur. Sunt & undatim crispæ, maiore gratia, si pauonum caudæ oculos imitentur. Magna uero post has gratia extra prædictas crispis densa ueluti grani

congerie, quas ob id à similitudine apiatas uocant. Summa uero omnium in colore. Hic maxime mulsi placet, suis refulgens uenis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis. Iuuant plura quoque in una mensa uitia. Lignum, ita uocatur materia surda, & indigesta simplicitas, aut platani foliorum modo digesta. item ilignæ uenæ similitudo, uel coloris: & quibus maxime obnoxias fecere æstus uentiq́; rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea murena nigro transcurrens limite, uarijsq́; corticum punctis apprehensus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæue discolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices uero frumenti aceruis imponunt septenis diebus, totidem intermissis: mirumq́; ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam siccatam mari, duritie incorrupta spissari, non ullo modo uehementius. Nutriuntur optime, splendescuntq́;, manu sicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistendum ei quoque paulum uidetur.

θεῖον arbor quæ. Cap. XVI.

n Ota etiam Homero fuit: θεῖον græce uocatur. Hanc igitur inter odores uri tradit in delicijs Circes, quam deam uolebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt, cum præsertim eodem uersu cedrum laricemq́; una tradat. In quo manifestum est de arboribus tantũ locutum. Theophrastus, qui primus à Magni Alexandri ætate scribit quæ circa urbis Romæ quadringente-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

simumquadragesimum gesta sunt annum, magnum iã huic arbori honorem tribuit, memoratus ex ea referens templorum ueterum contignationes, quandamq; immortalitatem materiæ in tectis contra uitia omnia incorruptæ. Radice nihil crispius, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborem circa Ammonis delubrum. Nasci & interiore Cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit, & aliàs nullius ante Ciceronianam uetustior memoria est: ex quo nouitiæ apparẽt. Alia est arbor eodem nomine, malum ferens execratũ aliquibus odore et amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda uerbosius.

De arbore loto. Cap. XVII.

e Adem Africa quà uergit ad nos, insignem arborem loton gignit, quam uocant celtin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam. Præcipua est circa Syrtes atque Nasamonas. Magnitudo quæ piro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores, alioquin ilicis uiderẽtur. Differẽtiæ plures, eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius, sicut in uuis. Nascitur densus in ramis myrti modo, nõ ut in Italia cerasi. Tam dulcis ibi cibus, ut nomen etiã genti terræq; dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt uentris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere osseus uidetur. Vinum quoq; exprimitur huic simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: bacchasq; contusas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus pastos eo accepimus, ultro citroq;

commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarũ cantus expetitur. E' radice cultellis capulos breuesq; alios usus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Est autem eodem nomine & herba, & in Aegypto caulis in palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit similis fabæ caule, folijsq; densa congerie stipatis, breuioribus tantum, gracilioribusq;: cui fructus in capite papaueri similis incisuris, omniq; alio modo: intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox separant lauando & siccata tundunt, eoq; pane utuntur. Mirum est quod præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea comprimi, & integi folijs. Ad ortum autem aperiri donec maturescant, flosq;, qui est candidus, decidat.

De scapo ipso, & radice loti. Cap. XVIII.

hOc amplius in Euphrate tradunt, et scapum ipsum & florem uespera mergi usque in medias noctis: totumq; abire ĩ altum, ut ne dimissa quidẽ manu possit inueniri. Verti deinde, paulatimq; subrigi, & ad exortum solis emergere extra aquam, ac florem patefacere, atque etiamnum exurgere, ut planè ab aqua absit alte. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertam nigro cortice, qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, sed crudo gratius decoctum, siue aqua, siue pruna. Nec aliunde magis, q̃ purgamentis eius sues crassescunt.

De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali. Cap. XIX.

cYrenaica regio loton suæ postponit paliuro. Fruticosior hæc fructuque magis rubens, cuius

nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suauior è uino, quin & uina suco suo commendans. Interior Africa ad Garamantas usque, & deserta, palmarũ magnitudine & suauitate constat, nobilibus maxime circa delubrũ Ammonis. Sed circa Carthaginem Punicũ malum cognomine sibi uendicat. Aliqui granatum appellant. Diuisit & in genera, apyrinon uocando, cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura, & blandiores sunt acini, minusq; amaris distincti membranis. Alia structura eorum, ut in fauis, communis. Nucleos habẽtium V. species, dulcia, acria, mixta, acida, uinosa. Samia & Aegyptia distinguuntur erythrocomis et leucocomis. Corticis maior usus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balaustium uocatur, & medicinis idoneus, et tingendis uestibus, quarum color inde nomen accepit.

De Asiæ & Græciæ fruticibus. Cap. XX.

IN Asia & Græcia nascuntur frutices, Epicactis, quem alij embolinẽ uocant, paruis folijs, quæ pota contra uenena prosunt, sicut herices contra serpentes.

De thymelæa, siue chamelæa, et tragacanthe, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla. Cap. XXI.

ET in quo nascitur granum Gnidiũ, quod aliqui linum uocant. Fruticem uero thymelæã, alij chamelæam, alij pyros achnen, alij cnestron, alii cneoron. Est similis oleastro, foliis angustioribus, gummosis si mordeantur, myrti magnitudine, semine colore & specie farris, ad medicinæ tantum usum. Tragion fruticem sola Creta insula gignit, terebintho si=

milem & semine, quod contra sagittarum ictus efficacissimum tradunt. Eadem & tragacanthen, spinæ albæ radice, multum prælatam apud Medos aut in Achaia nascenti. Pretium eius in libras XIII. Tragion & Asia fert, siue scorpionem, ueprem sine foliis, racemis rubentibus, ad medicinæ usum. Myricen & Italia quā alii tamaricem uocant, Achaia autem bryan syluestrē: insigne in ea, quòd satiua tantum ferat gallæ similem fructum. In Syria & in Aegypto copiosa hæc est, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora sunt Græciæ. Gignit enim arborem ostryn, quam & ostryam uocant, solitariam circa saxa aquosa, similē fraxino cortice, & ramis, folio piri, paulo tamen longioribus crassioribusq;, ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrunt: semine hordeo simili & colore. materia est dura atque firma: qua in domū illata, difficiles partus fieri produnt, mortesq; miseras.

De euonymo, & adrachne, coggyria, & thapsia. Cap. XXII.

Nec auspicatior in Lesbo insula arbor quæ uocatur euonymos, non absimilis Punicæ arbori, inter eam & laurum folii magnitudine, figura uero & mollitia punicæ, flore candidiore, statim pestem denuncians. Fert siliquas sesami similes, intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus: necnon & in folio eadem uis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexāder Cornelius arborem eonem appellauit, ex qua facta esset Argo, similem robori uiscum ferenti, quæ nec aqua nec igni posset corrūpi, sicuti nec uiscum, nulli alii cognitam, quod equidem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

sciam. Adrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, et andrachne uocetur, unius literæ diuersitate. Cæterum adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decidente: cortice nec scabro quidem, sed qui circumgelatus uideri possit: tam tristis aspectu est. Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum uocant) quod nulli alij arbori euenit. Similis & apharce, bifera æque quàm adrachne. Priorem fructum incipiente pubescere uua peragit, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixisse conueniet, arborumq; generi ascripsisse, quoniam quarũdam naturæ (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc est forinsecus, ligni autem loco fungosam intus medullam, ut sambuci: quædam uero inanitatem, ut harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera: Narthecam Græci uocant, assurgentem in altitudinem, Nartheciam uero semper humilem. A` genibus exeuntia folia maxima, ut quæque terræ proxima. Cætero natura eadem, quæ anetho, & fructui similis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id gestatu facilius, baculorum usum senectuti præbet. Semen ferulæ, thapsiam quidam uocauere: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, folijs fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & contusa succo: nec corticem abdicant, omnia ea uenenata. Quippe etiam fodientibus nocet: si minima aspi-

rat aura, intumescunt corpora, faciemq́; inuadũt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Quibusdã tamen morbis auxiliari dicunt medici, permixtum alijs. Item in alopecijs sugillatisq́; ac liuentibus: ceu uero remedia desint, ut scelera contrahunt. Sed ista praetexunt noxio instrumento: tantumq́; impudentiae est, ut uenenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa uehementissima. Quidam caulem incidunt per messes, & in ipsa excauant radice quò succus confluat, arefactumq́; tollunt, alij folium. Radicem tundunt in pila, & succum in sole coactum diuidunt in pastillos. Nero Caesar claritatẽ ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceraq́;, & sequuto die contra famam cutem syncaeram circũferens. Ignem ferulis optime seruari certum est, easq́; in Aegypto praecellere.

De cappari siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari. Cap. XXIII.

Bi & capparis, firmioris ligni frutex, seminisq́; & cibi uulgati, caule quoque unà plerunque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africum gingiuis inimicum, Marmaricum uuluis, & omnium inflationibus. Apulum uomitus facit, stomachũ et aluum mouet. Quidam eum cynosbaton uocant, alii opheostaphylen. Fruticosi est generis & sari, circa Nilum nascens duorum cubitorum altitudine, pollicari crassitudine, coma papyri, similiq́; manditur modo: radice ferrariis officinis praecipua, carbonis usu, propter duritiam.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De spina Babylonis regia, & de cytiso. Cap. XXIIII.

N On omittendum est & quod Babylone seritur in spinis, quoniam non aliubi uiuit. Est'q; sicut uiscum in arboribus: sed illud in spina tantum, quæ regia uocatur. Mirum, quòd eadem die germinat qua iniectum est. Iniicitur autem ipso canis ortu, & celerrime arborem occupat. Condiunt eo uina, & ideo seritur. Spina illa nascitur & Athenis in longis muris. Frutex est & cytisus, ab Aristomacho Atheniēsi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uero etiam suum: spondet'q; iugero eius annua H-S. MM. uel mediocri solo reditus. Vtilitas quæ eruo, sed otior satietas, perquam modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni usu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet: firmiores celsiores'q; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoque nunquam defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impēdii est. Seritur cum hordeo, aut uere semine ut porrum, uel caule autumno ante brumam. Si semine, madidum. Et si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur post æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno æquinoctio cū florere desinit, uel pueri, uel anus uilissima opera. Canus aspectu, breuiter'q; si quis exprimere similitudinem uelit, angustioris trifolii frutex.

lij frutex. Datur animalibus post biduum semper. Hyeme uero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterq; inter ordines allium & cæpe seri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casei prouentu, propter quod maxime miror rarum esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriam expauescit. Adijcit Hyginus, ne hostium quidem, propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atq; rubri, & Indici. Cap. XXV.

Nascuntur & in mari frutices arboresq;, minores in nostro. Rubrum enim & totus orientis oceanus refertus est syluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci uocant phycos: quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Folia lata colore uiridi gignit, quod quidam prason uocant, alij zostera. Alterum genus eiusdem, capillaceo folio simile fœniculo, in saxis nascitur. Superius in uadis haud procul littore. Verno utrunque, & interit autumno. Circa Cretam insulam nato in petris purpuras quoque inficiunt. Laudatissimo à parte aquilonis, aut cum spongijs. Tertium est gramini simile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon uocatur, folio lactucæ, rugosiore tantum, iã hoc interius nascens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earũ adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glãdem etiam quasdam ferre in alto: naufragis hæc deprehensa urinantibusq;. Et

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aliæ traduntur prægrãdes circa Sicyonem. Vitis enim passim nascitur. Sed ficus sine folijs, rubro cortice. Fit et palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde nascitur frutex, & alius lauri & thymi, quĩ ambo eiecti in pumicem transfigurantur. At in oriente mirum est, statim à Copto per solitudines nihil gignĩ præter spinam, quæ sitiens uocatur, et hanc raram admodum. In mari uero rubro syluas uiuere, laurum maxime & oliuam ferentem baccas: & cum pluat, fungos, qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, uix ut prospicere è naui tutum sit, remos plerunque ipsos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuisse, exemptam sole protinus in salẽ arescentem. Iuncos quoque lapideos perquam similes ueris per littora, & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas, & cacuminibus rubentes: cum tractarentur, uitri modo fragiles, in igne autem ut ferrum inardescentes, restinctis colore suo redeunte. Eodẽ tractu insularum syluas operit æstus, quanquam altiores platanis populisq; altissimis. Folia ijs lauri, flos uiolæ & odore & colore. Baccæ ut oleis, & ipsæ odoris iucundi autumno nascentes, folijs nunquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum recessit æstus, & radices. Alias quoque arbores in alto ab eisdẽ accepimus eodem in mari uisas, semper folia retinẽtes: fructu earum lupino simili. Iuba tradit circa Troglodytarum insulas fruticem in alto uocari Isidos ploca-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

mon, corallio similem sine folijs: præcisum mutato colore in nigrum durescere: cum cadat, frangi. Item aliũ qui uocetur charitoblepharon, efficacem in amatorijs. Spathalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum se capi, durariq; cornus modo, & hebetare aciem ferri: quòd si fefellerint insidiæ, in lapidem transfigurari.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIIII.

PROOEMIVM.

In quo fructiferæ arbores traduntur.

e XTERNAE arbores, indocilesq; nasci alibi, quàm ubi cœpere, & quæ in alienas non commeant terras, hactenus ferè sunt. Licetq; iam de communibus loqui, quarum omnium peculiaris parens uideri potest Italia. Noscentes tantum meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas. Quãquam & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam memoriam: atque etiam nominum, quæ autores prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarum, maiestate Romani imperij profecisse uitam putet commercio rerum ac societate festæ pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiscuo usu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

prodita: tanto priscorum cura fertilior, aut industria felicior fuit, ante milia annorum inter principia literarum Hesiodo praecepta agricolis pandere orso, subsecutis'q; non paucis hanc curam eius, unde nobis creuit labor. Quippe cum requirenda sint non solum postea inuenta, uerum etiam ea quae inuenerant prisci, desidia rerum internitione memoriae inducta. Cuius somni causas quis alius, quàm publicas mundi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circa'q; alia mentes hominum detinẽtur, & auaritiae tantum artes coluntur. Antea inclusis gentium imperijs intra ipsas, ideo'q; & ingenijs, quadam sterilitate fortunae, necesse erat animi bona exercere: reges'q; innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has praeferebant opum, immortalitatem sibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant & praemia & opera uitae. Posteris laxitas mundi & rerũ amplitudo damno fuit, postquam senator censu legi coeptus, iudex fieri censu, magistratum ducem'q; nil magis exornare, quàm census: postquam coepere orbitas in auctoritate summa & potentia esse, captatio in quaestu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitae precia: omnes'q; à maximo bono liberales dictae artes, in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici coeptũ: hanc alius alio modo, et in alijs adorare, eodem tamẽ habendi quò eat spes omnium tendente uoto. Passim uero etiam egregij aliena uitia, quàm bona sua colere mallе. Ergo hercule uoluptas uiuere coepit, uita ipsa desijt. Sed nos obliterata quoque scrutabimur. Nec deterrebit quarundam rerum humilitas, sicut nec in animalibus fecit. Quanquam uidemus Virgilium praecellentissi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

mum uatem, ea de causa hortorũ dotes fugisse: e tantisq;, quæ retulit, flores modo rerum decerpsisse, beatum feli cemq; gratiæ XV. omnino generibus uuarum nomina tis, tribus oleæ, totidem pirorum, malo uero tantum Assyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipiemus, quàm à uitibus? quarum principatus in tantum peculiaris Italiæ est, ut uel hoc uno omnia gentiũ uicisse, quanquam odorifera, possit uideri bona: quanq̃ ubicunque pubescentiũ odori nulla suauitas præfertur.

De uitium natura, & quibus modis ferant. Cap. I.

u Ites iure apud priscos magnitudine quoque inter arbores numerabantur. Iouis simulacrũ in urbe Populonia ex una conspicimus uite tot æuis incorruptum. Item Massiliæ pateram. Metaponti templum Iunonis uitigneis columnis stetit. Etiam nunc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur uite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam altitudinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura. Verum ista ex syluestribus facta crediderim, quando hæ uites tonsura annua coërcentur, & uis earum omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, succiq; tãtum gratia ex his pluribus modis ad cœli mores soliq; ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritasq; complexæ, atque per ramos earum procacibus brachijs geniculato cursu scandentes, cacumina æquant, in tantum sublimes, ut uindemiator auctoratus rogum ac tumulum excipiat. Nullo fine crescunt, diuidiq; aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambiri singularũ pal mitibus, ac sequacibus loris, memoria quoque dignũ inter prima Valerianus quoque Cornelius existimauit.

Vna uitis Romæ in Liuiæ porticibus subdiales inambu lationes umbrosis operculis opacat, eadem duodenis musti amphoris fœcunda. Vlmos quidem ubique exuperant. Miratum'q; altitudinem earum. Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cyneam facete lusisse in austeriori gustu uini, merito matrem eius pendere in tam alta cruce. Rumbotinus uocatur & alio nomine populus arbor Italiæ Padum transgressis, cuius tabulata in orbem patula replēt: puro'q; producto dracone in palmam eius inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergūt. Eædem modici hominis altitudine adminiculatæ sudibus horrent, uineam'q; faciunt, & aliæ improbo reptatu pampinorum'q; superfluitate peritia domini amplo discursu atria media complentes. Tot differentias uel sola tantum Italia recipit. Stat prouinciarum aliquarum per se uitis sine ullo pedamento, artus suos in se colligēs, & breuitate crassitudinem pascens. Vetant hoc alibi uenti, ut in Africa & in Narbonensis prouinciæ partibus. Excrescere ultra suos pollices prohibitæ, semper'q; pastinatis similes, herbarum modo uagantur per arua, ac succum terræ passim uuis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vua non alibi gratior callo, ut inde possit inuenisse nomen duracini durus acinus. Nanque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera etiā num multiplicantur uino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, nitent'q; uiridi. Candicans enim niger'q; uulgares. Tument uero mammarum modo bumasti. Prælongis dactyli porriguntur acinis. Est & illa naturæ lasciuia, ut prægrandibus adhæreant pergulis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

parui, mites, & suauitate certantes: leptoragas has uocant. Durant aliæ per hyemem, pensili concameratæ nodo. Aliæ in sua tantum continẽtur anima ollis fictilibus, & insuper dolijs inclusæ, stipatæ uinaceis circũsudantibus. Alijs gratiam qui & uinis fumus affert fabrilis, ijsq; gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris autoritas fecit. Ante eum Rheticis prior mensa erat, & uuis Veronensium agro. Quin & à patientia nomen acinis datur passis. Conduntur et musto uuæ, ipsæq; uino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in musto dulcescunt, aliæ uero sobolem nouam in matre ipsa expectant translucidæ uitro: additq; acinis eandem, quam in dolijs amphoris ue duratricem illam firmitatem austeritas picis infusa pediculo. Iam inuenta uitis per se in uino picem resipiens, Viẽnensem agrum nobilitans, Aruerno Secanoq; & Heluico generibus non pridem illustrata. Atque hæc Virgilij uatis ætate incognita, à cuius obitu XC aguntur anni. Quid quod insertæ castris summam rerum imperiumq; continent? Centurionum in manu uitis, & opimo præmio tardos ordines ad lẽtos perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Necnon uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum obtinent locum, ut per sese uino ipso remedia sint.

De generibus uitium. Cap. II.

Genera uitium comprehendi numero unus existimauit Democritus, cũcta sibi Græciæ cognita professus. Cæteri innumera atque infinita esse prodiderunt, quod uerius apparebit ex uinis. Nec

omnia dicentur, sed maxime insignia, quippe quæ toti-
dem penè sunt quot agri. Quamobrem celeberrimas
uitium, aut quibus est aliqua proprietate miraculum,
ostendisse satis erit. Principatus datur aminæis propter
firmitatem, senioq; proficientem uini eius ubique uitam.
Quinque eius genera, Ex ijs germana minor acino me
lius deflorescit, imbres tempestatesq; tolerat. Non item
ma or, sed in arbore, quàm in iugo minus obnoxia. Ge-
mellarum, quibus hoc nomen uuæ semper geminæ dede
re, asperrimus sapor, sed uires præcipuæ. Ex ijs mi-
nor austro læditur, cæteris uentis alitur, ut in Vesuuio
monte Surrentinisq; collibus. In reliquis Italiæ parti-
bus non nisi arbori accommodata. Quintum genus la-
natæ, ne Seres miremur aut Indos, adeo lanugo eam ue
stit. Prima ex aminæis maturescit ocyssime atque putre
scit. Proxima dignitas Nomentanis rubente materia,
quapropter quidam rubellas appellauere uineas. Eæ mi
nus fertiles uino, acinis & fece nimiæ. Contra pruinas
fortissimæ, siccitate magis quàm imbre, æstu quàm al-
gore uexătur. Quamobrem in frigidis humidisq; prin-
cipatum obtinent. Fertilior quæ minor acino, & folio
scissa minus. Apianis apes dedere cognomen, præcipue
earum auidæ. Ex his duo genera, Lanugine et ipsæ pu-
bescunt. Distant, quòd altera celerius maturescit, quan-
quam & altera properante. Situs frigidos non respu-
unt, & tamen nullæ celerius imbre putrescunt. Vina
primo dulcia, austeritatem annis accipiunt, & rubra
fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et hactenus potissima no
bilitas datur peculiaribus atque uernaculis Italiæ. Cæ
teræ aduenere Chio Thasóue. Græcula non inferior

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aminææ bonitate, prætenera acino: & uua tam parua, ut nisi pinguissimo solo colere non prosit. Eugeniã Tauromínitani colles cum generositatis cognomine, misere Albano tantum agro, quoniam translata statim mutatur. Nanque est aliquibus tantus locorum amor, ut omnem in his gloriam suam relinquant, nec usquã trãseant totæ. Quod & in Rhetica Allobrogicáq;, quam supra picatã appellauimus, euenit, domi nobilibus, nec agnoscendis alibi. Fœcundæ tamen, bonitatis uice copiã præstant, Eugenia feruentibus locis, Rhetica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturescens, & colore nigra. Adhuc ex his quas diximus, sed etiam é nigris uina uetustate in album colorẽ transeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamen cœli aut soli opera non fallunt uetustatem, sicut fecenia, & cum ea florens Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij, quoniam antecedunt, uentisq; et imbribus resistunt. Meliores tamen algentibus locis quàm calidis, humidis quàm sitientibus. Vix ulla magis tam denso uuarum partu impatiens uariantis cœli, sed contra tenorem unum algoris æstus'ue constans. Quæ minor est ex eo genere, mollior. In eligẽdo solo morosa, pingui putrescit, gracili omnino nó prouenit. Mediam temperiem delicate quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uisu, sapore iucunda, nisi matura protinus rapiatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atque duritia. Insignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ sæpius uarianti, & ob id uarianæ à quibusdam appellatæ. Præfertur in his nigrior, utraque alternis annis ferti-

lis. Sed melior uino, cum parcior. Et preciæ duo genera magnitudine acini discernuntur. Quibus materies plurima, uuaq; ollis utilissima, folium apio simile. Basilicã Dyrrachini celebrant, Hispaniæ cocolobin uocant. Rarior uua, æstus austrosq; tolerat, capiti inimica, copia larga. Hispani duo genera eius faciunt. Vnum oblongo acino, alterum rotundo, nouissimas uindemiant. Quo dulcior cocolobis, hoc melior. Sed & austera transit in dulcem uetustate, & quæ dulcis fuit, in austeritatem: tuncq; Albanum uinum æmulantur. Tradunt uesicæ uitijs utilissimum ex his potum. Albuelis summis arboribus fertilior est, uisula imis. Quamobrem circa easdem satæ diuersitate naturæ locupletant. Inerticulam è nigris appellauere, iustius sobriam dicturi, in uetera to præcipue commendabilem uino, sed uiribus innoxiã. Siquidem temulentiam sola non facit. Fertilitas commẽdat cæteras, principemq; heluenacam. Duo eius genera. Maior, quam quidam longam, minor quam arcam appellant, non tam fœcundam, sed gratiorem haustu. Discernitur folio circinato. Verum utraque gracilis. Furcas subdere his necessarium, alioquin ubertatem suam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido odore. Nulla uitium minus Italiam amat, rara, parua, putrescens in ea: uino quoque quod genuit, æstatem non exuperans. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus, qui alioqui Cornelium Celsum transcripsit, arbitratur nõ naturam eius repugnare Italiæ, sed culturam, auide palmites euocantium. Ob id fertilitatem suam absumi, si non præpinguis soli ubertas lassescentem sustineat. Carbunculari negatur, magna dote, si uerum est, aliqua in

uite cœlo non esse ius. Aestum fert spionia, quam quidã spineam uocant, autumnisq; & imbribus pinguescit. Quinimo nebulis una alitur, ob id Rauennati agro peculiaris. Veniculam inter optime deflorescentes, & ollis aptissimam, Campani malunt sirculam uocare, alij staculam, Tarracini numisianam, nullas uires proprias habentem, sed totam perinde ac solum ualeat. Surrentinis tamen efficacissima testis Vesuuio tenus. Ibi enim murgentina e Sicilia potissima, quam Pompeianam aliqui uocant, Latio demum feracem: sicut horconia in Campania, tm̃ uilitatis cibariæ, sed ubertate præcipua. Tolerat & annos mœrica, contra omne sydus firmissima, nigro acino, uinis uetustate rubescentibus.

Item de uitiũ generibus, secundũ locorum & regionum proprietatem. Cap. III.

e T hactenus publica sunt genera, cætera regionum locorumq;, aut ex his inter se insitu mixta. Siquidem Thuscis peculiaris est tudernis, atq; ẽt eius nominis florẽtia. Est opima Aretio talpana & etesiaca & conseminia. Talpana nigra candidũ facit mustum. Etesiaca fallax, quæ quo plus tulit, eo laudabilius fundit: mirumq;, fœcunditate cessat. Conseminia nigra, uino minime durãte, uua maxime: post XV dies, quam ulla alia metitur, fertilis, sed cibaria. Huius folia sicut labruscæ, prius quàm decidant, sanguineo colore mutantur. Euenit hoc etiam quibusdã alijs, pessimi generis argumento. Irtiola Vmbriæ Meuanatiq; & Piceno agro peculiaris est, Amiternino pumula. Iisdem bannanica fallax est, amant tamen eam. Municipii uuam Pompeii nomine appellant, quamuis Clusinis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

copiosiorem. Municipij & Tiburtes appellauere, quãuis oleaginam nuper inuenerint à similitudine oliuæ. Nouissima hæc uuarum ad hoc tempus reperta est. Vinaciolam soli nouerunt Sabini & Laurenti. Nam gau ranas scio à Falerno agro trãslatas uocari Falernas, celerrime ubique degenerãtes. Necnon Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci uua. Capnias et buccniatis, & tarrupia, in Thurinis collibus non ante demetuntur, quàm gelauerit. Pharia gaudẽt Pisæ, mutina Prusiniæ, nigro acino, intra quadriennium albescente uino. Mirum, ubique cum sole circumagi uuam, quæ ob id streptos uocatur, Et in Italia Gallicam placere, trans alpes uero Picenam. Dixit Virgilius thasias & mareotidas, & lageas, compluresq; externas, quæ non reperiũtur in Italia. Sed sunt etiamnum insignes uua non uino, ambrosiaca, duracina, sine ullis uasis in uite seruabilis: tanta est cõtra frigora æstus tempestatesq; firmitas. Nec orthampelos indiget arbore aut palis, ipsa se sustinens: non item dactylides digitali gracilitate. Columbinæ acinosissimæ. Et magis purpureæ cognomine bimãmiæ, quando non racemos, sed uuas alias gerunt. Item tripedanea, cui nomen à mensura est. Item scripula passo acino. Et Rhetica in maritimis alpibus appellata, dissimilis laudatæ illi. Nanque hæc breuis, conferta acino, degener uino, sed cute omnium tenuissima, nucleo quẽ Chium uocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterumue habens. Est & nigra aminæa, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hispana ignobilium probatissima. In pergulis uero seruntur escariæ appellatæ, eduræ acinis, albæ nigræq;. Et bumasti totidem colo

ribus. At nondum dictæ ægia, & rhodia, & uncialis, uelut à pôdere acini: Item pucina omnium nigerrima. Et coronario naturæ lusu stephanitis, acinos folijs inter cursantibus. Et quæ forenses uocantur, celeres prouentu, uendibiles aspectu, portatu faciles. Contra damnantur etiam uisu cinerea et rabuscula & asinisca, minus tamen caudas uulpium imitata alopecis. Alexandrina appellatur uitis circa Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio paruo & rotundo, sine diuisuris. Septem his annis, in Narbonēsis prouinciæ aruo inuenta est uitis uno die deflorescens, ob id tutissima: Narbonicam uocant, quam nunc tota prouincia conserit.

Insignia culturæ uinearum. Cap. IIII.

C Atonum ille primus, triumpho & censura super cætera insignis, magis tamen etiamnum claritate literarum, præceptisq; omnium rerum expetendarum datis generi Romano, inter prima uero agrum colendi, illius æui confessione optimus ac sine æmulo agricola, pauca attigit uitium genera, quarundam ex his iam etiam nominibus abolitis. Separatim toto tractatu sententia eius indicanda est, ut in omni genere noscamus quæ fuerint celeberrima, anno sexcentesimo urbis, circa captas Carthaginem ac Corinthum, cum supremum is diem obijt, et quantum postea CCXXX annis uita profecerit. Ergo de uitibus uuisq; ita prodidit, Qui locus uino optimus dicetur esse, & ostentus solibus, aminæum minusculum & geminum eugenium, heluinum minusculum conserito. Qui locus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

crassior aut nebulosior, aminaeum maius, aut murgentinum, Apicium, Lucanum serito. Caeterae uites miscellae maxime in quemuis agrum conueniunt. In lora recte conduntur. Quas suspendas duracinas, aminaeas maiores, uel ad fabrum ferrarium pro passis hae recte seruantur. Nec sunt uetustiora de illa re Latinae linguae praecepta: tam prope ab origine rerum sumus. Aminaeã proxime dictam, Varro scantianam uocat. In nostra aetate pauca exempla consummatae huius artis fuere: uerum eo minus omittenda, ut noscantur etiam praemia, quae in omni re maxime spectantur. Summam ergo adeptus est gloriam Acilius Sthenelus é plebe libertina LX iugerum non amplius uineis excultis in Nomentano agro, atque CCCC nummûm uenundatis. Magna fama & Vetuleno Aegialo perinde libertino fuit in Campaniae rure linternino, maiorq́; etiam fauore hominum, quoniam ipsum Africani colebat exilium. Sed maxima, eiusdem Stheneli opera Rhemio Palaemoni, aliâs grammatica arte celebri, in hisce XX annis mercato rus DC. nummûm in eodem Nomentano, decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Est autem usquequaque nota uilitas mercis per omnia suburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam praedia parauerat, ac ne in pessimis quidem elegantioris soli. Haec aggressus excolere, non uirtute animi, sed uanitate primo, quae nota mire in illo fuit, pastinatis de integro uineis, cura Stheneli dum agricolam imitatur, ad uix credibile miraculum perduxit, intra octauum annum CCCC nummûm emptori addicta pendente uindemia. Cucurritq́; non nemo ad spectandas uuarum in iis uineis

strues, literis eius altioribus contra id pigra uicinitate sibi patrocinante: nouissime Anneo Seneca principe tum eruditionis, ac potentiæ quæ postremo nimia fuit super ipsum, minime utique miratore inanium, tanto prædii eius amore capto, ut non puderet inuiso aliâs & ostentaturo tradere palmam eam, emptis quadruplicato uineis illis intra decimum ferè curæ annum, digna opera quæ in Cæcubis Setinisq; agris proficeret: quando & postea sæpenumero septenos culeos singula iugera, hoc est amphoras centenas quadragenas musti dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus scripsit, efficacibus exemplis non maria plus temerata conferre mercatori, non in rubrum littus Indicum'ue merces petitas, quàm sedulum ruris larem. Vino antiquissima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, ut autor est Homerus. Neque enim fabulosa, aut de origine uarie prodita consectamur, præterquam Aristæum primum omnium in eadem gente mel miscuisse uino, suauitate præcipua utriusque naturæ sponte prouenientis. Maroneum uicies tanto addito aquæ miscendum Homerus prodidit. Durat etiam uis in eadem terra generi, uigorq; indomitus. Quippe cum Mutianus ter consul ex his qui nuperrime prodidere, sextarios singulos octonis aquæ misceri compererit præsens in eo tractu. Esse autem colore nigrum, odoratum, uetustate pinguescere. Et Pramnio, quod Homerus celebrauit, etiam nunc honos durat. Nascitur Smyrnæ regione, iuxta delubrum matris deûm. In reliquis generi claritas non fuit alicui. Anno fuit oĩum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

generum bonitas, L. Opimio consule, cum C. Gracchus Tribunus plebis seditionibus agitatis interemptus, ea cœli temperies fulsit, quam cocturam uocant, solis ope re, natali urbis DCXXXIIII. Durantq; adhuc uina ducentis ferè annis, iam in speciem redacta mellis aspe ri. Etenim hæc natura uinis in uetustate est: Nec potari per se queunt si non peruincat aqua, usque in amaritu dinem carie indomita. Sed cæteris uinis commendandis minima aliqua mixtura medicamenta sunt, quo fit ut eius temporis æstimatione in singulas amphoras centeni nummi statuantur. Ex his tamen usura multiplicata se- missibus, quæ ciuilis ac modica est, in C. Cæsaris Ger- manici filij principatu, annis CLX. singulas uncias ui- ni constitisse nobili exemplo docuimus, referentes uitam Pomponij Secundi uatis, cœnamq; quam principi illi dedit. Tãtum pecuniarum detinent uini apothecæ. Nec alia res maius incrementum sentit ad uicesimum annũ maius'ue ab eo dispendium, non proficiente pretio. Ra- ro quippe adhuc fuere, nec nisi in nepotatu, singulis te- stis milia nummûm: Viennenses soli picata sua, quo- rum genera plura diximus, pluris permutasse, sed in- ter sese amore patrio creduntur. Idq; uinum frigidius reliquis existimatur in frigido potu.

De natura uini. Cap. V.

u Ino natura est, haustu accendendi calore uisce ra intus, foris infuso refrigerandi. Nec alie- num fuerit cõmemorare hoc in loco, quod An drocydes sapientia clarus ad Alexandrum Magnum scripsit, intemperantiam eius cohibens: Vinum potatu- rus rex, memento te bibere sanguinem terræ: sicut cicu- ta homini

ta hoĩ uenenũ est, sic cicutæ uinũ. Quibus præceptis si ille obtẽperauisset, profecto amicos in temulẽtia nõ iter= emisset. Prorsus ut iure dici possit, neq; uiribus corpis uti lius aliud, neq; aliud uoluptatibus perniciosius si modus absit.

Vina generosa. Cap. VI.

g Enera autem uini alia alijs gratiora esse, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præstã tius altero germanitatem præcedere, siue testæ, siue fortuito euentu? Quamobrem de principatu se quisque iudicem statuat. Liuia Augusta LXXXII annos uitæ pucino retulit acceptos, non alio usa. Gignitur in si nu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt ex Adriatico sinu. Diuus Augustus Setinum prætulit cunctis, & ferè secuti principes, confessa propter experimenta, non temere cruditatibus noxijs ab ea salina: nascitur supra forum Appij. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis, sinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni lociq; angustia, magis tamen fossa Neronis, quam à Baiano lacu Ostiam usque nauigabilẽ inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Faustiano. cura culturaq; id collegerat. Exolescit hoc quoque, copiæ potius quam bonitati studentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus urbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor miliaria à uico prope Cedias, qui uicus à Sinuessa VI milibus abest. Nec

ulli in uino maior autoritas: solo uinorum flamma accenditur. Tria eius genera, Austerum, dulce, tenue. Quidam ita distinguunt, Sūmis collibus Gauranum gigni, medijs Faustianum, imis falernum. Nō omittendum autem, nulli eorum quæ celebrentur iucundum saporem uuæ esse. Ad tertiam palmam uarie uenere. Albana urbi uicina prædulcia ac rara in austero. Item Surrentina in uineis tantum nascentia, conualescentibus maxime probata, propter tenuitatem salubritatem'q;. Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos, ut nobilitatem Surrētino darent, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar qui successit illi, nobilem uappā. Certant massica æque ex monte Gaurano, Puteolos Baias'q; prospectantia. Nā falerno contermina Statana ad principatus uenere non dubie: palam'q; fecere, sua quibusq; terris tempora esse, sicut rerum prouentus occasus'q;. Iuncta his præponi solebant Calena, & quæ in uineis arbustis'q; nascuntur fundana. Ex alia uicinia urbis Veliternina, Priuernatia'q;. Nam quod Signiæ nascitur, austeritate nimia continendæ utile aluo, inter medicamina numeratur. Quartum curriculum publicis epulis obtinuere à diuo Iulio (is enim primus autoritatem his tribuit, ut in epistolis eius apparet) Mamertina, circa Messanam in Sicilia genita. Ex ijs Potulana, ab autore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Est in eadem Sicilia et Tauromintanis honos, lagenis pro Mamertino plerunque subditis. Ex reliquis autem à supero mari Prætutia, atque Ancone nascentia, & quæ à palma una forte enata palmesia appellantur. In mediterraneo uero Cesenatia ac Mæcenatiana. In Veronensi item Rhetica, Faler-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nis tantum posthabita à Vergilio. Mox ab intimo sinu maris, Adriana. Ab infero autem Latiniensia, Grauiscana, Statoniensia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua. Inter Pyrenæum alpesq́; Massilia gemino sapore, quando et condiendis aliis pinguius gignit, quod uocant sucosum. Beterrarum intra Gallias consistit autoritas. De reliquis in Narbonensi genitis asseuerare non est, quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo, utinamq́; non & herbis, ac medicaminibus noxiis. Quippe etiam aloën mercantur, qua saporem coloremq́; adulterant. Verum & lõginquiora Italiæ ab Ausonio mari, non carent gloria, Tarentina, & Seruitiana, & Consentiæ genita, & Tempsæ ac Babiæ, Lucanaq; antecedentibus Thurinis. Omnium uero eorum maxime illustrata Messalæ potu & salute Lagarina, nõ procul Grumento nascentia. Campania nuper excitauit nouis nominibus autoritatẽ, siue cura, siue casu, ad quartum à Neapoli lapidẽ Trebellicis, iuxta Capuam Caulinis, & in suo agro Trebulanis, alioqui semper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis summum X annorum incrementum est, nihil senecta conferente. Dolore etiam capitum in sextam horam diei sequentis infesta deprehenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramq́; referre non unam: et superuacuam generum consectationem in numerum, cum eadem uitis aliud aliis locis pullulet. Hispaniarum Laletana copia nobilitantur, elegantia uero Tarraconensia, atq; Lauronensia: et Balearica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro multa prætermissa plerosq; existimaturos, quando suũ cuiq; placet, et

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

quocunque eatur, fabula eadem reperitur: diui Augusti iudiciorum ac palati peritissimum e libertis, censuram uini in epulas eius facientem, dixisse hospiti de indigena uino, nouum quidem sibi gustum esse eum, atque nõ ex nobilibus, sed Cæsarem non aliud poturum. Nec negauerim & alia digna esse fama: sed de quibus consensus æui iudicauerint hæc sunt.

Vina transmarina. Cap. VII.

m Odo nunc simili transmarina dicemus. In summa gloria post Homerica illa, de quibus supra diximus, fuere Thasium Chiumq;. Ex Chio quod aruisium uocant. His addit Lesbium Erasistrati maximi medici autoritas, circiter DC annum urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia est Clazomenio, postquam parcius mari condiunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec Cymoliti per se gratia ut uino: sed cuius dulci admixto, reliquorum duritia suauitatẽ accipiat, simul & ætatem, quoniam uetustiora protinus uidentur. Ab his dignatio est Sicyonio, Cyprio, Telmesico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Aegypto hoc nascitur tribus tribus generibus uuarum ibi nobile, thasia, æthalo, peuce. Post hæc autoritas hippodamantio, mystico, cantharitæ, protropo gnidio, catacecaumenitæ, petritæ, myconio. Nam mesogitem capitis dolores facere compertum est. Nec Ephesium salubre esse, quoniã mari et defruto condiatur. Apamenum mulso præcipue conuenire dicitur, sicut prætutium in Italia. Est enim & hæc proprietas generum, ut dulcia utique inter se non congruant. Exoleuit & protagion, quod Italicis proximum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus

medicus in uolumine quo suasit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto nasperceniten, mox oreticum, œneaten, leucadium, ambracioten, & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ esse dixit, quoniam post sex annos non placeret.

De uini salsi generibus septem. Cap. VIII.

h Acternus bonitas uini natiõibus debetur. Apud Græcos iure clarissimum nomẽ accepit quod appellauerunt bion, ad plurimos ualetudinũ usus excogitatum, ut docebimus in parte medicinæ. Fit autem hoc modo, Vuæ paulum ante maturitatem decerptæ, siccantur acri sole, ter die uersatæ per triduum: quarto exprimuntur, dein cadis sole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miscent, à serui furto origine orta, sic mensuram explentis, Idq; translatum in album mustum leucochrum appellatur. In alijs autem gẽtibus simili modo factum tethalassomenon uocant: Thalassiten autem uasis musti deiectis in mare, quo genere præcox fit uetustas. Necnon apud nos quoque Coum uinum ex Italico faciendi rationem Cato demonstrauit, super cætera in sole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodium Coo simile est. Phorineum salsius Coo. Omnia transmarina septem aut sex annis ad uetustatẽ mediam peruenire existimantur.

De dulcium generibus XIIII. Cap. IX.

u Inum omne dulce minus odoratum, quo tenuius, eo odoratius. Colores uinis quatuor. Albus, fuluus, sanguineus, niger. Psythium & melanpsythium passi genera sunt, suum saporem, nõ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uini referentia. Cisibilites uero mulsi, in Galatia nascens, & halyntium in Sicilia. Nam siræum, quod alij hepsema, nostri sapā appellant, ingenij nō naturæ opus est, musto usque ad tertiam partem mensuræ decocto. Quod ubi factum ad dimidiam est, defrutum uocamus. Omnia in adulteriū mellis excogitata. Sed priora uua terráq; constant. Passum à Cretico Cilicium probatur et Africum & in Italia prouincijsq; finitimis. Fieri certum est ex uua, quam Græci sticam uocant, nos apianam. Item scirpula, diutius in uite sole uuis adustis, aut feruente oleo. Quidam è quacunque dulci, dum præcocta alba faciunt siccantes sole, donec paulo amplius dimidium pōdus supersit, tusasq; leniter uuas exprimūt. Deinde quantum expressere, adijciunt uinaceis aquæ puteanæ, ut & secundarium passum faciant. Diligentiores eodem modo siccatis acinos eximunt: ac sine sarmentis madefactos uino excellenti, donec intumescant, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac simili modo aqua addita, secundarium faciunt. Medium inter dulcia uinumq; est, quod Græci aigleuces uocāt, hoc est, semper mustum. Id euenit cura, quoniā feruere prohibetur. Sic appellant musti in uina transitum. Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma transeat, et consuetudo fiat algendi. Est etiamnum aliud genus eius per se, quod uocat dulce Narbonensis prouincia, & in ea maxime Vocontij. Asseruatur eius gratia uua diutius in uite, pediculo intorto. Ab alijs ipse palmes inciditur in medullam, ab alijs uua torretur in tegulis: omnia ex Heluēnaca uite. His adiiciunt aliqui quod uocant diachyton, uuis in sole siccatis loco clauso per

dies septem, in cratibus, totidem pedibus à terra altæ, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisq;. Dulci è genere est & melitites. Distat à mulso quod fit è musto, cum quinque congijs austeri musti, congio mellis & salis cyatho sufferuefactis, austerum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum: ita appellatur à quibusdam mustū sponte defluens, antequam calcentur uuæ. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrent æstatis secutæ ipso canis ortu.

De deuterijs & secundarijs uini genera tria. Cap. X.

n On possunt iure dici uina, quæ Græci deuterias appellant, Cato et nos lorā, maceratis aqua uinaceis. Sed tn̄ inter uina operaria numerantur. Tria eorum genera: Decima parte aquæ addita quæ musti expressa sit, & ita nocte & die madefactis uinaceis, rursusq; prælo subiectis. Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expressum sit addita aquæ, expressoq; decocto ad tertias partes. Tertium est fecibus uini expressum, quod feccatum Cato appellat. Nulli ex his plus quàm anno usus.

Quæ nuper in Italia generosa uina esse cœperunt. Cap. XI.

u Erum inter hæc subit mentem, cum sint genera nobilia, quæ proprie uini intelligi possint, LXXX ferè in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italiæ esse, longe præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura serpit, non à primordio hanc gratiam fuisse.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De uini obſeruatione. Cap. XII.

a

Vtoritatem poſt ſexcenteſimum urbis annum cœpiſſe. Romulum lacte non uino libaſſe, indicio ſunt ſacra ab eo inſtituta, quæ hodie cuſtodiunt morem. Numæ regis poſthumia lex eſt: Vino rogum ne reſpergito. Quod ſanxiſſe illum propter inopiam rei nemo dubitet. Eadem lege, ex imputata uite libari uina dijs, nefas ſtatuit, ratione excogitata, ut putare cogerentur, aliâs aratores & pigri circa pericula arbuſti. M. Varro autor eſt, Mezentium Hetruriæ regem auxilium Rutulis contra Latinos tuliſſe uini mercede, quod tum in Latino agro fuiſſet.

Qui uini uſus antiquis, & de uinis antiquorum. Cap. XIII.

n

On licebat id fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla, Egnatij Mecennij uxorẽ, quòd uinum bibiſſet è dolio, īterfectam fuiſſe à marito, eumq; cædis à Romulo abſolutum. Fabius Pictor in annalibus ſuis ſcripſit: Matronam, quòd loculos in quibus erant claues uinariæ cellæ, reſignauiſſet, à ſuis inedia mori coactam. Cato, ideo propinquos fœminis oſculum dare, ut ſcirent an temetum olerent. Hoc tũ nomen uino erat, unde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronunciauit mulierem uideri plus uini bibiſſe, quàm ualetudinis cauſa uiro inſciente, ac dote multauit. Diuq; eius rei magna parſimonia fuit. L. Papyrius imperator aduerſus Samnites dimicaturus uotum fecit, ſi uiciſſet, Ioui pocillum uini. Denique inter dona ſextarios lactis datos inuenimus, nuſquam uini. Idem Cato cum in Hiſpaniam nauigaret, unde cum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

triumpho rediit, Non aliud, inquit, uinum bibi quàm remiges: in tantum dissimilis istis, qui etiam conuiuiis alia, quàm sibimetipsis ministrant, aut procedente mensa subiiciunt. Lautissima apud priscos uina erant, myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti fabula, quæ Persa inscribitur, quanquam in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam aromatite delectatos maxime credũt. Sed Fabius Dorsennus his uersibus decernit.

Mittebam uinum pulchrum, murinam.

Et in Acharisthone.

Panem, & polentam, uinum murinam.

Scæuolam quoque & Lælium, & Atteium Capitonẽ in eadem sententia fuisse uideo, quoniã in Pseudolo sit,

Quod si opus est, ut dulce promat
Indidem, ecquid habet? rogas?
Murinam, passum, defrutum, mellinam.

Quibus apparet non inter uina modo murinam, sed inter dulcia quoque nominatum.

De apothecis, & de uino Opimiano. Cap. XIIII.

A Pothecas fuisse & diffundi solita uina, anno DCXXXIII. urbis apparet indubitato Opimiani uini argumento, iam intelligente suum bonum Italia. Nondum tamen ista genera in claritate erant. Itaque omnia tunc genita unum habent consulis nomen. Sic quoque postea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos usque nostros: quin & Falerno iam reperto, sicut apparet ex illo comico uersu, Quinque Thasii uini inde depromam, Falerni bina. P. Licinius Crassus, & L. Iulius Cæsar censores anno urbis conditæ DCLXXV. edixerunt, ne quis uinum Græcũ

aminium'q; octonis æris singula quadrantalia uenderet. Hæc enim uerba sunt. Tanta uero uino Græco gratia erat, ut singulæ potiones conuictu daretur. Quibus uinis autoritas fuerit sua in mensa, M. Varro his uerbis tradit: L. Lucullus puer apud patrem nunquam lautum conuiuium uidit, in quo plus semel Græcum uinũ daretur. Ipse cum rediit ex Asia, milia cadorũ congiariorum diuisit amplius centum. C. Sentius, quem prætorem uidimus, Chium uinum in domum suam illatum dicebat tum primum, cum sibi cardiaco medicus dedisset. Hortensius super decem millia cadûm hæredi reliquit. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in uino. Cap. XV.

q Vid? non & Cæsar dictator triumphi sui cœna uini Falerni amphoras, Chii cados in conuiuia distribuit? Idem Hispaniensi triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo uero in tertio cõsulatu suo, Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum: quo primum tempore quatuor genera uini apposita constat. Postea ergo alia omnia in nobilitatem uenerunt, circiter septingentesimum urbis annum.

De uinis fictitiis. Cap. XVI.

i Taque non miror, innumerabilia penè genera fictitii reperta multis ante seculis, quæ nũc dicemus, omnia ad medicinæ usum pertinẽtia. Omphacium quo modo fieret, propter unguenta diximus priori libro. Fit è labrusca, hoc est uite syluestri, quod uocatur œnanthinum. Flores eius libris duabus in musti cado macerati, post XXX dies mutantur. Præter hoc radix labruscæ et acini coria perficiunt. Ii pau

lo postquam defloruere, singulare remedium habent ad refrigerandos in morbis corporũ ardores, gelidissima, ut ferunt, natura. Pars eorum aestu moritur, priusquam reliqui qui solstitiales dicuntur: uniuersi nunquam maturescunt. Et si prius, quàm tota maturescat, una incocta detur cibo gallinaceo generi, fastidium gignit uuas appetendi. Fictitiorum primum fit ex ipso uino, quod uocant adynamon, hoc modo, Albi musti sextarii XX. aquae dimidium, feruet donec excoquatur aquae mensura. Alii marinae sextarios X. tantundem pluuiae in sole quadraginta diebus torrent. Dant aegris, quibus uini noxam timent. Proximum fit è milii semine maturo, cum ipsa stipula libram & quadrantem in congios duos musti macerato, & post septimum mensem transfuso. Ex loto arbore, frutice, herba, dictũ est, uti quaeq; fierent. Fit et è pomis quae dicemus, interpretationibus nõ nisi necessariis additis. Proximũq; ei è palmis, quo Parthi et Indi utuntur, & oriens totus, maturarũ quas uocant Chydaeas modio in aquae congiis tribus macerato expressoq;. Sic fit et sycites è fico, quẽ alii palmiprimũ, alii catorchitem uocãt. Aut si dulce esse non libeat, pro aqua tantundẽ uinaceorũ adiicitur. Ex Cypria fico & acetũ fit praecellens, atq; Alexandrino quoq; melius. Vinum fit & è siliqua Syriaca, & è piris, malorumq; oibus generibus. Sed è punicis, quod rhoiten uocãt: et è cornis, mespilis, sorbis, moris siccis, nucleis pineis. Hi musto madidi exprimuntur. Superiora per se mitia. Myrtitem Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo in dicabimus. Graeca uero & alio modo. Ramis teneris cum suis foliis in albo musto decoctis, tusis, libram in

tribus musti congijs deferuere faciunt, donec duo supersint. Quod ita syluestris myrti baccis factum est, myrtidanum uocant. Hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignuntur fit uinum è radice, asparago, cunila, origano, apij semine, abrotano, menthastro, ruta, nepeta, serpillo, marubio. Manipulos binos tundunt in cadum musti et sapæ sextarium, et aquæ marinæ heminã. E` napis fit, XI denariorum pondere in sextarios binos musti addito. Item è scillæ radice. Inter flores ex rosæ folijs tusis, in linteolo in mustum colatis cum pondusculo ut sidat, XL põdere denariorum in sextarios uicenos musti, nec ante tres menses uase aperto. Item è nardo gallico, & aliud è syluestri. Aromatiten quoque inuenio factitatũ tantum non unguentorũ compositione, primo ex myrrha, ut diximus, mox è nardo celtico, calamo, aspalatho, offis in mustum aut dulce uinum deiectis. Aliud è calamo, iunco, costo, nardo Syriaco, amomo, casia, cinnamomo, croco, palma, asaro, similiter & offa. Apud alios nardi, & malobathri selibris in musti congios duos additis, Qualia nunc quoque fiunt pipere & melle addito, quæ alii condita, alii piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba, quam alij helenion, alij medicam, alij symphytõn, alij idæam, & horestion, alij nectaream uocant, radice ponderis XL denariorum in sextarios sex musti addita, similiter in linteo. Ex cæteris herbis fit absinthites in XL sextarijs musti absinthij Pontici libra decocta ad tertias partes, uel scopis absinthii in uinum additis. Similiter hyssopites è Cilicio hyssopo, uncijs tribus in duos congios musti coniectis, aut tusis in uinum. Fiunt utraque & alio modo, circa radi

ces uitium sato. Sic & elleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & scammonites. Mira uitium natura, saporem alienum in se trahendi, qualem & salicum redolent Patauinorum in palustribus uindemiæ. Sic & elleborum seritur in Thaso, aut cucumis syluester, aut scammonea, quod uinum ectromatium uocant, quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarum naturæ suo loco dicentur, E stichade & radice gentianæ, & tragorigano, & dictamo, asaro, dauco, elelisphaco, panace, acoro, conyza, thymo, mandragora, iunco. Vocarunt & sycinum, & ithacomelin, & lectisphagiten, quorũ iam obliterata ratio est. Et fruticum uero e genere, cedri utriusque, cupressi, laurus, iuniperi, terebinthi, calami, lentisci, baccas aut lignum recens musto decoquunt. Itẽ chamelææ, & chamæpityos, et chamædryos lignum. Eodem modo & ex flore, in congium musti decem denariorum pondere addito.

De hydromeli & oxymeli. Cap. XVII.

Fit uinum et ex aqua ac melle tantum. Quinquennio ad hoc seruari cœlestem iubent. Aliqui prudentiores statim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis ueteris adijciunt. Deinde XL diebus canis ortu in sole habent. Alii diffusa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromeli, & uetustate saporem uini assequitur, nusquam laudatius, quàm in Phrygia. Quin et acetum melle temperabatur: adeo nihil intentatum in uita fuit. Oxymeli hoc uocarunt, mellis X libris, aceti ueteris heminis quinque, salis marini libra, aquæ pluuiæ sextariis quinque, suffferuefactis decies, mox elutriatis, atque ita inueteratis. Omnia ab Themi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

sone summo autore dānata: & hercule coactus eorum usus uideri potest, nisi si quis naturæ opus esse credit aro matitem, & ex unguentis uina composita, aut ut biberē tur genuisse eam frutices. Ista sunt cognitu iucunda, solertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, præterq̄ quæ uetustate ipsa fieri diximus, et plura ne tricenis qdē diebus, non erit dubiū.

Prodigiosa genera uini. Cap. XVIII.

s VNt & in uino prodigia. Dicitur in Arcadia fieri quod fœcunditatem fœminis importet, uiris rabiem. At in Achaia maxime circa Caryniam abigi partum uino, atque etiā si uuam edant grauidæ, cum differentia in gustatu non sit. Trœzenium uinum qui bibunt, negantur generare. Thasios duo genera uini diuersa facere proditur: unum quo somnus concilietur, alterum uero quo fugetur. Apud eosdem uitis theriace uocatur, cuius & uinum & uua contra serpentium ictus medetur. Libaneos thuris odore, ex qua diis prolibant. E` diuerso aspendios, damnata aris. Ferunt eam nec ab alite ulla attingi. Thasiam uuam Aegyptus uocat apud se prædulcem, quæ soluit aluum. Est cōtra in Lycia quæ solutam firmat. Aegyptus & ecbolada habet abortus facientem. Vina in apothecis, canis ortu mutantur quædam, posteáq; restituuntur sibi. Sic et mari nauigato, cuius iactatus his quæ durauerint tantum uetustatis adiicere sentitur, quantum habuerint.

Quibus uinis ad sacra uti fas non sit, et quibus generibus musta condiantur. Cap. XIX.

e T quoniam religione uita constat, prolibare diis nefastum habetur uino præter imputatæ uitis, fiel

mine tactæ, quam'q; iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut uulneratis pedibus calcata, & quod arcuncisis uinaceis profluxerit, aut superne deciduo immundiore lapsu aliquo polluto. Item Græcæ, quoniam aquam habeant. Vitis ipsa quoque manditur decoctis caulibus summis, qui & condiuntur in aceto ac muria. Verum & de apparatu uini dixisse conueniat, cum Græci priuatim ea præcepta condiderint, artem'q; fecerint, sicut Euphronius, & Aristomachus, & Coniades, & Hicesius. Africa gypso mitigat asperitatem, necnõ aliquibus sui partibus calce. Græcia argilla, aut marmore, aut sale, aut mari, lenitatem excitat. Italiæ pars aliqua rabulana pice: ac resina condire musta uulgare est ei, prouincijs'q; finitimis. Nonnusquam prioris uini fece aceto'ue condiunt. Necnon & ex ipso musto fiunt medicamina, Decoquitur ut dulcescat portione uirium. Nec durare ultra annuũ spatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad sapas musta, infusis'q; his ferociam frangũt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio subministrãt uasa ipsa condimentis picis. Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus, & resinis, & mustis condiendis, & de aceto, & fece. Cap. XX.

Rborum succo manantium picem resinam'q;, a alíæ ortæ in oriente, aliæ in Europa ferunt. Quæ interest Asia: utrinq; quasdam habet. In oriente optimã tenuissimã'q; terebinthi fundũt: deinde lentisci, quam & masticem uocant: postea cupressi, acerrimam sapore. Liquidã omnes, & tũ resinã: crassiorem uero, et ad pices faciẽdas cedrus. Arabica resina

alba est, acri odore, difficilis coqueti. Iudaica callosior, & terebinthina quoque odoratior. Syriaca Attici mellis similitudinem habet. Cypria antecedit omnes. Est autem melleo colore, carnosa. Colophonia praeter caeteras fulua, si teratur alba fit, grauior odore, ob id non utũtur ea unguentarii. In Asia quae fit è picea, admodum candida, spagas uocatur. Resina omnis dissoluitur oleo. Quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Pudetq; confiteri, maximum iam honorem eius esse in euellendis uirorum corpori pilis. Ratio autem condiendi musta, in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum peragitur, aspersu picis, ut odor uino contingat, & saporis quaedam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur crudo flore resinae, excitariq; lenitatem. E` diuerso crapula compesci feritatem nimiam, frangiq; uirus: aut ubi pigra lenitas torpeat, uirus addi. Liguriae maxime circumpadanisq; mustis utilitas discernitur hoc modo, Pugnacibus mustis crapulae plus inditur, lenibus parcius. Sunt qui & ex utroque condiri uelint. Necnó alia aeque multiplici natura. Vitiumq; musto quibusdam in locis, iterum sponte feruere: qua calamitate deperit sapor, uappaeq; accipit nomen, probrosum etiam hominũ cum degenerauerit animus. Aceti enim nequitiae inest uirtus magnos ad usus, et sine quo uita mitior degi nó possit. Caetero uinorum medicaminis tanta cura est, ut cinere apud quosdam, ceu gypso alibi quibus diximus modis instaurentur. Sed cinerem è uitis sarmentis, aut quercu praeferunt. Quin & marinam aquam eiusdem rei gratia ex alto peti iubent, seruariq; ab aequinoctio uerno, aut certe nocte solstitio et aquilone flante hauriri,

uel si

uel ſi circa uindemiam hauriatur decoqui. Pix in Ita-
lia ad uaſa uino condendo maxime probatur Brutia.
Fit e piceæ reſina. In Hiſpania autem e piceaſtris, mi-
nime laudata. Eſt enim reſina harum amara & arida,
& graui odore. Differentiam rationem'q; faciendi pro=
ximo uolumine demonſtrabimus inter arbores feras.
Vitia præter ſupradicta, acor, aut fumidum uirus, pi-
cis autem aduſtio. Experimentum uero ſi fragmenta ſub
luceant, ac ſub dente lenteſcant acore iucundo. Aſia pi-
cem Indicam maxime probat, Græcia Piericam, Virgi
lius Naritiam. Diligentiores admiſcent nigram maſti-
cem, quæ in Ponto bituminis ſimilis gignitur, et iris ra
dicem oleum'q;. Nam ceram accipientibus uaſis comper
tum eſt uina aceſcere. Sed transferre in ea uaſa in qui
bus acetum fuerit utilius, quàm in ea in quibus dulce
aut mulſum. Cato iubet uina concinnari (hoc enim uti-
tur uerbo) cineris lixiuij, cum defruto cocti parte quadra
geſima, pulegij uel ſalis ſeſquilibra. Interim & tuſo
marmore. Facit & ſulphuris mentionem, reſinæ uero in
nouiſſimis. Super omnia addi matureſcente iam uino iu
bet muſtum, quod ille tortiuum appellat. Nos intelligi-
mus nouiſſime expreſſum: & adijci muſtis tingendi gra
tia coloris, ut pigmentum aliquod uini, atque ita pingui
us fieri. Tot ueneficijs placere cogitur: & miramur no-
xia eſſe. In uitium inclinantis experimentum eſt, lami=
næ plumbeæ mutatus in eo color. Proprium autem in=
ter liquores uino, muceſcere, aut in acetū uerti. Extātq;
medicinæ uolumina. Et fæx uini ſiccata recipit ignes, ac
ſine alimento per ſe flagrat. Cinis eius nitri naturā ha=
bet, eaſdem'q; uires, hoc amplius quo pinguior ſentitur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De cellis uinarijs. Cap. XXI.

m Agna & collecto iam uino differentia in cella. Circa alpes ligneis uasis condunt circulisq; cingunt, atque etiam hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mirum dictu, sed aliquando uisum, ruptis uasis stetere glaciatæ moles prodigij modo, quoniam uini natura non gelascit, aliàs ad frigus stupens tantum. Mitiores plagæ dolijs condunt, infodiuntq; terræ tota, aut ad portionem situs. Item cœlum præbent. Alibi uero impositis tectis arcent, traduntur'q; ad hæc præcepta. Latus cellæ uinariæ, aut certe fenestras obuerti in aquilonem oportere, uel usque in exortum æquinoctialem. Sterquilina & arborum radices procul abesse, omniaq; odoris euitandi, facillimo in uina transitu: ficos utique & caprificos. Dolijs etiam interualla dari, ne inter sese uitia serpant, contagione uini semper ocyssima. Quin et figuras referre. Ventrosa ac patula minus utilia. Picari oportere protinus à canis ortu, postea perfundi marina aqua aut salsa, ac leui cinere sarmenti aspergi uel argilla, abstersa myrrha suffiri, ipsasq; sæpius cellas. Imbecilla uina demissis in terram dolijs seruanda, ualida expositis. Nunquam implenda. Et quod superest, passo aut defruto perungendum, admixto croco, pice ueteri cum sapa. Sic coopercula doliorum medicanda, addita mastice ac pice. Bruma aperiri uetãt, nisi sereno die. Vetant austro flante, lunáue plena. Flos uini candidus probatur, rubens triste signum est, si non uini colos sit. Item uasa incalescentia, operculáue sudãtia. Quod celeriter florere cœperit, odorem'q; trahere, non fore diutinum. Ipsa quoque defruta ac sapas, cum

sit cœlum sine luna, hoc est in syderis eius coitu, neque alio die coqui iubent. Praeterea plumbeis uasis nō æreis, nucibus iuglandibus additis: eas enim fumum excipere. Campaniæ nobilissima exposita sub diuo in cadis uerberari sole, luna, imbre, uentis, aptissimum uidetur.

De uitanda ebrietate. Cap. XXII.

a C si quis diligentius reputet, in nulla parte operosior uita est, ceu non saluberrimum ad potus aquæ liquorem natura dederit, quo cætera omnia animantia utuntur. At nos uinum bibere et iumenta cogimus, tantóq; opere, tanto labore & impendio constat quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, milibus scelerum huic deditis tanta dulcedine, ut magna pars nō aliud uitæ præmium intelligat. Quin imo ut plus capiamus, sacco frangimus uires. Et alia irritamenta excogitantur. Ac bibendi causa etiam uenena conficiuntur, alijs cicutam præsumentibus, ut bibere mors cogat, alijs pumicis farinam, & quæ referendo pudet docere. Cautissimos ex his balineis coqui uidemus, exanimesq; efferri. Iā uero alios lectum expectare nō posse, imo uero nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia uasa corripere, uelut ad ostētationē uirium, ac plene infundere ut statim euomant, rursúsq; hauriant, idq; iterū tertiumq; tanq̄ ad perdenda uina geniti, & tanq̄ effundi illa nō possint, nisi per humanum corpus. Ad hæc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. Per omnia hæc prædicatur sitis quæri. Iam uero quæ uasa adulterijs cœlata? tanquam per se parum doceat

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriuntur, atque etiam præmio inuitatur ebrietas. Et si dijs placet, emitur alius, ut quantum biberit, tantum edat: & pretium uinolentiæ lege accipit. Alius quantum alea quæsierit, tantum bibit. Tunc auidi matronam oculi licentur, graues produnt marito. tunc animi secreta proferuntur. Alij testamenta sua nuncupant: alij mortifera loquuntur, rediturasq; per iugulum uoces non continĕt, quàm multis ita interemptis. Vulgóq; ueritas iam attributa uino est. Interea ut optime cedat, solem orientem non uident, ac minus diu uiuunt. Hinc pallor, et genæ pendulæ, oculorum ulcera, tremulæ manus, effundentes plena uasa, & (quæ sit pœna præsens) furiales somni, & inquies nocturna. Præmiumq; summum ebrietatis libido portĕtosa, ac iucundum nefas. Postera die ex ore halitus fœtidi, ac ferè rerum omnium obliuio, morsq; memoriæ. Rapere se ita uitam prædicant, cum priorem diem quotidie perdant, illi uero et uenientem. Tib. Claudio principe ante hos annos XL. institutum, ut ieiuni biberent, potusq; uini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorum placitis nouitate aliqua sese commendantium. Gloriam hac uirtute Parthi quærunt. Famam apud Græcos Alcibiades meruit. Apud nos cognomen etiam Nouellius Torquatus Mediolanensis ad proconsulatum usque è prætura honoribus gestis, tribus cõgijs (unde & cognomen illi fuit) epotis uno impetu, spectante miraculi gratia Tiberio principe in senecta iam seuero atque etiam aliâs sæuo, sed ipsa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eademq; commendatione credidere L. Pisonem urbis Romæ curatorem ab eo delectum,

quòd biduo duabus'q; noctibus perpotationem continuasset apud ipsum iam principem. Nec alio magis Drusus Cæsar regenerasse patrem Tiberium ferebatur. Torquati rara gloria (quando & hæc ars suis legibus constat) non labasse sermone, nec leuatum uomitione, non altera corporis parte. Dum biberet matutinas obisse uigilias, plurimum hausisse uno potu. Plurimum præterea alijs minoribus addidisse, optima fide non respirasse in hauriendo, neque expuisse, nihil'q; ad elidendum in pauimentis sonum ex uino reliquisse, diligenti scito legum cõtra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios simul haurire solitum ipsi obijcit: Marco'q; Agrippæ à temulento scyphũ impactum. Etenim hæc sunt ebrietatis opera. Sed nimirũ hanc gloriam auferre Cicero uoluit interfectori patris sui M. Antonio. Is enim ante eum auidissime apprehẽderat hanc palmã, edito etiam uolumine de sua ebrietate: quo patrocinari sibi ausus, approbauit plane (ut equidem arbitror) quãta per temulentiam mala terrarum orbi intulisset. Exiguo tempore ante prælium Actiacum id uolumen euomuit: quo facile intelligatur ebrius iam sanguine ciuium, & tanto magis eum sitiens. Nanque & hæc necessitas uitium comitatur, ut bibendi consuetudo augeat auiditatem. Scitum'q; est Scytharum legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Est & occidentis populis sua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispanias'q;, nominibus alijs, sed ratione eadem. Hispaniæ iam & uetustatem ferre ea genera docuerũt. Aegyptus quoque è fruge sibi potus similes excogitauit. Nulla'q; in parte mundi cessat ebrietas. Meros quippe

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

hauriunt tales succos, nec diluendo ut uina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum solertia, inuentum est quemadmodũ aqua quoque inebriaret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi, intus uini, foris olei, arborum é genere ambo præcipui, sed olei necessarius. Nec segniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingeniosior apparebit, ad bibendum generibus centumnonaginta quinq;, si species uero æstimentur, pene duplici numero excogitatis, tantóq; paucioribus olei: De quo in sequenti uolumine dicemus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS QVINTVS.

Naturæ frugiferarum arborum. Cap. I.

OLEAM Theophrastus celeberrimus é Græcorum autoribus urbis Romæ anno circiter quadringentesimoquadragesimo, negauit nisi intra XL. M. passuũ à mari nasci: Fenestella uero omnino non fuisse in Italia, Hispania, atque Africa, Tarquinio Prisco regnante, ab annis populi Romani CLXXXIII. quæ nunc peruenit trans Alpes quoque, et in Gallias, Hispaniasq; medias. Vrbis quidem anno quingentesimoquito, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio COSS. olei libræ duodenæ assibus ueniere. Et mox anno sex-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

centesimo octogesimo, M. Seius L. F. ædilis curulis olei denas libras singulis assibus præstitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui sciat post annos XXII Cn. Pompei IIII. consulatu oleum prouincijs Italiam misisse. Hesiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratus uitam, negauit oleæ satorem fructum ex ea percepisse quenquam. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantarijs serunt, trãslatarumq; altero anno decerpuntur baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidissimis oleam, neque in calidissimis. Genera earum tria dixit Virgilius, orchites, et radios, & pausias. Nec desyderare rastros, aut falcem ullam, aut curam. Sine dubio & in ijs solum maxime cœlumq; refert. Verũtamen & tondentur cum & uites, atque etiam interradi gaudent. Consequens earum uindemia est, arsq; uel maior, oleum quàm musta temperãdi. Ex eadem quippe oliua differunt succi. Primum omniũ cruda, atq; nondũ inchoatæ maturitatis, hoc sapore præstãtissimo. Quin et ex ea prima unda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones, siue (ut nuper inuentũ est) exilibus regulis pede incluso. Quanto maturior bacca, tãto pinguior succus, minusq; gratus. Optima aũt ætas ad decerpẽdũ, inter copiã bonitatemq; incipiente bacca nigrescere. Nostri uocãt drupas, Græci uero drypetas. Cætero distat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an suo tantum bacca succo, nihilq; aliud quàm rores cœli biberit.

De oleo. Cap. II.

u Etustas oleo tædium affert, nõ item ut uino, plurimumq; ætatis anniuo est, prouida (si libeat in=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

telligere) natura. quippe temulentiæ nascentibus uinis, uti necesse non est: quinimmo inuitat ad seruandũ blã=da inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitq; ea necessi tate promiscuum & uulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafra-no, eiusq; parte quæ Licinianum fundit oleum: unde et Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc pal mam dedere, accommodato ipsis odore. Dedit & pala tum delicatiore sententia. De cætero baccas Liciniæ nul la auis appetit. Reliquum certamen inter Istriæ terrã & Bæticæ par est. Vicina bonitas prouincijs, excepto Africæ frugifero solo. Cereri totum id natura concessit, oleum ac uinum non inuidit tantum, satisq; gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena, quẽ in nulla par te uitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ, & oleæ incipientis. Cap. III.

Oliuæ constant nucleo, oleo, carne, amurca: Sa nies est hæc eius amara. Fit ex aquis, ideo sic citatibus minima, riguis copiosa. Suus quidem oliuæ succus est oleum, idq; præcipue ex immaturis in=telligimus, sicut de omphacio docuimus. Augetur oleũ ab Arcturi exortu ad XVI. calendas Octobris, postea nu clei increscunt & caro. Cum sitienti imbres copiosi ac cessere, uitiatur oleum in amurcam. Huius color oliuam cogit nigrescere. Ideoq; incipiente nigritia minimum a-murcæ, ante eam nihil. Et error hominum falsus, existi mantium maturitatis initium, quod est uitij proximũ. Deinde quòd oleum crescere oliuæ carne arbitramur, cum succus omnis in corpus abeat, lignumq; intus grã descat. Ergo tum maxime rigantur. Quod ubi cura mul-

ta siue imbribus accidit, oleum absumitur, nisi secuta serenitate quæ corpus extenuet. Omnino enim, ut Theophrasto placet, est olei causa calor, quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne quæritur. Tertia est culpa in parsimonia, quoniam propter impendium decerpendi expectatur ut decidat oliua. Qui medium temperamentum in hoc seruant, perticis decutiunt, cum iniuria arborum, sequentis anni damno. Quippe oliuãtibus lex antiquissima fuit: Oleã ne stringito, ne ue uerberato. Qui cautissime agunt, harundine leui ictu, nec aduersos percutiunt ramos. Sic quoque alternare fructus cogitur decussis germinibus. Nec minus, si expectetur ut cadat. Hærendo enim ultra suum tempus, absumunt uenientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum est, quòd nisi ante fauonium collectæ, nouas uires resumunt, & difficilius cadunt. Prima ergo ab autumno colligitur, uitio operæ non naturæ, pausia cui plurimum carnis: mox orchites, cui olei: post radius. Has enim ocyssime occupatas, quia sunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Differuntur uero etiam in Martium mẽsem callosæ, contra humorem pugnaces, ob id'q; minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini regiam uocant, non ante fauonij afflatum nigrescentes, hoc est ad VI. idus Febru. Tunc arbitrantur eas maturescere, & quoniam probatissimum ex ijs fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati uidetur. Feruntq; frigore sterilitatem fieri, sicut copiam maturitate: cum sit illa bonitas non temporis, sed generis tarde putrescentium in amurcam. Similis error collectam seruãdi in tabulatis, nec priusquam sudet premendi, cum omni mora oleũ

decrescat, amurca augeatur. Itaque uulgo non amplius senas libras singulis modijs exprimi dicunt. Amurcæ mensuram nemo agit, quanto ea copiosior reperiatur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in uita error est publicus, tumore oliuæ crescere oleum existimantium: præsertim cum magnitudine copiam olei non constare, indicio sint quæ regiæ uocantur, ab alijs maiorinæ, ab alijs phauliæ, grandissimæ, alioquin minimo succo. Et in Aegypto carnosissimis olei exiguum. Decapoli uero Syriæ perquam paruæ, nec cappari maiores, carne tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo uincantur. Et in ipsa Italia cæteris picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ priuatim condiuntur, & , ut reliquæ, amurca sapáue. Nec non aliquæ oleo suo sine accersita commendatione puræ innatant, colymbades: franguntur eædem, herbarumq; uiridium sapore condiuntur. Fiunt et præcoces feruenti aqua perfusæ, quamlibet immaturæ. Mirumq;, dulcem succum oliuas bibere, & alieno sapore infici. Purpureæ sunt & in ijs, ut uuis in nigrum colorem transeuntibus, pausiæ. Sunt & superbæ, præter iam dicta genera. Sunt et prædulces, per se tantum siccatæ, uuisq; passis dulciores: admodum raræ in Africa, & circa Emeritam Lusitaniæ. Oleum ipsum sale uindicatur à pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciso odorem accipit me dicati, aliâs ut uino palati gratia nulla est. Nec tā numerosa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus distat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De natura olei. Cap. IIII.

o Leo natura tepefacere corpus, & contra algores munire. Eidemq; feruores capitis refrigerare. Usum eius ad luxuriam uertêre Græci, uitiorum omnium genitores, in gymnasiis publicando. Notum est, magistratus honoris eius octogenis sestertiis strigmenta olei uendidisse. Oleæ honorem Romana maiestas magnum præbuit, turmas equitum idibus Iuliis ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque uictores olea coronant, Græci uero oleastro Olympiæ.

De cultura oliuarum. Cap. V.

n Unc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem, Salentinam, orchitem, pausiam, Sergianam, Cominianam, albiceram seri iubet. Adiicitq; singulari prudẽtia, quam earum in his locis optimam esse dicant. In frigido autem & macro Licianiam. Pingui enim aut feruẽti uitiari eius oleum, arboremq; ipsam fertilitate consumi. Musco præterea rubro infestari. Spectare olueta in fauonium loco exposito solibus censet.

De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. Cap. VI.

n Ec alio ullo modo laudat condi oliuas, optime orchites & pausias, quàm uel uirides in muria, uel fractas in lentisco. Oleum quamacerbissima oliua optimum fieri. Cætero quamprimũ é terra colligendam. Si inquinata sit, lauandam. Siccari triduo, satis esse. Si gelent frigora, quarto die premendam.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Hanc & sale aspergi. Oleum in tabulato minui, deteriusq; fieri. Item in amurca & fracibus. Eæ sunt carnes, & inde feces. Quare sæpius die decapulandum. Præterea in conchas & plumbeas cortinas: ære uitiari. Ferue͂tibus omnia ea fieri clausisq; torcularibus, et quammi͂nime uentilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa è nucleis ipsarum ignis aptissimus. Et è cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca liquentur. Ob id crebrius uasa mundanda, fiscinas spongia tergendas, ut quammaxime pura syncæritas constet. Postea inuentum, ut lauarentur utique feruenti aqua: protinus prælo subiicerentur solidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. iterum premi plus quàm centenos modios non probant. Factus uocatur. Quod uero post molam primum est, flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

De oleo factitio. Cap. VII.

Non erat tum factitium oleum: ideóq; arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumq; persequemur ea quæ ex arboribus fiunt, & inter illas ante omnes ex oleastro. Tenue id, multóq; amarius quàm oleæ, tantum ad medicamentum utile. Simillimum huic est ex chamelæa frutice saxoso, non altiore palmo, foliis oleastri, bacisq;. Proximum fit & è cici, arbore in Aegypto copiosa. Alii crotonem, alij trixin, alii sesamum syluestre appellant. Ibiq; non pridem. Et in Hispania repente prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo, folio uitium, semine uuarum gracilium, pallidarumq;. Nostri eam uocant rici

num à similitudine seminis. Coquitur id in aqua, innatansq; oleum tollitur. At in Aegypto ubi abundat, sine igne & aqua sale aspersum exprimitur, cibis fœdũ, lucernis utile. Amygdalinum, quod aliqui metopiũ uocant, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contusis, aqua & iterum tusis exprimitur. Fit & è lauro, admixto druparum oleo. Quidamq; è baccis exprimunt tantum. Alii foliis modo, alii folio et cortice baccarum. Necnon styracem addunt, aliosq; odores. Optima laurus ad id latifolia, syluestris, nigra baccis. Simile est è myrto nigra, & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aspersæ calida aqua, mox decoquuntur. Alii foliorũ mollissima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alii deiecta ea in oleum prius sole maturant. Eadem ratio et in satiua myrto, sed præfertur syluestris minore semine, quam quidam oxymyrsinen uocant, alii chamæmyrsinen, alii acaron à similitudine. Est enim breuis, fruticosa. Fit & ex citro, cupresso, nucibus iuglandibus, quod carynon uocant: malis cedri, quod cedrelæon. Ex grano quoque gnidio purgato semine & tuso. Item lentisco: nam & cyprinum etiam. E' glande Aegyptia ut fieret odorum causa, dictum est. Indi etiam ex castaneis & sesama atque oryza facere dicuntur: Ichthyophagi è piscibus. Inopia cogit aliquando luminum causa & è platani baccis fieri, aqua & sale maceratis. Et œnanthinum fit de ipsa œnanthe, ut dictum est in unguentis. Gleucino mustum incoquitur uapore lento. Ab aliĳs sine igne circundatis uinaceis diebus XXII. bis singulis permixtum. Consumiturq; mustum oleo. Aliĳ nõ sam sucum tantum admiscent, sed etiam pretiosiora odora=

menta. Et in gymnasiis quoque conditur odoribus, sed uilissimis. Fit et de aspalatho, calamo, balsamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo gallico, panace, samsuco, helenio, cinnami radice, omnium succis in oleo maceratis expressisq;. Sic & rhodinum è rosis, iuncinum è iunco, quod est rosaceo simillimum. Item hyoscyamo, lupinis & narcisso. Plurimum autem in Aegypto è rhaphani semine, aut gramine herba, quod chortinō uocant. Item sesama & urtica, quod cnecinum appellant. E` lilio & alibi fit sub diuo, sole, luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Seleuciam, quod Seleucinum uocant, neruis admodum utile: sicut in Italia è gummi. E` pice fit quod picinum appellant, cū̄ concoquitur uelleribus supra halitum eius expansis atque ita expressis. probatum maxime è Brutia. est enim pinguissima & resinosissima. Color oleo fuluus. Sponte nascitur in Syriæ maritimis, quod elæomeli uocant. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, et hoc medicis. Veteri quoque oleo usus est ad quædam genera morborum. Existimatur & ebori uindicando à carie utile esse. Certe simulacrum Saturni Romæ intus oleo repletum est.

De amurca. Cap. VIII.

S Vper omnia autem celebrauit amurcam laudibus Cato. Dolia olearia cadosq; illa imbui, ne bibant oleum. Amurca subigi areas terendis messibus, ut formicæ rimæq; absint. Quin & lutum parietum & tectoria & pauimenta horreorū frumenti, uestiarium ēt contra teredines ac noxia animalia, amurca aspergi: semina frugū perfundi. morbis qua

drupedum, arborũ quoq; illa medẽdum, efficaci ad ulcera interiora humani quoque oris. Lora ẽt ac coria oĩa, & calceamina, axesq;, decocta ungi, atque æramenta contra eruginem colorisq; gratia elegantioris: & totam supellectilem ligneã, ac uasa fictilia, in queis ficum aridã libeat asseruare: aut si folia baccasq; in uirgis myrti aliud'ue id genus simile. Postremo ligna macerata amurca, nullius fumi tedio ardere. Oleã si lãbẽdo capra lingua cõtigerit, depaueritq; primo germinatu, sterilescere, autor est M. Varro. Et hactenus de olea atque oleo.

Pomorum omnium genera & naturæ. Cap. IX.

r Eliqui arborum fructus, uix specie figura'ue, non modo saporibus succisq; toties permixtis atque insitis, enumerari queunt.

Nucum pinearum genera quatuor. Cap. X.

g Randissimus pineis nucibus, altissimeq; suspensus, intus exiles nucleos lacunatis includit toris, uestitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molliter semina collocandi. Harum genus alterum Tarentinum, digitis fragili putamine, auiumq; furto in arbore. Tertium sapinium e picea satiua, nucleorum cute uerius, quàm putamine, adeo molli, ut simul mandatur. Quartum pityida uocant e pinastris, singularis remedii aduersus tussim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos uocant. Pinea corona uictores apud Isthmum coronantur.

De malo cotoneo. Cap. XI.

h Is proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea, et Græci cydonea, ex Creta insula aduecta. Incuruatos trahũt ramos, prohibentq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

crescere parentem. Plura eorum genera. Chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Quae candidiora, nostratia cognominata, odoris praestantissimi. Est & Neapolitanis suus honor. Minora ex eodem genere struthea, odoratius uibrant, serotino prouentu. Praecocia uero mustea. Strutheis autem cotonea insita suum genus fecere muluianũ, quae sola ex his uel cruda manduntur. Omnia iam & uirorum salutatoriis cubilibus inclusa, simulacris noctium consciis imposita. Sunt praeterea parua syluestria, à strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Mala appellamus, quanquam diuersi generis, persica & granata, quae in punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus, illis lignum in corpore. Necnon & quaedam è piris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De Persico, genera quatuor. Cap. XII.

Sed Persicorum palma duracinis. Nationum habent cognomen Gallica & Asiatica. Post autumnum maturescunt, aestate praecocia intra XXX annos reperta, & primo denariis singula uenundata. Supernatia è Sabinis ueniunt, popularia undique. Pomum innocuum expetitur aegris: Pretiumq; iam singulis triceni nũmi fuere, nullius maiore, Quod miremur, quia non aliud fugacius. Longissima nanque decerpto bidui mora est, cogitq; se uenundari.

De pruno, genera XI. Cap. XIII.

Ingens postea turba prunorum, uersicolor, nigra, candicans Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodẽ colore seriora maioraq;,

raq;, asinina cognominata à uilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atque purpurea. Necnon ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia est nucibus insitorum, quæ faciē parētis sucumq; adoptionis exhibent, appellata ab utro que nucipruna. Et hæc autem & persica, & cerina, ac syluestria, ut uuæ autumno cadis condita, usque ad alia nascentia ætatem sibi prorogant. Reliquorum uelocitas cito mitescentium transuolat. Nuper in Bætica malina appellari cœperunt malis insita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ est. Nec aliud pomum ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, à Syriæ Damasco cognominata, iampridem in Italia nascentia, grandiore quanquam ligno, et exiliore carne, nec unquam in rugas siccata, quoniam soles sui desunt. Simul dici possunt populares eorum myxæ, quæ & ipsæ nunc cœpere Romæ nasci insitæ sorbis. In totum quidem persica peregrina etiam Asiæ Græciæq; esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside aduecta. Sed pruna syluestria ubique nasci certum est. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitam, præsertim cum condenda demonstraret quædam & syluestria. Nam persicæ arbores sero, & cum difficultate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quòd primum ab Aegypto earū fuerat hospitium. Falsum est, uenenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à regibus translata in Aegyptum, & terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, myxis rubescentibus similis, nec extra orientem nasci uoluit. Eam

Plinius. ff

quoque eruditiores negauerunt ex Perside propter supplicia translatam, sed à Perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum illa coronari uictores ibi instituisse, in honorem ataui sui. Semper autem folia habet et poma, subnascentibus alijs. Sed pruna quoque omnia post Catonem cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum, genera XXIX. Cap. XIIII.

m Alorum plura sunt genera. De citreis cum sua arbore diximus. Medica autem Græci uocant patriæ nomine. Aeque peregrina sunt Ziziphá, & tuberes, quæ & ipsa non pridem uenere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria. Sex. Papinius, quē consulem uidimus, primus utraque attulit, diui Augusti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, quàm malis, sed aggeribus præcipue decora, quoniam & in tecta iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera, Candidum, et à colore sericum dictum. Penè peregrina sunt in uno Italiæ agro Veronensi nascentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, strutheis quidem persicisq; plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus suis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in uita factum? Nisi fallor apparebit ex eo ingenium inserendi: nihilq; tam paruum esse, quod non gloriam parere possit. Ergo habent originem à Matio, Gestioq; & Manilio, item Claudio. Quibus cotoneo insito ab Appio è Claudia gente, Appiana sunt cognominata. Odor est his cotoneorum,

magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu ualuisse claritatis & familiæ putet, sunt et sceptiana ab inuentore libertino, insignia rotunditate. Cato adijcit quiriana, & quæ tradit in dolijs condi scantiana. Omnium autem nuperrime adoptata sunt parua, gratissimi saporis, quæ petisia nominantur. Patrias nobilitauere camerina & græcula. Cætera e causis traxere nomen: germanitatis cohærentia & gemella, nunquam singula in fœtu, coloris serica, cognationis melappia. Mustea à celeritate mitescendi: quæ nunc melimela dicuntur, à sapore melleo. Orbiculata, à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primum prouenisse, argumento sunt Græci, qui epirotica uocant. Mammarum effigie orthomastica. A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellant Belgæ. Melofolijs folium unũ, aliquando & geminum erumpit e latere medio. Celerrime in rugas marcescunt pãnucea. Stolide tument pulmonea. Sunt quibus sanguineus est color, origine ex mori insitu tracta. Cunctis uero quæ fuerunt à sole, partes rubent. Sunt & parua gratia saporis, atque etiam acutiora odore, syluestria. Id peculiare improbitatis et acerbitatis conuicium, & uis tanta, ut aciem gladij præstringat. Dacis ferme uilissimis nomen, quanquam primis aduentu decerpiq; properantibus.

De piris, & insitorum uarietate. Cap. XV.

Adem causa in piris taxatur superbiæ cognomine. Parua hæc, sed ocyssima. Cunctis autẽ Crustumina gratissima. Proxima ijs falerna à potu, quoniam tanta uis succi abundat. Lactea hæc uocantur, in ijsq; alia colore nigro donant Syriæ. Reli-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

quorum nomina aliter in alijs locis appellantur. Sed confessis urbis uocabulis autores suos nobilitauere decimiana, & ex eo tractum, quod pseudodecimianum uocant. Dolobelliana longissimi pediculi. Pōponiana cognomine mammosa, liceriana, seueriana: & quæ ex ijs nata sunt tyranniana, longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra, paulo superbis maiora. Lateriana, Anitiana: Post autumnalia acidulo sapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maxime Tiberio principi placuere. Colorantur magis sole, grādescuntq́., alioquin eadē essent quæ liceriana. Patriæ nomina habent, serissima omniū amerina, picentina, numantina, alexandrina, numidiana, græca, & in ijs tarentina: signina, quæ alij à colore testacea appellant, sicut onychina, purpurea. Ab odore myrapia, laurea, nardina. À tempore hordearia, collo ampullacea, & coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitana, acidula succi. Incerta nominum causa est barbaricis uenereisq́;, quæ colorata dicunt: regijsq́; quæ minimo pediculo sessilia, patricijs, uoconijs, uiridibus oblongisq́;. Præterea dixit uolema Virgilius à Catone sumpta, qui & sementina, & mustea nominat. Pars hæc uitæ iampridem peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum, malis platanum, cerasis ulmū dicat. Nec quicquā amplius excogitari potest. Nullum certe pomum nouū diu iam inuenitur. Neque omnia insita misceri fas est, sicut nec spinas inseri, quando fulgura expiari non queunt facile: quotq́; genera insita fuerunt, tot fulgura uno ictu pronunciantur. Turbinatior piris figura. In ijs serotina ad hyemem usque ad matrem pendent gelu ma

turescentia, græca, ampullacea, laurea: sicut in malis amerina, sciantiana. Conduntur uero pira ut uuæ, ac totidem modis: neque aliud in cadis præterquam pruna. Pomis proprietas pirisq; uini: similiterq; in ægris medentes cauent: ac uino & aqua coquuntur, atque pulmentarij uicem implent, quod non alia, præter cotonea & struthea.

De pomis seruandis. Cap. XVI.

In uniuersum uero de pomis seruandis præcipitur: pomaria in loco frigido ac sicco contabulari, septentrionalibus fenestris sereno die patere, austros specularibus arcere, aquilonis quoque afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala post æquinoctium autumnale, neque ante XV lunam, neque ante primam horam. Cadiua separari, stramentis, storeis, paleis'ue substerni. Rara componi, ut limites perui spiritũ æqualem accipiant. Amerina maxime durare, melimela minime.

De cotoneis, Punicis, piris, & sorbis, & uuis seruandis. Cap. XVII.

Cotoneis interclusis spiramẽtum omne adimẽdum, aut incoqui melle ea immergiue oportere. Punica aqua marina feruente indurari, mox triduo sole siccata, ita ne nocturno rore contingantur, suspendi. Cum libeat uti, aqua dulci perlui. M. Varro & in dolijs harenæ seruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, sed spiritu excluso, ac surculo pice illito. Sic etiam crescere amplitudine maiore, quàm possint in arbore. Cætera mala folijs ficulneis,

præterquam cadiuis, singula conuolui, cistisq; uitilibus condi, uel creta figlinarū illini. Pira in uasis fictilibus picatis inuersis obrui inter scobes. Tarentina serissime legi. Anitiana seruari & in passo. Sorba uero et in scrobibus gypsato operculo, duûm pedum terra superinducta, in loco aprico, inuersis uasis, & in dolijs ut uuas cum ramis suspendi. E` proximis autoribus quidam altius curam petunt: deputariq; statim poma ac uites ad hunc usum præcipiunt, decrescente luna, post horă diei tertiam, cælo sereno, ac siccis uentis. Similiter deligi & ex locis siccis, et ante perfectam maturitatem, addito ut luna infra sit: uuas cum malleolo sarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti suspendi, exclusa omni aura operculo & gypso: sic & sorba, & pira, illitis omnium surculis pice. Dolia procul ab aqua esse. Quidam sic cum palmite in gypso cōdunt, capitibus eius scillæ infixis utrinque. Alij etiam uina habentibus dolijs, dum ne contingant ea uuæ. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia, quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio seruare malunt. Plerique uero in scrobe duûm pedū altitudinis harena substrata, & fictili operculo, dein terra operto. Creta quidam etiam figlina uuas illinunt, siccatasq; sole suspendunt, in usu diluentes cretam. Eandē pomis in uino subigunt. Mala uero generosissima eadem ratione crustant gypso uel cera: quæ nisi maturuerint, incremento calycem rumpunt. Semper autem in pediculos collocant ea. Alij decerpunt cum surculis, eosq; in medullam sambuci abditos obruunt, ut supra scriptum est. Alij singulis malis pirisq; singula uasa fictilia assi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

gnant, et opercula eorum picata dolio iterum includũt. Necnon aliqui in floccis capsisq́;, quas luto paleato illinunt. Alij hoc idem in patinis fictilibus: aliqui & in scrobe subiecta harena, ita sicca operiunt mox terra. Sũt qui cotonea cera Pontica illita melle demergant. Columella autor in puteos cisternas'ue in fictilibus uasis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima Alpibus proxima, uuas sole siccatas iunci fascijs inuoluit, cadisq́; cõditas, gypso includit. Hoc idem Græci platani foliis, aut uitis ipsius, aut fici, uno die in umbra siccatis, atque in cado uinaceis interpositis. Quo genere Coa uua & Berytia seruantur, nullius suauitati postferendæ. Quidã ut has faciant, in cinere lixiuio tingunt protinus, quàm detraxere uiribus, mox in sole siccant: tum folijs (ut supra dictum est) inuolutas uinaceis stipant. Sunt qui malunt uuas in scobe ramentis'ue abietis, populi, fraxini seruare. Sunt qui suspendi procul malis, protinusq́; in granarijs iubeant, quoniam optime sit operimento puluis pensilibus. Cõtra uespas remedio est, oleo aspergi ex ore. De palmis diximus.

De ficis genera XXIX. Cap. XVIII.

é Reliquo genere pomorũ ficus amplissima est: quædamq́; & piris magnitudine æmulæ. De Aegyptiæ Cypriæq́; miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior tantum, sapore mespili. Alexandrinam hanc ibi uocãt, crassitudine cubitali ramosam, materia ualidã, lẽtã, sine lacte, cortice uiridi, folio tiliæ, sed molli. Onesicritus tradit in Hyrcania multũ nostris eẽ dulciores, fertilioresq́;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

utq; modios CCLXX. singulæ ferant. Ad nos ex alijs transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, et mammillanæ, similitudinem earum habent: & callistruthiæ parum sapore præstantiores, ficorum omnium frigidissimæ. Nam de Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna quæstio est: cum id genus in Africam nuperrime transierit, patriæ nomen obtinent. Nam Alexandrina è nigris est, candicãte rima, cognomine delicatæ. Nigra & Rhodia est, & Tiburtina de præcocibus. Sũt & autorum nomina ijs, Liuiæ, Pompeiæ: siccatæ hæ solæ in annuos usus aptissime cum mariscis, & quas harundinum folij macula uariat Est & herculanea, & albicerata, & aratia alba, pediculo minimo, latissima. Primo autem prouenit porphyritis, longissimo pediculo. Comitatur eam è minimis & uilissimis, popularis dicta. Contra nouissima sub hyeme maturatur chelidonia. Sunt præterea eædem serotinæ & præcoces, biferæ, alba & nigra, cum messe uindemiaq; maturescentes. Serotinæ & à corio appellatæ duro: ex Chalcidis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces nascuntur, quas uocant omas. Cato de ficis ita memorat. Ficos mariscas in loco cretoso aut aperto serito. In loco autem crassiore aut stercorato, Africanas, Sed & herculaneas, saguntinas hybernas, tellanas, atras pediculo lõgo. Postea tot subiere nomina atque genera, ut uel hoc solum æstimantibus appareat, mutatam esse uitam. Sunt et hybernæ quibusdam prouincijs, sicuti Mœsiæ, sed artis, non naturæ. Paruarum genus arborum post autumnum fimo contegunt, deprehensasq; in his hyeme gros

ſos: quæ mitiore cœlo refoſſæ cum arbore atque in lucē remiſſæ, nouos ſoles, alioſq; quàm quibus uixere, auide tanquam iterum natæ accipiunt: & cum uenientium flore matureſcunt, alieno præcoces anno, in tractu uel gelidiſſimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africæ, ad ingens documentum uſo eo pomo. Nanque perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotumq; ſecuritatis anxius, cum clamaret omni ſenatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcocem ex ea prouincia ficum. Oſtendēſq; patribus, interrogo uos, inquit, quando hoc pomum demptum putatis ex arbore? Cum inter omnes recens eſſe conſtaret, Atqui tertium, inquit, ante diem ſcitote decerptum Carthagine, tam prope à muris habemus hoſtem: ſtatimq; ſumptum eſt Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta eſt, quanquam Catone anno ſequente rapto. Quid primum in eo miremur? curā ingenij, an occaſionem fortuitam? celeritatemq; curſus, an uehementiam uiri? Supra omnia quiddam eſt, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarum orbe per CXX. annos urbis æmulā, unius pomi argumento euerſam: quod non Trebia aut Traſymenus, non Cannæ buſto inſignes Romani nominis perficere potuere: non caſtra Punica ad tertium lapidem uallata, portæq; Collinæ adequitans ipſe Annibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipſo ac comitio Romæ nata, ſacra fulguribus ibi conditis. Magiſq; ob memoriam eius, quæ nutrix Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam ſub ea inuenta eſt lupa infantibus præbens rumen (ita uocabant mammā)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

miraculo ex ære iuxta dicato, tanquam in comitiũ spõte transisset. Adacto nauigio ilico arescit. Rursusq́; cura sacerdotum seritur. Fuit & ante Saturni ædem urbis anno CCLX. sublata sacro uestalibus facto, cum Syluani simulacrum subuerteret. Eadẽ fortuito satu uiuit in medio foro, quã sidentia imperii fundamenta ostento fatali Curtius maximis bonis, hoc est uirtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Aeque fortuita eodem loco est uitis atque olea, umbræ gratia sedulitate plebeia sata. Ara inde sublata gladiatorio munere diui Iulii, quod nouissime pugnauit in foro. Admirabilis est pomi huiusce festinatio, unius in cunctis, ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione. Cap. XIX.

C Aprificus uocatur è syluestrium genere ficus nunquã maturescens, sed quod ipsa non habet aliis tribuens, quoniam est naturalis causarum transitus, atque è putrescentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam uolant: morsuq́; ficorum crebro, hoc est auidiore pastu aperientes ora earum, atque ita penetrantes, intus solem primo secum inducunt, cerealesq́; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc est infantiam pomi absumunt, quod fit & sponte. Ideoq́; ficetis caprificus permittitur ad rationem uenti, ut flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertum, ut illatæ quoque aliunde, & inter se colligatæ iniicerentur fico: quod in macro solo & aquilonio non desyderatur, quoniam sponte arescunt loci situ, ri-

misq; eadem, quæ culicum opera, causa perficit: necnon ubi multus puluis, quod euenit maxime frequēti uia apposita. Nanque & pulueri uis siccandi, succumq; lactis absorbēdi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoque præstat ne decidant, absumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate pōderoso. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: succus maturescentibus lactis, percoctis mellis. Senescunt in arbore, anusq; distillant gummi modo lachrymam, siccanturq;. Honos laudatas seruat in capsis, Ebuso insula præstantissimas amplissimasq;, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, implentur orcæ in Asia, cadi autem in Ruspina Africæ urbe, panisq; simul et obsonii uicem siccatæ implēt: utpote cum Cato cibaria ruris operariis iusta ceu lege sanciens, minui iubeat per fici maturitatem, cum & obsonii uicem habeant recentes ficus. Sale siccatis & casei loco uesci, nuper excogitatum est. Ex hoc genere sunt, ut diximus, coctana et caricæ, quæq; conscendenti nauim aduersus Parthos omen fecere M. Crasso, uenales prædicantis uoce cauneæ. Omnia hæc in Albense rus è Syria intulit L. Vitellius, qui postea cēsor fuit, cum legatus in ea prouīcia esset, nouissimis Tiberii Cæsaris tēporibus.

De mespilis, & eorum generibus tribus. Cap. XX.

m Alorum pirorumq; generi adnumerētur iure mespila atque sorba. Mespilis tria genera, anthedon, setania. Tertium degenerat, tametsi anthedoni similius est, quod gallicum uocant. Setaniæ maius pomum candidiusq;, acini molliore ligno: cæteris minus pomū, sed odore præstantius, et q̄d diutius seruetur.

Arbor ipsa de amplissimis. Folia antequam decidant rubescunt, radices multæ atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De sorbis, genera quatuor. Cap. XXI.

S Orbis quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas mali, alijs turbinatio piri, alijs ouata species ceu malorũ aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore & suauitate rotunda præcellũt. Cæteris uini sapor. Generosissima quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant, remedio tantum probabile, assiduum prouentu, minimumq; pomo, arbore dissimili, foliis penè platani. Non ferunt ante trimatum ex ullo genere. Cato & sorba sapa condi iubet.

De nuce iuglandi. Cap. XXII.

A Bhis locum amplitudine uindicauerunt, quæ cessere autoritati, nuces iuglãdes, quanquam & ipsæ nuptialium Fescenniorum comites, multum pineis minores uniuersitate, eædemq; portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis: Quæ causa eas nuptijs fecit religiosas, tot modis fœtu munito: quod est uerisimilius, quam quia cadendo tripudium sonumue faciant. Et has è Perside à regibus translatas, indicio sunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Persicum atque basilicon uocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earum lanæ, et ruffatur capillus, primum prodeuntibus nucleis. Id com-

pertum infectis tractatu manibus. Pinguescũt uetustate. Sola differentia generum in putamine duro fragili ue, & tenui ac crasso, loculoso & simplici. Solum hoc pomum natura compactili operimento clausit. Nanque sunt bifidæ putaminum carinæ, nucleorumq́; illis quadripartita distinctio, lignea itercursante membrana. Cæteris quicquid est, solidum est, ut in auellanis, & ipso nucum genere, quas antea abellinas patrio nomine uocabant. In Asiam Græciamq́; è Ponto uenere, & ideo ponticæ nuces uocantur. Has quoque mollis protegit barba. Sed putamini nucleisq́; solida rotunditas inest. Eæ & torrentur. Vmbilicus illis intus in uentre medio. Tertia abhis natura amygdalis, tenuiore sed simili iuglandium summo operimento: item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in iuglandium genere seruant. Adiicit præterea auellanas & galbas, prænestinas, quas maxime laudat, & conditas ollis, in terra seruari uirides tradit. Nunc Thasiæ & Albenses celebrantur. Et Tarentinarum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ sunt amplissimæ, & minime rotundæ. Præterea molluscæ, putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem esse dicũt. Nuper consularem uirum audiui, biferas & iuglandes nuces se habere profitentem. De pistaceis & ipsi retulimus. Et hæc autem idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tempore: simulq́; in Hispaniam Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cum eo militabat.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De castaneis genera octo. Cap. XXIII.

n Vces uocamus & castaneas, quanquam accõmodatiores glandium generi: Armatum iis echinato calyce uallum, quod inchoatum glãdibus. Mirumq́; uilissima esse quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibusdam partus ex uno calyce, cortexq́; lentus. Proxima uero corpori membrana, et in his & in nucibus saporem, ni detrahatur, infestat. Torrere has in cibis gratius: Molitura etiam præstant ieiunio foeminarum quandam imaginem panis. Sardibus eæ prouenere primum. Ideo apud Græcos Sardianos balanos appellant. Nam diuus Tiberius postea balanum nomẽ imposuit, excellentioribus satu factis. Nunc plura earũ genera. Tarentinæ faciles, nec operoso sunt cibo, planæ figura. Rotundior quæ balanitis uocatur, purgabilis maxime, & sponte prosiliens. Pura & plana est ex eis et Salariana, Tarentina minus tractabilis. Laudatior Corelliana, & ex ea facta (quod dicemus in insitis) meterana, quam rubens cortex præfert triangulis, & popularibus nigris quæ coctiuæ uocãtur. Patria laudatissimis Tarentum, & in campania Neapolis. Cæteræ suum pabulo gignũtur, scrupulosæ corticis intra nucleos quoque ruminatione.

De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis, & baccis. Cap. XXIIII.

h Aud procul abesse uideantur & prædulces siliquæ, nisi quòd in iis cortex ipse manditur. Digitorum hominis longitudo illis, et interim falcata pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari non possunt. Quamobrem in sua natura dicentur.

Reliqua carnosi sunt generis, ea bacis atque carnibus distant. Alia acinis caro, alia moris, alia unedonibus, et alia acinis inter cutem sucumq́; alia myxis, alia baccis ut oliuis. Moris sucus, in carne uinosus: trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouissimis florent, inter prima maturescunt. Tingunt manus suco matura, eluunt acerba. Minimum in hac arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec insitis, nec alio modo, quàm pomi magnitudine, differunt mora ostiensia, & tusculana. Romæ nascuntur & in rubis, multum differēte callo. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorum unedoni, quod solum pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa, Fructus anno maturescit: pariterq́; floret subnascens, & prior coquitur. Mas sit an fœmina sterilis, inter autores non cōstat. Pomum inhonorum, ut cui nomen ex argumento sit unum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Græci, comaron & memecylon. Ex quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine arbutus uocatur. Iuba autor est, quinquagenûm cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Acinorum quoque magna est differentia. Primum inter uuas ipsas callo, teneritate, crassitudine, interiore ligno aliis paruo, et aliis etiam gemino, qui minime feraces musti. Plurimum uero differunt ederæ sambuci acini: & figura etiam punici, angulosi quippe soli. Nec cutis ulla singulis, præter communem quæ est candida. Totusq́; sucus & caro est, iis præcipue, quibus paruulum inest ligni. Magna & bacis differentia. Aliæ nanque sunt oliuis, lauris: et alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentisco.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Aquifolio enim ac spinæ sine succo: medioq; etiamnum genere inter baccas acinosq; cerasis. Pomum his primo candidum, & fere omnibus baccis. Mox aliis uirescit, ut oliuis, lauris: rubet uero moris, cerasis, cornis. Deinde nigrescit, moris, cerasis, oliuis.

De cerasis, genera octo. Cap. XXV.

c Erasi ante uictoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia. Ad urbis annum DCLXXX is primum uexit e Pōto, annisq; CXX trans Oceanum in Britanniam usque peruenere. Eadem, ut diximus, in Aegypto nulla cura potuere gigni. Cerasorum aproniana maxime rubent: nigerrima sunt, ut Actia. Cæciliana uero et rotunda. Iulianis gratus sapor, sed pene tantum sub arbore sua, adeo teneris, ut gestatum non tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica uero Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius iis colos e nigro ac rubenti uiridiq;, similis maturescentibus semper. Minus quinquennium est, quod prodiere quæ uocant laurea, non ingratæ amaritudinis, insitæ in lauro. Sunt & macedonica paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis, & minore etiamnum frutice chamæcerasi. Inter prima hoc e pomis colono gratiā annuam refert. Septentrione frigidisq; gaudet. Siccatur etiam sole, conditurq; ut oliua cadis.

De corno & lentisco. Cap. XXVI.

q Væ cura & cornis atque lentisco adhibetur, ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terræ cæliq; tractus. In

alio

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

alio cibi genere India aduocatur, in alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulæq; terræ. Nec cessat in ueneficijs uita, dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generibus succorũ, et de odore. Cap. XXVII.

i Nterim quæ sunt communia & pomis omnibusq; succis saporum genera XIII. reperiũtur, Dulcis, suauis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus, acidus, salsus. Præter hæc, tria sunt genera mirabili maxime natura. Vnum, in quo plures pariter sentiuntur sapores, ut uinis. Nãque in his & austerus, & acutus, & dulcis, & suauis, omnes alieni. Alterum est genus, in quo sit et alienus quidem, sed & suus quidam & peculiaris, ut in lacte. Siquidem inest ei (quod tamen iure dici non potest) dulce, & pingue, & suaue, obtinente lenitate, quæ ipsa succedit in saporis uicem. Nullus hic aquis, ne succus quidem, ut tamẽ eo ipso fiat aliquis, ac suum genus faciat. Sentiri quidẽ aquæ saporem ullum succum'ue, uitium est. Magnum his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui & ipse nullus est aquis: aut si sentitur, omnino uitium est. Mirum, tria naturæ præcipua elementa sine sapore esse, sine odore, sine succo: aquas, aëra, ignes.

De succis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum. Cap. XXVIII.

e Rgo succorum uinosus piro, moro, myrto: minime (quod miremur) uuis. At pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglãdi, amygdalis. Dulcis uuis,

ficis, palmis. Aquosus prunis. Magna est & in colore succi differentia. Sanguineus moris, cerasis, cornis, uuis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item: Spumeus malis, nullus persicis, cum præsertim duracina abundent succo: sed quis eius ullũ dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, persicis dilutus, dulcibus nullus. Nam & uinum tale sine odore, tenue odoratius. Multoq; celerius talia ad nasum ueniunt, quàm pinguia. Quæ odorata, non eadem in gustu tenera, quia non sunt pariter odor & sapor. Quamobrem citreis odor acerrimus, sapor asperrimus, quadam tenus & cotoneis: nullusq; odor ficis.

Et hactenus sint species ac genera pomorum. Naturas arctius colligi par est. Alia siliquis gignuntur, ipsis dulcibus, semenq; complexis amarum: cum in pluribus semina placeant, in siliqua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignum, et extra caro, ut oliuis, cerasis. Aliquorum intus baccæ, foris lignum, ut in his quæ in Aegypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadem et pomis. Aliorum intus corpus & foris lignum, ut nucũ. Alijs foris corpus, intus lignum, ut persicis & prunis, uitiumq; cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine clauduntur nuces, corio castaneæ. Detrahitur hoc ijs, at in mespilis manditur. Crusta teguntur glandes, cute uuæ, corio & membrana punica. Carne & succo mora constant, cute & succo cerasi. Quædam statim à ligno recedunt, ut nuces et palmæ. Quædam adhærent, ut oliuæ, lauriq;. Quorundam generi utraque est natura, ut persicis. Etenim duracinis adhæret corpus, è lignoq; auelli nequit, cum in cæteris facile se-

paretur. Quibusdam nec intus, nec extra lignum, ut in palmarum genere. Aliquorum lignum ipsum in usu et pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Quorundam extra gemina geminantur uitia, ut in castaneis, amygdalis, nucibusq; iuglādibus. Quorundam natura trigemina est, corpus, deinde lignum, rursusq; semen in ligno, ut persicis. Quædam inter se densa, ut uuæ, sorba: quæ ramos circundata ex omni parte uuarum modo degrauant. Alia rara, ut in persicis. Quædam aluo continentur, ut granata. Dependent alia pediculis, ut pira. Alia racemis, ut uuæ, palmæ. Alia & pediculis & racemis, ut ederæ, sambuci. Alia ramo adhærent, ut in lauro. Quædā utroque modo, ut oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quædam uasculis constant, ut punica, & mespila, lotosq; in Aegypto & Euphrate. Iam uero diuersa gratia & cō mendatio. Carne palmæ placent, crusta thebaicæ, succo uuæ & caryotæ: callo pira et mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei grano. Quædam in Aegypto cute, ut caricæ. Detrahitur hæc ficis uirentibus, ut putamen. Eadem in ficis maxime placet. In papyris & ferulis, spinaq; alba, caulis ipse pomum est. Sunt et ficulni caules. In fruticoso genere cum caule capparis: in siliquis uero quod manditur, quid nisi lignum est? non omittēda seminis earū proprietate. Nā neq; corpus, neq; lignum, nec cartilago dici pōt, neq; aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius XI. Cap. XXIX.

Vacorum natura præcipuam admirationem in myrto habet. Quando ex una omniū olei uiniq; bina gña fiunt. Item myrtidanū, ut di

ximus. Et alius usus baccæ fuit apud antiquos, ante-
quam piper reperiretur, illam obtinens uicem, quodam
etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam
nunc myrtatum uocatur. Eademq; origine aprorum sa=
por commendatur, plerunque ad intinctus additis myr
tis. Arbor ipsa in Europæ citeriore cœlo, quod à Cerau
nijs montibus incipit, primum Circeis in Elpenoris tu
mulo uisa traditur. Græcumq; ei nomen remanet, quo
peregrinam esse apparet. Fuit ubi nunc Roma est, iam
tum cum conderetur. Quippe ita traditur: myrtea uer-
bena Romanos Sabinosq;, cum propter raptas uirgines
dimicare uoluissent, depositis armis purgatos in eo loco
qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim
antiqui pugnare dicebant. Et in ea quoque arbore suffi
menti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniun
ctioni & huic arbori Venus præest. Haud scio an pri-
ma etiam omnium in locis publicis Romæ sata sit, fati-
dico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissi
ma nanque delubra habetur Quirini, hoc est ipsius Ro
muli: in eo sacræ myrti fuere duæ ante ædem ipsam per
longum tempus. Altera patritia appellata, altera plebe
ia. Patritia multis annis præualuit flaccescente plebeia,
exuberans ac læta, quandiu senatus quoque floruit, il-
la uigens, plebeia torrida ac squalida. Quæ postquam
eualuit flaccescente patritia Marsico bello, languida au
toritas patrũ facta est, ac paulatim in sterilitatem emar
cuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri Myrteæ,
quam nunc Murtiam uocant. Cato tria genera myrti
prodidit, Nigram, candidam, coniugulam, fortassis à
coniugijs ex illo Cluacinæ genere. Nunc & alia distin

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ctio, satiuæ aut syluestris, & in utraque latifoliæ. In syluestri propria oxymyrsine. Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam densissimo, senis foliorum uersibus. Hæc non est in usu: ramosa utraque alia. Coniugulam existimo nunc nostratem dici. Myrtus odoratissima est in Aegypto. Cato docuit uinum fieri è nigra, siccata usque in ariditatem in umbra, atque ita mulso indita. Si nõ siccentur baccæ, oleum gigni. Postea compertum, & ex alba uinum fieri album, duobus sextarijs myrti tusæ in uini tribus heminis maceratæ expressæq;. Folia et per se siccantur in farinam ad ulcerum remedia in corpore humano, leniter mordaci puluere, ac refrigerandis sudoribus. Quinimmo oleo quoque (mirum dictu) inest quidam uini sapor, simulq; pinguis liquor, præcipua ui ad corrigenda uina, saccis ante perfusis. Retinet quippe fecem, nec præter purum liquorem transire patitur, datq; se comitem præcipua commendatione liquato. Virgæ quoque eius gestatæ manu uiatori prosunt in longo itinere pediti. Quin & uirgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Bellicis quoque se rebus inseruit, triumphansq; de Sabinis Posthumius Tubertus in consulatu (qui primus omnium ouans ingressus urbem est, quoniam rem leuiter sine cruore gesserat) myrto Veneris uictricis coronatus incessit, optabilemq; arborem etiam hostibus fecit. Hæc postea ouantiũ fuit corona, excepto M. Crassi, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incessit. Massurius autor est, curru quoque triumphantes myrtea corona usos. L. Piso tradit, Papyrium Massonem, qui primus in monte albano

triumphauit de Corsis, myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. Auus maternus Africani sequentis hic fuit. Marcus Valerius duabus coronis utebatur, laurea & myrtea, qui & hoc uouerat.

De lauro, genera XIII. Cap. XXX.

l Aurus triumphis proprie dicatur, uel gratissima domibus ianitrix Cæsarum pontificumq;: quæ sola & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: Delphicam & Cypriam. Pompeius Lenæus adiecit quam mustacẽ appellauit, quoniam mustaceis subijceretur. Hanc esse folio maximo, flaccidoq; & albicante. Delphicam æquali colore, uiridiorem, maximis baccis, atque è uiridi rubentibus. Hac uictores Delphis coronari, & triumphantes Romæ, Cypriam esse folio breui, nigro, per margines imbricato, crispam. Postea accessere genera: tinus, hanc syluestrem laurum aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem. differt colore. est enim ei cærulea bacca. Accessit & regia, quæ cœpit Augusta appellari, amplissima & arbore et folio, baccis gustatu quoque non asperis. Aliqui negant eandem esse, & suum genus regiæ faciunt longioribus folijs latioribusq;. Iidem in alio genere baccaliam appellant hãc quæ uulgatissima est, baccarumq; fertilissima. Sterilem uero earum (quod maxime miror) triũphalem, eáq; dicunt triumphantes uti: nisi id à diuo Augusto cœperit, ut docebimus, ex ea lauru quæ ei missa è cœlo minima est altitudine folio crispo ac breui, inuentu rara. Accedit in topiario opere taxa, excrescente in medio folio paruulo, ueluti lacinia folij. Et sine ea spadonia, mira opacitatis patientia. Itaq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

quanta libeat sub umbra solum implet. Est et chamædaphne syluestris frutex, est & Alexandrina, quam aliqui Idæã, alij hippoglotton, alij daphnitin, alij carpophyllon, alij hypelaten uocant. Ramos spargit à radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore, quàm myrti, molliore & candidiore, maiore semine inter folia rubro. Plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, nec nisi in montosis. Id quoq; quod Daphnoides uocatur genus, in nominum ambitu est. Alij enim Pelásgum, alij eupetalon, alij stephanon Alexandri uocant. Et hic frutex est ramosus, crassiore ac molliore, quàm laurus folio, cuius gustatu accenditur os atque guttur, bacis è nigro ruffis. Notatum antiquis, nullum genus lauri in Corsica fuisse, quod nunc satum & ibi prouenit.. Ipsa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium. Romanis præcipue lætitiæ uictoriarumq; nuncia additur literis, et militum lanceis, pilisq;. Fasces imperatorũ decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponi tur, quoties lætitiam noua uictoria attulit. Id'q; non quia perpetuo uiret, nec quia pacifera est, præferenda ei utroque olea, sed quia spectatissima in monte Parnaso. Ideóq; etiam grata Apollini, assuetis eo dona mittere iam & regibus Romanis, teste L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset, lauriferam tellurem illam osculatus ex responso: Et quia manu satarum receptarumq; in domos, fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potius, quàm quia suffimentum sit cædis hostium &

purgatio, ut tradit Massurius. Adeoq; in profanis usibus pollui laurum & oleam fas non est, ut ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria araeue debeant. Laurus quidem manifesto abdicat ignes crepitu, et quadam detestatione, interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante caelo coronari ea solitum ferunt contra fulminũ metus. Sed & circa diuum Augustum euenta eius digna memoratu. Nanque Liuiae Drusillae, quae postea Augusta matrimonii nomen accepit, cum pacta esset illa Caesari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illaesam. Intrepideq; mirãti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumq; eum seri, ac rite custodiri. Quod factum est in uilla Caesarum, fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia uia, quae ob id uocatur ad gallinas, mireq; sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Caesar, laurum in manu tenuit, coronamq; capite gessit, ac deinde imperatores Caesares cũcti. Traditusq; mos est ramos quos tenuerunt serẽdi. Et durant syluae nominibus suis discretae, fortassis ideo mutatis triũphalibus. Vnius arborum latina lingua nomen imponitur uiris. Vnius folia distinguuntur appellatione. Laureã enim uocamus. Durat & in urbe impositum loco, quando loretum in Auentino uocatur, ubi sylua lauri fuit. Eadem purificationibus adhibetur: testatumq; sit obiter & ramo eam seri, quoniam dubitauere Democritus et Theophrastus. Nunc dicemus syluestrium naturas.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS SEXTVS.

PROOEMIVM.

Syluestrium arborum naturæ.

P OMIFERAE Arbores, quæq; mitioribus sucis uoluptatem primæ cibis attulerunt, & necessario alimento delicias immiscere docuerunt, siue illæ ultro, siue ab homine didicere blandos sapores adoptione & connubio, id'q; munus etiam feris uolucribus'q; dedimus, intra prædictas constant. Proximum erat narrare glandiferas quoque, quæ primo uictum mortalium aluerunt nutrices inopis ac feræ sortis, ni præuerti cogeret admiratio usu comperta, quænam qualis'q; esset uita, sine arbore ulla, sine frutice uiuentium.

Gentes sine arbore, & miracula in septētrionalis regionis arboribus. Cap. I.

d IXIMVS & in oriente quidem, iuxta oceanū complures ea necessitate gentes. Sunt uero & in septentrione uisæ nobis Cauchorū, qui maiores minores'q; appellantur. Vasto ibi meatu, bis dierū noctium'q; singularum interuallis, effusus in immensum agitur oceanus, æternam operiens rerum naturæ controuersiam, dubium'q; terræ sit, an parte in maris. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

structa manibus ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis: nauigantibus similes cum integant aquæ circundata, naufragis uero cum recesserint: fugientesq; cum mari pisces circa tuguria uenantur. Non pecudem his habere, non lacte ali, ut finitimis, ne cum feris quidem dimicare contingit, omni procul abacto frutice. Vlua & palustri iunco funes nectunt ad prætexenda piscibus retia. Captumq; manibus lutum uentis magis, q̃ sole siccantes, terra cibos, & rigentia septentrione uiscera sua urunt. Potus ijs non nisi ex imbre seruato scrobibus in uestibulo domus. Et hæ gentes si uincantur hodie à Po. Ro. seruire se dicunt. Ita est profecto, multis fortuna parcit in pœnam. Aliud è syluis miraculum: totam reliquam Germaniam replent, adduntq; frigori umbras: altissimæ tamẽ haud procul supra dictis Cauchis, circa duos præcipue lacus, littora ipsa obtinent quercus, maxima auiditate nascendi: suffossæq; fluctibus, aut propulsæ flatibus, uastas complexu radicum insulas secum auferũt. Atque ita libratæ stantes nauigant ingentium ramorum armamentis, sæpe territis classibus nostris, cum uelut industria fluctibus agerentur in proras stantium noctu, inopesq; remedij illæ, prælium nauale aduersus arbores inirent.

De Hercyniæ syluæ magnitudine. Cap. II.

[i]N eadem septentrionali plaga Hercyniæ syluæ roborum uastitas intacta æuis & congenita mundo, propè immortali sorte miracula excedit. Vt alia omittantur fide caritura, constat attolli colles occursantium inter se radicum repercussu. Aut ubi secuta tellus non sit, arcus ad ramos usque, & ipsos in

ter se rixantes, curuari portarum patentium modo, ut turmas equitum transmittant.

De glandiferis. Cap. III.

g Landiferi maxime generis omnes, quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona, & qui frondea corona donati. Cap. IIII.

h Inc ciuicæ coronæ, militum uirtutis insigne clarissimum. Iam pridem uero & clementiæ imperatorum, postquam ciuilium bellorum profano meritum cœpit uideri ciuem, non occidere. Cedunt iis murales uallaresq́; , & aureæ, quanquam pretio antecedentes. Cedunt & rostratæ, quamuis in duobus maxime ad hoc æui celebres: M. Varrone é piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itemq́; M. Agrippa, tribuente Cæsare é Siculis, quæ & ipsa piratica fuere. Antea rostra nauium tribunali præfixa foro decus erant, ueluti Po. Ro. ipsi corona imposita. Postquam uero tribunitiis seditionibus calcari ac pollui cœpere, postquam uires ex publico in priuatum magis singulisq́; ciuium quæri, & sacrosancta omnia profana fecere, tum á pedibus eorum subiere in capita ciuium rostra. Dedit hãc Augustus coronam Agrippæ, sed ciuicam à genere humano accepit ipse. Antiquitus quidem nulla nisi deo dabatur. Ob id Homerus cœlo tantum eas, & prælio uniuerso tribuit, uiritim uero ne in certamine quidem ulli. Feruntq́; primum omnium Liberum patrẽ imposuisse capiti suo ex edera. Postea deorum honori sacrificantes sumpsere, uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatæ, in quibus hodieq́; non

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uictori datur, sed patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natum, ut etiam triumphaturis conferrentur in templis dicandæ, mox ut et ludis darentur. Longum est, nec instituti operis disserere, quisnam Romanorum primus acceperit. Neque enim alias nouerant, quàm bellicas. Quod certum est, uni gentium huic plura sunt genera, quàm cunctis. Romulus frondea coronauit Hostũ Hostilium, quòd Fidenam primus irrupisset. Auus hic Tulli Hostilij regis fuit. P. Decium patrem, tribunum militum, frondea donauit exercitus ab eo seruatus, imperatore Cornelio Cosso C O S. Samnitium bello. Ciuica iligna primo fuit, postea magis placuit ex esculo Ioui sacra. Variatumq́; & cum quercu est, ac data ubique quæ fuerat, custodito tantum honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo superbæ, quasq́; conferre libeat cum illa Græcorum summa, quæ sub ipso Ioue datur, cuiq́; muros patria gaudens rumpit. Ciuem seruare, hostem occidere. Vtq́; eum locum in quo sit actum, hostis obtineat eo die. Vtq́; seruatus fateatur: aliâs testis nihil prosunt. Vt ciuis fuerit. Auxilia quamuis rege seruato, decus id non dant. Nec crescit honos idem imperatore cõ seruato, quoniam conditores in quocunque ciue summum esse uoluerũt. Accepta licet uti perpetuo. Ludos ineunti semper assurgi, etiam ab senatu, in more est. Sedendi ius in proximo senatui. Vacatio munerum omnium ipsi, patriq́; & auo paterno. Quatuordecim eas accepit Siccius Dentatus, ut retulimus suo loco: sex Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud Trebiam. O` mores æternos, qui tanta opera honore solo donauerint: & cum reliquas coro

nas auro commendarent, salutem ciuis in pretio esse noluerint: clara professione, seruari quidem hominem nefas esse lucri causa.

De glande, genera XIII. Cap. V.

g Landes opes esse nunc quoque multarum gētium, etiam pace gaudentium, constat. Necnō & inopia frugum arefactis molitur farina, spissaturq; in panis usum. Quin & hodieq; per Hispanias, secundis mensis glans inseritur. Dulcior eadem in cinere tosta. Cautum est præterea lege XII tabularum, ut glandem in alienum fundum procidentem liceret colligere. Genera earum multa. Distant fructu, situ, sexu, sapore. Nanque alia fageæ glandi figura, alia quernæ, & alia ilignæ. Atque inter se quoque generum singulorum differentiæ. Præterea sunt aliquæ syluestres, aliæ placidiores, quæ cultu obtinent. Iam etiam in montosis planisq; distant. Sicut & sexu mares ac fœminæ. Item sapore. Dulcissima omnium fagi, ut qua obsessos etiam homines durasse in oppido Chio, tradat Cornelius Alexander. Genera distinguere non datur nominibus, quæ sunt alia alibi. Quippe cum robur quercūq; uulgo nasci uideamus, sed esculum non ubique. Quartam uero generis eiusdem, quæ cerrus uocatur, ne Italiæ quidem maiore ex parte notam esse.

De fagina glande, & reliquis glandibus, & carbone, & pastu porcorum. Cap. VI.

f Agi glans nucleis similis, triangula cute includitur. Folium tenue, ac leuissimum populo simile, celerrime flauescens: & media parte plerunque gignens superne paruulam baccam uiridē,

cacumine aculeatum. Fagi glãs muribus gratissima est, & ideo animalis eius unà prouentus. Glires quoque saginat. Expetitur & turdis. Arborum fertilitas omnium ferè alternat, sed maxime fagi. Glandem quæ proprie intelligitur, ferunt robur, quercus, esculus, cerrus, ilex, suber. Continentur hispido calyce, per genera plus minus complectente. Folia præter ilicem grauia, carnosa, procera, sinuosa lateribus, nec cum cadunt flauescentia, ut fagi, pro differentia generum breuiora, uel longiora. Ilicis duo genera. Ex ijs in Italia folio non multum ab oleis distant, milaces à quibusdam Græcis dictæ, in prouincijs aquifoliæ. Ilicis glans utriusque breuior & gracilior, quam Homerus acylon appellat, eóq; nomine à glande distinguit. Masculas ilices negant ferre. Glãs optima in quercu atque grandissima, mox esculo: nam roboris parua. Cerro tristis, horrida, echinato calyce ceu castaneæ. Sed in querna alia dulcior, molliórq; fœminæ, maris spissior. Maxime autem probantur latifoliæ ex argumento dictæ. Distant autem inter se magnitudine & cutis tenuitate. Item quòd alijs subest tunica rubigine scabra, alijs protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapidescit duritia: melior, cui in cortice, quàm cui in corpore, utrunque non nisi mari. Præterea alijs ouata, alijs rotunda, alijs acutior figura. Sicut & colos nigrior, candidiór ue qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus, mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas proceritásq; differentiam habet. In ipsis uero arboribus quæ maximam fert, hemeris uocatur, breuior, et in orbem comosa, alásq; ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus

habet & incorruptius: ramosa & ipsa, procerior tamẽ & crassior caudice. Excelsissima autem ægilops incultis amica. Ab hac proxime latifoliæ proceritas, sed minus utilis ædificijs: atque carbone dotata, uitiis obnoxia est. Quamobrem solida utuntur carboni, ærariorum tantum officinis compendio: quoniam desinente flatu protinus emoriens sæpius recoquitur: cætero plurimis scintillis. Idem é nouellis melior. Acerui confertis taleis recentibus luto caminantur: accensa strue contis pũgitur durescens calyx, atque ita sudorem emittit. Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta, cui crassissimus cortex atque caudex, & plerunque cauus fungosus'q;. Nec alia putrescit ex hoc genere, etiam cum uiuit. Quin & fulmine sæpissime icitur, quamuis altitudine non excellat: Ideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans, & cum tulit amara, quam præter sues nullũ attingat animal: ac ne eæ quidem, si aliud pabulum habeant. Hoc quoque inter reliqua neglectæ religionis est, quòd emortuo carbone sacrificatur. Glans fagea suem hilarem facit, carnem coctibilem ac leuem, & utilem stomacho: iligna suem angustam, nitidam, strigosam, ponderosam: querna diffusam & grauissimam, & ipsa glandium æque dulcissima. Proximam huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia solidiorem carnem, sed duram. Iligna tentari sues, nisi paulatim detur. Hanc nouissimam cadere. Fungosam carnem fieri esculo, robore, subere. Quæ glandẽ ferũt, omnes & gallam, alternis'q; annis glandem. Sed gallam hemeris optimam, & coriis perficiundis aptissimã. Similem huic latifolia, sed leuiorem, multo'q; minus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

probatam. Fert & nigram. Duo enim genera sunt. Hæc tingendis utilior.

De galla, & quàm multa præter glandem eædem ferant arbores. Cap. VII.

Ascitur autem galla sole de geminis exeunte, erumpēs noctu semper uniuersa. Crescit uno die candidior. Et si æstu excepta est, arescit protinus, neque ad iustum incremētum peruenit: hoc est, ut nucleum fabæ magnitudine habeat. Nigra diutius uiret, crescit'q; ut interdum mali compleat magnitudinē. Optima Comagena, deterrima ex robore. Signum eius, quòd cauernæ translucent. Robur præter fructum plurima & alia gignit. Nanque fert & gallæ utrunque genus, & quædam ueluti mora, ni distarent arida duritia, plerunque tauri caput imitantia, quibus fructus inest nucleis oliuæ similis. Nascuntur in eo & pilulæ, nucibus non absimiles, intus habentes floculos molles, lucernarum luminibus aptos. Nam & sine oleo flagrant, sicuti galla nigra. Fert & aliam inutilem pilulam cum capillo, uerno tamen tempore melligeni succi. Gignunt & alæ ramorum eius pilulas corpore non pediculo adhærentes, candicantes umbilicis. Cætera nigra uarietate dispersa. Media cocci colorem habent. Apertis amara inanitas est. Aliquando & pumices gignit, nec non & è folijs conuolutas pilulas: & in folio rubente aquosos nucleos candicantes et translucidos, quamdiu molles sint, in quibus & culices nascuntur: indurescunt in modum gallæ.

De cachrye,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De cachrye, & cocco grano, & agarico, et subere. Cap. VIII.

Erunt robora & cachryn: ita uocatur pilula
f in medicina urendi uim habens. Gignitur &
in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, post
quam folia cecidere, hyeme durans. Continet nucleum
pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur uere pilula to
ta. Cadit cum folia cœperint crescere. Tam multifera
sunt, & tot res præter glandem pariunt robora. Sed et
boletos suillosq; gulæ nouissima irritamenta, quæ circa
radices gignuntur. Quercus probatissimos, robur autẽ
& cypressus, & pinus, noxios. Robora ferunt & ui-
scum, & mella, ut autor est Hesiodus. Constatq; rores
melleos é cœlo, ut diximus, cadentes, non alijs magis in
sydere frondibus. Cremati quoque roboris cinerem nitro
sum esse certum est. Omnes tamen has eius dotes ilex so-
lo prouocat cocco. Granum hoc, primoq; ceu scapus fru
ticis paruæ aquifoliæ ilicis. cusculium uocant: pensionẽ
alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Vsum eius
gratiorem in conchylij mentione tradidimus. Gignitur
& in Galatia, Africa, Pisidia, Cilicia, pessimum in Sar
dinia. Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricũ
ferunt. Est autem fungus candidus, odoratus, antidotis
efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens. Si
gnum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. È glandife-
ris sola quæ uocatur ægilops, fert panos arentes, musco
so uillo canos, non in cortice modo, uerum & é ramis
dependẽtes cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus
inter unguenta. Suberi minima arbor, glans pessima,
rara, cortex tantum in fructu, præcrassus ac renascens,

atque etiam in denos pedes undique explanatus. Vsus eius ancoralibus maxime nauium, piscantiumq; tragulis, & cadorum obturamentis: praeterea in hyberno foeminarum calceatu. Quamobrem non infacete Graeci corticis arborem appellant. Sunt qui foeminam ilicem uocent, atque ubi non nascitur ilex, pro ea subere utuntur, in carpentarijs praecipue fabricis, ut circa Elin & Lacedaemonem. Nec in Italia tota nascitur, aut in Gallia omnino.

Quarum sint in usu cortices. Cap. IX.

C Ortex & fagis, tiliae, abieti, piceae, in magno usu agrestium. Vasa corbesq; ac patentiora quaedam messibus conuehendis uindemiisq; faciunt, atque praetexta tuguriorum. Scribit in recenti ad duces explorator, incidens literas à succo. Necnõ in quodam usu sacrorum religiosus est fagi cortex. Sed nó durat arbor ipsa.

De scandulis, et pinu, pinastro, abiete, piceáq;, larice, taeda, taxo. Cap. X.

S Candulae è robore aptissimae, mox è glandiferis alijs fagóq;: facillimae ex oibus quae resinã ferunt, sed minime durãt, praeterq̃ è pino. Scãdula contectã fuisse Romã, usq; ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX, Cornelius Nepos autor est. Syluarum certe distinguebatur insignibus, Fagutali Ioui etiã nunc, ubi lucus fageus fuit, porta querquetulana, colle in quem uimina petebantur, totq; lucis, quibusdã & geminis. Q. Hortensius dictator, cum plebs secessisset in Ianiculum, legem in esculeto tulit, ut quod ea iussisset, oẽs Quirites teneret. Peregrinae tunc uidebantur, qm̃ non

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

erãt suburbanæ, pinus atq; abies, oẽs quæ picẽ gignũt, de quibus nunc dicemus, simul ut tota condiendi uina origo cognoscatur. Quædam ferunt in Asia, aut oriente è prædictis picẽ. In Europa sex genera cognatarũ arborum ferunt. Ex iis pinus atq; pinaster foliũ habent capillamenti modo prætenue longumq́;, et mucrone aculeatum. Pinus fert minimum resinæ, interdum & nucibus ipsis, de quibus dictum est, uix ut ascribatur gñi. Pinaster nihil aliud est, q̃ pinus siluestris, mira altitudine, & à medio ramosa, sicut pinus in uertice. Copiosiorem dat hæc resinã, quo dicemus modo: Gignitur & in planis. Easdẽ arbores alio noĩe esse per oram Italiæ quos tibulos uocant, pleriq; arbitrãtur, sed graciles succinctioresq́;, & enodes, liburnicarũ ad usus, penè sine resina. Picea montes amat atq; frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis uirẽs. Iam tamen & in domos recepta, tonsili facilitate. Hæc plurimam resinã fundit, interueniente candida gẽma, tam simili thuri, ut mixta uisu discerni non queat, & inde fraus seplasiæ. Oĩbus his gñibus folia breui seta et crassiore, duraq́; ceu cupressis. Piceæ rami penè statim ab radice modici, uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abieti expetitæ nauigiis. Situs in excelso montium, ceu maria fugerit, nec forma alia. Materies uero præcipua trabibus, et plurimis uitæ opibus. Resina ei uitiũ, unde fructus unus piceæ: exiguũq́; sudat aliqñ cõtactu solis. È diuerso materies quæ abieti pulcherrima, piceæ ad fissiles scandulas, cupasq́;, et pauca alia secamenta. Quinto gñi situs idem, eadem facies: larix uocatur: materies præstantior longe, incorrupta uis, emori cõtumax,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rubens præterea, & odore acrior. Plusculum huic erũpit liquoris, melleo colore, atque lentiore, nunquam durescentis. Sextum genus est tæda proprie dicta, abundãtior succo, quàm reliqua, parcior liquidiorq́;, quàm picea, flammis ac lumini sacrorum etiam grata. Hæ, mares duntaxat, ferunt & eam quam Græci sycen uocant, odoris grauissimi. Laricis morbus est, ut tæda fiat. Omnia autem hæc genera accensa, fuligine immodica, carbonem repente expuunt cum eruptionis crepitu, eiaculanturq́; longe: excepta larice, quæ nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis ui consumitur, quàm lapides. Omnia uero ea perpetuo uirent, nec facile discernuntur in fronde etiam à peritis. Tanta natalium mixtura est: sed picea minus alta, quàm larix. Illa crassior leuiorq́; cortice, folio uillosior, pinguior, et densior, meliorq́; flexu. At piceæ rariora sicciorаq; folia, & tenuiora, ac magis algentia: totaq; horridior est, & perfusa resina. Lignum uero abieti similius. Larix ustis radicibus non repullulat, picea repullulat, ut in Lesbo accidit, incenso nemore Pyrrhæo. Alia etiamnum generibus ipsis in sexu differentia. Mas breuior & durior: fœmina procerior, pinguioribus folijs & simplicibus, atque non rigentibus. Lignum maribus durum, & in fabrili opere contortum: fœminæ mollius, publico discrimine in securibus. Hæ in quocunque genere deprehendunt marem: quippe respuuntur, et fragosius sydũt, ægrius reuelluntur. Ipsaq; materies retorrida, & nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade, & alia differentia est montanæ maritimæq́; Nanque in Macedonia & Arcadia circa Elin permutant nomina. Nec

constat autoribus, quod cuique generi attribuant, nos ita Romano discernimus iudicio. Abies e cunctis amplissima est, & fœmina etiã prolixior: materie mollior utiliorq;, arbore rotundior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat, atque hilarior. In totum e ramis generum horum panniculorum modo nucamenta squamatim compacta dependent, præterquam larici. Hæc abietis masculæ, primori parte nucleos habent, non item fœminæ. Piceæ uero totis panniculis, minoribus gracilioribusq;, minimos ac nigros. Propter q̃d Græci phthirophoron eam appellant. In eadẽ nucamenta compressiora maribus sunt, ac minus resina roscida. Similis etiamnum his aspectu est, ne quid prætereatur, taxus, minus uirens, gracilisq; & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis in Hispania præcipue uenenum inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius milacem a Græcis uocari dixit: & esse in Arcadia tam præsentis ueneni, ut qui obdormiant sub ea, cibum' ue capiant, moriãtur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tinguntur. Repertum, innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus adigatur.

Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de spissa pice quomodo fiat, et quibus modis resina coquatur. Cap. XI.

Pix liquida in Europa e tæda coquitur, naualibus muniendis, multosq; ad alios usus. Lignum

eius concisum, furnis undiq; igni extra circundato, feruet: primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria cedrium uocatur, cui tanta uis est, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Sequẽs liquor, crassior iam, picem fundit. Hæc rursus in cortinas æreas coniecta, aceto spissatur: & coagulata bruttiæ cognomen accepit, dolijs dũtaxat uasisq; cæteris utilis, lentore ab alia pice differens: Item colore rutilante, & quòd pinguior est. E` tæda omnia illa fiunt. E` picea resina, feruentibus cocta lapidibus, in alueis ualidi roboris: aut si aluei non sint, struis congerie uelut in carbonis usu. Hæc in uinum additur, farinæ modo tusa, nigrior colore. Eadem resina si cum aqua leuius decoquatur coleturq;, ruffo colore lentescit, ac stillaticia uocatur. Seponũtur autem in id ferè uitia resinæ corticisq;. Alia temperies ad crapulã. Nanq; flos crudus resinæ, cum multa hastula tenui breuiq; auulsus, conciditur ad cribrĩ minuta: deinde feruenti aqua, donec coquatur, perfunditur. Huius expressum pingue, præcipua resina fit, atq; rara, nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ, conueniens medicis. Resinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alij utilius putant sine aqua coquere lento igne tota die, utique uase æris albi. Item terebinthinam in sartagine referuenti, hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentisco.

De zopissa & sapio, et quarum arborum materia in pretio. Cap. XII.

n On omittendum, apud eosdem zopissam uocari derasam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiente uita, multo efficacio-

rem ad omnia quibus pices resinæq; prosunt, uidelicet adiecto salis callo. Aperitur picea è parte solari nõ plaga, sed uulnere ablati corticis, cum plurimum bipedali hiatu, ut à terra cubito cum minimum absit. Nec corpori ipsi parcitur, ut in cæteris, quoniam hastula in fructu est. Verum hæc terræ proxima laudatur: altior amaritudinem affert. Postea humor omnis è tota confluit in ulcus. Item in tæda. Cum id manare desiit, simili modo ex alia parte aperitur, ac deinde al a. Postea tota arbor succiditur, & medulla eius uritur. Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices. Ibi quidem & è ramis ac radicibus, cum resina damnetur ex his partibus. In Macedonia laricem masculam urunt, fœminæ radices tantum. Theopompus scripsit, in Apolloniatarum agro picem fissilem non deteriorem Macedonica inueniri. Pix optima ubique ex apricis aquilonis situ. Ex opacis horridior, uirusq; præferens. Frigida hyeme deterior, ac minus copiosa & decolor. Quidam arbitrantur in montosis copia præstantiorem fieri ac coloratiorem, et dulciorem dum resina sit. Decoctam autem minus picis reddere, quoniam in serum abeat, tenuioresq; esse ipsas arbores, quàm in planis. Sed has & illas serenitate steriliores. Fructum quædam proximo anno ab incisu largiuntur, aliæ secundo, quædam tertio. Expletur autem plaga resina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Inter hæc genera proprium quidam fecere sapium, quoniam ex cognatione earum seritur, qualis dicta est in nucleis. Eiusq; arboris imas partes tædas uocant, cum sit illa arbor nil aliud, quàm picea, feritate paulum mitigata satu:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

sapinus autem materies cæsarum é genere fiat, sicuti docebimus.

De fraxino, genera eius quatuor. Cap. XIII.

m Ateriæ enim causa reliquas arbores natura genuit, copiosissimam'q; fraxinum. Procera hæc ac teres, pennata & ipsa folio: multū'q; Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima utilis. Ea quidem quæ sit in Ida Troadis in tantum cedro similis, ut ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere. Longam, enodem. Alteram, breuem, duriorem fusciorem'q;, laureis folijs. Bumeliam uocant in Macedonia amplissimam lentissimam'q;. Alij situ diuisere. Campestrem enim esse crispā, montanam spissam. Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere. In Italia nec iumentis nocent. Contra serpentes uero succo expresso ad potum, & imposita ulceribus, opifera ac nihil æque reperiuntur. Tantaq; est uis, ut ne matutinas quidem, occidentes'ue umbras, quàm sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeo ipsam procul fugiat. Experta prodimus: Si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius, quàm in fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, prius quàm hæ prodeāt, florere fraxinū, nec ante conditas folia dimittere.

De tilia, genera duo. Cap. XIIII.

i N tilia mas & fœmina differunt omni modo. Nanque & materies maris dura, ruffior'q; ac nodosa, & odoratior. Cortex quoque crassior, ac detractus inflexibilis. Nec semen fert aut flo-

rem, ut fœmina, quæ crassior arbore, materia candida præcellens'q; est. Mirum in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi, foliorum corticis'q; succum dulcẽ esse. Inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula tiliæ uocantur: tenuissimæ earum philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorum'q; honore. Materies teredinem non sentit, proceritate perquam modica, uerum utilis.

De aceris generibus X. Cap. XV.

a Cer eiusdem ferè amplitudinis, operum elegãtia ac subtilitate cedro secundum. Plura eius eius genera. Album quod præcipui candoris, uocatur gallicum, in transpadana Italia trans'q; alpes nascens. Alterum genus crispo macularum discursu, qui cum excellentior fuit, à similitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Istria Rhetia'q; præcipuum. Eˋ uiliori genere crassiuenium uocatur. Græci situ discernunt. Campestre enim cãdidum esse, nec crispum, quod glinon uocant, montanum uero crispius durius'q;, etiam num è mascula crispius ad lautiora opera. Tertium genus zygiam, rubentem, fissili ligno, cortice liuido, & scabro Hoc alij proprij generis esse malunt, & Latine carpinum appellant.

De brusco, mollusco, & staphylodendro, et buxo genera tria. Cap. XVI.

p Vlcherrimum uero est bruscum, multo'q; excellentius etiamnum mollus cum. Tuber utrũque arboris eius. Sed bruscum intortius crispum: mollus cum simplicius sparsum. Et si magnitudinem mensarum caperet, haud dubie præferretur cedro.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Nunc intra pugillares lectorumq; silicios aut laminas raro usu spectatur: E brusco fiunt & mensæ nigrescẽtes. Reperitur & in alno tuber: tanto deterius, quanto ab acere alnus ipsa distat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in siccis natæ præferuntur aquaticis, sicut & fraxini. Est & trans alpes arbor simillima aceri albo materia, quæ uocatur staphylodendron. Fert siliquas & in ijs nucleos sapore nucis auellanæ. In prima uero materies honorata buxo est, raro crispicanti, nec nisi radice: cætero lenis quies materiæ, silentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipsa uero arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum, quod in metas emittitur, amplitudinemq; proceriorem: Oleastrum in omni usu damnatum, grauem præfert odorem. Tertium genus nostrate uocant: syluestre, ut credo, mitigatum satu: diffusius, & densitate parietum uirens semper ac tonsile. Buxus Pyrenæis, ac Cytoro montibus plurima, ac Berecynthio tractu. Crassissima in Corsica, flore non spernendo: quæ causa amaritudinis mellis. Semẽ illius cunctis animantibus inuisum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, sed breuis. Amat frigida, aprica. In igne quoque duritia quæ ferro, nec flamma, nec carbone utili.

De ulmo, genera quatuor. Cap. XVII.

i Nter has atque frugiferas, materie uitiumq; amicitia, accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere: Montosam, quæ sit amplior: Campestrem, quæ fruticosa. Italia attineas uocat excelsissimas, & ex ijs siccanas præfert, quæ non sint riguæ. Alterum genus gallicas. Tertium nostrates, densiore folio,

et ab eodem pediculo numerosiore. Quartum syluestre. Attineæ non ferunt samara: ita uocatur ulmi semen: omnesq; radicum plantis proueniunt, reliquæ semine.

De arborum natura per situs. Cap. XVIII.

nVnc celeberrimis arborum dictis, quædam in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, tæda, & cæteræ e quibus resina gignitur. Item aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Est et in Apennino frutex qui uocatur cotinus, ad liniamenta modo, conchylij colore insignis. Montes & ualles diligit abies, robur, castaneæ, tilia, ilex, cornus. Aquosis mõtibus gaudent acer, fraxinus, sorbus, tilia, cerasus. Non temere in montibus uisæ sunt prunus, punicæ, oleastri, iuglans, morus, sambuci. Descendunt etiam in plana, cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in montosa, ulmus, malus, pirus, laurus, myrtus, sanguinei frutices, ilex, tingendisq; uestibus nascentes genistæ. Gaudet frigidis sorbus, et magis ẽt betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magistratuum uirgis. Eadem circulis flexibilis, item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. In eosdem situs comitatur & spina, nuptiarum facibus auspicatissima, quoniam inde fecerint pastores qui rapuerunt Sabinas, ut autor est Massurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiarissimæ. Aquas odere cupressi, iuglandes, castaneæ, laburnum: Alpina & hæc arbor, nec uulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Odit & quæ appellatur Iouis barba, in opero

topiario tonsilis, & in rotunditatem spissa, argenteo folio. Non nisi in aquosis proueniunt salices, alni, populi, siler, ligustra tesseris utilissima: Item uacinia, Italiæ in aucupijs sata, Galliæ uero etiã purpurea, tingendi causa ad seruitiorum uestes. Quæcunque communia sunt montibus planisq́;, maiora fiunt aspectuq́; pulchriora in campestribus, meliora materie crispioraq́; in montibus, exceptis malis, pirisq́;.

Diuisio generum. Cap. XIX.

p Ræterea arborum alijs decidunt folia, aliæ sempiterna coma uirent. Quam differentiam antecedat necesse est prior. Sunt enim arborũ quædam omnino syluestres, quædam urbaniores, quas his placet nominibus distinguere. Ergo mites, quæ fructu, aut aliqua dote umbrarum'ue officio humanius iuuant, non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant, & de rhododendro. Cap. XX.

h Arum generi non decidunt, oleæ, lauro, palmæ, myrto, cupresso, pinis, ederæ, rhododendro. Et quamuis herba dicatur sabina rhododẽdron, ut nomine apparet, à Græcis uenit. Alij nerion uocarunt, alij rhododaphnen, sempiternum fronde, rosæ similitudine caulibus fruticosum. Iumentis caprisq́; & ouibus uenenum est. Idem homini contra serpentium uenena remedio.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Item quibus folia non decidunt, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum. Cap. XXI.

Ylueſtrium generis folia non decidunt abieti,
s larici, pinaſtro, iunipero, cedro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, ſuberi, taxo, tamarici. Inter utraque genera ſunt adrachne in Græcia & ubique unedo. Reliqua enim folia decidunt his, præterquam in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genere cuidam rubo, & calamo. In Thurino agro, ubi Sybaris fuit, ex ipſa urbe proſpiciebatur quercus una, nũquam folia dimittens, nec ante mediam æſtatem germinãs. Id'q; mirum eſt, Græcis autoribus proditum, apud nos poſtea ſileri. Nam locorum tanta uis eſt, ut circa Memphim Aegypti, et in Elephantine Thebaidis nulli arbori decidant, ne uitibus quidem.

De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum uarij colores. Cap. XXII.

Aeteræ omnes extra prædictas (etenim numerare
c rare longum eſt) folia deperdunt: obſeruatũ'q; non areſcere niſi tenuia, & lata, & mollia. Quæ uero non decidant, callo craſſa & anguſta eſſe. Falſa definitio eſt, non decidere his quarum ſuccus pinguior ſit. Quis enim poteſt in ilice intelligere? Decidere Timæus mathematicus ſole ſcorpionem tranſeunte, ſideris ui, quodam ueneno aëris, putat. Cur ergo non eadem cauſa aduerſum omnes polleat, iure miremur. Cadunt plurimis autumno. Quædam tardius amittunt, atque in hyemes prorogant moras. Nec intereſt maturius germinaſſe, utpote cum quædam primæ germinent, &

& inter nouissimas nudentur: ut amygdalæ, fraxini, sambuci. Morus autem nouissime germinat, & cum primis folia dimittit. Magna & in hoc uis soli. Prius decadunt in siccis macrisq;, & uetustæ prius arbori: multis etiam antequam maturescat fructus. In serotina ficu, et hyberna piro, & malogranato est pomum tantum aspici in matre. Neque his autem quæ semper retinent comas, eadem folia durant: sed subnascentibus alijs, tum arescunt uetera, quod euenit circa solstitium. Maxime foliorum unitas in suo cuique genere permanet, præterquam populo, ederæ, crotoni, quam & ricinum diximus uocari.

De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur. Cap. XXIII.

Populi tria genera, alba & nigra, & quæ Libyca appellatur, minima folio ac nigerrima, fungisq; enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, superne candicans, inferiore parte uiridi. Huic nigræq;, ut crotoni, folia in iuuenta circinatæ rotunditatis sunt: uetustiora in angulos exeunt. E contrario ederæ angulosa rotundantur. Populorum folijs grandissima lanugo. Euolat candidæ (tradita folio numerosiore candida) ut iulus. Folia granatis & amygdalis rubētia. Mirum in primis id, quod ulmo tiliæq;, & oleæ, & populo albæ & salici euenit. Circumaguntur enim folia earum post solstitium. Nec alio argumento certius intelligitur sydus confectum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Quæ folia uersentur omnibus annis, quæ foliorum é palmis cura & usus, & foliorum mirabilia. Cap. XXIIII.

e St & publica omnium foliorum in ipsis differentia. Nanque pars inferior à terra herbido uiret colore. Ab eadem leuiora, neruos callumq; & articulos in superiore habent parte: incisuras uero subter, ut manus humana. Oleæ superne candidiora, & minus leuia: Item ederæ. Sed oium folia quotidie ad solē oscitant, interiores partes tepefieri uolētia. Superior pars oium lanuginem quātulācunq; hēt, quæ in alijs gentiū lana est. In oriente funes ualidos é palmæ folijs fieri dictū est, eosq; in humore utiliores esse. Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. Ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Siccantur sub tecto quaternis diebus: mox in sole expanduntur, & noctibus relicta, donec candore inarescant, postea in opera findūtur. Latissima fico, uiti, platano: angusta myrto, punicæ, oleæ: capillata pino, cedro: aculeata aquifolio, & ilicum generi: nam iunipero spina pro folio est: carnosa cupresso, tamarici: crassissima alno: longa harūdini, salici, palmæ etiam duplicia: circinata piro, mucronata malo, angulosa ederæ, diuisa platano: insecta pectinum modo piceæ, abieti, sinuosa toto ambitu robori: spinosa cute, rubo. Mordacia sunt quibusdam, ut urticis. Pungentia pino, piceæ, abieti, larici, cedro, aquifolijs. Pediculo breui oleæ & ilici: longo uitibus: tremulo populis, et ijsdem solis inter se crepitantia. Iam & in pomo ipso, mali quodam in genere, parua medijs emicant folia, interim et gemina. Præterea alijs circa ramos, alijs in ca-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

cumine ramorum, robori & in caudice ipso. Iam den sa, ac rara: semperq; latarariora. Disposita myrto, cõ caua buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo ex euntia malis pirisq;. Ramulosa ulmo, & cytiso. Quibus adijcit Cato decidua, populea quernaque, animalibus iubens dari non perarida: bubus quidem & ficulnea, ilignaque & ederacea: Dantur & ex harundine & lauro. Decidunt sorbo uniuersa, cæteris paulatim. Et de folijs hactenus.

De ordine naturæ in satis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, et quo ordine floreant. Cap. XXV.

ORdo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente uento fauonio circiter ferè VI Idus Feb. Hoc enim maritantur uiuescentia è terra, quo etiam equæ in Hispania, ut diximus. Hic est genitalis spiritus mundi, à fouendo dictus, ut quidam existimauere. Flat ab occasu æquinoctiali, uer inchoans. Catulitionem rustici uocant, gestiente natura semina accipere, eoq; animam inferente omnibus satis. Concipiunt uarijs diebus, & pro sua quæque natura. Alia protinus, ut animalia: tardius aliqua, & diutius grauida partus gerunt: quod germinatio ideo uocatur. Pariunt uero cum florent, flosq; ille ruptis constat utriculis. Educatio in pomo est: hoc & germinatio. Arborum flos est pleni ueris indicium & anni renascentis, flos gaudium arborum. Tunc se nouas, aliasq; quàm sunt, ostendunt: tunc uariis colorum picturis in certamen usque luxuriant. Sed hoc negatum plerisque. Non enim omnes florent, & sunt tristes quædã, quæq;

non sentiant

ſentiant gaudia annorum. Nam neque ilex, picea, larix, pinus, ullo flore exhilarantur, natales'ue pomorũ recurſus annuos uerſicolori nuncio promittunt: nec fici atque caprifici. Protinus enim fructum flores gignunt. In ficis mirabiles ſunt & abortus, qui nunquam maturescunt. Nec iuniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt. Alteram florere, nec ferre. Quæ uero non floreat, ferre protinus baccis ſubnaſcentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falſum, omnibusq; ijs dura facies ſemper. Sic & hominum multis fortuna ſine flore eſt. Omnes autem germinant, etiam quæ non florent, magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodẽ genere quæ ſunt in paluſtribus priora germinent, mox campeſtria, nouiſſima in ſyluis. Per ſe autem tardius piri ſylueſtres, quàm cætera. primo fauonio germinat cornus, proxime laurus, pauloq; ante æquinoctium tilia, acer. Inter primas uero populus, ulmus, ſalix, alnus, nuces. Feſtinat & platanus. Cæteræ uere cœpturo, aquifolium, terebinthus, paliurus, caſtanea, glandes. Serotino autem germine malus, tardiſſimo ſuber. Quibuſdam geminatur germinatio, nimia ſoli ubertate, aut inuitantis cœli uoluptate, quod magis in herbis ſegetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elaſſeſcit. Sunt aliæ naturales quibuſdam præterq; uernas, quæ ſuis conſtant ſyderibus, quorum ratio aptius reddetur ab hoc tertio uolumine. Hyberna aquilæ exortu, æſtiua canis ortu, tertia Arcturi. Has duas quidam omnibus arboribus communes putant: ſentiri autem maxime in fico, uite, punicis: cauſam afferentes, quoniam in Theſſalia Macedoniaq; plurima tum ficus exeat. Maxime ta-

xime tamen in Aegypto apparet hæc ratio. Et reliquæ quidem arbores, ut primum cœpere, continuant germinationem. Robur, & abies, & larix intermittunt tripartito, ac terna germina edunt: ideo & inter squamas corticum spargunt. quod omnibus arboribus in germinatione euenit, quoniam prægnantium rumpitur cortex. Est autem prima earum incipiente uere, circiter XV diebus. Iterum germinant transeunte geminos sole. Sic fit, ut prima cacumina impelli secutis appareat, geniculato incremento. Tertia est earundem ad solstitium breuissima, nec diutius septenis diebus. Clareq; & tunc cernitur excrescentium cacuminum articulatio. Vitis sola bis parturit, cum primum emittit uuam, iterum cum digerit. Eorum quæ non florent, partus tantum est & maturitas. Quædam statim in germinatione florent, properantq; in eo, sed maturescunt tarde, ut uites. Serotino quædam germinatu florent, maturantq; celeriter, sicuti morus, quæ nouissima urbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Sed cum cœpit, in tãtum uniuersa germinatio erũpit, ut una nocte peragat etiã cum strepitu. Ex his quæ hyeme aquila exoriente (ut diximus) concipiunt, floret prima omnium amygdala mense Ianuario. Martio uero pomum maturat. Ab ea proxime florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces. Illæ peregrinæ, hæ coactæ. Ordine autem naturæ, syluestrium primæ sambucus, cui medulla plurima: & cui nulla, cornus mascula: Vrbanarũ malus, paruoq; post, ut simul uideri possit, pirus, & cerasus, & prunus. Sequitur laurus, illamq; cupressus, deinde punicæ, fici. At uites & oleæ florentibus iam iis

germinant. Concipiunt Vergiliarum exortu. Hoc sydus illarum est. Floret autem solstitio uitis, & quae paulo serius incipit olea. Deflorescunt omnia septenis diebus, non celerius: quaedam tardius, sed nulla pluribus bis septenis. Omnia & intra VIII Idus Iulij, etesiarū praecursu. Nec statim fructus sequitur in aliquibus.

De corno, & quo tempore quaeq; ferant, et quae fructum non ferant, & quae infelices existimantur, & quae facillime fructum perdunt, & quibus fructus antequam foliū nascantur. Cap. XXVI.

Cornus enim circa solstitia reddit primo candidum, postea sanguinem. Ex eo genere foemina post autumnum fert baccas acerbas, & ingustabiles cunctis animantibus: ligno quoq; fungosa & inutilis, cum mas è fortissimis quoque sit: tanta differentia ab eodem genere fit. Sed & terebinthus messibus reddit semen, & acer, & fraxinus: nuces & mala, & pira, praeterquam hyberna aut praecocia, autumno. Glandiferae serius etiamnum, uergiliarum occasu: esculus tantum, autumno. Incipiente autem hyeme quaedam genera mali, piriq;, & suber. Abies flores croci colore circa solstitium, semen reddit post uergiliarum occasum. Pinus autem & picea praeueniunt germinatione XV ferè diebus. Semen uero post uergilias & ipsae reddunt. Cedri & iuniperus et ilex anniferae habentur, nouusq; fructus in his cum annotino pendet. In maxima tamē admiratione pinus est. Habet fructum maturescentem, habet proximo anno ad maturitatem uenturum, ac deinde tertio. Nec ulla arborum auidius se promittit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Quo mense ex ea nux decerpitur, eodem maturescit alia: & sic dispensatur, ut nullo non mense maturescat. Quæ se in arbore ipsa diuisere, uocantur Zamiæ: lædunt'q; cæteras, nisi detrahantur. Fructum arborum solæ nullum ferunt, hoc est ne semen quidem, tamarix scopis tantum nascens, populus, alnus, ulmus attinia, alaternus, cui folia inter ilicem & oliuam. Infelices autẽ existimantur, damnatæ'q; religione, quæ neque seruntur unquam, neque fructum ferunt. Cremutius autor est, nunquam uirere arborem, ex qua Phyllis se suspenderit. Quæ gummi gignunt, post germinationem aperiuntur: gummi uero non nisi fructu detracto spissatur. Nouellæ arbores carent fructu, quandiu crescunt. Perdunt facillime ante maturitatem, palma, ficus, amygdala, malus, pirus. Item punica quæ etiam roribus nimijs & pruinis florem amittit. Qua de causa inflectunt ramos eius, ne subrecti humorem infestum excipiant, atque contineant. Pirus et amygdala etiã si non pluat, sed fiat austrinum cœlum aut nubilum, amittunt florẽ: et primos fructus, si cum defloruere tales dies fuerint. Ocyssime autem salix amittit semẽ, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda: secutaq; ætas scelere suo interpretata est hanc sententiam, quando semen salicis mulieri sterilitatis medicamentũ esse constat. Sed in hoc quoque prouidens natura, facile nascenti & depacto surculo, incuriosius semen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre solita, in Creta insula, ipso descensu Iouis speluncæ, toruum ligneum'q; magnitudine ciceris. Fiunt uero quædam & loci uitio infructuosa, sicut in Paro sylua cædua quæ

nihil fert. Persicæ arbores in Rhodo, florent tantum. Fit hæc differentia & ex sexu, in iisq; mares non ferunt. Aliqui hoc permutantes, mares esse quæ ferant tradunt. Facit & densitas sterilitatem. Gignentium autem quædam & lateribus ramorum et cacuminibus ferũt, ut pirus, punica, ficus, myrtus. Cætero eadẽ natura quæ frugibus. Nanque & in eis spica in cacumine nascitur: legumina in lateribus. Palma sola (ut dictum est) in spathis habet fructum, racemis propendẽtem. Reliquis sub folio pomum, ut protegatur, excepta fico, cui folium maximum umbrosissimumq;, & ideo supra id pomum: eidemq; serius folium nascitur, quàm pomum. Insigne proditur in quodam genere Ciliciæ, Cypri, Helladis, ficos sub folio, grossos uero post folium nasci. Ficus & præcoces habet, quas Athenis prodromos uocant. In Laconico genere maximæ sunt.

De biferis & triferis, et quæ celerrime senescant, et de ætatibus earum. Cap. XXVII.

Sunt & biferæ in eisdem. In Cea insula caprifica triferæ sunt. Primo fœtu sequens euocatur, sequenti tertius. Hoc fici caprificantur. Et caprifici autem ab aduersis foliis nascuntur. Biferæ & in malis ac piris quædam, sicut & præcoces. Malus syluestris bifera. Sequens eius fructus post Arcturum in apricis maxime. Vites quidem & triferæ sunt, quas ob id insanas uocant, quoniam in iis alia maturescunt, alia turgescunt, alia florent. M. Varro autor est uitem fuisse Smyrnæ apud mare biferam, et malum in agro Consentino. Hoc autem euenit perpetuo in Tacapensi Africæ agro, de quo plura aliâs: ea est soli fertilitas.

Trifera est & cupressus. Nãque baccæ eius colliguntur mense Ianuario, & Maio, & Septembri, ternas'q; earũ gerit magnitudines. Est uero & in ipsis arboribus etiã onustis peculiaris differẽtia. Summa sui parte fertilior est arbutus: quercus inferiore, iuglandes, fici, mariscæ. Omnes quo magis senescunt, hoc maturius ferunt, & in apricis locis, nec pingui terra. Syluestriora omnia tardiora. Quædam ex iis omnino non maturescunt. Item quæ subarantur, aut quæ ablaqueantur, celeriora neglectis: hæc & fertiliora. Est etiamnum ætatis differẽtia. Amygdala enim & pirus in senecta fertilissimæ, ut glandiferæ & quoddam genus ficorum. Cæteræ in iuuenta, tardius'q; maturantes, quod maxime notatur in uitibus. Vetustioribus enim uinum melius, nouellis copiosius. Celerrime uero senescit, & in senecta deteriorẽ fructum gignit, malus. Nanque & minora poma proueniunt, & uermiculis obnoxia. Quin & in ipsa arbore nascuntur. Ficus sola ex omnium arborum fœtu, maturitatis causa medicatur: iam quidem ex portentis, quoniam maiora sunt pretia præposteris. Omnia autem celerius senescunt præfœcunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, cœlo fœcunditatem omnem eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. Cap. XXVIII.

C Ontra, morus tardissime senescit, fructibus minime laborans. Tarde & ea quorum crispa materies, ut acer, palma, populus. Et subarata ocyus senescunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De syluestribus. Cap. XXIX.

s Yluestria autem tardissime. Atque in totum, omnis cura fertilitatem adijcit, fertilitas senectam: ideoq; & praeflorent talia & praegerminant, atque in totum praecocia sunt, quoniam omnis infirmitas caelo magis obnoxia est. Multae uero plura gignunt, ut diximus, in glandiferis: inter quas laurus uuas suas, maximeq; sterilis quae non gignit aliud: ob id à quibusdam mas existimatur. Ferunt & auellanae iulos compactili callo, ad nihil utiles.

De buxo, & faba Graeca, siue loto. Cap. XXX.

p Lurima uero buxus. Nam & semen suum, et granum quod carthegon uocant, & à septentrione uiscum, à meridie hyphear, de quibus plura mox paulo. Interdumq; pariter res quaternas habent. Arborum quaedam simplices, quibus à radice caudex unus, & rami frequentes, ut oliuae, fico, uiti. Quaedam fruticosi generis, ut paliurus, myrtus: Item nux auellana. Quinimo melior est et copiosior fructu, in plures dispersa ramos. In quibusdam omnino nullus, ut in suo genere buxo, loto transmarinae. Quaedam bifurcae, atque etiam in quinas partes diffusae. Quaedam diuiduae nec ramosae, ut sambuci. Quaedam indiuiduae, ramosae, ut piceae. Quibusdam ramorum ordo, sicut piceae, abieti: Alijs inconditus, ut robori, malo, piro. Et abieti quidem subrecta diuisura, ramiq; in caelum tendentes, non in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum decisis moritur, totis uero detruncatis durat. Et si infra quàm rami fuere praecidatur, quod superest uiuit: si uero cacumen tantum auferatur, tota moritur. Alia ab

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

radice brachiata, ut ulmus. Alia in cacumine ramosa, ut pinus lotos, siue faba græca: quam Romæ à suauitate fructus syluestris quidem, sed cerasorum penè natura loton appellant. Præcipue domibus expetitur ramorum petulantia, breui caudice, latissima expatiantium umbra, & in uicinas domos sæpe transilientium. Nulli opacitas breuior, nec aufert solem hyeme decidẽtibus folijs. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores ualidioresq́;, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Corticæ pelles tingunt, radice lanas. Malis proprium genus. Ferarum enim rostra reddunt, adhærentibus uni maximo minoribus. Ramorum aliqui cæci, qui non germinant: quod natura fit, si nõ eualuere: aut pœna, cum deputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura est, hæc uiti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terræ proxima crassiora. In longitudinem excrescunt abies, larix, palma, cupressus, ulmus, & si qua unistirpia. Ramosarum cerasus etiam in XL cubitorum trabes, æquali per totũ duûm cubitorum crassitudine reperitur.

De ramis, & cortice, & radicibus arborum. Cap. XXXI.

Quædam statim in ramos spargũtur, ut mali. Cortex alijs tenuis, ut lauro, tiliæ. Alijs crassus, ut robori. Aliis leuis, ut malo, fico. Idem scaber robori, palmæ. Omnibus in senecta rugosior. Quibusdam rumpitur sponte, ut uiti: quibusdam etiã cadit, ut malo, unedoni: carnosus suberi, populo: membranaceus, ut uiti, harũdini: libris similis, ceraso: multi-

plex tunicis, ut uitibus, tiliæ, abieti. Quibusdā simplex, ut fico, harundini. Magna & radicum differentia. Copiosæ, fico, robori, platano: breues & angustæ, malo: singulares abieti, larici. Singulis enim innituntur, quanquā minimis in latera dispersis. Crassiores lauro et inæquales. Item oleæ cui & ramosæ. At robori carnosæ. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, esculus quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Oleæ, malis, & cupressis per summa cespitum. Alijs recto meatu, ut lauro, oleæ. Alijs flexuoso, ut fico. Minutis hæc capillamentis hirsuta, ut abies, multæq; syluestrium, é quibus montani prætenuia fila decerpentes, spectabiles lagenas, & alia uasa nectunt. Quidā non altius descendere radices, quàm solis calor tepefaciat, idq; natura loci tenuioris crassioris'ue dixere, quod falsum arbitror. Apud autores certe inuenitur, abietis plantam, cum transferretur VIII cubitorum in altitudine, nec totam refossam, sed abruptam. Maxima spatio atque plenitudine et cedri est. Ab ea platani, roboris, & glandiferarū. Quarundā radix uiuacior supficie, ut lauri. Itaque cum trūco inaruit recisa, etiam lætius fruticat. Quidam breuitate radicum celerius senescere arbores putant: quod coarguunt fici, quarum radices lōgissimæ, et senectus ocyssima. Falsum arbitror et quod aliqui prodidere, radices arborum uetustate minui. Visa etenim est annosa quercus euersa ui tempestatis, & iugerum soli amplexa. Prostratas restitui plerunque, et quadam terræ cicatrice reuiuiscere, uulgare est. Et familiarissimum hoc platanis, quæ plurimum uentorum concipiunt propter densitatem ramorum: quibus amp

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tatis, leuatæ onere in sua scrobe reponuntur. Factumq́; iam est hoc in iuglandibus oleisq́;, ac multis alijs.

De prodigiosis arboribus, et quibus modis sponte nascantur, et quod non omnia ubique nascantur, et quæ non alibi nascantur arbores. Cap. XXXII.

Est in exemplis, & sine tempestate, ulláue causa alia, quàm prodigij cecidisse multas, ac sua sponte resurrexisse. Factum hoc populi Ro. quiritibus ostentũ Cimbricis bellis Nuceriæ in luco Iunonis, ulmo postquam etiam cacumẽ amputatum erat, quoniam in aram ipsam procumbebat, restituta sponte, ita ut protinus floreret. A` quo deinde tempore maiestas Po. Rom. resurrexit, quæ ante uastata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem factum & in Philippis, salice procidua atque detruncata: & Stagiris in musæo populo alba. Omnia fausti ominis. Sed maxime mirum, Antandri platanus etiã circumdolatis lateribus restibilis sponte facta, uitæq́; reddita, longitudine XV cubitorũ, crassitudine quatuor ulnarum. Arbores quas naturæ debeamus, tribus modis nascuntur: Sponte, aut semine, aut ab radice. Cura numerosior existit, de qua suo dicemus uolumine. Nunc enim totus sermo de natura est, multis modis mirisq́; memorabili. Nanque non omnia in omnibus locis nasci docuimus, nec translata uiuere. Hocq́; aliâs contumacia, sæpius imbecillitate eorum quæ trãsferuntur euenit: aliâs cœlo inuidente, aliâs solo repugnante. Fastidit balsamum alibi nasci, Assyria malus alibi ferre: necnon & palma nasci ubique, aut nata parere: uel cum promisit etiã ostenditq́;, ea educare, quæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tanquam inuita peperit. Non habet uires frutex cinnami in Syriæ uicina perueniendi. Non ferunt amomi nardíq; deliciæ, ne in Arabia quidem ex India naue peregrinari. Tẽtauit enim Seleucus rex. Illud maxime mirum, ipsas arbores plerunque exorari ut uiuant, atque transmigrent: aliquando & à solo impetrari, ut alienas alat, aduenasq; nutriat: cœlum nullo modo flecti. Viuit in Italia piperis arbor: casiæ uero etiam in septentrionali plaga. Vixit & in Lydia thuris. Sed unde sorbentes succum omnem ex ijs soles coquentesq; lachrymam? Illud proxime mirum, mutari naturam in ijsdem locis, atque pro indiuiso ualere. Cedrum æstuosis partibus dederat, at in Lycijs Phrygijsq; montibus nascitur. Frigus inimicum lauro fecerat, sed in Olympo copiosior nulla est. Circa Bosphorum Cimmerium in Panticapeo urbe, omni modo laborauit Mithridates rex, et cæteri incolæ, sacrorum certe causa laurum myrtumq; habere, & non contigit: cum teporis arbores abundent ibi, punicæ ficiq;, iam mali & piri laudatissimæ. Frigidas eodem tractu non genuit arbores, pinum, abietẽ, piceam. Et quid attinet ad Pontum abire? Iuxta Romã ipsam castaneæ cerasiq; ægre proueniunt, persica in Thusculano. Necnon nuces græcæ cum tædio inseruntur, Tarracina syluis scatente earum.

De cupresso: et quod ex terra noua aliq̃ sæpe nascãtur, q̃ in ea ante nõ fuerũt. Cap. XXXIII.

Cupressus aduena, et difficillime nascentiũ fuit, ut de qua uerbosius sæpiusq;, quàm de omnibus alijs prodiderit Cato. Natu morosa, fructu superuacua, baccis torua, folio amara, odore uio-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

lenta, ac ne umbra quidem gratiosa, materie rara, ut penè fruticosi generis, diti sacra, et ideo funebri signo ad domos posita. Fœmina sterilis diu. Metæ demum aspectu non repudiata, distinguendis tantum pinorum ordinibus. Nunc uero tonsilis facta in densitate parietum, coërcitaq; gracilitate perpetuo tenera. Trahitur etiam in picturas opere historiali: uenatus classés ue, & imagines rerum tenui folio, breuiq; & uirente superuestiens. Duo genera earum: Meta in fastigium conuoluta, quæ & fœmina appellatur. Mas spargit extra se ramos, deputaturq;, & accipit uitem. Vtraque autem immittitur in perticas asseres ue amputatione ramorum, qui XIII anno denarijs singulis ueneunt. Quæstuosissima in satus ratione sylua. Vulgoq; dotem filiarum antiqui plantaria appellabant. Huic patria insula Creta, quãquam Cato Tarentinam eam appellat, credo quòd primum eo uenerit. Et in Aenaria succisa regerminat. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quispiam, nisi seratur alia, hæc gignitur, protinusq; emicat. Illa uero etiã non appellato solo ac sponte, maximeq; in Idæis montibus, & quos Albos uocant, summisq; iugis, ubi niues nunquam absunt, plurima: quod miremur, alibi non nisi in tepore proueniens, & nutricem magnopere fastidiens. Nec terræ tantum natura circa has refert, aut perpetua cœli, uerum & quædam temporaria uis. Imbres aliquæ plerũq; semina afferũt, et certo fluũt gñe, aliquãdo ẽt incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni, cũ primũ ibi laserpitiũ natũ est, ut in herbarũ natura dicemus. Nata est et sylua urbi ei proxima imbre piceo crassoq;, circiter urbis Romæ annum CCCCXXX.

De edera. Cap. XXXIIII.

Dera iam dicitur in Asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in India, nisi in monte Me ro. Quin & Harpalum omni modo laboras se ut sereret eam in Medis, frustra. Alexandrum uero ob raritatem ita coronato exercitu, uictorem ex India re diisse, exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc ador- nat thyrsos, galeasq; etiam & scuta, in Thraciae popu- lis in solennibus sacris. Inimica arbori satisq; omnibus, sepulchraq; ac muros rũpens: serpentium frigori gra- tissima, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. Duo genera eius prima ut reliquarum, mas & foemina. Ma ior traditur mas corpore, & folio duriore ac pinguiore & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est rosae syluestri, nisi quòd caret odore. Species horum generum tres: Est enim candida, & nigra ede- ra, tertiaq; quae uocatur helix. Etiamnum hae species di- uiduntur in alias, quoniam est alia fructu tantum can dida, alia & folio. Fructumq; candidum ferentiũ aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circum- actis, qui uocantur corymbi. Item selenitium, cuius est minor acinus, sparsior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alii crocatum: cuius coronis poëtae utuntur, foliis minus nigris, quam quidam Dio nysiam, alii Bacchicam uocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Graecos etiamnum duo gene- ra huius faciunt, à colore acinorum, erythranum & chrysocarpum. Plurimas habet differentias helix, quo- niam folio maxime distat. Parua sunt & angulosa con cinniora q;, cum reliquorum generum simplicia sint.

Distat & longitudine internodiorum, praecipue tamen sterilitate, quoniam fructum non gignit. Quidam hoc aetatis esse, non generis existimant: primo'q; esse helicē putant, fieri ederam uetustate. Horum error manifestus intelligitur, quoniam helicis plura genera reperiuntur, sed tria maxime insignia. Herbacea ac uirens, quae plurima est, altera cādido folio, tertia uersicolor, quae Thracia uocatur. Etiamnum herbaceae tenuiora folia, in ordinem digesta, densiora'q;. In alio genere diuersa omnia. Et in uersicolori alia tenuioribus folijs, ac similiter ordinatis densioribus'q;. In altera neglecta omnia haec. Maiora quoque ac minora sunt folia, macularum'q; habitu distant. Et in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maxime herbacea. Arbores autem necat candida, omnem'q; succum auferendo tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. Signa eius, folia maxima atque latissima, mammas erigentis, quae sunt caeteris inflexae: racemi stantes, ac subrecti. Et quanquam omnium ederarum generi radicosa brachia, huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigrae: Sed propriū albae, quòd inter media folia emittit brachia utrinque semper amplectens. Haec est & in muris, quamuis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisa, uiuit tamen durat'q;, & totidem'q; initia radicum habet quot brachia, quibus incolumis & solida arbores sugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albae nigrae'q; ederae: quoniam alijs tanta amaritudo acini, ut aues nō attingant. Est et rigens edera, quae sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id uocata cissos. È diuerso nunquam nisi humi repens chamaecissos.

De edera quæ uocatur ſmilax. Cap. XXXV.

s Imilis eſt ederæ, è Cilicia quidē primum profecta, ſed in Græcia frequentior, quam uocāt ſmilacem, denſis geniculata caulibus, ſpinoſis fruticoſa ramis, folio ederaceo paruo, non anguloſo, à pediculo emittente pampinos, flore candido, olente lilium. Fert racemos labruſcæ modo non ederæ, colore rubro, complexa acinis maioribus nucleos ternos, minoribus ſingulos, nigros durosq́;: infauſta omnibus ſacris et coronis, quoniam ſit lugubris, uirgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hūc fruticem. Id uulgus ignorans, plerunque feſta ſua polluit, ederam exiſtimando: ſicut in poëtis, aut Libero patre, aut Sileno, quis omnino neſcit quibus coronentur. E` ſmilace fiunt codicilli. Propriumq́; materiæ eſt, ut admota auribus leuem ſonum reddat. Ederæ mira proditur natura ad experiēda uina. Si uas fiat ex ligno eius, uina trāſfluere, ac remanere aquam, ſi qua mixta fuerit.

De aquaticis calamis, et fruticibus. Cap. XXXVI.

i Nter ea quæ frigidis gaudent, et aquaticos frutices dixiſſe conueniat. Principatum in his tenebunt harundines, belli paciśq; experimētis neceſſariæ, atque etiam in delicijs gratæ. Tegulo enim earum domus ſuas ſeptentrionales populi operiunt, durantq́; æuis tecta alta. In reliquo uero orbe, et cameras leuiſſime ſuſpendunt. Chartisq́; ſeruiunt calami Aegyptij maxime, cognatione quadā papyri. Probatiores tn̄ Gnidij, & qui in Aſia circa Anaiticum lacum naſcuntur. Noſtratibus fungoſior ſubeſt natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus ſupne tenui inareſcit ligno:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

fissilis, præacuta semper acie, geniculata. Cætero gracilitas nodis distincta, leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore paniculo coma, neque hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut ubi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, contusa & interiecta nauium commissuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimisq; explendis fidelior pice. Calamis orientis populi bella conficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fitq; & ex ipso telum aliud fracto in uulneribus. His armis solem ipsum obumbrant. Propter hoc maxime serenos dies optant. Odere uentos & imbres, qui inter illos pacem esse cogunt. Ac si quis Aethiopas, Aegyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & orientis, omniaque Parthorum regna diligentius computet, æqua fermè pars hominum in toto mũdo calamis superata degit. Præcipuus hic usus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoque, ut cæteris in rebus, uicit Italia: quando nullus sagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, pondusq; uolucre, contra flatus quoque peruicax libra. Quippe non eadem gratia Belgicis. Hæc & Creticis commendatioribus: quanquã præferantur Indi, quorum alia quibusdam uidetur natura, quando & hastarum uicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem Indicæ arborea amplitudo, qualem uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradunt, Spissius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorum etiam uicem præstant (si credimus) singula internodia. Circa Acesinem amnẽ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

maxime nascuntur. Harundo omnis ex una stirpe numerosa. Atque etiam recisa fœcundius resurgit. Radix natura uiuax, geniculata & ipsa. Folia Indicis tantũ breuia. Omnibus uero a᷎ nodo orsa, complexu tenues per ambitum inducunt tunicas: atque a᷎ medio internodio, cum plurimum, desinunt uestire, procumbunt'q;. Latera harundini calamo'q; in rotunditatem bina, super nodos alterno semper inguine, ut alterũ ad dextra fiat, alterum superiore geniculo ad læua per uices. Inde exeunt aliquando rami, qui sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densior'q; geniculis, breuib. internodijs. Alia rarior maioribus, tenuior & ipsa. Calamus uero alius totus concauus, quem syringiã uocãt, utilissimus fistulis, quoniam nihil est ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius, quem auleticon uocant. Hic tibijs utilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramine. Hunc totum fungosa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, crassior'q;. Fruticosissimus qui uocatur donax, non nisi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia est multum prælata harundine quæ in siccis proueniat. Suum genus sagittario calamo, ut diximus, sed Cretico longissimis internodijs, obsequenti'q; quo᷎ libeat flecti calefacto. Differentias faciunt et folia, non multitudine, uerum robore & colore. Valida Laconicis, & ab una parte densiora: quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis, lõgio'q; uestiri tunicis, spatiosius a᷎ nodo scandente complexu. Est et obliqua harundo non in excelsitatem nascens, sed iuxta terrã fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate anima-

libus. Vocatur à quibusdam elegia. Est & in Italia na
scens adarcha nomine, palustris: et corticæ, tantum sub
ipsa coma, utilissima dentibus: quoniam uis eadem est
quæ sinapi. De Orchomenij lacus harundinetis accura
tius dici cogit admiratio antiqua. Characiam uocabant
crassiorem firmioremq;, plotiam uero subtiliorem. hanc
in insulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis
lacus. Tertia harundo est tibialis calami, quem auleti-
con dicebant. Nono hic anno nascebatur. Nam et lacus
incrementa hoc temporis spatio seruabat, prodigiosus si
quando amplitudinem biennio extendisset: quod nota-
tum apud Chæroniam infausto Atheniensium prælio,
& apud Lebadiam sæpe notatur influente Cephiso. Cũ
igitur anno permanserit inundatio, proficiunt in aucu-
patoriam quoque amplitudinem: uocabantur Zeugitæ.
Contra bombyciæ maturius reciproco, graciles, fœmina
rum latiore folio atque candidiore, modica lanugine,
aut omnino nulla, spadonum nomine insignibus. Hinc
erant armamenta ad inclusos cantus, non silendo et re
liquo curæ miraculo, ut uenia sit argento iam potius ca
ni. Cædi solebant tempestiue usque ad Antigenem tibici-
nem, cum adhuc simplici musica uterentur, sub Arctu-
ro: sic præparatæ aliquot post annos utiles esse incipie-
bant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, &
canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimentibus se ligulis,
quod erat illis theatrorum moribus utilius. Postquam
uarietas accessit, & cantus quoque luxuria, cædi ante
solstitia captæ, & fieri utiles in trimatu, apertioribus
earum ligulis ad flectendos sonos: quæ inde sunt & ho
die. Sed tum ex sua quanque tantum harundine con-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

gruere persuasum erat: & eam quae radicem antecesse rat, laeuae tibiae conuenire: quae cacumen, dextrae: immẽ sum, quantũ praelatis quas ipse Cephisus abluisset. Nũc sacrificae Tuscorum è buxo, ludicrae uero loto, ossibusq; asininis & argento fiunt. Aucupatoria harundo à Panhormo laudatissima, piscatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiae usus ad uineas maxime. Cato seri eã iubet in humidis agris, bipalio subacto prius solo, oculis dispositis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, unde asparagi fiant: concordare enim amicitiam.

De salice genera eius VIII & quae praeter salicem sint utilia ligaturis, et de rubis. Cap. XXXVII.

S Alicẽ uero circa, ǭ nulla aquaticarũ utilior, licet populi uitibus placeant, & caeuba educent, licet alni sepibus muniant, contráq; erumpentium amnium impetus, riparum muro in tutela ruris excubent in aqua satae, caesáq; densius innumero haerede prosint. Salicis statim plura genera. Nãque & in proceritatem magnam emittunt iugis uinearum perticas, pariuntq; baltheo corticis uincula: & aliae uirgas sequacis ad uincturas lenticiae. Aliae praetenues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliae firmiores corbibus, ac plurimae agricolarum supellectili: candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, uilioribus uasis quàm ut è corio fiant, atque etiam supinarum in delicias cathedrarum aptissimas. Caedua salici fertilitas, densiorq; tonsura ex breui pugno uerius, quàm ramo, non ut remur in nouissimis curanda arbore. Nullius quippe tutior est reditus minoris'ue impendij, aut

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tempestatum securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, prioremq; quàm olivetis, quamq; frumento, aut pratis: nec quia desint alia uincula. Siquidem & genistæ, & populi, & ulmi, & sanguinei frutices, & betulæ, & harundo fissa, & harundinum folia ut in Liguria, & uitis ipsa, recisisq; aculeis rubi alligant, & intorta corylus. Mirumq;, contuso ligno alicui maiores ad uincula esse uires. Salici autẽ præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq; amerina, sed paulo fragilior, ideoq; solido ligat nexu. In Asia tria genera obseruant; Nigram, utiliorem uiminibus: candidam agricolarum usibus: tertiam, quæ breuissima est, helicẽ uocant. Apud nos quoque multi totidem nomina imponunt, Vimineam uocant, eandem purpuream. Alteram uitellinam à colore, quæ sit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuissima. Nec in fruticum, nec in ueprium cauliumue, neque in herbarum, aut alioullo, quàm suo genere numerentur iure sirpi fragiles palustresq; ad tegulũ tegetesq;: è quibus detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus seruiunt. Firmior quibusdam in locis earum rigor. Nãque ijs uelificant nõ in pado tantum nautici, uerũ & in mari piscator Africus, præpostero more uela intra malos suspendens. Et mapalia sua Mauri tegunt, proximeq; æstimanti hoc uideantur esse, quo inferiore Nili parte papyri sunt usu. Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas et rubi, atque sambuci fungosi generis, aliter tamen quàm ferulæ. Quippe plus ligni ac succi utique sambuco. Ex qua magis canoram buccinam tubamq; credit pastor ibi cæsa, ubi gallorum cantũ frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio ge

nere similitudinem rosæ, qui uocatur cynosbatos. Tertiũ genus Idæum uocant Græci à loco. Tenuius est quàm cætera, minoribusq; spinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle, & igni sacro. Cõtra stomachi quoque uitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos, humoris lenti, inficiendo maxime capillo, qui & ipsi aqua decocti mãdũtur.

De sucis arborum, & natura materiarum, et de cædendis arboribus. Cap. XXXVIII.

h Vmor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet, non idem omnibus. Ficis lacteus: huic ad caseos figurandos coaguli uis. Cerasis gummosus, ulmis saliuosus, lẽtus ac pinguis malis, uitibus ac piris aquosus. Viuaciora quibus lentior. Atque in totum corpore arborum, ut reliquorum animalium, cutis, sanguis, caro, nerui, uenæ, ossa, medullæ. Pro cute cortex. Mirũ, hic in moro medicis sucum quærentibus, ferè hora diei secunda, lapide incussus manat, altius fractus siccus uidetur. Proximi plerisque adipes. Ii uocantur à colore alburnum: mollis ac pessima pars ligni, etiã in robore facile putrescens, teredini obnoxia, quare semper amputabitur. Subest huic caro, cui ossa: id est materiæ optimum. Alternant fructus quibus siccus lignum, ut olea, magis quàm quibus carnosum, ut cerasis. Nec omnibus adipes carnes'ue largæ, sicuti nec animalium acerrimis. Neutrũ habent buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumq; etiam sanguinis: sicut ossa non habent sorba, carnem sambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harũdines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ uenæq; sunt. Discri=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

men earum facile. Venæ latiores candidioresq́; pulpæ fissilibus insunt. Ideo fit, ut aure ad caput trabis quãlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite uel graphij sentiatur, penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur an torta sit materies, nodisq́; concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne glandia, In ijs nec uena, nec pulpa, quodam callo carnis in se conuoluto. Hoc pretiosissimum in cedro & acere. Cætera mensarum genera fissis arboribus circinantur in pulpam, alioqui fragilis esset uena in orbem arboris cæsa. Fagis pectines transuersi, in pulpa. Apud antiquos inde & uasis honos. Marcus Curius iurauit se ex præda nihil attigisse, præter guttum faginum quo sacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, ut quæ pars fuit ab radice, ualidius sidit. Quibusdam pulpa sine uenis, mero stamine & tenui constat. Hæc maxime fissilia. Alia frangi celeriora quàm findi, quibus pulpa non est, ut oleæ, uites. At è contrario, totum è carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quæ sine medulla esse diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus, in uenabulis nitet incisuris nodata propter decorem. Cedrus & larix & iuniperus rubent.

De larice, & abiete, & sapino, & cæteris huiusmodi arboribus cædendis. Cap. XXXIX.

Larix fœminã habet, quam Græci uocant ægida, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis immortale, nullisq́; fissile rimis hoc lignum. Proximum medullæ est. In abiete leuson Græci uocauere. Cedrus quoque durissima, quæ medullæ pro-

xima, ut in corpore ossa, deraso modo limo. Et sambuci interiora mire firma traduntur. Nanque qui uenabula ex ea faciunt, praeferunt omnibus. Constat enim ex cute & ossibus. Caedi tempestiuum quae decorticantur, ut teretes, ad templa caeteraq; usus rotundi, cum germinant, aliâs cortice inextricabili, et carie subnascente ei, materiaq; nigrescente. Tigna & quibus aufert securis corticem, à bruma ad fauonium: aut si praeuenire cogamur, Arcturi occasu, & ante eum fidiculae. Nouissima ratione solstitio. Dies syderum horum reddentur suo loco. Vulgo satis putant obseruare, ne quae dedolandae arbores sternantur ante editos suos fructus. Robur uere caesum, teredinem sentit, bruma autem, neque uiatur, neq; pandatur, aliâs obnoxium etiam ut torqueat sese findatq;, quod in subere tempestiue quoque caeso euenit.
Infinitum refert lunaris ratio, nec nisi à uicesima in tricesimam caedi uolunt. Inter omnes uero conuenit, utilissime in coitu eius sterni, quem diem alij interlunium, alij silentis lunae appellant. Sic certe Tib. Caesar, concremato ponte naumachiario, larices ad restituendum caedi ex Rhetia praefiniuit. Quidam dicunt, ut in coitu & sub terra sit luna, quod fieri non potest nisi noctu. At si competant coitus in nouissimum diem brumae, illa aeterna sit materies, proxime cum supradictis syderibus. Quidam & canis ortum addunt, & sic caesas materies in forum Augustum. Nec nouellae autem ad materiem, nec ueteres utilissimae. Circuncisas quoque ad medullam, alij non inutiliter relinquunt, ut omnis humor stantibus defluat. Mirum, apud antiquos primo Punico bello classem Duellij imperatoris

ab arbore excisa LX die nauigasse. Contra uero Hieronem regem CCXX naues effectas diebus XLV tradit L. Piso. Secundo quoque Punico bello, Scipionis classis XL die à securi nauigauit. Tãtum tempestiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hominum summus in omni usu, de materijs hæc adijcit, Prælum è sapino atra potissimum facito. Vlmeam, pineam: nuceam, hanc atque aliam materiam omnem cum effodies, luna decrescente eximito post meridiem, sine uento austro. Tunc erit tempestiua, cum semen suum maturum erit. Caueto, ne per rorem trahas, aut doles. Idemq; mox, Nisi intermestri luna atque dimidiata, ne tangas materiem. Tũc ne effodias, aut præcidas abs terra. Diebus quatuor proximis quibus luna plena fuerit, optime eximitur. Omnino caueto nigram materiam ne doles, ne cædas, neúe tãgas, nisi siccam, neúe gelidam, neúe rorulentam. Tiberius idem & in capillo tondendo seruauit interlunia. M. Varro aduersus defluuia præcepit obseruandũ idẽ à plenilunijs. Larici et magis abieti succisis, humor diu defluit. Hæ omnium arborum altissimæ ac rectissimæ. Nauium malis antennisq; propter leuitatem præfertur abies. Communia his pinoq;, ut quadripartitos uenarũ cursus bifidosq; habeant, uel omnino simplices. Ad fabrorum intestina opera medulla sectilis. Optima quadripartitis materies, & mollior, quàm cæteræ. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars à terra fuit enodis est: hæc qua diximus ratione fluuiata decorticatur, atque ita sapinus uocatur: superior pars nodosa duriorq;, fusterna. Et in ipsis autem arboribus robustiores aquiloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis o-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

pacisq;: spissiores ex apricis & diuturnæ. Ideo Romæ infernâs abies supernati præfertur. Est per gentium quoque regiones in ijs differentia. Alpibus Apeninoq; laudatissimæ: in Gallia Iura ac monte Vogeso: in Corsica, Bithynia, Ponto, Macedonia. Deteriores Aeneaticæ & Arcadicæ. Pessimæ Parnasia, & Euboica, quoniam nodosæ ibi & contortæ, putrescentesq; facile. At cedrus in Creta, Africa, Syria laudatissima. Cedri oleo peruncta materies, nec tineam, nec cariem sentit. Iunipero eadem uirtus quæ cedro. Vasta hæc in Hispania, maximeq; baccæ eius. Medulla eius ubicunque solidior etiã quàm cedrus. Publicum omnium uitium uocant spiras, ubi sese conuoluère uenæ atque nodi. Inueniuntur in quibusdam, sicut in marmore, centra, id est duritia clauo similis, inimica serris. Et quædam forte accidunt, lapide comprehenso aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro, cui uiri fortes affixerant arma, quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis, præmonitæ oraculo, cum arbor arma peperisset: quod sucisæ accidit, ocreis galeisq; intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad continendos partus esse remedio.

De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem et ruinam non sentiunt, & de perpetuitate materiarũ. Cap. XL.

a Amplissima arborum ad hoc æui existimatur Romæ uisa, quam propter miraculum Tiberius Cæsar in eodem ponte naumachiario exposuerat aduectam cum reliqua materie: durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs è

laricæ longa pedes CXX bipedali crassitudine æqualis. Quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo fastigium ad cacumen æstimantibus. Fuit memoria nostra & in porticibus septorum à M. Agrippa relicta, æque miraculi causa, quæ diribitorio superfuerat uiginti pedibus breuior, sesquipedali crassitudine. Abies admirationis præcipuæ in naui, quæ ex Aegypto Caij principis iussu, obeliscum in uaticano circo statutum, quatuorq; truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit: qua naue nil admirabilius u sum in mari, certum est. CXXM modiûm lentis pro saburra ei fuere. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere læuo. Ibi nanquam demersa est à Claudio principe, cum tribus molibus, turrium altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano puluere aduectisq;. Arboris eius crassitudo quatuor hominum ulnas complectentium implebat. Vulgoq; auditur octoginta nummorum & pluris malos ad eos uenundari usus, rates uero connecti quadraginta sestertijs plerasque. At in Aegypto ac Syria reges inopia abietis cedro ad classes feruntur usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undeciremem Demetrij succisa centumtriginta pedum, crassitudinis uero ad trium hominum complexum. Germaniæ prædones singulis arboribus cauatis nauigant, quarum quædam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie, ideo & grauissima, iudicatur ebenus, & buxus, graciles natura: neutra in aquis fluitat, nec suber, si dematur cortex, nec larix. Ex reliquis siccissima lotos, quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: et huic nigricans color, magisq; etiam cytiso, quæ proxime acce

dere ebenum uidetur. Quanquam non desint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirment. Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho solitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc sola ungi uult, meliorq; oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac piro syluestri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus quæ diximus spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quanquam non potest uideri materies propter exilitatem, sed lignum non alio pené, quàm ad radios rotarum utile: aut si quid cuneãdum sit in ligno, clauisq; figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaster, & olea atque castanea, carpinus, populus, Hæc & crispa aceris modo, si ulla, materies idonea esset ramis sæpe deputatis: castratio illa est, adimitq; uires. De cætero plerisque eorum, sed utique robori tanta duritia est, ut terebrari nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus auellĩ clauus. E` diuerso clauum non tenet cedrus. Mollissima tilia, eadem uidetur & calidissima: argumentum afferunt, quòd citissime ascias retundat. Calidæ, morus, laurus, edera, & omnes é quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc usus in castris, pastorumq; repperit, quoniam ad excutiendum ignem non semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemq; concipit attritu, excipiente materia aridĩ fomitis, fungi, uel foliorũ facillime conceptum. Sed nihil edera præstantius, quæ teratur lauro laurumq; terat. Probatur & uitis syluestris, alia quàm labrusca, & ipsa ederæ modo arborem scandens. Frigidissima quæcunq; aquatica. lentissima autem, et ideo scutis faciendis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aptiſſima, quorum plaga cõtrahit ſe protinus, clauditq́; ſuum uulnus, & ob id contumacius tranſmittit ferrũ: in quo ſunt genere fici, ſalix, tilia, betulla, ſambucus, populus utraque. Leuiſſima ex his, ficus & ſalix, ideoq́; utiliſſimæ. Omnes autem etiam ad ciſtas, quæq́; flexili crate conſtant. Habent & candorem rigoremq́;, & in ſculpturis facilitatem. Eſt lentitia platano, ſed madida ſicut alno. Siccior eadem ulmo, fraxino, moro, ceraſo, ſed ponderoſior. Rigorem fortiſſime ſeruat ulmus, ob id cardinibus aſſamentisq́; portarum utiliſſima, quoniã minime torquetur: permutanda tantum ſic, ut cacumen ab inferiore ſit cardine, radix ſuperior. Palma eſt mollis, & ſuberis materies ſpiſſa, & malus, pirusq́;, necnon acer: ſed fragiles, & quæcunque criſpa. In omnibus ſylueſtria & maſcula differentias cuiuſque generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus, niſi quo in genere mares ferunt, ſicut cupreſſus, & cornus. Cariem uetuſtatemq́; non ſentiunt cupreſſus, cedrus, ebenus, lotos, buxus, taxus, iuniperus, oleaſter, & olea. Et ex reliquis tardiſſime larix, robur, ſuber, caſtanea, iuglãs. Rimam fiſſuramq́; non capit ſponte cedrus, cupreſſus, olea. Buxum maxime æternam putant, ebenum & cupreſſum, cedrumq́;, claro de omnibus materijs iudicio in templo Epheſiæ Dianæ, utpote cum tota Aſia extruente quadringentis annis peractum ſit. Conuenit tectum eius eſſe è cedrinis trabibus. De ipſo ſimulacro deæ ambigitur. Cæteri ex ebeno eſſe tradunt: Mutianus ter conſul, ex his qui proxime uiſo eo ſcripſere, uitigineum, & nũquam mutatum, ſepties reſtituto templo. Hanc materiam elegiſſe eandem, Canetiam nomen artificis nuncupans:

quod equidem miror, cum antiquiorem Minerua quoq;
non modo Libero patre uetustatem ei tribuat. Adijcit
multis foraminibus nardo rigari, ut medicatus humor
alat, teneatq; iuncturas, quas & ipsas esse modico ad-
modum miror. Valuas esse è cupresso, et iam quadrin
gentis prope annis durare materiam omnem nouæ si
milem. Id quoque notandum, ualuas in glutinis com-
page quadriennio fuisse. Cupressus in eas electa, quoniā
præter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ua
leat æternus. Non'ne simulacrum Veiouis in arce è cu-
presso durat, à condita urbe quingentesimo quinquage
simoprimo anno dicatum? Memorabile & Vticæ tem=
plum Apollinis, ubi Numidicarum cedrorum trabes
durant, ita ut positæ fuere prima urbis eius origine, an
nis mille centumoctogintaocto. Et in Hispania Sagunti
aiunt templum Dianæ à Zacyntho aduectæ cum con
ditoribus, annis ducētis ante excidium Troiæ, ut autor
est Bocchus, infraq; oppidum ipsum id haberi. Cui pe=
percit religione inductus Annibal, iuniperi trabibus ẽt
nunc durantibus. Super omnia memoratur ædes in Au
lide eiusdem deæ, seculis aliquot ante Troianum bellū
exædificata: quo'nam genere materiæ sciētia obliterata.
In plenum dici potest, utique quæ odore præcellant, ea
æternitate præstare. À prædictis morus proxime lauda
tur, quæ uetustate etiam nigrescit. Et quædam tamen in
alijs diuturniora sunt usibus, quàm alia. Vlmus in per
flatu firma, robur defossum. Et in aquis quercus obru
ta. Eadem supra terram rimosa facit opera torquendo
sese. Larix in humore præcipua, & alnus nigra. Ro-
bur marina aqua corrūpitur. Non improbatur in aqua

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

& fagus & iuglans. Hæ quidem in his quæ defodiũtur, uel principales: Item iuniperus: eadem & subdialibus aptissima. Fagus & cerrus celeriter marcescunt. Esculus quoque humoris impatiens. Et contra adacta in terram in palustribus alnus æterna, oneris'q; quantilibet patiens. Cerasus firma. Vlmus et fraxinus lentæ, sed facile pandantur, flexibiles tamen, stantes'q; à circumcisura siccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: & omnia præterq̃ oleastrum & oleam. Quædam enim in mari, quædã in terra uitijs opportuniora.

De teredinibus. Cap. XLI.

i Nfestantium quatuor genera. Teredines capite ad portionem grauissimo, rodunt dentibus. Hæ tantum in mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. Terrestres tineas uocant: culicibus uero similes, thripas: Quartum est & è uermiculorum genere, quorum quidem alij putrescente succo, ĩpsa materie: alij pariuntur, sicut in arboribus, ex eo qui cerastes uocatur. Cum tãtum eroserit, ut circumagat se, generat alium. Hæc nasci prohibet in alijs amaritudo, ut cupresso: alijs duritia, ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam qua diximus luna, aquis non corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris insula arbores esse, ex quibus naues fierent, quas CC annis durantes inuẽtas: & si mergerentur, incorruptas. In eadem esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, uarium tigrium maculis, ponderosum: & cum in spissiora decidit, uitri modo fragilem.

De materiis architecti, & quæ materies ad quid utilis, et quæ firmior materia in tectum. C.XLII.

a Pud nos materiæ finduntur aliquæ sponte: ob id architecti eas fimo illitas siccari iubent, ut afflatus non noceant. Pondus sustinere validæ abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea incuruantur ceduntq; ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur: priusq; carie quàm uiribus deficiunt. Et palmæ arbor inualida, in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Pinus et cupressus aduersus cariem tineasq; firmissimæ. Facile pãdatur iuglãs. Fiunt enim & ex ea trabes, frangiq; se prænunciat strepitu: quod in Antandro accidit, cum è balneis territi sono profugerunt. Pinus, piceæ, alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obrutæ terra, plurimis durant annis. Eædem si non integantur, cito senescunt: miro modo fortiores, si humor extra quoque supersit. Firmissima ad tectum abies. Eadem ualuarum repagulis, & ad quæcunque libeat intestina opera aptissima, siue Græco, siue Campano, siue Siculo fabricæ artis genere spectabilis, ramentorum crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinarum raptus. Eadẽ et curribus, maxime sociabilis glutino in tantum, ut finditur ante quã solida est.

De glutinãda materia, et lignis sectilibus. C.XLIII.

m Agna autem & glutini ratio, propter ea quæ sectilibus laminis, ac in alio genere operiuntur. Stamineam hoc usu probant uenam, & uocant fertilẽ, argumento similitudinis, qm̃ lachrymose

crispa. In omni genere et glutinum abdicant quædam, & inter se et cum aliis insociabili glutino, sicut robur. Sed nec ferè cohærent, nisi similia natura, ut si quis lapidem lignumq; coniungat. Cornum maxime audit sorbus, carpinus, buxus, postea tilia. Cuicunque operi facilia, flexilia omnia, quæ lenta diximus, præterq; morus & caprificus. Durabilia ac sectilia, quæ modice humida. Arida enim latius, quàm uiridia ferris cedunt, præter robur & buxum, quæ pertinacius resistunt, serrarumq; dentes replent æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Obediētissima quocunque in opere fraxinus, eademq; corylo hastis melior, cornu leuior, sorbo lentior. Gallica uero etiam ad currus flexibilis. Vitem æmularetur ulmus, ni pondus esset in culpa. Facilis & fagus, quanquam fragilis & tenera. Eadem sectilibus laminis in tenui flexilis, capsisq; ac scriniis sola utilis. Secatur in laminas prætenues et ilex colore quoque non instrata: sed maxime fida iis quæ teruntur, ut rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus utilis, sicut duritia ilex, & utroque legitur ulmus. Sūt uero et parui usus fabrilium ministeriorum insignes. Ideoq; proditum, terebris uaginas ex oleastro, buxo, ilice, ulmo, fraxino utilissimas fieri. ex iisdem malleos, maiores quoque è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem causa tempestiuæ cæsuræ, quàm imaturæ, quippe cum ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato uectes aquifolios, laureos, ulmeos fieri iubet. Hyginus manubria rusticas carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas secantur, quorumq; operimento uestiatur alia mate-

ries,

ries, præcipua sunt cedrus, terebinthus, aceris genera, buxum, palma, aquifolium, ilex, sambuci radix, populus. Dat & alnus, ut dictum est, tuber sectile, sicut cedrus acerq́;. Nec aliarũ tubera in pretio. Mediaq; pars arborũ crispior, & quo propior radici minoribus magisq́; flexilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ, arborem alia integi, & uiliores ligno preciosiores cortice fieri, ut una arbor sæpius ueniret. Excogitatæ sunt & ligni bracteæ, nec satis. Cœpere tingi animalium cornua dentes secari, lignumq́; ebore distingui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nuperq́; portentosis ingenijs principatu. Neronis inuẽtum, ut pigmentis perderet se, plurisq́; ueniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebinthum uinci iubent, sic cedrũ pretiosius fieri, sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi testudinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborũ minime durant. Similiter de uisco et Druidibus. Cap. XLIIII.

u Ita arborum quarundam immensa credi potest, si quis profunda mundi & saltus inaccessos cogitet. Verum ex his quas memoria hominum custodit, durant in Liternino Africani prioris manu satæ oliuæ, Item myrtus eodem loco conspicuæ magnitudinis. Subest specus, in quo manes eius custodire draco traditur. Romæ uero lotos in Lucinæ area, anno qui fuit sine magistratibus CCCLXIX urbis æde condita. Incertum quantum ipsa uetustior. Esse quidem uetustiorem non est dubium, cum ab eo luco Lucina nomi

netur. Hæc nunc circiter annum CCCCL habet. Antiquior illa est sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium uirginum capillus ad eam defertur. Verum altera lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex uictoria de decumis, æquæua urbi intelligitur, ut autor est Massurius. Radices eius in forũ usque Cæsaris per stationes municipiorum penetrant. Fuit cũ ea cupressus æqualis, circa suprema Neronis principis prolapsa atque neglecta. Vetustior autem urbe in Vaticano ilex, in qua titulus æreis literis Hetruscis, religione arborem iam tunc dignam fuisse significat. Tiburtes quoque originem multo ante urbem Romam habent.

Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum uetustiores, apud quas inauguratus traditur. Fuisse autem eum tradunt filium Amphiarai, qui apud Thebas obierit una ætate ante iliacum bellum. Sunt autores & Delphicam platanum Agamemnonis manu satam: & alteram in Caphyis Arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerso Iliensium urbis iuxta Hellespontum in Protesilai sepulchro arbores, quæ omnibus ephebijs eius cum in tantum accreuere ut Ilium aspiciant, inarescunt, rursusq; adolescunt. Iuxta urbem autem quercus in Ili tumulo tunc satæ dicuntur, cum cœpit Ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in uaccam mutatam Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleam aræ sunt Iouis Stratij cognomine, ibiq; quercus duæ ab Hercule satæ. In eodem tractu portus est, Amyco Bebrycum rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam uocant: quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant

donec abijciatur. Regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiam itur: ibi platanus osten ditur, ex qua pepēdit Marsya uictus ab Apolline, quæ iam tum magnitudine electa est. Nec non palma Deli ab eiusdem dei ætate conspicitur. Olympiæ oleaster, ex quo primus Hercules coronatus est, & nunc custoditur religiose. Athenis quoq; olea durare traditur in certa-mine edita à Minerua. È diuerso breuissima uita est pu nicis, fico, malis. Ex his præcocibus breuior, quàm sero tinis, dulcibus quàm acutis, & dilutior in punicis: Item in uitibus, præcipueq; fertilioribus. Græcinus autor est sexagenis annis durasse uites. Videntur & aquaticæ ce lerius interire. Senescunt quidem uelociter, sed è radici-bus repullulant, laurus, & mali, & punicæ. Firmissi-mæ ergo ad uiuendum oleæ, ut quas durare annis CC inter autores conueniat. Est in suburbano Thusculani agri colle qui Corne appellatur, lucus, antiqua religione Dianæ sacratus à Latio, uelut arte tonsili coma fagei ne moris. In hoc arborem meri eximiam ætate nostra ad-amauit Passienus Crispus, bis consul, orator, Agrippinæ matrimonio et Nerone priuigno clarior postea, osculari complectiq; eā solitus, nō modo cubare sub ea uinumq; illi affundere. Vicina luto est ilex, & ipsa nobilis, XXXV pedū ambitu caudici X arbores metiēs singulas magnitudinis uisendæ, syluāq; sola facit. Edera necari arbores certum est. Simile quiddam & in uisco, tametsi tardiorem earum iniuriam arbitrantur. Nanq; & hoc præter fructus agnoscitur non in nouissimis mirabile. Quædam.n.in terra gigni nō possunt, et in arboribus nascuntur. Nanq; cum suā sedem nō habeant in aliena

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uiuunt, sicut uiscum. Est & in Syria herba, quae uocatur cadytas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Item circa Tẽpe Thessalica, quae polypodiõ uocatur, et quae dolichos ac serpillum. Oleastro quoque deputato quod gignatur uocant phaunos. Quod uero in spina fullonia hypophaeston, calyculis inanibus, folijs paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo utilissimus habetur. Visci tria genera. Nanque in abiete ac larice stelin dicit Euboea nasci, hyphear Arcadia. Viscum autem in quercu, robore, ilice, pruno syluestri, terebintho, nec alijs arbori bus adnasci, plerique. Copiosissimum in quercu, quod dryos hyphear uocant. In omni arbore, excepta ilice et quercu, differentiam facit odor uirus'q;: & folium non iucundi odoris in utroque, uisco amarum & lentum. Hyphear ad saginanda pecora utilius. Vitia modo pur gat primo, dein ea pinguefacit, quae sufficere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea me dendi ratio aestatis quadragenis diebus. Adijciũt discrimen, uisco in his quae folia amittant, & ipsi decidere: contra adhaerere nato in aeterna frõde. Omnino autem satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maxime palumbis & turdi. Haec est natura, ut nisi maturatum in uentre auium, non proueniat. Al titudo eius non excedit cubitalem, semper fruticosi ac ui ridis. Mas fertilis, foemina sterilis. Aliquando non fert. Viscum confit ex acinis qui colliguntur messium tempo re immaturi. Nam si accessere imbres, amplitudine qui dem augentur, uisco uero marcescunt. Siccantur deinde, et aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duo-

denis ferè diebus. Vnum'q; hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluente rursus malleo tusi, amissis corticibus interiore carne lentescunt. Hoc est uiscum pennis auium tactu ligandis, iuglandis oleo subactum cum libeat insidias moliri. Non est omittenda in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druides (ita suos appellant magos) uisco & arbore in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoq; interpretatione græca possint Druides uideri. Enimuero quicquid adnascatur illis, è cælo missum putant, signum'q; esse electæ ab ipso deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur: et ante omnia sexta luna, quæ principia mensium annorum'q; his facit, & seculi post tricesimum annum, quia iam uirium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo uocabulo, sacrificio epulis'q; rite sub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorũ cornua tunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborem scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tunc demũ uictimas immolant, precantes, ut suum donum deus prosperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunque animali sterili arbitrantur, contra'q; uenena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunque religio est.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

PROOEMIVM.

Arborum pretia mirabilia. Caput I.

n ATVRA *arborum, terra mariq; spõte sua prouenientium, dicta est. Restat earum quæ arte & humanis ingenijs fiunt uerius, quàm nascuntur. Sed prius mirari succurrit, quæ abstulimus penuria pro indiuiso possessa à feris, depugnante cum ijs homine circa caducos fructus, circa pendentes uero & cum alitibus, in tanta deliciarum pretia uenisse, clarissimo (ut equidem arbitror) exemplo L. Crassi atque Cn. Domitij Aenobarbi. Crassus orator fuit in primis nominis Romani: domus ei magnifica: sed aliquanto præstantior in eodem palatio Q. Catuli, qui Cimbros cum C. Mario fudit: multo uero pulcherrima cõsensu omniũ ætate ea in colle uiminali C. Aquilij equitis Ro. clarioris illa etiam quàm iuris ciuilis scientia, cum tamen obiecta Crasso sua est. Nobilissimarũ gentium ambo Crassus atque Domitius censurã post consulatum simul gessere, anno conditæ urbis DCLXII frequentem iurgijs propter dissimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accensus odio, quod ex æmulatione auidissimum est, grauiter increpuit tanti censorem habitare, pro domo eius milia nummorum*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

identidem promittens. Et Crassus, ut præsens ingenio semper, & faceto lepôre solers, concedere se respondit, exceptis sex arboribus. Ac ne uno quidem denario, si adimerentur, emptam uolente Domitio: Crassus. utrum'ne igitur ego sum, inquit, quæso Domiti, exemplo grauis & ab ipsa mea censura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui sex arbores æstimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate lasciuæ, Cæcina Largo è proceribus crebro in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Durauerunt'q;, quoniam & de longissimo æuo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit urbem, annis CLXXX postea, cultu uirides iuuenes'q;, ni princeps ille accelerasset etiam arborum mortem. Ac ne quis uilem de cætero Crassi domum, nihil'q; in ea iurgante Domitio fuisse dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettij marmoris, ædilitatis gratia ad scænam ornandam aduectas, in atrio eius domus statuerat, cum in publico nondum essent ullæ marmoreæ. Tam recens est opulentia: tanto'q; tunc plus honoris arbores domibus afferebant, ut sine illis ne inimicitiarum quidem pretium seruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Fronditio militi illi, qui præclara facinora Vulturnum transnatans fronde capiti imposita, aduersus Annibalem edidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis, unde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus priscis: cautum'q; est XII tabulis, ut qui iniuria cecidisset alienas,

lueret in singulas æris XXV. Quid existimamus, futuras'ne eas credidisse ad supradictam æstimationem illos qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo est, multarum circa suburbana fructu annuo addicto binis milibus nummûm, maiore singularum reditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc insitæ, & arborum quoque adulteria excogitata sunt, ut nec poma pauperibus nascerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex his uectigal contingat, ueram colendi rationem absolutamq; prodituri. Et ideo nõ uulgata tractabimus, nec quæ constare animaduertimus, sed incerta atque dubia, in quibus maxime fallitur uita. Nam diligentiam in superuacuis affectare, nõ nostrum est. Ante omnia autem in uniuersum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune de cœlo terráq; dicemus.

De natura cœli ad arbores, & quam partem cœli spectare debeant. Cap. II.

Quilone maxime gaudent, densiores ab afflatu eius lætiores'q;, & materiæ firmioris. Qua in re plerique falluntur, cum in uineis pedamenta non sint à uento eo opponenda, & id tantum à septentrione seruandum. Quinimo tempestiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt, & sic optime germinant: alioqui si blandiantur austri, defatiscentes, ac magis etiam in flore. Nam si cum defloruere, protinus sequantur imbres, in totum poma depereunt: adeo ut amygdala & pyri, etiam si omnino nubilum fiat, austrinus'ue flatus, amittant fœtus. Circa uergilias quidem pluere, inimicissimum uiti et oleæ: quoniam tunc

uitus est earum. Hoc est illud quatriduum oleis decretorium, hic articulus austrinus nubili spurci quod diximus. Fruges quoque peius maturescunt austrinis diebus, sed celerius. Illa sunt noxia frigora, quæ septentrionibus aut præposteris fiunt horis. Hyemem quidē aquiloniam esse, omnibus satis utilissimum. Imbres uero tūc expetendi euidens causa est quoniam arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoque amissione languidas, naturale est auide esurire. Cibus autem earū imber. Quare tepidam esse hyemem, ut absumpto partu arborum, sequatur protinus conceptus, id est germinatio, ac deinde alia florescendi exinanitio, inutilissimum experimētis creditur. Quinimo si plures ita continuentur anni, etiam ipsæ moriuntur arbores, quoniam nemini dubia pœna est in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes serenas optandas, non pro arboribus uota fecit. Nec per solstitia imbres uitibus conducunt. Hyberno quidē puluere lætiores fieri messes, luxuriantis ingenij fertilitate dictum est. Alioqui uota arborum communia sunt frugumq́;, niues diutinas sedere. Causa, non solum quia animam terræ, euanescentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroq́; agunt in uires frugum atque radices: uerum quod & liquorem sensim præbent, purum præterea leuissimumq́;, quando nix aquarum cœlestiū spuma est. Ergo humor ex his nō uniuersus ingurgitans diluensq́;, sed quomodo sititur distillans, uelut ex ubere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoque illo modo fermentescit, & succi plena, ac lactescentibus satis non effœta, cum tempus aperit, tepidis arridet horis. Ita maxime frumenta pinguescunt, præterquam ubi calidus

ſemper aër eſt, ut in Aegypto. Cõtinuatio enim et ipſa conſuetudo, idem quod modos alibi efficit: plurimũq; prodeſt ubicunque non eſſe quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrère germinationes, euocatæ indulgentia cœli, ſecutis frigoribus exuruntur. Quæ de cauſa ſerotinæ hyemes noxiæ ſyluestribus quoque, quæ magis etiam dolent urgente umbra ſua, nec adiuuante medicina, quoniam ueſtire teneras intorto ſtramẽto in ſylueſtribus non eſt. Ergo tempeſtiuæ aquæ hybernis primum imbribus, deinde germinationem antecedẽtibus. Tertium tempus eſt cum educant poma, nec protinus, ſed iam ualido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius continent, longioresq; deſyderant cibos, his & ſerotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ, punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiuſque arboribus diuerſo modo deſyderantur, alijs alio tempore maturantibus. Quapropter iiſdem imbribus quædam lædi uideas, alia iuuari, & in eodem genere, ſicut in piris. Alio die hyberna quærunt pluuias, alio uero præcocia, ut pariter quidẽ omnia deſyderẽt. Hybernum tempus eſt ante germinationem, quæ aquilonem auſtro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (ſunt enim plerũque frigidiora) & montuoſa planis, et nocturnos imbres diurnis. Magis fruuntur aquis ſata, non ſtatim auferente eas ſole. Connexa & ſitus uinearũ arbuſtorumq; ratio eſt, quas in horas debeant ſpectare. Virgilius ad occaſus ſeri damnauit. Aliqui ſic maluere, quàm in exortu. A` pluribus meridiem probari aduerto. Nec arbitror perpetuum quicquam in hoc præcipi poſſe. Ad ſoli naturam, ad loci ingeniũ, ad cœli cuiuſque mores dirigenda ſolertia eſt.

In Africa meridiem uineas spectare, & si uiti inutile, colono salubre est, quoniã ipsa meridianæ subiacet plagæ: quapropter qui ibi in occasum aut septentriones conseret, optime miscebit solum cœlo, cum Virgilius occasus improbet. Nec de septentrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in Cisalpina Italia magna ex parte uineis ita positis, compertum est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In Narbonensi prouincia atque Liguria, & parte Hetruriæ, contra circium serere imperitia existimatur: eundemq; obliquum accipere, prouidentia. Is enim ibi æstatem temperat, sed tãta plerunque uiolentia, ut auferat tecta.

De societate cœli & terræ ad arbores. Cap. III.

q Vidam cœlum terræ parere cogunt: ut quæ in siccis serantur, orientem ac septentriones spectent: quæ in humidis, meridiem. Necnó ex ipsis uiribus causas mutuantur, in frigidis præcoces serẽdo, ut maturitas antecedat algorem. Quæ poma uitesq; rores oderint, contra ortus, ut statim auferat sol: quæ ament, ad occasus, uel etiam ad septentriones, ut diutius eo fruantur. Cæteri uero feré rationem naturæ secuti, in aquilonem obuersas uites et arbores poni suasere. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. Cap. IIII.

a Quilonis situm uentorumq; reliquorum diximus secundo uolumine, dicemusq; proximo plura cœlestia. Interim manifestum uidetur salubritatis argumentum, qm̃ in meridiem etiam spectantiũ semper ante decidunt folia. Similis & in ma-

ritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxij, in plurimis ijdem utiles: quibusdam satis è lóginquo aspicere maria, iucundum: propius admouere salis halitum inutile. Similis & fluminum stagnorumq; ratio. Nebulis adurunt, & aestuantia refrigerant opacitate, atque etiam rigore gaudent, quae diximus. Quare experimentis optime creditur. A` coelo proximum est terrae dixisse rationem, haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus plerunque, nec pulla qualem habet Campania, ubique optima uitibus, aut quae tenues exhalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in Albensium Pompeianorum agro, & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt, quanquam praepingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem sabulum album in Ticinensi, multisq; in locis nigrum itemq; rubrum, etiam pingui terrae permixtum, infoecũdum est. Argumenta quoque iudicantium saepe fallunt. Non utique solum laetum est, in quo procerae arbores nitent, praeterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius? at quae uixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indicium habẽt. Nam quid laudatius Germaniae pabulis? & tamen statim subest harena tenuissimo caespitum corio. Nec semper aquosa est terra, cui proceritas herbarum, non Hercule magis, quàm pinguis adhaerens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regesta in eos nulla complet, ut densa atque rara ad hunc modum deprehendi possit, ferroq; omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto deprehenditur pondere. Quod enim pondus terrae iustũ intelligi potest? Nec fluminibus aggesta sem-

per laudabilis, quando senescant sata quædam aqua. Sed neque illa quæ laudatur, diu præterquam salici utilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, ut ligni uice utantur. Sed idem solum ubicunque arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius pene, quàm uitijs posset, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Nam tophus scaber natura friabilis expetitur quoque ab autoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salsæq; terræ multa melius creduntur, tutiora à uitijs innascentium animalium. Nec colles opere nudantur, si quis perite fodiat. Nec campi omnes minus soles atque perflatus, quàm opus sit, accipiunt. Et quasdam pruinis ac nebulis pasci diximus uites. Omnium rerum sunt quædam in alio secreta, & suo cuique corde peruidenda. Quid, quòd mutantur sæpe iudicata quoque ac diu comprehensa? In Thessalia circa Larissam emisso lacu frigidior facta ea regio est, oleæ desierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri (quod non antea) Thracia sensit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura siccata regio mutauit cœli habitum. At in Syracusano agro aduena cultor elapidato luto sole perdidit fruges, donec regessit lapides. In Syria leuem tenui sulco imprimunt uomerem, quia subest saxum exurens æstate semina. Iam in quibusdam locis similes æstus immodici, & frigorum effectus. Est fertilis Thracia frugum rigore, æstibus Africa & Aegyptus. In Chalcia Rhodiorũ insula locus quidam est in tantum fœcundus, ut suo tempore satum demetant hordeum, sublatumq; protinus se-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rant, & cum alijs frugibus metant. Glareosum oleis solum aptissimum in Venafrano, pinguissimum in Baetica. Pucina uina in saxo coquuntur. Caecubae uites in Pontinis paludibus madent. Tanta est argumentorum & soli uarietas ac differētia. Caesar Vopiscus, cum causam apud censores ageret, campos Rosciae dixit Italiae sumē esse, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non nisi ad pabulum probantur. Non tamen indociles natura nos esse uoluit, & uitia confessa fecit, etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem primum crimina dicamus.

Genera terrarum. Cap. V.

Terram amaram siue macram si quis probare uelit, demonstrant eam atrae degeneresq́; herbae: frigidā autem retorride natae. Item uliginosam, tristia: rubricam oculi argillamq́;, operi difficillimas, quaeq́; rastros ac uomeres ingentibus glebis onerent: quanquam non quod operi, hoc & fructui sit aduersum. Item e contrario cineraceam, & sabulum album. Nam sterilis densa callo facile deprehenditur uel uno ictu cuspidis. Cato breuiter atque ex suo more uitia determinat: Terram cariosam caue: néue plaustro, néue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari, ut pené uestigijs quoque interdicat? Redeamus ad ligni cariem, & inueniemus illa, quae in tantum abominatur uitia, aridae, fistulosae, scabrae, canescentis, exesae, & pumicosae. Plus dixit una significatione, quàm possit ulla copia sermonis enarrari. Est enim interpretatione uitiorum quaedam non aetate (quae nulla in ea intelligi potest) sed natura sua, anus

terra: & ideo infœcunda ad omnia, atque imbecilla. Idem agrum optimum iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrente, qui est totius Italiæ situs: terram uero teneram, quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima, & operi satior. Intelligere modo libeat dictam mira significatione teneram: & quicquid optari debet, in eo uocabulo inuenitur. Illa temperatæ ubertatis, illa mollis facilis'q; culturæ, nec madida, nec sitiens. Illa post uomerem nitescens: qualem fons ingeniorum Homerus in armis à deo cœlatam dixit: addidit'q; miraculum nigrescentis, quamuis fieret in auro. Illa quam recentem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes, corui'q; aratoris uestigia ipsa rodentes. Reddatur hoc in loco luxuriæ quoque sententia, & aliqua in propositum. Certe Cicero lux doctrinarum altera, meliora, inquit, unguenta sunt quæ terrã, quàm quæ crocum sapiunt. Hoc enim maluit dixisse, quàm redolent. Ita est profecto. Illa enim erit optima quæ unguenta sapiet. Quod si admonendi sumus, qualis sit terræ odor ille qui quæritur, contingit sæpe etiam quiescente ea sub occasu solis, in quo loco arcus cœlestis deiecerit capita sua: & cum à siccitate continua immaduit imbre: tunc emittit illum suum halitum diuinum ex sole conceptũ, cui comparari suauitas nulla possit. Is esse odor in commota debebit, repertus'q; neminem fallet: ac de terra odor optime iudicabit. Talis ferè est in noualibus cæsa uetere sylua, quæ consensu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra utilior intelligitur, quoties intermissa cultura quieuit: quod in uineis non fit. Eo'q; diligentius eligenda est, ne uera existat opinio

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

eorum qui iam Italiæ terrã existimauere lassam. Operis quidem facultas in alijs generibus constat & cœlo, nec potest arari post imbres aliqua, ubertatis uitio lentescens. Contra, in Byzacio Africæ illum centena et quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum siccus est arabilem tauris, post imbres uili asello, & à parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus scindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiunt) super tenuẽ pingui iniecta, aut gracili, bibuláq; super humidam ac præpinguem, dementia operæ est. Quid enim potest sperare, qui talem colit?

De terra quam Britannia & Gallia amat. Cap. VI.

a Lia est ratio, quam Britannia & Gallia inuenere alendi eam ipsa, quod genus uocant margam. Spissior ubertas in ea intelligitur. Est autem quidam terræ adeps, ac uelut glandia in corporibus, ibi densante se pinguitudinis nucleo.

De Græcorum circa hanc doctrina. Cap. VII.

n On omisere & hoc Græci. Quid enim intentatum illis? Leucargillion uocant candidã argillam, qua in Megarico agro utuntur, sed tantum in humida frigidáq; terra. Illas Gallias Britanniasq; locupletantes cum cura dici conuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingenijs. Est enim, alba, ruffa, columbina, argillacea, tophacea, harenacea. Natura duplex, aspera, aut pinguis. Experimenta utriusque in manus, usúsq; geminus, aut ut fruges tantum alant, aut edant & pabulũ. Fruges alit tophacea alba, quæ si sit inter fontes reperta, est ad infinitum

finitum fertilis, uerum aspera tractatu: & si nimia iniecta est, exurit solum. Proxima est ruffa, quae uocatur capnumargos, intermixto lapide terrae minutae, harenosae. Lapis contunditur in ipso campo, primisq; annis stipula difficulter caeditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris, quàm caeterae inuehitur. Inspergitur rara, sale eam misceri putant. Vtrunque hoc genus semel iniectum in L annos ualet, & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus. Cap. VIII.

Qvae pingues esse sentiuntur, ex his praecipua alba. Plura eius genera. Mordacissimum quod supra diximus. Alterum genus albae cretae argentaria est. Petitur ex alto, in centenos pedes actis plerunque puteis, ore angustatis, intus (ut in metallis) spatiante uena. Hac maxime Britannia utitur. Durat annis LXXX. Neque est exemplum ullius, qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidae glischromargon uocant. Est autem creta fullonia mixta pingui terra, pabuli quàm frugum fertilior, ita ut messe sublata ante sementem alteram laetissimum secetur. Dum in fruge est, nullum aliud gramen emittit. Durat XXX annis, densior iusto cymini modo strangulat solum. Columbinam Gallia suo nomine eglecopalam appellat: glebis excitatur, lapidum modo: sole & gelatione ita soluitur, ut tenuissimas bracteas faciat. Haec ex aequo fertilis. Harenacea utuntur, si alia non sit, in uliginosis uero & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, qui fertilissimum agrum colentes, quacunque terra infra tres pedes effossa, & pedali crassitudine iniecta laetificent.

Sed ea non diutius annis X prodeſt. Hedui & Pictones calce uberrimos fecere agros, quæ ſane & oleis, & uitibus utiliſſima reperitur. Omnis autem marga arato inijcienda eſt, ut medicamentum rapiatur: & fimi deſyderat aliquantulum quæ primo plus aſpera, et quæ in herbas non effunditur: alioqui nouitate quæcunque fuerit ſolum lædet, ne ſic quidem primo poſt anno fertilis. Intereſt & quali ſono quæratur. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperatæ alterutra, creta uel columbina conuenit.

De cineris uſu, & de fimo, quæ ſata uberiorem terram faciant, & quæ urant. Cap. IX.

t Ranſpadanis cineris uſus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum: quod quia leuiſſimum eſt, ob id exurunt. Vtroque tamen pariter non utuntur in eodem aruo, nec in arbuſtis cinere, nec quaſdam ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoque uuas ali iudicent, pubeſcentesq; pulueren, & uitium arborumq; radicibus aſpergant. Quod certum eſt Narbonenſi prouinciæ, & uindemias certius ſic eo coqui, quia plus puluis ibi, quàm ſol confert. Fimi plures differētiæ, ipſa re antiqua. Iam apud Homerum regius ſenex agrum ita ſuis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitaſſe traditur. Diuulgaſſe uero Hercules in Italia, quæ regi ſuo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatum dat turdorum fimo ex auiarijs. Quod etiā pabulo boum ſuumq; magnificat: neque alio cibo celerius pingueſcere aſſeuerat. De noſtris moribus bene ſperare eſt, ſi tanta apud maiores fuere auiaria, ut ex his agri

stercoraretur. Proximum Columella columbarijs, mox gallinarijs facit, natantium alitum damnato. Cæteri au tores consensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alij ex his præferunt hominum potus, in coriariorum officinis pilo madefacto. Alij per sese, aqua iterum, largius'q; etiam quàm cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male donandum est, cum ad uirus illud uini homo accesserit. Hæc sunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoque alẽdam utuntur homines. Proxime spurcitias suum laudant. Columella solus damnat. Alij cuiuscunque quadrupedis ex cytiso. Aliqui columbaria præferunt. Proximum deinde caprarum est, ab hoc oui um, deinde boum, nouissimum iumentorum. Hæ fuere apud priscos differentiæ, simul'q; præcepta (ut inuenio) re tali utendi, quando & hic uetustas utilior: uisum'q; iam est apud quosdam prouincialium, in tantum abũdante geniali copia pecudum, farinæ uice cribris super inijci, fœtore aspectu'q; temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maxime cinere è calcarijs fornacibus. Varro præceptis adijcit, equino quod sit leuissimum segetes alendas. Prata uero grauiore, & quod ex hordeo fiat, multas'q; gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorum præferunt, ouillum'q; caprino. Omnibus uero asininum, quoniam lentissime mandant. E contrario usus aduersus utrunque pronunciat. Inter omnes autem constat nihil esse utilius lupini segete, priusquam siliquetur, aratro uel bidentibus uersa, manipulis'ue circa radices arborum uel uitium obrutis. Etiam ubi non sit pecus, culmo ipso uel etiã filic

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

stercorare arbitrantur. Cato stercus unde fiat, stramenta, lupinũ, paleas, fabalia, ac frõdes ilignas, quernasq;. E' segete euellito ebulũ, cicutam, & circum salicta herbam auctam, uluamq;: ea substernito ouibus, frõdemq; putridam. Vinea si macruerit, sarmenta sua comburito, & ibidem inarato, Itemq; ubi saturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnon et satis quibusdã ipsis pasci terram dicit. Segetem stercorant fruges, lupinum, faba, uicia. Sicut è contrario cicer quia uellitur, & quia salsum est, hordeum, fœnum Græcum, eruum, hæc omnia segetem exurunt, & omnia quæ uelluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius et ligno segetem exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta sub dio concauo loco, & qui humorem colligat, stramento intecta, ne in sole arescant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innascantur his serpentes. Fimum miscere terræ, plurimum refert fauonio flante, ac luna sitiẽte. Id plerique praue intelligunt à fauonij ortu faciendũ, ac Februario mense tantum, cum id pleraque sata alijs postulent mensibus. Quocunque tempore fiat, curandũ ut ab occasu æquinoctiali flante uento fiat, luna decrescente ac sicca. Mirum in modum augetur ubertas effectusq; eius obseruatione tali.

De satione arborum, et quod auulsione nascuntur arbores. Cap. X.

Abunde prædicta ratione cœli ac terræ, nunc de his arboribus dicemus, quæ cura hominum atque arte proueniunt. Nec pauciora propè sunt genera, tam benigne naturæ gratiam retulimus. Aut enim semine proueniunt, aut plantis radicis, aut

propagine, aut auulsione, aut surculo, aut insito & cõ-
secto arboris trunco. Nam folia palmarum apud Ba-
bylonios seri, atque ita arborem prouenire, Trogum cre
didisse demiror. Quædam pluribus generibus serũtur,
quædam omnibus. Ac pleraque ex his natura ipsa do=
cuit, & in primis semen serere, cum decidens exceptũq;
terra uiuisceret. Sed quædam non aliter proueniunt, ut
castaneæ, iuglandes, cæduis duntaxat exceptis. Ex semi
ne autem quanquam dissimili, ea quoque quæ & alijs
modis seruntur, ut uites, & mala, atque pira. Nanque
ijs pro semine nucleus, non ut supradictis fructus ipse.
Et mespila semine nasci possunt. Omnia hæc tarda pro=
uentu, ac degenerantia, & insito restituenda. Interdum
etiam castaneæ. Quibusdam natura contra, omnino nõ
degenerandi, quoquo modo serantur, ut cupressis, pal=
mis, lauris. Nanque & laurus pluribus modis seritur.
Genera eius diximus. Ex his augusta, & baccalis & ti
nus simili modo seruntur. Baccæ mense Ianuario aqui
lonis afflatu siccante leguntur, expanduntur'q; raræ, ne
calefiant aceruo. Postea quidam fimo ad serendum pa
ratas, urina madefaciunt. Alij in qualo pedibus in pro=
fluente deculcant, donec auferatur cutis. Alioquin uligo
infestat, nec patitur nasci. In sulco repastinato palmi al
titudine, uicenæ ferè aceruatim mense Martio: eædem
& propagine seruntur. Triumphalis'q; talea tantum.
Myrti genera omnia in campania baccis seruntur, Ro=
mæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo se
ri docet, grandissimis baccarum tusis leuiter ne grana
frangantur, ea'q; intrita restem circumlini, atque ita se=
ri: parietem fore densitatis, ex quo uirgulæ differãtur.

Sic & spinas sepis causa serunt, tomice moris spinarum circumlita. Pilas autem laurus & myrti inopia à trimatu tempestiuum est transferre. Inter ea quæ semine seruntur, Mago in nucibus operosus est. Amygdala in argilla molli meridiem spectanti seri iubet. Gaudere et dura calidáq; terra, in pingui aut humida mori ac sterilescere. Serendas quammaxime falcatas & é nouella, fimoq; diluto maceratas per triduum, aut pridie quàm serantur aqua mulsa. Mucrone defigi, aciem lateris in aquilonem spectare: ternas simul serendas trianguli ratione, palmo inter se distantes: denis diebus adaquari donec grandescant. Iuglandes nuces porrectæ seruntur commissuris iacentibus. Pineæ nucleis septenis ferè in ollas perforatas additis: aut ut laurus, quæ baccis seritur: Citrea, grano & propagine: sorba, semine et à radice planta, & auulsione proueniunt. Sed illa in calidis, sorba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonstrauit, multarum radicibus pullulante sobole densa, & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigesta premitur, ut in lauris, punicis, platanis, cerasis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcunt soboli, ut ulmorum palmarumq;. Nullis uero tales pulli proueniunt, nisi quarum radices amore solis atque imbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non statim moris est in sua locari, sed prius nutrici dari, atq; in seminarijs adolescere, iterumq; migrare. Qui transitus mirum in modum mitigat etiam syluestres: siue arborum quoque, ut hominum natura nouitatis ac peregrinationis auida est: siue descendentes uirus relinquunt, mansuescuntq; tractatu (ceu feræ) dum radici

auellitur planta. Et aliud genus simile natura monstrauit, auulsiq; arboribus stolones uixere. Quo in genere & cum perna sua auelluntur, partemq; aliquam e matris quoque corpore auferunt secum fimbriato corpore. Hoc modo plantantur punicæ, coryli, mali, sorbi, mespili, fraxini, fici, in primisq; uites. Cotoneum ita satum degenerat. Ex eodem inuentu est, surculos abscissos serere. Hoc primo sepis causa factum, sambucis, cotoneo, et rubis depactis. Mox & culturæ, ut populis, alnis, salici, quæ uel inuerso surculo seritur. Iam eæ ibi disponuntur, ubi libeat esse eas. Quamobrem seminarij curam ante conuenit dici, quàm transeatur ad alia genera. Nãque & huic principio eligi solum refert, quoniam nutricem indulgentiorem esse, quàm matrem sæpe conuenit. Sit ergo siccum succosumq; bipalio subactum, aduenis hospitale, & quamsimillimum terræ in quam trãsferendum sit. Ante omnia elapidatum munitumq; ad incursum etiam gallinacei generis. Quamminime rimosum, ne penetrans sol exurat fibras. Interuallo sesquipedum seri, ne se inter se contingant. Præter alia uitia et uerminosa fiunt: ideo sarriri conuenit sæpius, herbasq; auelli. Præterea semina ipsa fruticãtia supputare, ac falcem pati cõsuescere. Cato et furcis crates imponi iubet, altitudine hoïs, ad solem recipiẽdum: atq; integi culmo ad frigora arcẽda. Sic pirorũ malorũq; semina nutriri, sic pineas nuces, sic cupressos, semine satas et ipsas. Minimis id granis cõstat, ut uix perspici quædã possint: nõ omittẽdo naturæ miraculo, ex tã paruo gigni arbores, tanto maiore tritici et hordei grano, ne qs fabã reputet. Quid simile originis suæ habẽt malorũ pirorũq; semi-

na: his pricipijs respuētē secures materiē nasci, indomita ponderibus immensis præla, arbores uelis, turribus murisq; impellendis arietes? Hæc est naturæ uis, hæc potentia. Super omnia erit, è lachryma nasci aliquid, ut suo loco dicemus. Ergo è cupresso fœmina (mas enim ut diximus non gignit) pilulæ collectæ, quibus docui mensibus siccantur sole: ruptæq; emittunt semen, formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Seritur mense Aprili, area æquata cylindris, aut uolgiolis, densum: terraq; cribris supercernitur pollicis crassitudine. Cōtra immane pondus attollere se non ualet, retorqueturq; sub terra. Ob hoc parcitur uestigijs. Leniter rigatur à solis occasu in trinis diebus, ut æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur post annum dodrantali filo custodita temperie, ut uiridi cœlo serantur, ac sine aura. Mirūq; dictu, periculum eo tantum die est, si rorauerit quantulumcunque imbrem, aut si afflauerit. De reliquo tutæ sunt perpetua securitate, aquasq; postea odere. Et Zizifa grano seruntur mense Aprili. Tuberes melius inserun tur in pruno syluestri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea est spina syluestris. Quæcunque optime & myxas recipit, utiliter & sorbos.

De transferendis seminarijs, & ulmis serendis, & scrobibus. Cap. XI.

P Lantas ex seminario transferre in aliud priusquam suo loco ponantur operose præcipi arbitror, licet trāslatione folia latiora fieri spōdeant. Vlmorum prius quàm folio uestiantur, samara colligenda est circa Martias kalen. cum flauescere inci-

pit. Deinde biduo in umbra siccata serenda, densa in refracto, terra super minutatim cribrata crassitudine quae in cupressis. Pluuiae si non adiuuent, riganda. Differendae ex arearum uenis post annum in ulmaria, interuallo pedali in unamquamque partem. Maritas ulmos autumno serere utilius, quia carent semine. Nam eae e plãtis seruntur. In arbustum quinquennes sub urbe transferunt, aut (ut quibusdam placet) quae uicenũm pedum coeperũt: sulco qui nouenarius dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eo amplius circa positas pedes terni undique e solido adaggerantur. Arulas id uocant in Campania. Interualla ex loci natura sumuntur. Aridiores serendas in campestribus conuenit. Populos & fraxinos, quia festinantius germinant, disponi quoque maturius conuenit, hoc est ab Idibus Feb. plantis et ipsas nascentes. In disponendis arboribus arbustisq́;, ac uineis, quincuncialis ordinum ratio uulgata & necessãria, non perflatu modo utilis, uerum & aspectu grata, quocunque modo intueare, in ordinem se porrigente uersu. Populis eadẽ ratio semine qua ulmos serendi, trãsferendi quoque e seminarijs eadem & syluis. Ante omnia igitur in similem transferri terram, aut meliorẽ oportet. Nec e trepidis aut praecocibus in frigidos, aut se rotinos situs, ut neque ex his in illos. Praefodere scrobes ante (si fieri posset) tanto donec pingui caespite obducantur. Mago ante annum iubet, ut solem pluuiasq́; combibant: aut si conditio largita non sit, ignes in medio fieri ante menses duos, nec nisi post imbres in his seri. Altitudinem earum in argilloso, aut duro solo triũ cubitorum esse in quanq; partem. In prunis palmo am-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

plius, et ubique caminata fossura ore compressiore sint. Nigra uero terra duo cubita, et palmum quadratis angulis. Eadem mensura Græci autores consentiunt, non altiores quino semipede esse debere, nec latiores duobus pedibus, Nusquam uero sesquipede minus alto, quoniã in humido solo ad uicina aquæ perueniat. Cato, si locus aquosus sit, iquit, latas pedes ternos. In faucibus imisq; palmum & pedem, altitudine IIII pedum, eas lapide consterni: aut si non sit, perticis salignis uiridibus. Si neque eæ sint, sarmentis, ita ut in altitudinem semipedem trahantur. Nobis adijciendum uidetur ex prædicta arborum natura, ut altius dimittantur eæ quæ summa tellure gaudent, tanquam fraxinus, olea. Hæc & similia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris sat est, si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide, inquit, radicem istam Papyrius Cursor imperator, ad terrorem Prænestinorum prætoris. Destringi securius se teste, innoxium abradi partes, quæ se nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos subijci malunt, qui & contineant humorem, & transmittant: non item planos facere, & à terreno arcere radicem, existimantes. Glarea substrata, inter utranque sententiam fuerit. Arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri quidam præcipiunt: alij cum annum impleat: Cato crassiorem quinque digitis. Non omisisset idem, si attineret meridianam cœli partem signare in cortice, ut translata in ijsdem & assuetis statueretur horis: ne aquiloniæ meridianis oppositæ solibus finderentur, & algerent meridianæ aquilonibus. Quod è diuerso affectant etiam quidam in uite ficoq;, permutantes in contrarium. Den

siores enim folio ita fieri, magisq; protegere fructum, & minus amittere: ficumq; sic etiam scansilem fieri. Plerique id demum cauent, ut plaga deputati cacuminis meridiem spectet, ignari fissuris nimij uaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam uel octauam spectare maluerim. Aeque latet non negligendum, ne radices mora inarescant, ne'ue à septentrionibus, aut ab ea parte cœli usque ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores, aut certe non aduersæ ijs uentis radices præbeantur. Propter quod emoriuntur ignaris causæ agricolis. Cato omnes uentos, & imbrem quoque in tota translatione damnat. Et hoc proderit, quam plurimum terræ in qua uixerit, radicibus cohærere, ac totas cæspite circumligari: cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Procul dubio utilissime quidam summam terram contentus est subdi. Quidam punicas malis substrato lapide, non rũpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ipsam ita locari, ut media sit totius scrobis, necessarium. Ficus si scilla (bulborum hoc genus est) seratur, ocyssime ferre traditur pomum, neque uermiculationi obnoxium: quo uitio non carent reliqua poma, similiter sata. Radicũ eius magnam adhibendam curam, ut exemptas appareat, non auulsas, quis dubitet? Qua ratione & reliqua confessa omittimus, sicuti terram circa radices fistucato spissandam, quod Cato primum in ea re esse censet: plagam quoque à trunco oblini fimo et folijs præligari præcipiens.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De interuallis plãtandarum arborum, & umbris, & stillicidijs, et ubi plantari debeant. Cap. XII.

Vius loci pars est ad interualla pertinens.

h Quidam punicas, & myrtos, & lauros densiores seri iusserunt, in pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, uel magis etiam piros, magisq; amygdalas, & ficus: quod optime dijudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumq;, & umbrae cuiusque arboris: quoniam has quoque obseruari oportet. Breues sunt, quamuis magnarum arborum, quod in orbem ramos circinent, ut in malis pirisq;. Eædem enormes cerasis, lauris. Iam quædam umbrarum proprietas. Iuglandium grauis & noxia, etiam capiti humano, omnibusq; iuxta satis. Necat germina & pinus, sed uentis utraque resistit, quoniam & protecta uinearum ratione egent. Stillicidia, pinus, quercus, ilicis põderosissima. Nullum cupressi, umbra minima, & in se conuoluta. Ficorum leuis, quamuis sparsa, ideoq; inter uineas seri non uetantur. Vlmorum leuis, etiam nutriens quæcunque opacat. Attico hæc quoque uidetur è grauissimis: nec dubito, si emittantur in ramos. Constrictæ quidem ulmi noxiam esse non arbitror. Iucunda & platani, quanquam crassa. Licet gramini credere nõ soli, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla ludentibus folijs. Pinguis alno, sed pascens sata. Vitis sibi sufficit, mobili folio, iactatuq; crebro solẽ umbra temperans: eodem graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis umbra, quorum pediculi longi. Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponenda, quando

quibusque satis umbra aut nutrix, aut nouerca est. Iuglandium quidem pinorumq́; & picearum, & abietis, quæcunque attigere, non dubie uenenum est. Stillicidij breuis definitio est. Omnium quæ proiectu frondis ita diffunduntur, ut per ipsas non defluant imbres, stilla sæua est. Ergo plurimum intererit hac in quæstione, terra in qua seremus in quantū arbores quasque alat. Iam per se colles minora quærunt interualla. Ventosis locis crebriores seri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica sententia est: in XXV pedibus minimum, plurimum XXX seri. Sed hoc uariatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa uero (fides penes autores erit) miliarias uocari multas narrant à pondere olei, quod ferant annuo prouentu. Ideo LXXV pedes Mago interuallo dedit undique: etiam in macro solo ac duro, atque uentoso, cum minimum XLV. Bætica quidem uberrimas messes inter oleas metit. Illam inscitiam pudendam esse conueniet, adultas interlucare iusto plus, & in senectam præcipitare, aut (plerunque ipsis qui posuere coarguentibus imperitiam suam) totas excidere. Nihil est fœdius agricolis, quàm gestæ rei pœnitentia, multo iam ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescant, & quæ celeriter: & de sabina. Cap. XIII.

Quædam autem natura tarde crescunt, & in primis semine tantum nascentia, et longo æuo durātia. At quæ cito occidunt, uelocia sunt, ut ficus, punica, prunus, malus, pirus, myrtus, salix, & tamen antecedunt diuitijs. In trimatu enim ferre inci-

piunt, ostendentes & ante. Ex his lentissima pirus. Ocyssima omnium cypirus, & pseudocypirus frutex. Protinus enim floret, semen'q; profert. Omnia uero celerius adolescunt stolonibus ablatis, unam'q; in stirpem redactis alimentis. Eadem natura et propagines docuit. Rubi nanque curuati gracilitate & simul proceritate nimia, defigunt rursus in terram capita, iterum'q; nascuntur ex sese, repleturi omnia ni resistat cultura, prorsus ut possint uideri homines terræ causa geniti. Ita pessima atque execranda res, propaginem tamen docuit, atque radicem acquiri uiridem. Eadem autem natura est ederis. Cato propagari præter uitem tradit ficum, oleam, punicam, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuces auellanas, et prænestinas, platanum. Propaginum duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quatuor pedum quoquo`, & post bienniũ amputato flexu, planta'q; translata post trimatum: quas si longius ferre libeat, in qualis statim, aut uasis fictilibus defodere propagines aptissimum, ut in ijs transferãtur. Alterum genus luxuriosius, radices in ipsa arbore sollicitando, traiectis per uasa fictilia uel qualos ramis, terra'q; circumpactis: atque hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipsa & cacumina (in summa enim cacumina hoc modo petuntur) audaci ingenio arborem aliam longe a` tellure faciendi, eodem quo supra biennij spatio abscissa propagine, & cum qualis illis sata. Sabina herba propagine seritur & auulsione. Tradunt fece uini, aut e` parietibus latere tuso mire ali. Iisdem modis rosmarinum serunt & ramo, quoniam neutri semen. Rhododendron propagine & semine.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De satione arborum, & insitione, & quomodo inuenta sit tenera inserendi emplastratio. Cap. XIIII.

s Emine quoque inserere natura docuit, raptim auium fame deuorato, solidoq́;, & alui tepore madido, cum fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborum lecticis, et uentis sæpe trãslato in aliquas corticum rimas: Vnde uidimus cerasum in salice, platanum in lauro, laurum in ceraso & baccas simul discolores. Tradunt & monedulam condentem semina in thesauros cauernarum, eiusdem rei præbere causas. Hinc nata inoculatio sutoriæ simili fistula aperiendi in arbore oculum corticæ exciso, semenq́; includendi eadem fistula sublatum ex alia. In ficis autẽ & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Virgiliana quærit sinum in nodo gemmæ expulsi corticis, gemmamq́; ex alia arbore includit. Et hactenus natura ipsa docuit. Insitionem autem casus, magister alius, & penè numerosior, ad hunc modum: Agricola sedulus casam sepis munimento cingens, quo minus putrescerent sudes, limen subdidit ex edera. At ille uiuaci morsu apprehensæ, suam ex alieno fecere uitam, apparuitq́; trũcum esse pro terra. Aufertur ergo serra æqualiter superficies, leuigatur falce truncus. Ratio postea duplex: Et prima inter corticem lignumq́; inserendi. Timebant prisci truncum findere. Mox inforare ausi medio. Ipsiq́; medullæ calamum imprimebant, unum inserentes. neque enim plures capiebat medulla. Subtilior postea ratio uel senos adijcit, mortalitati eorum ex numero succurrere per suasa, per media trunco leniter fisso, cuneoq́; tenui

fissuram custodiẽte, donec cuspidatim decisus descendat in rimam calamus. Multa in hoc seruanda. Primum omnium quae patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Varie quoque & non iisdem partibus subest omnibus succus. Vitibus ficisq; media siccoria, & e summa parte conceptus, ideo illinc surculi petuntur. Oleis circa medias succus, inde & surculi, cacumina sitiunt. Facillime coalescunt, quibus eadem corticis natura, quaeq; pariter florentia eiusdem horae germinationem succorumq; societatem habent. Lenta enim res est, quoties humidis repugnant sicca, mollibus corticum duri. Reliqua obseruatio, ne fissura in nodo fiat: repudiat quippe aduenam inhospitalis duritia: ut in parte nitidissima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne trãslucẽs. Virgilius ex cacumine inseri uetat. Certumq; est, ab humeris arborum oriẽtem aestiuum spectantibus surculos petendos, & e feracibus, & e germine nouello, nisi uetustae arbori inserantur. Ii enim robustiores esse debent. Praeterea ut praegnantes, hoc est germinatione turgentes, et qui parere illo sperauerint anno. Bimi utique nec tenuiores digito minimo. Inseruntur autem & inuersi, cum id agitur, ut minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante omnia gemmantes nitere conueniet, nihil usquam ulcerosum esse, aut retorridũ. Spei fauet medulla calami commissurae, si in matre ligni corticisq; iũgatur. Id enim satius, quàm foris cortici aequari. Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tamen fistula detegat, ut fastigatio leui descendat cuneo, tribus non amplior digitis. Quod facillime contingit, tinctum aqua radẽtibus. Ne exacuatur in uento, nec cortex à ligno decedat

dat

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

dat alterutri. Calamus ad corticem uſque ſuum deprimatur. Ne luxetur dum deprimitur, néue cortex replicetur in rugas. Ideo lachrymantes calamos inſeri nõ oportet, non hercule magis, quàm aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc uitali defectu non humeſcit, neque concorporatur. Id etiam religionis ſeruant, ut luna creſcente calamus utraque deprimatur manu. Et alioquin in hoc corpore duæ ſimul manus minus nituntur, neceſſario temperamento. Validius enim demiſſi tardius ferunt, fortius durant: contrarium ex diuerſo. Ne hiſcat nimium rima, laxéq; capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compreſſum necet. Hoc maxime præcauendum, ut præualide accipientis trunco in media fiſſura relinquatur. Quidam ueſtigio fiſſuræ falce in truncis facto, ſalice præligant marginem ipſum. Poſtea cuneos figunt, continente uinculo libertatem dehiſcendi. Quædam in plantario inſita eodem die transferũtur. Si craſſior truncus inſeratur, inter corticem et lignum inſeri melius, cuneo optime oſſeo ne cortice rumpatur laxato. Ceraſi libro dempto finduntur. Hæ ſolæ & poſt brumam inſeruntur. Dempto libro habent ueluti lanuginem, quæ ſi comprehendit inſitum, putrefacit. Incolumi cuneo adactum utiliſſime aſtringitur. Inſerere aptiſſimum quamproximũ terræ, ſi patiatur nodorum trũciq; ratio. Eminere calami ſex digitorum longitudine non amplius debent. Cato argillæ, uel cretæ harenam, fimumq; bubulum admiſceri, atque ita uſque ad lentorem ſubigi iubet, idq; interponi & circũlini. Ex ijs quæ commentatus eſt, facile apparet illa ætate inter lignum et corticem, nec alio modo inſerere ſolitos, aut ultra la=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

titudinem diuûm digitorum calamos demittere. Inseri autem præcipit pira ac mala per uer, & post solstitiũ diebus L post uindemias. Oleas autem & ficos per uer tantum luna sitiente, hoc est sicca. Præterea post meridiẽ, ac sine uento austro. Mirum, quod non contentus insitum muniisse, ut dictum est, & cæspite ab imbre frigoribus'q; protexisse, ac mollibus bifidorum uiminum fascibus, lingua bubula (herbæ id genus est) insuper obtegi iubet, eam'q; illigari opertam stramentis. Nunc autem abunde arbitrantur paleato luto libros farcire, duos digitos insito extante. Verno inserentes tempus urget, incitantibus se gemmis, præterquam in olea, cuius diutissime oculi parturiunt, minimum'q; succi habent sub cortice qui nimius insitis nocet. Punicam uero & ficum, quanquam aliâs sicca sint, recrastinare minime utile. Pirum uel florentem inserere licet, & in Maium quoque mensem protendere insitionem. Quod si longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optime custodire succum arbitrantur. Seruari'q; inter duos imbrices iuxta riuos uel piscinas, utrinque terra obstructos.

De uite inserenda. Cap. XV.

Itium uero in scrobibus siccis stramento opertos, ac deinde terra obrutos, ut cacumine existant. Cato uitem tribus modis inserit. Præsectam findi iubet per medullam, in eam surculos exacutos (ut dictum est) adigi, medullas iungi. Altero si inter sese uites contingant, utriusque in obliquum latere contrario adraso, iunctis medullis colligari. Tertium genus est, terebrare uitem in obliquum ad medullam, calamos'q; addere longos pedes binos: atque ita ligatum insi

tum, intritaq; illitum operire terra, calamis subrectis. Nostra aetas correxit, ut Gallica uteretur terebra, quae excauat, nec urit, quoniam adustio omnis hebetat, atq; ut gẽmascere incipiens legatur calamus. Nec plus, quàm binis ab insito emineat oculis, ulmeo uimine alligatus, binaq; circuncidatur acie à duabus partibus, ut inde potius distillet humor, qui maxime uites infestat. Deinde cum eualuissent flagella pedes binos, uinculũ insiti incideretur, ubertati crassitudine permissa. Vitibus inserendis tempus dedere ab aequinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuae plantae syluestrium radicibus inseruntur natura siccioribus. Si satiuae syluestribus inserãtur, degenerant in feritatẽ. Reliqua coelo constant. Aptissima insitis siccitas. Huius enim remedium appositis fictilibus uasis modicus humor per cinerem distillat. Inoculatio rores amat leues.

De emplastratione. Cap. XVI.

Emplastri ratio & ipsa ex inoculatione nata uideri potest. Crasso autem maxime cortici cõuenit, sicut est ficus. Ergo amputatis omnibus ramis ne succum auocent, nitidissima in parte, quáq; praecipua cernatur hilaritas, exempta scutula (ita ne descendat ultra ferrũ) cortici, imprimitur ex alia cortex parcum sui germinis mamma, sic compage densata, cicatrici ut locus non sit, & statim unitas fiat, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamen & luto munire, & uinculo melius. Hoc genus non pridem repertum uolunt qui nouis moribus fauent. Sed id etiã apud ueteres Graecos inuenitur, & apud Catonem, qui

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

oleam ficumq; sic inseri iussit, mensura etiam praefinita secundum reliquam diligentiam suam. Cortices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atque ita coagmentari, & illa sua intrita oblini. Eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miscuere fissuram in uitibus, exempta cortice tessella, surculo à latere plano adigendo: Tot modis insitam arborem uidimus iuxta Tiburtes tiliam, omni genere pomorum onustam, alio ramo nucibus, alio bacis, aliunde uite, ficis, piris, punicis, malorumq; generibus. Sed huic breuis fuit uita. Nec tamen omnem experimẽtis assequi naturam possumus. Quaedam enim nasci, nisi spõte, nullo modo queunt: eaq; immitibus tantum & desertis locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus, postea robur: uerum utraque sapores corrumpunt. Quaedam omni genere inseruntur, ut ficus et punicae. Vitis non recipit emplastra, nec quibus tenuis ac caducus rimosusq; cortex. Neque inoculationem siccae aut humoris exigui. Fertilissima omniũ inoculatio. Sed utraque infirmissima. Et quae cortice nituntur tantum, uel leui aura ocyssime deplantantur. Inserere firmissimum, & foecundius quàm serere.

Exemplum huius rei. Cap. XVII.

Non est omittenda raritas unius exempli. Corellius eques Rom. Ateste genitus, inseruit castaneam suomet ipsam surculo in Neapolitano agro. Sic facta est castanea, quae ab eo nomen accepit ĩter laudatas. Postea haeres eiusdẽ libertus Corellianam ĩterũ inseruit. Haec est inter eas differẽtia, illa copiosior, haec Corelliana melior. Reliqua genera casus ingenio

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

suo excogitauit, ac defractus serere ramos docuit, cum pali defixi radices cepissent. Multa sic seruntur, in primisq; ficus: omnibus quidem alijs modis nascens, praeterquam talea. Optime quidem, si uastiore ramo pali modo exacuto adigatur alte, exiguo super terram relicto capite, eoq; ipso harena cooperto. Ramo seruntur et punica, palis laxato prius meatu: Item myrtus. Omniũ horum longitudine trium pedum, crassitudine minus brachiali, cortice diligenter seruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis seritur: morus talea tantum, quoniam ramo eam seri religio fulgurum prohibet. Quapropter de talearum satu nunc dicendum est. Seruandum in eo ante omnia, ut taleae ex feracibus fiant arboribus, ne curuae, ne scabrae, aut bifurcae, ne'ue tenuiores quàm ut manum impleant, ne minores pedalibus, ut illibato cortice, atque ut sectura inferior ponatur semper, & quod erit ab radice: accumuleturq; germinatio terra, donec robur planta capiat.

De cultura talearum, & quibus temporibus insitio fiat. Cap. XVIII.

q Vae custodienda in talearum cultura Cato indicauerit, ipsius uerbis optime praecipiemus: Taleas oleaginas, quas in scrobe saturus eris, tripedaneas facito. Diligenterq; tractato, ne liber laboret, cum dolabis aut secabis. Quas in seminario saturus eris, pedales facito: eas sic inserito: Locus bipalio subactus sit, beneq; glutus. Cum taleam demittis, pede taleam opprimito. Si parum descendat, malleo aut mateola adigito, cauetoq; ne librum scindas. Cum adigis, palo prius locum feceris, quò taleam demittas, ita melius

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uiuet talea. Et ubi trimæ sunt, tum denique curæ sint, ubi liber se uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras, ternas taleas ponito. Eas diuaricato supra terram, ne plus quatuor digitos transuersos emineant, uel oculos serito. Diligenter eximere oleam oportet, & radices quamplurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operueris, calcare bene ne quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ serendæ sit, agro sicco per sementem, agro læto per uer. Oliuetum diebus XV ante æquinoctium uernum incipito putare. Ex eo die dies XL recte putabis. Id hoc modo putato. Qua locus recte ferax erit, quæ arida erunt, & si quid uentus interfregerit, ea omnia eximito. Qua locus ferax non erit, id plus concidito, aratoq; bene, enodatoq;. Stirpes leues facito, circũ oleas autumno ablaqueato, & stercus addito. Qui oliuetum sæpissime & altissime miscebit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibunt, crassiores fient, & eo in radices uires oleæ abibunt. Quæ genera olearum, uel in quo genere terræ uiuere & seri debeant, quoq; spectare olineta, diximus in ratione olei. Mago in colle & siccis, & argilla, & inter autumnum & brumam seri iussit. In crasso aut humido, aut subriguo, a messe ad brumã. Quod præcepisse eum Africæ intelligitur. Italia quidẽ nunc uere maxime serit. Sed si & autumno libeat, post æquinoctiũ XL diebus ad uergiliarũ occasum XIIII soli dies sunt, quibus seri noceat. Africæ peculiare quidẽ in oleastro est inserere. Quadam æternitate consenescũt proxima adoptioni uirga emissa, atque ita alia arbore ex eadem iuuenescente: iterumq; & quoties opus sit, ut æuis eadem olineta constent. Inseritur autem oleaster ea

lamo & inoculatione. Olea, ubi quercus effossa sit, male ponitur: quoniam uermes qui raucæ uocantur, in radice quercus nascuntur & transeunt. Non inhumare taleas, aut siccare prius quàm serantur, utilius compertum. Vetus oliuetum ab æquinoctio uerno intra uergiliarum exortum interradi alternis annis, melius inuentum: Item muscum circundare radici. Circumfodi autem omnibus annis à solstitio duûm cubitorum scropedali altitudine: stercorari tertio anno. Mago idem amygdalas ab occasu Arcturi ad brumam seri iubet. Pira non eodem tempore omnia, quoniam non æque floreant. Eadem oblonga aut rotunda, ab occasu Vergiliarum ad brumam. Reliqua genera media hyeme, ab occasu sagittæ, subsolanum aut septentrionem spectantia. Laurum ab occasu aquilæ ad occasum sagittæ. Connexa enim de tempore serendi æque ratio est. Vere & autumno id ex magna parte fieri decreuere. Est & alia hora circa canis ortus, paucioribus nota, quoniam non omnibus locis utilis pariter intelligitur. Sed haud omittenda nobis, non tractus alicuius rationem, uerum naturæ potius indagantibus. In Cyrenaica regione sub etesiarum flatu conserunt: necnô & in Græcia, oleam maxime in Laconia. Cos insula & uites tunc serit. Cæteri apud Græcos inoculare et inserere non dubitant, sed arborem non serunt. Plurimũq; in eo locorum natura pollet. Nanque in Aegypto omni serunt mense, & ubicunque imbres æstiui non sunt, ut in India & Aethiopia. Necessario post hæc autumno seruntur arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis, uer, & canis Arcturiq; ortus. Neque enim aialium

tantum est ad coitum auiditas, sed multo maior est terræ ac satorum omnium libido: qua tempestiue uti, plurimum interest conceptus. Peculiare utique in insitis, cũ sit mutua cupiditas utrinque coëundi. Qui uer probant ab æquinoctio statim admittunt, prædicantes germina parturire, ideo faciles corticũ esse complexus. Qui præferunt autumnum, ab Arcturi exortu, quoniam statim radicem quandam capiant, & ad uer parata ueniant, atque non protinus germinatio auferat uires. Quædã tamen statutum tempus anni habent ubique, ut cerasi et amygdalæ circa brumam, serendi uel inserendi. De pluribus locorum situs optime iudicabit. Frigida enim & aquosa uerno conseri oportet, sicca & calida autumno. Communis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum distribuit: Moro ab Idib. Februarijs in æquinoctium, piro autumnum, ita ut brumam XV nec minus diebus antecedant. Malis æstiuis et cotoneis, item sorbis, prunis, post mediam hyemem in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & persicis ante brumam per autumnum: Nucibus, iuglandi, & pineæ, & auellanæ Græcæ, atq; castaneæ, à kalendis Martijs ad Idus easdem: Salici, genistæ, circa Martias calendas. Hanc in ficis semine, illam in humidis uirga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeãt, et de disciplina ablaqueandi & accumulandi. Cap. XIX.

E St etiam noua inserendi ratio, ne quid sciens quidem prætereã, quod usquam inuenerim, Columellæ excogitata, ut affirmat ipse, qua uel diuersæ insociabilesq; naturæ arborum copulentur, ut fici atq; oleæ. Iuxta hanc seri ficum iubet, non amplio-

re interuallo, quàm ut contingi large possit, ramo oleæ, quàm maxime sequaci atque obedituro: eumq́; omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Postea fico adepta uires, quod euenire trimæ atque utique quinquenni, detruncata superficie, ipsaq́; deputata, ut dictũ est, adraso cacumine defigi in crure fici, custoditum uinculis, ne curuatura fugiat. Ita quodam propaginum insitorumq́; temperamento, triennio communi inter duas matres coalescere. Quarto anno abscissum totum adoptantis esse: nondum uulgata ratione, haud mihi certe satis comperta. Cæterum eadem illa de calidis frigidisq́; & humidis & siccis supra dicta ratio, & scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neque altos, neq; amplos facere expediet: aliter æstuoso solo & sicco, ut q̃ maxime accipiant aquã contineantq́;. Hæc & apud ueteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim locis ac cumulant æstate radices operiuntq́;, ne solis ardor exurat. Aliubi ablaqueant, perflatusq́; admittunt. Iidem hyeme cumulis à gelu uindicant. Contra illi hyeme aperiunt, humoremq́; sitientibus quærunt. Vbicunque circumfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbẽ ternos, neq; id in pratis, quando amore solis humorisq́; in summa tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidẽ fructus gratia serẽdis inserẽdisq́; in uniuersum sint dicta.

De salicto & harundineto, et cæteris cæduis ad perticas, palos. Cap. XX.

Hinc restat earum ratio, quæ propter alias seruntur, uineas maxime, cæduo ligno. Principatum in ijs obtinent salices, quarum satio fit loco madido, tamen refosso duos pedes & semipedem, ta-

talea sesquipedali, uel pertica, quæ utilior quo plenior. Interuallo esse debent pedes seni. trimæ pedibus binis à terra putatione coërcentur, ut sic se in latitudinẽ fundant, ac sine scalis tondeantur. Salix enim fœcundior est quo terræ propior. Has quoque omnibus annis confodi iubent mense Aprili. Hæc est uiminalium cultura. Perticalis & uirga & talea seritur fossura eadem. Perticas ex ea cædi iustum est quarto ferè anno. Et eæ autem senescentium propagine sarciunt locum, pertica immersa, ac post annum recisa. Salicis uiminalis iugera singula sufficiunt XXV uineæ iugeribus. Eiusdem rei causa populus alba seritur bipedaneo pastinatu, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipede interuallo, terra superiniecta duorum cubitorum crassitudine. Harundo ẽtnum dilutiore, quàm hæc solo gaudet. Seritur bulbo radicis, quem alij oculum appellant, dodrantali scrobe, interuallo duûm pedum & semipedis: reficiturq; ex sese uetere harũdineto extirpato, quod utilius repertum, quàm castrare sicut antea. Nanque inter se radices serpunt, mutuoq; discursu necantur. Tempus inserendi, priusquã oculi harũdinum intumescant, ante Kalen. Martias. Crescit ad brumam usque, desinitq; cum durescere incipit. Hoc signum, quòd tempestiuam habet cæsuram: et hanc autem, quoties & uineam fodiendam putant. Seritur et transuersa, non alte terra condita, erumpuntq; singulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali sulco binis obrutis gemmis, ut tertius nodus terram attingat prono cacumine, ne rores concipiat. Cæditur & decrescente luna. Vineis anno siccata utilior, quàm uiridis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tra-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ctatus, perdurandi peruicacia, regerminatione cæ-
dua uel ſalice lætior. Quærit ſolum facile, nec non ha
renoſum, maximéq; ſabulum humidum aut carbun=
culum, uel tophi etiam farinam, quamlibet opaco ſe-
ptentrionalíq; & præfrigido ſitu, uel etiam decliui. Re-
cuſat eadẽ gallicã, rubricã, cretã, omnemq; terræ fœ-
cunditatem, qua ſeri nuces diximus. Sed niſi ex ma=
ximis non prouenit, nec niſi quinis aceruatim ſatis.
Perfringi ſolum debet ſupra ex Nouembri menſe in Fe
bruarium: quo ſolutæ, ſponte cadunt ex arbore, at=
que ſubnaſcuntur. Interualla ſint pedalia undique
ſulco dodrantali. Ex hoc ſeminario transferuntur in
aliud, bipedali interuallo, plus biennio. Sunt & pro
pagines nulli quidem faciliores. Nudata enim radice, to
ta in ſulco proſternitur. Tunc ex cacumine ſuper ter-
ram relicto renaſcitur, & alia ab radice. Sed tranſ-
lata neſcit hoſpitari, pauetq; nouitatem. Biennio fe-
rè poſtea proſilit. Ideo nucibus potius, quàm radice
plantaria cædua implentur. Cultura non alia, quàm
ſupradictis fodiendis ſupputandiſq; per biennium ſe-
quens. De cætero ipſa ſe colit, umbra ſtolones ſuper-
uacuos enecante. Cæditur intra ſeptimum annum.
Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum
iugeribus, quando etiam ea bifida ſtirpe fiunt, du-
rantq; ultra alteram ſyluæ ſuæ cæſuram. Eſculus
ſimiliter prouenit, cæſura triennio ſerior, nimis moro
ſa naſci. In quacunque terra ſeritur, naſcitur è balano,
ſed non niſi eſculi, ſcrobe dodrantali, interuallis duorũ
pedum ſeritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum
minime putreſcit, læſumq; maxime fruticat. Præter

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

hæc sunt cædua quæ diximus, fraxinus, laurus, persica, corylus, malus, sed tardius nascuntur. Terram defixa uix tolerant, non modo humorem. Sambucus contra firmissima ad palum, taleis seritur ut populus. Nã de cupresso satis diximus.

De culturis, & disciplina excolendarum uinearum. Cap. XXI.

e T prædictis uelut armamentis uinearum, restat ipsarum natura præcipua tradenda cura. Vitium surculi & quarundam arborum, quibus fungosior intus natura est, geniculatis ramorum nodis interseptum medullam. Ferulæ ipsæ breues, et ad summa breuiores, articulis utique duobus internodia includunt. Medulla, siue illa uitalis anima est, ante se tendit, longitudinem impellens, quandiu nodis peruia patet fistula. Cum uero concreti ademere transitum, repercussa erumpit, ab ima sui parte, iuxta priorem nodum alternis laterum semper inguinibus, ut dictum est in harundine ac ferula, quorum dextrum ab imo intelligitur articulo, læuum in proximo, atque ita per uices. Hæc uocatur in uite gemma, cum ibi cæspitem facit. Ante uero quàm faciat, in concauo oculus: & in cacumine ipso, germen. Sic palmites, nepotes, uuæ, folia, pampini gignuntur. Mirumq;, firmiora esse in dextra parte genita. Hos ergo in surculis nodos, cum seruntur, medios secare oportet, ita ne profluat medulla. Et in fico quidem dodrantales paxilli solo patefacto seruntur, sic ut descẽdat quæ proxima arbori fuerit, duo oculi extra terram emineant. Oculi autem in arborum surculis proprie uocantur unde germinant. Hac de causa & in plantarijs

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aliquando eodem anno ferūt, quos fuere laturi fructus in arbore, cum tempestiue sati prægnantes, inchoatos cō ceptus alibi pariunt. Ita satas ficos, tertio anno transferre facile: Hoc pro senescēdi celeritate attributum huic arbori, ut citissime proueniat. Vitium numerosior satus. Primum omnium nihil seritur ex his, nisi inutile et deputatum in sarmento. Opputatur autem quicquid proximo tulit fructum. Solebat capitulatus utrinque è duro surculus seri, eóq; argumento malleolus uocatur etiam nunc. Postea auelli cum sua calce cœptus est, ut in fico: neque est aliud uiuacius. Tertium genus adiectum etiā num expeditius sine calce, propter quod sagittæ uocantur, cum intorti panguntur. ijdem cum decisi nec intorti trigemmes. Plures autem ex eodem surculo hoc modo fiunt. Serere è pampinarijs sterile est: nec nisi fœcundo oportet. Quæ raros habent nodos, infœcundæ iudicantur. At densitas gemmarum, fertilitatis indicium est. Quidam seri uetant nisi eos, qui floruerint, surculos. Sagittas serere minus utile, quoniam in transferendo facile rumpitur quod intortum fuit. Seruntur pedali, nō breuiores, longitudine, quinque, sex'ue nodorum. Pauciores tribus gemmis in hac mensura esse non poterunt. Inseri eodem die quo putantur, utilissimum. Si multo posthea necesse sit serere custoditos (uti præcepimus) oportet caueri utique, ne extra terram positi sole inarescant, uē to'ue aut frigore hebetentur. Qui diutius in sicco fuerint, priusquam serantur, in aqua pluribus diebus reuiuiscant. Solum apricum & quamamplissimum in seminario, siue in uinea, bidente pastinari debet ternos pedes, bipalio alto marra reijci quaternorum pedum fer-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ramento, ita ut in pedes binos fossa procedat. Fossa tum purgari, & extendi, ne crudum relinquatur. Verum et exigi mensura. Male pastinatum deprehendunt scamna inæqualia. Metienda est & ea pars quæ interiacet pul uini. Surculi seruntur & in scrobe & in sulco longiore, super quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili solo frustra, nisi substrato pinguiore. Nec minus, quàm duos integi oportet, & proximam attingi terram, et eodem paxillo deprimi & spissari. Interesse in plantario sesquipedes inter bina semina in latitudinem, in longitudinem semisses. Ita satos malleolos XXIIII mense recidere ad imum articulum, nisi ipsi parcatur. Oculorum inde materia emicat cum aqua, XXXVI mense uiuiradix transfertur. Est & luxuriosa ratio uites serendi, ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligentur in parte luxuriosa: atque ita uel per ossa bubuli cruris, uel per colla fictilia traiecti, obruantur binis eminentibus gemmis. Humescunt hoc modo, recisiq; palmitem emittunt. Postea fistula fracta radix libere capit uires, unamq; fert, & omnium corporum suorum acinos. In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus, medullaq; erasa in se colligatur ipsi caules, ita ut gemmis parcatur omni modo. Tum malleolus in terra fimo mixta seritur, et cũ spargere cœperit caules, deciditur, foditurq; sæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit, cum uiuere semina ipsa perquam mirum sit, et medulla adempta nasci. Surculis etiam quibusnã sit articulatio arboris, non omittendum uidetur. Nanq; buxi tenuissimis quinis senis'ue colligatis depacti proueniunt. Quondam in obseruatione erat, ut defringerẽ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tur ex imputata buxo, aliter uiuere non crediti. Detraxere hæc experimenta seminarij curáq;. Sequitur uinearum ratio. Quinque generum hæ: Sparsis per terram palmitibus, aut per se uite subrecta, uel cum adminiculo sine iugo, aut pedatæ simplici iugo, aut compluuiatæ quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit, eadem intelligitur eius quoque, in qua sine adminiculo uitis per se stabit. Id enim non fit nisi pedamenti inopia. Simplici iugo constat porrecto ordine, quem canterium appellãt. Melior'q; ea uino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduóq; sole coquitur, & afflatum magis sentit, & celerius rorem dimittit: Pampinationi quoque & occationi, omníq; operi facilior. Super cætera deflorescit utilius. Iugum fit pertica aut harundine, aut crine, funiculóue, ut in Hispania Brundisióq;. Compluuiata copiosior uino est, dicta à cauis ædium compluuijs. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius serendi ratio dicetur, eadem ualitura in omni genere, in hoc uero numerosior tantum. His uero tribus seritur modis: Optime in pastinato, proxime in sulco, nouissime in scrobe. De pastinatione dictum est.

De sulco, & uinearum putatione. Cap. XXII.

S Vlco latitudo palæ satis est: Scrobibus ternorũ pedũ in quamcunq; partem. Altitudo in quocunque genere tripedalis, ideo nec uitis minor transferri debet, extatura etiamnum duabus gemmis. Emolliri terram minutis in scrobe ima sulcis, fimóq; misceri necessariũ. Cliuosa altiores poscũt scrobes, præterea puluinatis à deuexitate labris. Quæ ex his longiores fient, ut uites binas accipiant. È diuerso aliæ locabũtur.

Esse uitis radicem in media scrobe oportet. Sed ipsam innixam solido in oriẽtem æquinoctialem spectare. adminicula prima è calamo accipere. Vineas limitari decumano XVIII pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum transitus, alijsq; transuersis limitibus denûm pedum distingui per media iugera. Aut si maior modus sit, totidem pedũ cardine, quot decumano limitari. Semper uero quintanis semitari, hoc est, ut quinto quoq; palo singulæ iugo paginæ includantur. Solo spisso, non nisi repastinato, nec nisi uiuiradicem seri: tenero & soluto, uel malleolum sulco, uel scrobe. In colles sulcos agere transuersos melius, quàm pastinare, ut defluuia palis eorum contineantur. Aquoso cœlo, uel sicco solo, malleolos serere autumno, nisi si tractus ratio mutauerit. Siccus enim et calidus autumno poscit seri, humidus frigidusq; etiam ueris exitu. In arido solo uiuiradix quoque frustra seritur. Male & in siccis malleolus, nisi post imbrẽ. At inriguis, uel frondens uitis, & usque ad solstitium recte, ut in Hispania. Quiescere uentos sationis die utilissimum. Plerique austros optant, Cato abdicat. Interesse medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos. Minimum autem læto solo pedes quaternos, tenui plurimum octonos. Vmbri & Marsi ad uicenos intermittunt arationis gratia in his quæ uocant porculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores poni, sicco densiores congruit. Subtilitas parsimoniæ compendia inuenit, cum uinea in pastinato seritur, obiter seminarium faciendi, ut uiuiradix loco suo, & malleolus qui transferatur, inter uites ordine seratur. Quæ ratio in iugera circiter XVI M uiuiradices donat. interest autem bienium

fructus,

fructus, quo tardius in sato prouenit, quàm in translato. Viuiradix posita in uinea post annum resecatur usq; ad terram, ut unus tantum emineat oculus, adminiculo iuxta affixo, & fimo addito. Simili modo & secundo anno reciditur, uiresq; concipit, & intra se pascit suffecturas oneri, cum aliàs festinatione pariẽdi gracilescat, ac emucida, ni cohibeatur castigatione tali, in fœtum exeat tota. Nihil auidius nascitur: ac nisi ad pariendum uires seruentur, tota fit fœtus. Pedamenta optima quæ diximus, aut ridicæ robore, oleaq;: aut si non sint, pali è iunipero, cupresso, laburno, sambuco. Reliquorum generum sudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo connexa fasciculis, durat quinis annis. Cum breuiores palmites sarmento iunguntur inter se funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius uineæ annus palmitem uelocem robustumq; emittit, & quẽ faciat ætas uitem. Hic in iugum insilit. Quidã tũc excæcant eum supina falce auferendo oculos, ut noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim consuetudo pariẽdi, satiusq; pampinos adiugatæ detergere, usquequo placeat roborari eã. Sunt qui uetant tangi proximo anno quo translata sit, neque ante LX mensem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Aliĳ proximo quidem anno recidunt, sed ut ternos quaternosue singulis annis adĳciant articulos, quarto demum perducant ad iugum. Id utrunque fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pumilionum incremento. Optimum autem, matrem esse firmam, postea fœtum audacem. Nec tutum est quod cicatricosum, magno imperitiæ errore. Quicquid est tale, plagis nascitur, non è ma

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tre. Totas enim habet illa uires dum roboratur, & annos accipit, tota fœtus, cum permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit, satis firma protinus in iugo collocari debebit: Sin etiamnum infirmior erit, sub ipso iugo hospitari recisa: uiribus non ætate decernitur. Temerariũ est, ante crassitudinem pollicarem uti imperare. Sequenti anno palmites salutentur pro uiribus matris singuli aut gemini. Iidem & secundo, si cogit infirmitas, nutriãtur: tertioq́; demum anno duo adijciantur. Nec sunt plures quaternis unquam permittendi. Breuiterq́;, non indulgendum est, & semper inhibenda fœcunditas: Ea est enim natura, ut parere malit, quàm uiuere. Quicquid materiæ adimitur, fructui accedit. Illa semina mauult, quàm fructum gigni, quoniam fructus caduca res est. Sic perniciose luxuriat, nec ampliat se, sed egerit. Dabit consilium & soli natura. In macro etiam si uires habebit, recisa intra iugum moretur, ut omnis fœtura sub eo exeat. Minimũ id esse debebit interuallũ, ut attingat iugum, superetq́; non teneat: adeo non recumbat in eo, nec delicate se spargat. Ita temperetur hic modus, ut crescere etiam malit, quàm parere. Palmes duas tres'ue gemmas sub iugo habere debet ex quibus materia nascatur: tunc per iugum mergi alligariq́;, ut sustineatur iugo, non pendeat. Vinculo mox astrictus à tertia gemma alligari, quoniam & sic coërcetur impetus materiæ, densioresq́; citra pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc est, deiecta pars aut præligata fructũ dat, plurimumq́; ipsa curuatura. Quod citra est, materiem mittit, offensante credo spiritu, & illa quam diximus medulla. Quæ ita

emicuerit materia, fructum dabit anno sequente. Sic duo genera palmitum: Quod é duro exit, materiamq́; in proximum annum promittit, pampinarium uocatur: at ubi supra cicatricem est, fructuarium. Alterum ex anniculo palmite, semperq́; fructuarium relinquitur sub iugo. Et qui uocatur custos. Hic est nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiam daturus, si uitis luxuria se consumpserit. Et alius iuxta eum uerrucæ magnitudine, qui furunculus appellatur, si forte custos fallat. Vitis antequam septimũ annum à surculo cópleat, euocata ad fructum euanescit, ac moritur. Nec ueterem placet palmitem in longum, et ad quartum usque pedamentum emitti, quod alij dracones, alij iuniculos uocant, ut faciant quæ masculeta appellant. Cum induruit uitis, pessimum in uinea traducere. Quinto anno & ipsi palmites intorquentur, singulæq́; é singulis materiæ emittuntur, ac deinde é proximis, prioresq́; amputantur: semper custodẽ relinqui melius, sed is proximus uiti esse debet, nec longior quàm dictum est. Ei si luxuriauerint palmites, intorqueri: ut quatuor materias, uel duas si uniiuga erit uinea, emittat. Si ꝑ se uitis ordinabitur sine pedamento, qualecunq; tamen initio adminiculum desyderabit, dum stare condiscat, & recta surgere. Cætera à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine undique, ne prægrauet fructus parte aliqua, obiter idem deprimens prohibet in excelsum emicare. Huic uineæ trium pedum altitudo excelsior nutat, cæteris à quinto, dum ne excedat hominis longitudinem iustam. Iis quoque quæ sparguntur in terra breuis ad inniten=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

dum caueas circundent, scrobibus per ambitum actis, ne uagi palmites inter se pugnent occursantes: maiorq́; pars terrarum ita supinam in tellure uindemiam metit. Siquidem & in Africa, & in Aegypto Syriáq́;, ac tota Asia, & multis locis Europæ hic mos prævalet. Ibi ergo iuxta terram comprimi debet uitis: eodem modo et tempore nutrita radice, quo in iugata uinea, ut semper pollices tantum relinquantur fertili solo cum tribus gẽmis, graciliore quinis: præstatq́; multos esse, quàm longos. Quæ de natura soli diximus, tanto potentiora sentientur, quanto propior fuerit uua terræ. Genera separari ac singulis conseri tractibus, utilissimum. Mixtura enim generũ etiam in uino non modo in musto discors. Aut si misceantur, non alia quàm pariter maturescentia iungi necessarium. Iuga altiora quo lætior ager, & quo planior: item roscido, nebuloso, minusq́; uentoso conueniunt. Contra, humiliora gracili & arido, æstuoso, uentisq́; exposito. Iuga ad pedamentum quamarctissimo nodo uinciri oportet, uitem leui contineri. Quæ genera uitium, & in quali solo cœloq́; essent conserenda, cum enumeraremus naturas earum et uinorum, notauimus: De reliquo cultu uehementer ambigitur. Plerique æstate tota post singulos rores confodi iubent uineam. Alij uetant gemmantem: decuti enim oculos, tactuq́; intrantiũ deteri: & ob id arcendum procul omne quidem pecus, sed maxime lanatum, quoniam facillime auferat gemmas: Inimicos & pubescente uua rastros: satisq́; esse uineam ter anno confodi, ab æquinoctio uerno ad uergiliarum exortum, & canis exortum, et nigrescente acino. Quidam ita determinant: Veterem semel à uinde-

mia ante brumam, cum alij ablaqueare & stercorare satis putent. Iterum ab Idib. Aprilis antequam concipiat, hoc est in VI Idus Maij. Deinde priusquam flore re incipiat, & cum defloruerit, & uariante se uua. Peritiores affirmant, si iusto sæpius fodiatur, in tantum tenerescere acinos, ut rumpantur. Quæ fodiuntur, ante feruentes horas diei fodiendas conuenit: sicuti lutum neque arare, neque fodere: Fossione puluerem excitatum contra soles nebulasq; prodesse. Pampinatio uerna in cõfesso est, ab Idibus Maijs intra dies X utique antequã florere incipiat, & eam infra iugum debere fieri. De sequente uariant sententiæ. Cum defloruerit, aliqui pampinandum putant: alij sub ipsa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernent. Nanque & putationum tradenda ratio est. Protinus hãc à uindemia, ubi cœli tepor indulget, adoriuntur. Sed hoc fieri nunquam debet ratione naturæ ante aquilæ exortum, ut in syderum causis docebimus proximo uolumine. Imo uero fauonio, quoniam anceps culpa sit præproperæ festinationis. Si saucias recenti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio, certum est gemmas earum frigore hebetari, plagasq; findi, & cœli uitio exuri oculos lachryma distillante. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat? Operarum ista computatio est in latifundijs, non legitima naturæ festinatio: quo maturius putantur aptis diebus, eo plus materiæ fundunt: quo serius, eo fructum uberiorem. Quare macras prius conuenit putare, ualidas nouissime. Plagam omnem obliquam fieri, ut facile decidant imbres: & ad terram uerti, quàm leuissima cicatrice acies falcis exacta plagaq; conuelata. Recidi autem semper in-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ter duas gemmas, ne sit uulnus oculis in recisa parte. Nigram esse eam existimant: & donec ad syncœram ueniatur, recidendam: quoniam è uitiosa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites non habeat, ad terram recidi eam nouosq; elici, utilissimum. In pampinatione non hos detrahere pampinos, qui cũ uua sint: Id enim uuas supplantat, præterquam in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati, non ab oculo: quippe etiam uua quæ nascatur è duro rigescente, ut nisi ferro detrahi nõ possit. Pedamentum quidam inter duas uites utilius putant statui, & facilius ablaqueantur ita, meliusq; est uniiugæ uineæ, si tamen & ipsi iugo sint uires, nec flatu infesta regio In quadripartita, quamproximum oneri adminiculum esse debet: ne tamen impedimentum sentiat ablaqueatio, cubito abesse non amplius: ablequeari autem prius, quàm putari iubent. Cato de omni cultura uitium ita præcipit: Quam altissimam uineam facito, alligatoq; recte, dũ ne nimiũ constringas, hocq; modo eam curato: Capita uitium putata circunfodito, arare incipito. Vltro citroq; sulcos perpetuos ducito. Vites teneras quamprimum propagato, ueteres quamminimum castrato. Potius si opus fuerit deiicito, biennioq; post præcidito. Vitem nouellam resecari tum erit tempus, ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit, sulcos interponito, ibiq; uiuiradicem serito: Vmbrã à sulcis remoueto, crebroq; fodito. In uinea ueteri serito ocymum. Si macra erit, quod granum capit ne serito, & circum capita addito stercus, paleas, uinaceas, aut aliquid horum cœ. Vbi uinea frondere cœperit, pampinato. Vineas nouellas alligato crebro, ne caulis præfringatur.

Et quæ iam in perticam ibit, eius pampinos teneros alligato leuiter, porrigitoq́;. Quæ ubi recte steterint, ubi una uaria fieri cœperit, uites subligato. Vitis insitio una est per uer, altera cum uua floret: ea optima est. Vineã ueterem si in alium locum transferre uoles, duntaxat brachium crassium primũ deputato. Binas gemmas nec amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne saucies. Ita uti fuerit ponito in scrobe, aut in sulco, operitoq́;, & bene occulcato. Eodemq́; modo uineam statuminato, alligato, laxatoq́; uti fuerit, crebroq́; fodito. Ocymum quod in uinea seri iubet, antiqui appellabant pabulum, umbræ patiens, quod celerrime proueniat.

Ratio arbustorum. Cap. XXIII.

Sequitur arbusti ratio, mirum in modum damnata Sarsenæ patri filioq́;, celebrata Scrofæ, uetustissimis post Catonem, peritissimisq́;, ac ne à Scrofa quidem, nisi uni Italiæ cõcessa: cum tam longo iudicetur æuo, nobilia uina non nisi in arbustis gigni, & in his quoque laudatiora summis, sicut uberiora imis: Adeo excelsitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus, excepta propter nimiam frondem attinia. Deinde populus nigra, eadem de causa, minus densa folio. Non spernunt plerique & fraxinum, ficumq́;, & etiam oleam, si non sit umbrosa ramis. Harum satus cultusq́; abunde tractatus est. Ante tricesimum sextum mensem attingi falce uetantur. Alterna seruantur brachia. Alternis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

putantur annis. Sexto anno maritantur. Transpadana Italia præter supradicta, cornu, populo, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbustat agros: Venetia salice, propter ulignem soli. Et ulmus detruncata à media in ramorum scamna digeritur, nulla ferè XX pedum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus siccisq; agris, à XII in campestribus & humidis. Meridianum solem spectare palmæ debent. Rami à proiectu digitorum modo subrigi, tonsili in his tenuium quoque uirgultorum barba, ne obumbrent. Interuallum iustum arborum, si aretur solũ, quadrageni pedes in terga frontemq;, in latera uiceni. Si non aretur, hoc in omnes partes. Singulis denas sæpe adnutriunt uites, damnato agricola minus ternis. Maritare nisi ualidas inimicum, enecante ueloci uitium incremento. Serere tripedaneo scrobe necessarium, distantes inter sese arboremq; singulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque pastinationi nulla fodiendi impendia: utpote cum arbusti ratio hac peculiari dote præstet, quòd in eodem solo seri fruges & uitibus prodest. Superq; quòd uindicans se altitudo, non, ut in uinea, ad arcendas animalium iniurias pariete, uel sepe, uel fossarum utique impendio muniri se cogat. In arbusto è prædictis sola uiuiradicis ratio, item propaginum, & hæc gemina, ut diximus. Qualorum in ipso tabulato maxime probata, quoniam à pecore tutissima est. Altera, deflexa uite uel palmite iuxta suam arborem, aut circa proximam cœlibem. Quod supra terram est è matre, radi iubetur ne fruticet. In terra non pauciores gemmæ quatuor obruuntur ad radicem capiendam, extra in capite binæ

relinquuntur. Vitis in arbusto quatuor pedes in longo constat, omni sulco tres lato, alto duos cum semipede. Post annum propago inciditur ad medullam, ut paulatim radicibus suis assuescat. Caulis à capite ad duas gẽmas reciditur. Tertio totus mergus abscidditur, reponiturq; altius in terram, ne ex reciso frondeat. Tolli uiuiradix à uindemia protinus debet. Nuper repertum, draconem serere iuxta arborem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusq; induratũ annis. Hunc præcisum, quàm maxima amplitudine tribus partibus longitudinis deraso cortice quatenus obruatur, unde & rasilem uocant, deprimere sulco, reliqua parte ad arborem erecta, ocyssimum in uite. Si gracilis sit uitis aut terra, usitatum est quamproxime solum decidi, donec firmetur radix: sicut neque roscidam seri, neque à septentrionis flatu. Vites aquilonem spectare debent ipsæ, palmites autem earundem ad meridiem. Non est festinandum ad putationem nouellæ, sed primo in circulos materies colligenda, nec nisi ualidæ putatio admouenda. Seriora ferè anno ad fructum arbusta, quàm uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetant, priusquam arborum longitudinem æquauerit. Prima falce sex pedes à terra recidatur flagello infra relicto, & nasci coacto in curuatione materiæ. Tres ei gemmæ nõ amplius deputato supersint. Ex his emissi palmites proximo anno imis inferãtur scamnis, ac ꝑ singulos annos ad superiora scandant, relicto semper duramento in singulis tabulatis, & emissario uno, qui subeat usquequo placuerit. De cætero putatione omni, flagella quæ proxime tulerint recidantur. Noua circuncisis undique capreolis spargantur in tabulatis.

Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circumuestit arborem, crinesq; ipsos unis: Gallica in traduces porrigitur, Aemiliae uiae in ridicas attiniarum ambitu frondem earum, fugiens. Est quorundam imperitia sub ramo uinculo suspendendi, suffocante iniuria: quando contineri debet uimine, non arctari. Quinimo etiam quibus salices supersunt, molliore hoc uinculo facere malunt, herbáq; siculi quam uocant ampelodesmon. Graecia uero uniuersa iunco, cypero, ulua. Liberam quoque uinculo per aliquot dies uagari, & inconditam spargi, atque in terra quam per totum annũ spectauerit recumbere. Nanque ut ueterina à iugo, & canes à cursu uolutatio iuuat, ita tum & uitium porrigi lumbos, Arbor quoque ipsa gaudet assiduo leuata onere similis respiranti. Nihil est in opere naturae, quod nõ exemplo dierum noctiumq; aliquas uices feriarum uelit. Ob id protinus à uindemia putari, & lassas etiamnum fructu edito, improbatur, ut putatae rursus alligẽtur alio loco. Nanque orbita uinculi sentitur uexatione non dubia. Traduces Gallica cultura bini utrinque lateribus, si pes quadrageno distet spatio, quaterni si uiceno, inter se obuij miscentur alligant urq; una conaliati, uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant: aut si breuitas non patiatur ipsorum, adalligato protendun tur in uiduam arborem unco. Traducem bimum praecidere solebant. Oneratis enim uetustate melius donare tẽpus ut transilem faciant, si largiatur crassitudo, aliâs utile toros futuri draconis pasci. Vnum etiamnum genus est mediũ inter hoc & propaginem, totas supplãtandi in terram uites, cuneisq; findendi, et in sulcos plures

simul ex una propagandi, gracilitate singularum firmata circunligatis hastilibus, nec recisis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouariensis agricola traducum turba non contentus, nec copia ramorum, impositis etiamnum patibulis palmites circumuoluit. Itaque præter soli uitia, cultura quoque torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem uaracinis, quæ alternis putantur annis, nō quia id uiti conducat, sed quia uilitate reditum impendia exuperent. Medium temperamentum in Carseolana sequuntur, curiosásq; tantum uitis partes incipientes inarescere deputato, cæteris ad unam relictis detracto onere superuacuo pro nutrimēto omni est raritas uulneris. Sed nisi pingui solo talis cultura degenerat in labruscā. Arbusta arari quamaltissime desyderant, et si tantum frumenti ratio non exigit. Pampinari ea non est moris, & hoc compendium operæ. Deputantur cum uite pariter interlucata densitate ramorum, qui sint superuacui, et absumant alimenta. Plagas ad septentrionem, aut ad meridiem spectare uetuimus. Melius, si neque in occasus solis. Diu dolent talia quoque ulcera, & difficile sanescunt, algendo nimis æstuandóue. Non eadem in uite quæ in arbustis libertas, quoniam certa latera est facilius abscondere, quàm detorquere quò uelis plagas. In arborum tonsura supiniore uelut calices faciendi, ne consistat humor. Viti adminicula addenda quæ scandat apprehensa, si maiora sint.

De seruandis uuis, & morbis arborum. Cap. XXIIII.

u Itium generosarum pergulas quinquatribus putandas, & quarū seruare uuas libeat, decrescēte

luna tradunt. Quæ uero interlunio sint putatæ, nullis animalium obnoxias esse. Alia ratione plena luna noctu tondendas, cum sit ea in leone, scorpione, sagittario, tauro: atque in totum serendas plena, aut crescente utique, censent. Sufficiunt in Italia cultores deni in centena iugera uinearum. At abunde satu cultuq; arborum tractato, quoniam de palmis ac cytiso in peregrinis arboribus affatim diximus, ne quid desit, indicanda reliqua natura sit, magnopere pertinens ad omnia ea. Infestantur nanque et arbores morbis. Quid enim genitum caret his malis? Et syluestrium quidem perniciosos negant esse, uexariq; tantum grãdine in germinatione aut flore. Aduri quoque feruore, aut flatu frigidiore præpostero die, quoniam suo frigora etiã prosunt ut diximus. Quid ergo? nonne & uites algore intereunt? Hoc quidem est quo deprehendatur soli uitium, quoniam non euenit nisi in frigido. Itaque per hyemes cœli rigorem probamus, non soli. Nec infirmissimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ, uexatisq; ita prima cacumina inarescunt, quoniã præstrictus gelu non potuit eò peruenire humor. Arborum quidam communes morbi, quidam priuati generum. Communis uermiculatio est, syderatio, & dolor membrorum. Vnde partium debilitas, societate nominum quoque cum hominum miserijs. truncata dicimus certe corpora, & oculos germinum exustos, ac multa simili sorte: itaque laborant & fame & cruditate, quæ fiunt humoris quantitate: aliquæ uero & obesitate: ut omnia quæ resinam ferunt, nimia pinguedine in tædam mutantur: & cum radices quoque pinguescere cœpere, intereunt ut animalia nimio adipe: ali-

quando & pestilentia per genera, sicut inter homines,
nunc seruitia, nunc plebes urbana & rustica. Vermicu
lantur magis minus'ue quædam, omnes tamen feré, id'q;
aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in
hoc luxuria esse cœpit: prægrandes'q; roborum delica-
tiore sunt in cibo. cossos uocant: atque etiam farina sagi-
nati, hi quoque altiles fiunt. Maxime autem arborũ hoc
sentiunt piri, mali, fici: minus quæ amaræ sunt & odo
ratæ. Eorũ qui in ficis existunt, alij nascuntur ex ipsis,
alios parit qui uocatur cerastes. Omnes tamen in cera-
sten figurantur, sonum'q; edunt paruuli stridoris. Et
sorbus arbor infestatur uermiculis ruffis pilosis, atque
ita emoritur. Mespilus quoq; in senecta obnoxia ei mor-
bo est. Syderatio tota cœlo constat. Quapropter et gran
do in his causis intelligi debet, & carbunculatio, et quod
pruinarum iniuria euenit. Hæc enim uerno tepore inui
tatis & erumpere audentibus satis mollibus insidens,
adurit lactescentes germinum oculos, quod in flore car
bũculum uocant. Pruinæ perniciosior natura, quoniam
lapsa persidet, gelat'q;, ac ne aura quidem ulla depelli-
tur, quia non fit nisi immoto aëre & sereno. Propriũ
tamen syderationis est, sub ortu canis siccitatum uapor,
cum insitæ ac nouellæ arbores moriuntur, præcipue
ficus, & uites. Olea præter uermiculationem, quam
æque ac ficus sentit, clauum etiam patitur, siue fungum
placet dici uel patellã. Hæc est solis exustio. Nocere tra-
dit Cato & rubrum muscum. Nocet plerunque uitibus
atque oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omni
um est. Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ, pecu-
liaria ficorum uitia; Nec ubique; Sunt enim quædam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ægritudines & locorum. Verum ut homini neruorum cruciatus, sic & arbori, ac duobus æque modis. Aut enim in pedes, hoc est radices erumpit uis morbi: aut in articulos, hoc est cacuminum digitos, qui lõgissime à toto corpore exeunt. Inarescunt ergo, & sunt apud Græcos sua nomina utrique uitio. Vndique primo dolor, mox & macies earum partium fragilis, postremo tabes morbusq; non intrante succo, aut non perueniente: maximeq; id fici sentiunt. Caprificus omnibus immunis est, quæ adhuc diximus. Scabes gignitur roribus lẽtis post uergilias. Nam si rariores fuere, perfundunt arborem, non scalpunt scabie. Cæterum si cadunt, siue imbres nimij fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationem & syderationẽ morbus peculiaris articulatio, tribus de causis. Vna, ui tempestatũ germinibus ablatis. Altera, ut notauit Theophrastus, in supinum excisis. Tertia, culturæ imperitia læsis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis sentiuntur. Syderationis genus est in his deflorescentibus roratio. Aut cum acini priusquam crescant decoquuntur in callum. Aegrotant & cum alsere, læsis uredine attonsarum oculis. Ex calore hoc euenit intempestiuo, quoniam omnia modo constant, certoq; temperamento fiunt. Et culpa uinitorum colentium, cum præstringuntur ut dictum est. Aut circumfossor iniurioso ictu uerberauit. Vel etiam subarator imprudens luxauit radices, corpus'ue desquamauit. Est & quædam contusio falcis hebetioris. Quibus omnibus causis difficilius tolerant frigora aut æstus, quoniam in ulcus penetrat omnis à foris iniuria. Infirmissima uero malus, maximeq; quæ

dulcis est. Quibusdam debilitas sterilitatem non necem affert, ut si quis pino cacumen auferat uel palmæ. Sterilescunt enim, nec moriuntur. Aegrotant aliquando et poma ipsa per se sine arbore, si necessarijs temporibus imbres aut tepores uel afflatus defuere, aut contra abũdauere. Decidũt enim aut deteriora fiunt. Pessimum est inter omnia cum deflorescentem uitem & oleam percussit imber, qnoniam simul defluit fructus. Sunt ex eadem causa nascentes & erucæ dirum animal, erodunt'q; frondem, aliæ florem: oliuarum quoque ut in Mileto, ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc malum tepore humido, & lento. Fit aliud ex eodem, si sol acrior insecutus inussit ipsum uitium, ideo'q; mutauit. Est etiamnum peculiare oliuis ac uitibus (araneum uocant) cum ueluti telæ inuoluunt fructũ & absumunt. Adurunt & flatus quidam eas maxime, sed & alios fructus. Nam uermiculationem & poma ipsa per se quibusdam annis sentiũt, mala, pira, mespila, punica. In oliua ancipiti euentu, quando subeunt nati, fructum adimunt: augent, si in ipso nucleo fuere erodentes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ, quæ fiũt post Arcturum. Eædem si austrinæ fuere, generant, in drupis quoque, quæ maturescentes tunc sunt præcipue caducæ. Id riguis magis euenit, etiamsi non ceciderint, fastidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus molesta, ut glandibus, fico, qui uidentur ex humore nasci, tunc dulci subdito corticibus. Et ægrotatio quidem ferè in his est. Quædam temporum causæ, aut locorum, non proprie dicuntur morbi, quoniam protinus necant, sicut tabes cum inuasit arborẽ, aut uredo: uel flatus alicuius

regionis proprius, ut est in Apulia atabulus, in Eubœa olympias. Hic enim si flauit circa brumam, frigore exurit arefaciens, ut nullis postea solibus recreari possint. Hoc genere conualles & apposita fluminibus laborant, præcipueq; uitis, olea, ficus. Quod cum euenerit, detegitur statim in germinatione: in oliua tardius. Sed in omnibus signum est reuiuiscendi, si folia amisere: alioquin quas putes præualuisse, moriuntur. Nonnunquam inarescunt folia, eademq; reuiuiscunt. Aliæ in septentrionalibus, ut Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborant, si post brumam continuauere XL diebus. Et ibi autem & in reliquis partibus, si protinus editis fructibus gelatio magna consecuta est, etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum constant, secundas habent causas. Pix, oleum, adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbem detracto necantur, excepto subere, quod sic etiam iuuatur. Crassescens enim præstringit & strangulat. Nec adrachne offenditur, si non simul incidatur & corpus. Alioquin & cerasus, & tilia, & uitis corticem mittunt, sed non uitalem, nec proximum corpori, uerum eum qui subnascente alio expellitur. Quarundam natura rimosus cortex, ut platanus. Tiliæ renascitur paulo minus, quàm totus. Ergo his quarum cicatricem trahit, medentur luto fimoq;: & aliquando prosunt, si non uehementior frigorum uel calorum uis secuta est. Quædam tardius ita moriuntur, ut robora & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino si quis detraxerit sole taurum uel geminos transeunte cum germinant, statim moriuntur. Eandem iniuriam hyeme passæ diutius tolerant. Similiter ilex & robur, & quercus.

& quercus. Quod si angusta decorticatio fuerit, nihil nocet supradictis. Infirmiores quidem & in solo graci li, uel ab una tantum parte detractus interimit. Similẽ & decacuminatio rationem habet cupressi, piceæ, cedri. Eæ enim detracto cacumine, aut ignibus adusto intereunt. Similem et depastio animalium. Oleam quidem, etiam si lambat capra, sterilescere, autor est Varro, ut diximus. Quædam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora fiunt, ut amygdalæ: ex dulcibus enim transfigurãtur in amaras: Aliqua uero etiam utiliora, ut apud Chios pirus, quam phocida appellant. Nam detrũcatio diximus quibus prodesset. Intereunt pleraque & fissa stirpe, exceptis uite, malo fico, punica. Quædam uel ab ulcere tantum. Ficus hanc iniuriam spernit, & omnia quæ resinam gignunt. Radicibus amputatis mori, minime mirum est. Pleræque tamen non omnibus, sed maximis, aut quæ sunt inter illas uitales abscissis, moriũtur. Necant inuicem inter sese umbra, uel densitate atq; alimenti rapina. Necat & edera uinciens. Nec uiscum prodest & cytisus, nec auro, quod alimon uocant Græci. Quorundam natura non necat quidem, sed lædit odore, aut succi mixtura, ut raphanus & laurus uitẽ. Olfactatrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum. Ideoq; cum iuxta sit, auerti & recedere, saporemq; inimicum fugere. Hinc sumpsit Androcydes medicinam contra ebrietates, raphanum mandi præcipiẽs. Odit & caulem & olus omne, odit & corylum, ni procul absint, tristis atque ægra. Nitrum quidem & alumen, marina aqua calida, & fabæ putamina uel erui, ultima uenena sunt.

De uarijs prodigijs siue ostentis in arbori bus: deq; oliueto publicam uiam olim transgresso. Cap. XXV.

i Nter uitia arborum, est & prodigijs locus. Inuenimus enim sine folijs natas: uitem et malum punicam stirpe fructum tulisse non palmite aut ramis, uitem uuas sine folijs, oleas quoque amisisse folia baccis hærentibus. Sunt et miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambusta reuixit, et in Bœotia derosæ à locustis ficus iterum germinauere. Mutantur arbores & colore, fiuntq; ex nigris candidæ, non semper prodigiosæ, & maxime quæ ex semine nascuntur, ut populus alba in nigram transit. Quidam & sorbum si in calidiora loca uenerit, sterilescere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis, è caprifico fici et contra, graui ostento, cum in deteriora mutantur, ex olea in oleastrum, ex candida uua & fico in nigras: ut Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleã mutata: qualibus ostentis Aristandri apud Græcos uolumen scatet, ne in infinitum abeamus: apud nos uere C. Epidij commentarij, in quibus arbores locutæ quoque reperiuntur. Subsedit in Cumano arbor graui ostento, paulò ante Pompeij Magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris, internitionem hominum fore, tantoq; eam maiorem, quanto propius ab urbe postea facta esset. Sunt prodigia et cum alienis locis nascuntur, ut in capitibus statuarũ uel aris, & cum in arboribus ipsis alienæ. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionem. Simili modo Trallibus palma in basi Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eius.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Necnon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Persei enata palma, uictoriam triumphosq́; portendit: ac tempestatibus prostrata, eodem loco ficus enata est, M. Messalæ C. Caßij censorum lustro. A quo tempore pudicitiã subuersam Piso grauis autor prodidit. Sup omnia quæ unquam audita sunt erit prodigium in nostro æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vectij Marcelli e primis equestris ordinis olitueto uniuerso uiam publicam transgresso, aruisq́; inde e contrario in locum olitueti profectis.

De remedijs morborum arborum. Cap. XXVI.

n Vnc expositis arborum morbis, consentaneũ est dicere & remedia. Ex his quædam sunt communia omnium, quædam propria quarũdam. Communia, ablaqueatio, accumulatio, afflari radices, aut cooperiri, riguis dato potu, uel ablato, fimi succo refectis, putatione leuatis onere. Item succo emisso quibusdam ueluti detractio sanguinis, circumrasi corticis uitium extenuatio, & domitura palmitum. Gemmas si frigus retorridas hirsutasq́; fecerit, repumicatio, & quædã politura. Arborum ijs aliæ magis, aliæ minus gaudent: ueluti cupressus & aquam aspernatur & fimum, & circumfossuram amputationemq́;, & omnia remedia odit: quinetiam necatur. Riguis & uites, & punicæ præcipue aluntur. Ficus arbor ipsa riguis alitur, pomum uero eius marcescit. Amygdalæ si colantur fossione, florem amittunt. Nec insitas circumfodere oportet, priusquam ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæ autem amputari sibi uolunt onerosa ac superuacua, sicut nos ungues & capillum. Reciduntur ueteres totæ, ac

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rursus à stolone aliquo resurgunt, sed non omnes, nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuis uaporibus utilia, hyeme inimica, autumno uaria. Et hoc est ex natura soli, quippe cum uindemiator Hispaniarũ stagnante solo uuas demetat. Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit. Circa canis ortus rigua maxime prosunt, ac ne tunc quidem nimia, quoniã inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum temperat. Nouellæ enim minus sitiunt. Desyderant autem maxime rigari quæ assueuere. Contra siccis locis genita non expetunt humorem, nisi necessarium. Asperiora uina rigari utique cupiunt in Sulmonensi Italiæ agro Fabiano, ubi et arua rigantur. mirumq; quòd herbæ aqua illa necantur, fruges aluntur, et riguus pro sarculo est. In eodem agro bruma, tanto magis si niues iaceant gelet'ue, ne frigus uites adurat, circumfundunt riguis, quod ibi tepidare uocant, memorabili natura in amne solo. Sed idem æstate uix tolerandi rigoris.

De caprificatione, et stercoratione. Cap. XXVII.

c Arbunculi ac rubiginum remedia demonstrabimus uolumine proximo. Interim est & scarificatio quædam in remedijs: cum macie corticis ex ægritudine astringente se, iustoq; plus uitalia arborum comprimente, exactam falcis aciem utraque manu imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, ac ueluti cutem laxant. Salutare id fuisse, argumento sunt dilatatæ cicatrices, et internato corpore expletæ. Magnáq; ex parte similis hominum medicina & arborum est, quando earum quoque terebrantur ossa. Amygdalæ

ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato defluens pituita abstergeatur: & ulmis detrahitur sucus inutilis, supra terram foratis usque ad medullam in senecta, aut cum alimento nimio abundare sentiuntur. Idem & ficorum turgido cortice incisuris in obliquum leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quae germinant, nec ferunt fructum, fissa radice inditur lapis, fertilesq; fiunt. Hoc idē & amygdalis, é robore cuneo adacto. In piris sorbisq; é taeda, ac cinere & terra coperto. Etiam radices circūcidisse prodest uitium luxuriantium ficorumq;, & circuncisis cinerem addidisse. Fici serotinae fiunt, si primae grossi, cum fabae magnitudinem excessere, detrahantur. Subnascuntur enim quae serius maturescunt. Eaedē cum frondere incipiunt, si cacumina ramo cuiusque detrahātur, firmiores fertilioresq; fiūt. Nam caprificatione maturata, in ea culices nasci é grossis manifestum est: quoniam cum euolauere, non inueniūtur intus grana, quae in eos uersa apparet. Exeundi tanta est auiditas, ut plerique aut pede relicto aut penna pariter erumpant. Est & aliud genus culicum, quos uocant centrinas, fucis apum similes ignauia malitiaq; cum pernicie uerorū & utilium. Interimunt enim illos, atque ipsi moriuntur. Vexant & tineae semina ficorum. Contra quas remedium, in eadem scrobe defodere Italicam lentiscum inuersa parte quae fuerit à cacumine. Vberrimas autem ficus rubrica amurca diluta, & cum fimo infusa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorum laudātur maxime nigrae, & in petrosis, quoniam frumenta plurima habeant, caprificatio ipsa post imbrem. In pri

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

mis autem cauendum, ne ex remedijs uitia fiant, quod euenit nimia aut intempestiua medicina. Interlucatio arboribus prodest, sed omnium annorũ trucidatio inutilissima. Vitis tantum tonsuram annuam quærit, alternam myrtus, punicæ, oleæ, quia celeriter fruticascũt. Cæteræ rarius tondentur: Nulla autumno. Ac ne radun tur quidem, nisi uere putatione. Plagæ ad uitalia sunt omnia quæcunque non superuacua. Similis fimi ratio. Gaudent eo, sed cauendum est ne in feruore solis admo ueatur, ne immaturum, ne ualidius quàm opus sit. Vrit uineas suillum, nisi quinquennio interposito, præter q̃ si riguis diluatur. Et è coriariorum sordibus nisi admixta aqua. Item largius. Iustum existimant in denos pedes quadratos tres modios. Id quidem soli natura decernet. Columbino ac suillo plagis quoque arborum medẽtur. Si mala punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus fimum suillum adhibent: eo anno uinolenta, proximo dulcia futura. Alij urina hominis, aqua mixta riganda censent quater anno, singulis amphoris: aut cacumina spargi uino lasere diluto. Si findantur in arbore, pedicu lum intorqueri. Ficis utique amurcam affundi. Cæteris arboribus ægris, fecem uini, ac lupinum circa radices earum seri. Aqua quoque lupini decocti circumfusa, pomis prodest. ficis, cum Vulcanalibus tonuit, cadunt. Remedium est, ut ante stipula hordeacea areæ stringantur. Cerasos præcoces facit, cogitq; maturescere calx admota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli me lius est, ut quæ relicta sunt grandescant.

De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia. Cap. XXVIII.

Quædam pœna emendantur, aut morsu excitantur, ut palmæ et lentisci. Salsis enim aquis aluntur. Salis uim & cinis sed leniorem habet. Ideo ficus asperguntur ruta ne fiant uerminosæ, néue radices putrescant. Quin & uitium radicibus aquam salsam iubent affundi, si sint lachrymosæ. Si uero fructus earũ decidant, cinerem aceto aspergi, ipsasq; illini, aut sandaracha, si putrescat uua. Si uero steriles non sunt, aceto acri subacto cinere rigari atque oblini. Quod si fructum non maturent, prius inarescentem, præcisarum ad radices plagam, fibrasq;, aceto acri & urina uetusta madefacere, atque eo luto obruere, sæpe fodere. Olearũ, si parum promisere fructus, nudatas radices hyberno frigori opponunt, eaq; castigatione proficiunt. Omnia hæc annua cœli ratione constant. Et aliquando serius poscuntur, aliquando celerius. Necnon ignis aliquid prodest, ut harundini. Ambusta nanque densior mitiorq; surgit. Cato & medicamenta quædam componit, mensuræ quoque distinctione, ad maiorem arborum radices amphoram, ad minorum urnam amurcæ, & aquæ portionem æquam, ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius, stramẽtis antea circũpositis: Itẽ fico. Huius præcipue ueterẽ terrã adaggerari radicibus, ita futurũ ut nõ decidãt grossi, maiorq; fœcũditas nec scabra proueniat. Simili modo ne cõuoluolus fiat in uinea, amurcæ congios duos decoctos in crassitudinẽ mellis, rursus cũ bituminis

tertia parte, & sulphuris quarta sub dio coqui, quoniam exardescat sub tecto. Hoc uites circa capita ac sub brachijs ungi: ita non fore conuolutum. Quidam contenti sunt fumo huius mixturæ suffire uineas secundo flatu, continuo triduo. Plerique non minus auxilij & alimẽti arbitrantur in urina, quàm Cato in amurca, addita modo aquæ pari portione, quoniam per se noceat. Alij uoluocẽ appellant animal prærodens pubescentes uuas: quod ne accidat, falces cum sint exacutæ fibrina pelle detergunt, atque ita putant. Aut sanguine ursino liniri uolunt post putationem, easdem. Sunt arborum pestes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnon & pisce suspenso iuxta in unum locum congregant. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & has & talpas amurca necant: contráq; erucas & mala ne putrescant, lacertæ uiridis felle tangi cacumina iubẽt. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores singulas à muliere incitati mensis nudis pedibus recincta. Item ne quod animal pastu maleficio decerpat frondem, fimo boum diluto aspergi folia, quoties imber interueniat, quoniam ita abluatur uirus medicaminis: mira quædam excogitante solertia humana. Quippe cum auerti carmine grandines credant plerique, cuius uerba inserere non equidem serio ausim, quanquam à Catone prodita, contra luxata membra iungenda harundinum fissuræ. Idem arbores religiosas lucósq; succidi permisit sacrificio prius facto: cuius rei rationem notionémq; eodem uolumine tradit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS OCTAVVS.

PROOEMIVM.

Quod antiquis maximum studium agriculturæ fuit, & de hortorum singulari diligentia. Cap. I.

EQVITVR *natura frugum hortorumq́; ac florum, quæq́; alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per se tantum herbarũ immensa contemplatione, si quis æstimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloresq́;, & succos ac uires earum, quas salutis aut uoluptatis hominis gratia gignit. Qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quanquam inter initia operis defensæ. Quoniam tamẽ ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parientis & noxia, nostris eã criminibus urgemus, culpamq́; nostram illi imputamus. Genuit uenena, sed quis inuenit illa præter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq́; satis est. Atque cum in arbores exacuant limẽtq́; cornua elephanti, & saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium sicas sciantq́; ad nocendum se præparare animalia, quod tamen eorum tela sua excepto homine uenenis tingit? Nos & sagittas ungimus, ac ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus &*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rerum naturæ elementa. Ipsum quoque quo uiuitur aërem in perniciem uertimus. Neque est ut putemas ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præpararent contra serpentium dimicationem, quæ post prælium ad medendum excogitarent, indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne iis quidem quæ nascuntur contenti: etenim complura eorum genera humana manu fiunt. Quid? non & hominis quidem ut uenena nascuntur? Atra ceu serpentiū lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoque suis & ipsarum noctium quieti inuidentiū gemitu (quæ sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uicæ obuij quoque uetent agere, aut prodesse uitæ. Nec ullum aliud abominati spiritus præmium nouere, quàm odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maiestas, tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in iis quæ iuuant aluntq;: quorum æstimatione & gaudio nos quoque, relictis æstuationi suæ istis hominum turbis, pergemus excolere uitam: eoq; constantius, quo operæ nobis maior, quàm famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestesq; usus, sed q̃bus uita honosq; apud priscos maximus fuerit.

Quæ corona prima Romæ. Cap. II.

Aruorum sacerdotes Romulus in primis instituit, seq; duodecimum fratrem appellauit inter illos, ab Acca Laurentia nutrice sua, spicea corona, quæ uitta alba colligaretur, in sacerdotio ei pro religiosissimo insigni data, quæ prima apud Romanos fuit corona: honosq; is non nisi uita finitur, et exules ẽt

captosq; comitatur. Bina tunc iugera pop. Ro. satis erãt, nulliq; maiorẽ modum attribuit: quo seruos paulo ante principis Neronis, contemptis huius spatij uiridarijs, piscinas iuuat habere maiores, gratumq; si non aliquẽ & culinas. Numa instituit deos fruge colere, & mola salsa supplicare, atque (ut autor est Hemina) far torrere, quoniam tostum cibo salubrius esset. Id uno modo consecutum, statuendo non esse purum ad rem diuinã nisi tostum. Is & fornacalia instituit farris torrendi ferias, & æque religiosas terminis agrorum. Hos enim deos tunc maxime nouerant. Seiamq; à serendo, Segestam à segetibus appellabant, quarum simulacra in circo uidemus. Tertiam ex ijs nominare sub tecto religio est. Ac ne degustabant quidem nouas fruges aut uina antequã sacerdotes primitias libassent.

De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties & quibus temporibus fuit summa uilitas annonæ, et qui agri cultura illustres. Cap. III.

i Ugerũ uocabatur quod uno iugo boum in die exarari posset. Actus, in quo boues agerẽtur, cum aratur, uno impetu iusto. Hic erat CXX pedum, duplicatusq; in longitudinem iugerum faciebat. Dona amplissima imperatorũ ac fortium ciuium, quãtum quis uno die plurimum circumarauisset. Itẽ quartarij farris aut heminæ conferente populo. Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum pistrinis inuenerat: Pisonis à pisendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optime genus sereret.

Iuniorum familiæ Bubulcum nominauerunt, qui bubus optime utebatur. Quin et in sacris nihil religiosius confarrationis uinculo erat. Nouæq; nuptæ farreũ præferebant. Agrum male colere, censorium probrum iudicabatur. Aeque (ut refert Cato) quem uirum bonũ colonum dixissent, amplissime laudasse existimabant. Hinc & locupletes dicebant, loci, hoc est agri plenos. Pecunia ipsa à pecore appellabatur. Etiam nũc in tabulis censorijs pascua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc solum uectigal fuerat. Multatio quoque non nisi ouium boumq; impendio dicebatur: non omittenda priscorum legum beneuolentia. Cautum quippe est, ne bouem priusquam ouem nominaret qui indiceret multam. Ludos boum causa celebrantes, bubetios uocabant. Seruius rex, ouium boumq; effigie primus æs signauit. Frugem quidem aratro quæsitam furtim nocte pauisse, ac secuisse, puberi XII tabulis capitale erat, suspensumq; Cereri necari iubebant grauius, quàm in homicidio conuictum: Impubem prætoris arbitratu uerberari, noxiamue duplionemue decerni. Iã distinctio honosq; ciuitatis ipsius non aliunde erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum qui iura haberent. Vrbanæ uero, in quas transferri ignominiæ esset, desidiæ probro. Itaque quatuor solæ erant à partibus urbis, in queis habitabant, suburrana, palatina, collina, exquilina. Nundinis urbem reuisitabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur. Quies somnusq; in stramentis erat. Gloriam denique ipsam à farris honore adoream appellabant. Equidem etiã uerba priscæ significationis admiror. Ita enim est

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

in commentarijs Pontificum: Augurio canario agendo dies constituantur, priusquam frumenta uaginas exeāt, & antequam in uaginas perueniant. Ergo ijs moribus non modo sufficiebant fruges, nulla prouinciarum pascente Italiam, uerumetiam annonæ uilitas incredibilis erat. Manius Martius ædilis plebis primum frumentum populo in modios assibus donauit. Minutius Augurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris pretium in trinis nundinis ad assem redegit undecimus plebei tribunus: qua de causa statua ei extra portam trigeminam, à populo stipe collata statuta est. Trebius in ædilitate assibus populo frumentum præstitit. Quam ob causam & ei statuæ in Capitolio & palatio dicatæ sunt. Ipse supremo die populi humeris portatus in rogum est. Verum quo anno mater deûm aduecta Romam est, maiorem ea æstate, quàm antecedētibus annis X factam esse tradunt. M. Varro autor est, cum L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos, assibus singulis farris modios fuisse, itē uini congios, ficiq; siccæ pondo XXX, olei pondo X, carnis pondo XII. Nec ē latifundijs singulorum contingebat arcētium uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licinij incluso modo D iugerum, & ipso sua lege damnato, cum substituta filij persona amplius possideret. Luxuriantis iā reip. fuit ista mensura. Marci quidem Curij post triumphos immensumq; terrarū adiectum imperio nota concio est, perniciosum intelligi ciuem, cui septem iugera non essent satis. Hæc autem mensura plebi post exactos reges assignata est. Quænam ergo tantæ ubertatis causa erat? Ipsorum tūc manibus imperatorum colebantur agri (ut fas est credere)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

gaudente terra uomere laurato, & triumphali aratore: siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua disponebant, qua castra: siue honestis manibus omnia lætius proueniunt, quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem ut traditur nudo, plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator, uela corpus inquit, ut proferam Senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quod ipsum nomen inditum est subinde & ex agris senatum ducesq; accersentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent: non tamen surda tellure, quæ parens appellatur, coliq; dicitur & ipsa: honore his absumpto, ut non inuita ea, & indigne ferente, credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse quæ fuerunt imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit et apud exteros. Siquidem & reges fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem senatus noster habuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina censeret in Latinam linguam transferenda, cum iam M. Cato præcepta condidisset, peritisq; linguæ Punicæ dandum negocium, in quo præcessit omnis uir clarissimæ familiæ D. Syllanus. Sapientes uero complures, quos sequentes prætexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varrone, qui octogesimumprimum uitæ annum

agens de ea re prodendum putauit.

Ratio de agricultura. Cap. IIII.

a Pud Romanos multo serior uitium cultura eẽ cœpit. Primóq; ut necesse erat arua tantum coluere. Quorum nobis ratio nunc tractabitur non uulgari modo, uerum ut adhuc fecimus, & uetustis et postea inuentis omni cura perquisitis, causáq; rerum & ratione simul eruta. Dicemus & sydera, syderúmq; ipsorum terrestria signa dabimus indubitata. Quando quidem qui adhuc ea diligentius tractauere, quibusuis oratoribus potiusquam agricolis scripsisse possunt uideri. Ac primum omnium oraculis maiore ex parte agemus, quæ non in alio uitæ genere plura certioráue sunt. Cur enim non uideantur oracula, à certissimo die, maximéq; ueridico usu profecta? Principium autem à Catone sumemus.

Laus agricolarum, et quæ obseruanda in agro parando. Cap. V.

f Ortissimi uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignũtur, miniméq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operæ ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum est, semper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singulas magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis consul aiebat, neq; fœcundissimis locis insalubrem agrum parandum, neq; effœtis saluberrimũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti etiam in pestilẽtibus durant. Praeterea sunt quaedam partibus anni salubria: Nihil au m salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, ut solum sua uirtute ualeat qua dictum est positione. Vt operariorum copia propè sit oppidumq; ualidũ: Vt nauigiorum euectus uel itinerum: Vt bene aedificatus & cultus: in quo falli plerosque uideo. segnitiem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaque Cato, De bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam disciplinam: agroq́; ut homini, quamuis quaestuosus sit, si tamen & sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro quaestuosissimam indicat uitem, non frustra, quoniam ante omnia de impensae ratione cauit. Proxime hortos riguos, nec id falsò, si & sub oppido sint. Et prata, quae antiqui parata dixere. Idemq́; Cato iterrogatus, quis esset certissimus quaestus, respondit, Si bene pascat. Quis proximus? si mediocriter pascat. Summa omniũ in hoc spectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui quamminimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemq́; pertinet, quòd agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conserendũ sine cunctatione, aedificandum non nisi consito agro. Tunc quoque cunctanter, optimumq́; est (ut uulgo dixere) aliena insania frui, sed ita, ut uillarum tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, saepius uentitare in agrum, frontemq́; domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur.

De

De uillarum positione, & praecepta antiquorum de agro colendo. Cap. VI.

m Odus hic probatur, ut neque fundus uillam quaerat, neque uilla fundum. Non ut fecerunt iuxta diuersis eadem aetate exemplis L. Lucullus & Q. Scaeuola, cum uilla Scaeuolae fundus careret, uilla Luculli agro. Quo in genere censoria castigatio erat, minus arare quàm uerrere. Nec hoc sine arte quadam est. Nouissimus uillam in Misenensi posuit C. Marius septies consul, sed peritia castrametandi, sic ut comparatos ei caeteros etiam Sylla Felix caecos fuisse diceret. Conuenit nec iuxta paludes ponendam esse, neq; aduerso amne. Quanquam Homerus omnino é flumine semper antelucanas auras insalubres uerissime tradit. Spectare in aestuosis locis septentrionem debet, meridiem in frigidis. In temperatis exortum aequinoctialẽ. Agri ipsius bonitas quibus argumentis iudicanda sit, quanquam de terrae optimo genere differentes abunde dixisse possumus uideri, etiamnum tamen traditas notas subsignabimus, Catonis maxime uerbis, Ebulũ, uel prunus syluestris, uel rubus, bulbus minutus, trifolium, herba pratensis, quercus, syluestris pirus malusq;, frumentarij soli notae. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, nisi permacra. Sabulum etiam, nisi id pertenue est: & multo campestribus magis, quàm cliuosis respondent eadem. Modum agri in primis seruandum antiqui putauere. Quippe ita censebant, satius esse minus serere, & melius arare. Qua in sententia & Vergilium fuisse uideo. Verumq; confitentibus latifundia perdidere Italiam. Iam uero & prouincias: sex do

mini semissem Africæ possidebant, cum interfecit eos Nero princeps: non fraudando magnitudine hac quoq; sua Cn. Pompeio, qui nunquam agrum mercatus est cõterminum. Agro empto domum uendendam inclementer, atque non ex utilitate publici status Mago censuit, hoc exordio præcepta pandere ingressus, ut tamen appareat assiduitatem desyderatam ab eo. Dehinc peritia uillicorum in cura habenda est, multaq; de ijs Cato præcepit. Nobis satis sit dixisse, quamproximum domino cordi esse debere, & tamen sibimetipsi non uideri. Coli rura ergastulis pessimum est, & quicquid agitur à desperantibus. Temerarium uideatur unam uocem antiquorum posuisse, & fortassis incredibile penitus existimetur, Nihil minus expedire, quàm agrum optime colere. L. Tarius Ruffus infima natalium humilitate, consulatum militari industria meritus, antiquæ aliâs parsimoniæ, circiter H-S liberalitate diui Augusti congestũ usque ad detractionem hæredis exhausit, agros in Piceno coëmendo, colendoq; in gloriam. Internicionem ergo famemq; censemus? Imo hercule iudico modum rerum omnium utilissimum. Bene colere necessarium est, optime damnosum, præterquam sobole sua, colonóue pascendis. Alioqui domino aliquas messes colligere nõ expedit, si computetur impendium operæ. Nec temere oliuam. Nec quasdam terras diligenter colere, sicuti in Sicilia tradunt. Itaque decipi aduenas. Quonam igitur modo utilissime colentur agri? ex oraculo scilicet, malis bonis. Sed defendi æquum est abauos, qui præceptis suis prospexere uitæ. Nam cum dicerent malis, intelligere uoluere uilissimos. Summum prouidentiæ illorum fuit, ut

quamminimum esset impendij. Praecipiebant enim ista, qui triumphali denas argenti libras in suppellectile crimini dabant, qui mortuo uillico relinquere uictorias, & reuerti in sua rura postulabant, quorum praedia colenda suscipiebat resp. exercitusq; ducebant senatu illis uillicante. Inde illa reliqua oracula, Nequam agricolam esse quisquis emeret quod praestare ei fundus posset. Malum patremfamiliâs quisquis interdiu faceret quod noctu posset, nisi intempestate coeli. Peiorem qui profestis diebus ageret quod feriatis deberet. Pessimum qui sereno die sub tecto potius operaretur, quàm i agro. Nequeo mihi temperare, quominus unum exemplum antiquitatis afferam, ex quo intelligi possit, apud populum etiam de culturis agendi morem fuisse, qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus è seruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplissimis uicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret ueneficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac uestitam, ferramenta egregie facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos. Postea dixit, Veneficia mea Quirites haec sunt, nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes uigiliasque & sudores. Omnium sententijs absolutus. Itáque est profecto, opera non impensa cultura constat. Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Reliqua

præcepta reddentur suis locis, quæ propria singulorum generum erunt. Interim communia quæ succurrunt, nõ omittemus. Et in primis Catonis humanissimum & utilissimum, Id agendum, ut diligant uicini. Causas reddit ille, quas existimamus nulli esse dubias. Inter prima idẽ cauet, ne familiæ malæ sint. Nihil sero faciẽdum in agricultura omnes censent: iterumq́; suo quæque tempore faciẽda. Et tertio præcepto, prætermissa frustra reuocari. De terra cariosa execratio Catonis abunde indicata est. Quãquam prædicere non cessat is. Quicquid per asellum fieri potest, uilissime constat. Filix biẽnio moritur, si frondem agere non patiaris. Id efficacissime contingit, germinantis ramis baculo decussis. Succus enim ex ipsa defluens, necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci, nec harundine sectas, aut exaratas uomeri harundine imposita. Similiter & harundinem exarari filice uomeri imposita præcipiunt. Iuncosus ager uertipala debet, at in saxoso bidentibus. Fruteta igni optime tolluntur. Humidiorem agrum fossione concidi atque siccari, utilissimum est, Fossas autem retusis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, Imbricibus ac supinis lateribus procũbere, quasdam occæcari, & in alias dirigi maiores patentioresq́;, si sit occasio, silice uel glarea sterni. Ora utrinque lapidibus statuminari, & alio superintegi. Syluæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in succo cicutæ uno die macerato, sparsisq́; radicibus.

De frugum generibus & natura. Cap. VII.

ET quoniam præparatus est ager, natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum

genera, Frumenta, ut triticum, hordeum: & legumina, ut faba & cicer. Differentia uero notior, quàm ut indicari deceat. Frumenti ipsius totidem genera per tempora satu diuisa. Hyberna quæ circa uergiliarum occasum sata terra per hyemem nutriuntur, ut triticum, far, hordeum. Aestiua quæ æstate ante uergiliarum exortum seruntur, ut miliũ, panicum, sesama, horminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & Asia omnia uergiliarum occasu seruntur. Quædam autem utroque tempore in Italiæ. Ex his quædam & tertio, ueris scilicet. Aliqui uerna, milium, panicum, lentem, cicer, alicã appellant, Sementica autem triticum, hordeum, fabam, napum, rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli est, quadrupedum causa sati, ut farrago: & in leguminibus, ut uitia. At commune quadrupedum hominumq; usui, lupinum. Legumina omnia singulas habent radices, præter fabam, easq; surculosas, quia non in multa diuiduntur: altissimas autem cicer. Frumenta multis radicantur fibris sine ramis. Erumpit à primo satu hordeum die septimo: legumina quarto, uel cum tardissime septimo: faba à XV die ad XX: legumina in Aegypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ et prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, tenuior florem. Cæteris seminibus eadem pars, & radicem & florem. Frumenta hyeme in herba sunt, uerno tempore fastigantur in stipulam, quæ sunt hyberni generis: at milium & paniculum in culmum geniculatum et concauum, sesama uero in ferulaceum. Omnium satorum fructus, aut spicis continetur, ut tritici, hordei, muniturq; uallo aristarũ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

quadruplici: aut includitur siliquis, ut leguminum: aut uasculis, ut sesamæ, ac papaueris. Milium, ac panicum tantum pro indiuiso, & paruis auibus exposita sunt. Indefensa quippe membranis continentur. Panicum à paniculis dictum, cacumine languido nutante, paulatim extenuato culmo penè in surculum prædensis aceruatur granis, cum longissimo pedali: milij comæ granum complexæ fimbriato capillo curuantur. Sunt & panico genera, Mammoso, è pano paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore distinguũtur, candido, nigro, ruffo, etiam purpureo. Panis multifarie & è milio fit, è panico rarius. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. LX enim pondo panis è modio reducunt, modiumq; pultis ex tribus sextarijs madidis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo. Adolescit ad pedes altitudine septem prægrandibus culmis, Lobas uocant, omnium frugum fertilissimum. Ex uno grano terni sextarij gignuntur. Seri debet in humidis. Frumenta quædam in tertio geniculo spicam incipiunt concipere, quædam in quarto, sed etiamnum occultam. Genicula autem sunt tritico quaterna, farri sena, hordeo octona. Sed non ante supradictum geniculorum numerum conceptus est spicæ: qui ut spem sui fecit, quatuor aut quinque tardissime diebus florere incipiunt: totidemq; aut paulo pluribus deflorescunt, hordea uero cũ tardissime septem. Varro quater nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulem emittunt, nullis distinctum inter

nodijs. Reliqua legumina surculosa sunt. Ex his ramosa, cicer, eruum, lens. Quorundam caules sparguntur in terram, si non habeant adminiculum, ut pisorum. Quod si non habuere, deteriora fiunt. Leguminum uni caulis faba sola, unus & lupinis. Cæteris ramosus præ tenui surculo. Omnibus uero fistulosus. Folium quædã à radice mittunt, quædam à cacumine. Frumentum & hordeum utrunque, & quicquid in stipula est, in cacumine unum folium habet. Sed hordeo scabra sunt, cæteris leuia. Multiplicia contra fabæ, ciceri, pisõ. Frumentis folium harundinaceum, fabæ rotundum, et magnæ leguminum parti. Longiora eruiliæ & piso. Faseolis uenosa, sesamæ & irioni sanguinea. Cadunt folia lupino tm̃, & papaueri. Legumina diutius florẽt, et ex his eruum ac cicer, sed diutissima faba XL dieb. Non autẽ singuli scapi tandiu, qm̃ alio desinente alius incipit: nec tota seges, sicut frumenti, pariter. Siliquãtur uero omnia diuersis diebus, et ab ima primum parte, paulatim flore subeunte. Frumenta cum defloruere crassescunt, maturanturq́;, cum plurimum diebus XL perficiuntur: itẽ faba, Paucissimis cicer. Id enim à semente diebus XL perficitur. Miliũ, & panicum, et sesama, & oĩa æstiua, XL diebus maturantur à flore, magna terræ cœliq́; differentia. In Aegypto.n. hordeum sexto à satu mense, frumenta septimo metuntur. In Hellade hordeũ. In Peloponneso octauo, et frumenta etiamnum tardius. Grana in stipula crinito textu spicantur. In faba leguminibusq́;, alternis lateribus siliquantur. Fortiora ad hyemes frumenta, legumina in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeum maxime nudum, & alica, sed præcipue

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

auena. Calamus altior frumento, quàm hordeo. Aristæ mordacior hordeo. In area exteruntur triticum & siligo, & hordeum. Sic & seruntur pura, qualiter moliũtur, quia tosta nõ sunt. E' diuerso far, milium, panicum purgari nisi tosta non possunt. Itaque hæc cum suis folliculis seruntur cruda. Et far in uaginulis suis seruant ad satus, atque non torrent. Leuissimum ex his hordeũ, raro excedit XV libras, et faba XXII. Ponderosius far, magis'q; etiamnum triticum. Far in Aegypto ex olyra conficitur. Tertium genus spicæ hoc ibi est. Galliæ quoque suum genus farris dedere: quod illic brancæ uocãt, apud nos sandalum, nitidissimi grani. Et alia differentia est, quòd feré quaternis libris plus reddit panis, q̃ far aliud. Populum Rom. farre tantum é frumento CCC annis usum, Verrius tradidit. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore ac pondere, quo maxime decernitur, Montanis modo comparetur Italiæ agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium põdus erat Thracio Syrioq;, deinde Aegyptio, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis, quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam nõ peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit dracontiam, strangiam et selenusium, argumento crassissimi calami: itaque pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maxime inane, seu tenuissimi calami, in humidis seri iubebat, quoniam molto egeret alimento. Hæ fuere sententiæ Alexandro Magno regnante, cum clarissima fuit Græcia, atque in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen ut

ante mortem eius annis ferè CXLV, Sophocles poë ta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad uerbum translata sententia,

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodieq; Italico est. Quo magis admiror posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex his generibus quæ Romam inuehuntur, leuissimum est Gallicum, atque è Cherroneso aduectum, quippe non excedunt in modium uicenas libras, si quis granum ipsum põderet. Adijcit Sardum selibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam libram addit, Africum & dodrãtes. In trãspadana Italia scio uicenas quinas libras farris modios pendere, circa Clusium & Senas. Lex certa naturæ, ut in quocunque genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congium aquæ capiat. Quibusdam generibus per se pondus, sicut Balearico: modico tritici panis pondo XXX reddit. Quibusdam in binis mixtis, ut Cyprio & Alexandrino, XX propè libras non excedentibus. Cyprium fuscum est, panemq; nigrũ facit: itaque miscetur Alexandrinum candidum, redduntq; XXV pondo. Thebaicum libras adijcit. Marina aqua subigi, quod plerique maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis, uilissimum. Non alia de causa opportuniora morbis corpora existunt. Galliæ & Hispaniæ frumento in potum resoluto, quibus diximus generibus, spuma ita concreta pro fermento utuntur, Qua de causa leuior illis, quàm cæteris panis est. Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rimis tunicis Thracium triticum uestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa et trimestria inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à satu mense & in reliquo orbe metitur. Totis hoc alpibus notum, & hyemalibus prouincijs nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea, nec usquam capax, seriturq; non nisi tenui terra. Est et bimestre circa Thraciũ sinum, quod quadragesimo die, quàm satum est, maturescit: mirumq;, nulli frumento plus esse ponderis, et furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montosis utraque partibus. Euboea quoque circa Carystum. In tantum fallitur Columella, qui ne trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum. Græci trimenon uocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, ut singula spicas nostras æquent. Primum ex omnibus frumentis seritur hordeũ. Dabimus & dies serendi cuique generi, natura singulorum exposita. Hordeum Indis satiuum & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italici quidem maxime oryza gaudent, ex qua ptisanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Oryzæ quidem folia carnosa, porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu Menandro autore apparet, & gladiatorũ cognomine, qui hordearij uocabantur. Polentam quoque Græci non aliunde præferunt. Pluribus fit hæc modis: Græci pfusum aqua hordeum siccant nocte una, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui uehementius tostum rursus exigua aqua aspergunt, siccantq; prius, quàm molant,

Alij uero uiretibus spicis decussum hordeum recens pur gant, madidum'q; in pila tundũt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, uicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salis'q; acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutius nolunt seruare, cum polline ac furfuribus suis condunt nouis fictilibus. Italia sine perfusione tostum in subtilem formam molit, ijsdem additis, atque etiam milio. Panem ex hordeo antiquis usitatum uita dãnauit, quadrupedum'q; tradidit refectibus. Ptisanæ inde usus ualidissimus saluberrimus'q;, tantopere probatur. Vnum laudibus eius uolumen dicauit Hippocrates, clarissimus medicinæ scientia. Ptisanæ bonitas præcipua Vticensi. In Aegypto uero ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli. In Bœotia & Africa genus, ex quo fiat, hordei glabrum appellat Turannius. Idem olyrã & oryzam eandem esse existimat. Ptisanæ conficiendæ uulgata ratio est. Simili modo ex tritici semine tragũ fit in Campania duntaxat & Aegypto. Amylũ uero ex omni tritico ac siligine, sed optimum ex trimestri. Inuẽtio eius Chio insulæ debetur, & hodie laudatissimum inde est, appellatum ab eo quòd sine mola fiat. Proximũ ẽ trimestri quodam minime ponderoso tritico. Madescit dulci aqua ligneis uasis, ita ut integatur, quinquies in die mutata. Melius si & nocte, ita ut misceatur pariter emollitum, prius quàm acescat. Linteo aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermento, atque ita in sole densatur. Post Chium maxime laudatur Creticum, mox Aegyptium. Probatur autem leuitate &

leuore, atque ut recens sit, iam et Catoni dictum. Apud nos hordei farina et ad medendum utuntur. Mirumq́;, in usu iumentorum ignibus durato, ac postea molito, offisq́; humana manu demissis in aluum, maiores uires, torosq́; corporis fieri. Spicæ quædam binos ordines habent, quædam plures usque ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiusq́;, aut breuius, aut rotũdius, candidius, nigrius, uel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum frugum omnium mollissimum est, seri nõ ualet, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta: palea ex optimis. Stramento uero nullum comparatur. Hordeum ex omni frumento minime calamitosum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaq; sapientes agricolæ triticum cibarijs tantum serunt. Hordeum sarculo seri dicunt, propterea celerrime redit, fertilissimumq́;: quod in Hispaniæ Carthagine aprili mense collectum est, hoc seritur eodem mense in Celtiberia, eodemq́; anno bis nascitur. Rapitur omne à prima statim maturitate festinantius, quàm cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt, si non exacta maturitate tollatur.

Non omnia frumenti genera ubique nasci, & de reliquis in oriente generibus. Cap. VIII.

Frumenti genera non eadem ubique: neque ubi eadem sunt, ijsdem nominibus. Vulgatissima far, quod adoreum ueteres appellauere, siligo, triticum. Hæc plurimis terris communia. Arinca Galliarum propria, copiosa & Italiæ est. In Aegypto autem ac Syria, Ciliciaq; & Asia, ac Græciæ parte pecu-

liares zea, olyra, tiphe. Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italicæ parem. Qui zea utũtur, non habent far. Est et hæc Italiæ in Campania maxime, semen'q; appellatur. Hoc habet nomen res præclara, ut mox docebimus: propter quã Homerus ζείδωρος ἄρουρα dixit: non ut aliqui arbitrantur, quoniam uitam donaret. Amylum quoq; ex ea fit, priore crassius. Hæc sola differentia est. Ex omni genere durissimum far, & contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos, & minus subactos, uel æstuosos, sitientes'q;. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Pulte autem non pane uixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodie'q; dicuntur. Et Ennius antiquissimus uates obsidionis famem exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres commemerat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulte fritilla conficiuntur: uidetur'q; tam puls ignota Græciæ fuisse, quàm Italiæ polenta. Tritici semine auidius nullum est, nec quod plus alimenti trahat. Siliginem proprie dixerim tritici delicias: candor est, & sine uirtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ comatæ. Sed et trans alpes in Allobrogum tantum Aruernorũ'q; agro pertinax, in cæteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium, ut grauissima quæque grana eius serantur.

De pistorijs, & molitura, & farina. Cap. IX.

è Siligne lautissimus panis, pistrinarum'q; opera laudatissima. Præcellit in Italia, si Campana Pisis natæ misceatur. Ruffior illa, at Pisa-

sana candidior, ponderosior uero cretacea. Iustum est é grano Campanæ quam uocant castratam, é modio redire sextarios quatuor siliginis, uel é gregali sine castratura sextarios quinque, Præterea floris semodium. Et cibarij, quod secundarium uocant, sextarios quatuor. furfuris sextarios totidem. é Pisana autem siliginis sextarios V. cætera paria sunt. Clusina Aretinaq; etiamnum sextarios siliginis assumunt: in reliquis pares. Si uero pollinem facere libeat XVI pondo panis redeunt, & cibarij tria, furfurum semodium. Molæ discrimine hoc constat. Nam quæ sicca moluntur, plus farinæ reddunt: quæ salsa aqua sparsa, candidiorem medullam, uerum plus retinent in furfure. Farinam à farre dictã nomine ipso apparet. Siligneæ farinæ modius Gallicæ XXII libras panis reddit, Italicæ duabus tribus'ue amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adijciunt libras in quocunque genere.

De similagine, & siligine, & de alijs generibus, & de pistura. Cap. X.

S Imilago ex tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est é modijs redire semodios, et pollinis sextarios quinque. Ita enim appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq; utuntur. Præterea secundarij sextarios quatuor, furfurumq; tantundem. Panes uero é modio similaginis CXXII, é floris modio CXVII. Pretiũ huic annona media in modios farinæ XL asses, similagini castratæ octonis assibus amplius, siligini castratæ duplũ. Est & alia distinctio. Similago L pollin autem XVII pondo panis reddere usa, tritici XXX cum triente, &

secundarij panis quinas selibras, totidem cibarij, & furfurum sextarios sex. Siligo nunquam maturescit pariter, nec ulla segetum minus dilationem patitur propter teneritatem, ijs quae maturuere protinus granum dimittentibus. Sed minus, quàm caetera frumenta, in stipula periclitatur, quoniam semper rectam habet spicam: nec rorem continet, qui rubiginem faciat. Ex arinca dulcissimus panis, ipsa spissior quàm far, et maior spica, eadem & ponderosior. Raro modius grani non XVI libras implet. Exteritur in Graecia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Haec enim est quam olyram uocat. Eadem in Aegypto facilis fertilisq;. Far sine arista est. Item siligo, excepta ea quae Laconica appellatur. Adijciuntur his genera, bromos, siligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab oriente inuecta, oryzae similia. Tiphe & ipsa eiusdem generis, ex qua fit in nostro orbe oryza. Apud Graecos est zea. Traduntq; eam ac tiphē cum sint degeneres, redire ad frumentum, si pistae serantur, nec protinus, sed tertio anno. Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alat hominem: utpote cum è modio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africae campo, centeni quinquageni modij reddantur. Misit ex eo loco diuo Augusto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extantq; de ea re epistolae. Misit & Neroni similiter CCCXL stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliae campi fundunt, alijq;, et tota Baetica, & in primis Aegyptus. Fertilissima tritici genera, ramosum, aut quod centigranū uocant. Inuentus est iā & scapus

unus centum fabis onustus. Aestiua frumenta diximus, sesamam, milium, panicum. Sesama ab Indis uenit: ex ea & oleum conficiunt. Color eius candidus. Huic simile est in Asia Græciáq; erysimum: idemq; erat nisi pinguius esset, quod apud nos uocant irionem, medicaminibus annumerandum potius, quàm frugibus. Eiusdem naturæ & horminum à Græcis dictum, sed cymino simile, seriturq; cum sesama: hoc & irione nullum animal uescitur uirentibus. Pistura non omnium facilis. Quippe & Hetruria spicam farris tosti pinsente pilo præferrato, fistula serrata, & stella intus denticulata, ut nisi intenti pinsant, concidantur grana, ferróq; frangantur. Maior pars Italiæ ruido utitur pilo, rotis etiam quas aqua uerset obiter, & molat. De ipsa ratione pinsendi Magonis proponetur sententia. Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea eualli, deinde sole siccatum pilo repeti. Simili modo hordeum. Huius sextarios XX spargi duobus sextarijs aquæ. Lentem torrere prius, deinde cum furfuribus leuiter pinsi. Aut addito in sextarios XX lateris crudi frusto, & harenæ semodio. Eruiliam ijsdem modis quibus lentem. Sesamam in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari, frigidæ immergi, ut paleæ fluctuent, iterumq; exporrigi in sole super lintea. Quod nisi festinato peragatur, lurido colore mucescere. Et ipsa autem quæ eualluntur, uariam pisturarum rationem habent. Acus uocatur cum per se pinsitur spica tantum aurificum ad usus. Si uero in area teritur cum stipula, palea, ut maiore in terrarum parte ad pabula iumentorum. Milij, & panici, & sesamæ purgamenta, appludam uocant, alibi alijs nominibus. Milio

Campania

Campania præcipue gaudet, pultemq; candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maxime pulte aluntur, & cruda etiam farina equino lacte uel sanguine è cruris uenis admixto. Aethiopes nõ aliam frugem, quàm milij hordeiq; nouere. Panico Galliæ quædam, præcipue Aquitania utitur. Sed & circumpadana Italia addita faba, sine qua nihil cõficiunt. Põticæ gentes nullum panico præferunt cibum. Cætero æstiua frumenta riguis magis, etiam quàm imbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime, cũ in folia exeunt. Vetant ea inter uites arboresq; frugiferas seri, terram emacrari hoc satu existimantes.

De fermentis: & panis faciendi ratio, & genera, et quando primum pistores Romæ, & de cribris, & alica. Cap. XI.

m Ilij præcipuus ad fermenta usus, è musto subacti in annuum tempus. Simile fit ex tritici ipsius furfuribus minutis & optimis, è musto albo triduo maturato subactis, ac sole siccatis. Inde pastillos in pane faciendo dilutos, cum similagine seminis feruefaciunt, atque ita farinæ miscent, sic optimum panem fieri arbitrantes. Græci in binos semodios farinæ satis esse besses fermenti constituere. Et hæc quidem genera uindemijs tantum fiunt. Quo libeat uero tempore, ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco, uel fictili patina torrentur cinere & carbone, usque dum rubeăt. Postea operiuntur in uasis donec acescant, hinc fermentum diluitur. Cum fieret autem panis hordeaceus, erui liæ, aut cicerculæ admixtione fermentabatur: iustumq; erat, duæ libræ in V semodios. Nunc fermentum fit ex

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ipsa farina quae subigitur prius quàm addatur sal ad pultis modum decocta, & relicta donec acescat. Vulgo uero nec suffervefaciunt, sed tantũ pridie asseruata materia utuntur. Palamq; natura est acore fermentari sicut & ualidiora esse corpora, quae fermentato pane alantur: quippe cum apud ueteres ponderosissimo cuique tritico, praecipua salubritas perhibita sit. Panis ipsius uaria genera persequi superuacuum uidetur: aliâs ab obsonijs appellati, ut ostrearij: aliâs à delicijs, ut artolagani, aliâs à festinatione, ut speustici: necnon à coquẽdi ratione, ut furnacei, uel artopticij, aut in clibanis cocti: nõ pridem etiam è Parthis inuecto, quem aquaticum uocant, quoniam aqua trahitur, tenuem & spongiosa inanitate, alij Parthicum. Summa laus, siliginis bonitate et cribri tenuitate constat. Quidam ex ouis aut lacte subigunt. Butyro uero gentes etiam pacatae, ad operis pistorij genera transeunte cura. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicae materia: eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tractae subigunt uuae passae succo: postea in furnis, ollis inditum quae rumpantur ibi, torrent. Neq; est ex eo cibus nisi madefacto, quod fit lacte maxime mulso. Pistores Romae non fuerunt ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita super DLXXX. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumq; id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium.
Artoptam Plautus appellat in fabula quam Aululariã scripsit: magna ob id concertatione eruditorum, an is uersus poëtae sit illius: certumq; fit, Attei Capitonis sententia, tostum panẽ lautioribus coquere solitos, pistoresq; tantum eos qui far pinsebant, nominatos. Nec cocos uero

habebant in seruitijs, eosq́; ex macello conducebāt. Cribrorum genera Galli è setis equorum inuenere, Hispani è lino excussoria & pollinaria, Aegyptus è papyro atque iunco. Sed inter prima dicatur et alicæ ratio, præstantissimæ saluberrimæq́;: quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit. Fit sine dubio & in Aegypto, sed admodum spernēda. In Italia uero pluribus locis, sicut Veronēsi Pisanoq́; agro, in Campania tamen laudatissima. Campus est subiacens montibus nimbosis totis quidem XL M pass. planiciae. Gratia terræ eius (ut protinus soli natura dicatur) puluerea summa, inferior bibula, & pumicis uice fistulans: montium quoque culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque transmittit, nec dilui aut madere uoluit propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens intra se uice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen uere segetes quæ interquieuere fundunt rosam odoratiorem satiua. adeo terra non cessat parere. Vnde uulgo dictum, Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cæteros olei fieri.

Quantum autem uniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars eius, quæ Laboriæ uocantur, quem Phlegræum Græci appellant. Finiuntur Laboriæ uia ab utroque latere consulari, quæ à puteolis, & quæ à Cumis Capuam ducit. Alica fit è Zea quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum est, pilo uinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea: excussis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata concidi tur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac se cundarium: grandissimum uero aphærema appellant. Nondum habent candorem suum quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur, Postea (mirum dictu) admiscætur creta, quæ transit in corpus, coloremq; & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Extatq; diui Augusti decretum, quo anno ad uicena milia Neapolitanis pro eo numerari iussit é fisco suo, coloniam deducẽs Capuam. Adiecitq; causam afferendi, quoniam negassent Campani alicam confici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur. Emicantq; fontes Oraxi oculorum claritati, & uulnerum medicinæ, dentiumq; firmitati. Alica adulterina fit maxime quidem é Zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresq;, et breui stipula. Pinsunt cum harena, & sic quoque difficulter conterũt utriculos, fitq; dimidia modij mensura. Posteaq; gypsi pars quarta inspargitur, atque ut cohæserit, farinario cribro subcernũt. Quæ in eo remãsit, exceptitia appellatur, & grandissima est. Rursus quæ trã sit, arctiore cernitur, et secundaria uocatur. Item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit cribro angustissimo, & tantum harenas transmittente. Alia ratio ubique adulterandi. Ex tritico candidissima atque grandissima eligunt grana, & semicocta in ollis, postea arefaciunt sole ad initium, rursusq; leuiter aspersa molis frangunt. Ex Zea pulchrius, quàm ex tritico fit granũ, quamuis id alicæ uitium sit. Candorẽ autem ei pro creta lactis incocti mixtura confert.

De leguminibus. Cap. XII.

Equitur natura leguminum, inter quæ maxi-
5 mus honos fabæ: quippe ex qua tentatus sit ẽt panis. Lomẽtum appellatur farina ea, aggrauaturq́; pondus illa ex omni legumine. Iam uero et pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus omnium quadrupedum generi, præcipue homini. Frumento etiam miscetur apud plerasque gentes, & maxime panico solida, ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabacia suæ religionis dijs in sacro est, præualẽs pulmentari cibo, et hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Ob hæc Pythagorica sententia dãnata: ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sint in ea. Qua de causa parentando utique assumitur. Varro & ob hæc flaminem ea non uesci tradit, quoniam & in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Nanque fabã utiq; é frugibus referre mos est auspicij causa, quæ ideo refrina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucrosum putant. Sola certe frugum etiam exesa repletur crescente luna. Aqua marina, aliáue salsa nõ percoquitur. Seritur ante Vergiliarum occasum leguminum prima ut antecedat hyemem. Vergilius per uer eam seri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius. Nam siliquæ caulesq́; gratissimi sunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime concupiscit, cum uero defloruit, exiguas desyderat. Solum in quo sata est lætificat stercoris uice. Ideo circa Macedoniam Thessaliamq́; cum florere incepit, uertunt arua. Nascitur et sua sponte plerisque in locis, sicut septentrionalis Oceani insulis, quas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ob id nostri fabarias appellant. Item in Mauritania syl uestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit. Nascitur & in Aegypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorum est, amplissima crassitudo. Nec genicula habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roseo. In eo fabæ non supra tricenas. Folia ampla. Fructus ipse amarus & odore, sed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinũ radicibus similis. Nascitur et in Syria, Ciliciaq; , et in Torone Chalcidis lacu. Ex leguminibus autem nouembri seruntur lens, & in Græcia pisum. Lens amat solum tenue magis, quàm pingue, cœlum utique siccum. Duo genera eius in Aegypto, alterum rotundius nigriusq;, alterum sua figura. Unde uario usu translatum est in lẽticulas nomen. Inuenio apud autores æquanimitatem fieri uescentibus ea. Pisum in apricis seri debet, frigorũ impatientissimum. Ideo in Italia, & in austeriore cœlo non nisi uerno tempore, terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cum salsilagine, ideo solum urit. Nec nisi madefactum pridie, seri debet. Differentiæ plures, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim arictino capiti simile, unde ita appellatur, album nigrumq;. est & columbinum, quod alij uenerium uocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigilys adhibet. est et cicercula minuti ciceris, inæqualis angulosi, ueluti pisum. Dulcissimum autem id quod eruo simillimum, firmiusq; quod nigrum & ruffum, quàm quod album. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram seminis latæ. Piso cylindraceæ. Fa-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ſcdlorum cum ipſis manduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet, ab Idib. Octobris in calen. Nouembris. Legumina cum matureſcere cœperint, rapienda ſunt, quoniam cito exiliunt, latent'q; cum decidere ſicut & lupinum.

De rapis & napis Amiterninis. Cap. XIII.

q Vanquam prius de rapis dixiſſe conueniat. in trāſcurſu ea attigere noſtri, paulo diligentius Græci, & ipſi tamen inter hortenſia: ſi iuſtus ordo fiat, à frumento protinus aut certe faba dicendis, quando alijs præſtantior uſus ab his nō eſt. Ante omnia nanq; cunctis animalibus naſcuntur, nec in nouiſſimis ſatiant ruris alitum quoque genera, magis'q; ſi decoquā-tur aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapaciorum ſuis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoque, & in horreis enecato-rum, uel maior quàm uirentium. Ipſa uero durant & in ſua terra ſeruata: & poſtea paſſa, pené ad aliū pro uentum, famem'q; ſentiri prohibent. À uino atq; meſſe tertius hic tranſpadanis fructus. Terram non moroſe eligit, pené ubi nihil aliud ſeri poſſit. Nebulis & prui-nis, ac frigore ultro aluntur amplitudine mirabili. Vidi XL libras excedentia. In cibis quidem noſtris pluribus modis commendantur, durant'q; ad alia ſinapis acrimo nia domita, etiam coloribus picta præter ſuū ſex alijs, purpureo quoq;: neq; aliud in cibis tingui decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, maſculū fœmininum'q;, & ea ſerendi modo ex eodem ſemine. Denſiore enim ſati maſculeſcere, item in terra difficili. Semen præ-ſtantius quo ſubtilius. Species uero omnium tres.

Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotũditatem glo bari. Tertiam speciem syluestrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, raphani similitudine, et folio anguloso scabroq́;, succo acri: qui circa messem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum. Frigore dulciora fieri existimantur, et grandiora. Tepore in folia exeunt. Palma in Nursino agro nascẽtibus. Taxatio in libras sestertij singuli, & in penuria bini. Proxima in algido natis. Napi uero Amiternini, quorum eadem feré natura, gaudent æque frigidis. Seruntur & ante calend. Martias in iugero sextarij quatuor. Diligentiores quinto sulco napum seri iubent, rapa quarto, utroque stercorato: Rapa lætiora fieri, si cũ palea seminentur. Serere nudum uolunt, precantem sibi & uicinis serere se: Satus utrique generi iustus, inter duorum numinum dies festos, Neptuni atque Vulcani. Feruntq́; subtili obseruatione, quota luna procedente hyeme nix prima ceciderit, si totidem luminum die intra prædictum temporis spatium serantur, mire prouenire. Seruntur & uere in calidis atque humidis.

De lupino. Cap. XIIII.

l Vpino est usus proximus, cum sit & homini & quadrupedum generi ungulas habenti cõmunis. Remedium eius, ne metentes fugiat exiliendo, ut ab imbre tollatur. Nec ullius quæ seruntur natura, assensu terræ mirabilior est. Primum omnium cũ sole quotidie circumagitur, horasq́; agricolis etiam nubilo demonstrat. Ter præterea floret. Terram amat, terraq́; operiri non uult. Et unum hoc seritur non arata, ubi fuerit maxime sabulosa & sicca, atque etiam hi-

renosa. Coli utique non uult. Tellurem adeo amat, ut quamuis frutectoso solo coniectum inter folia uepresq́;, ad terram tamen radice perueniat. Pinguescere hoc satu arua uineasq́; diximus. Itaque adeo non eget fimo, ut optimi uicem repræsentet. Nihil'q; aliud nullo impendio constat, ut quod ne serendi quidem gratia opus sit afferre. Protinus seritur ex aruo: ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Primumq́; omnium seritur, nouissimum tollitur: utrunque septembri ferè mense, quia si non antecessit hyemem, frigoribus obnoxium est. Impune præterea iacet, uel derelictum etiam, si non protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutum. Plerũque tamen leui sulco integũt. Ex densiore terra rubricam maxime amat. Ad hanc alendam post tertium florem uerti debet, in sabulo post secundum. Cretosa tantum limosaq; odit, & in ijs non prouenit. Maceratum calida aqua, homini in cibo est. Nam bouem unum modij singuli satiant, ualidumq́; præstant: quando etiam impositum puerorum uentribus, pro remedio est. Condi in fumo maxime conuenit, quoniã in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

De uitia & eruo. Cap. XV.

e T uitia pinguescunt arua, nec ipsa agricolis operosa: uno sulco sata, non sarritur, non stercoratur, nec aliud quàm deoccatur. Sationis eius tria tempora: Circa occasum arcturi, ut decembri mense pascat, tunc optime seritur in semen. Aeque nanque fert depasta. Secunda satio mense Ianuario est: nouissima

Martio, tum ad frondem utilissima. Siccitatem ex omnibus quae seruntur maxime amat, non aspernatur etiam umbrosa. Ex semine eius, si lecta matura est, palea caeteris praefertur. Vitibus praeripit succum, languescuntq;, si in arbustis seratur. Nec erui operosa cura est. Hoc amplius, quàm uitia runcatur, et ipsum medicaminis uim obtinens. Quippe per eruum diuum Augustum curatum, epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis boum iugis modij quini sati. Martio mense satum, noxium esse bubus aiunt: Item autumno grauedinosum. Innoxium autem fieri primo uere satum.

De foeno Graeco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiso. Cap. XVI.

T silicia, hoc est foenum Graecum, scarificatione seritur, non altiore quatuor digitorum sulco: quantoq; peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictu, esse aliquid cui prosit neglig ẽtia. Id autem quod secale atque farrago appellatur, occari tantum desyderat. Secale Taurini sub alpibus asiam uocant, deterrimum, & tantum ad arcendum famem utile: foecunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pódere praecipuum. Admiscetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius, & tamen sic quoque ingratissimum uentri est. Nascitur qualicũque solo cum centesimo grano: ipsumq; pro laetamine est. Farrago ex recrementis farris praedensa seritur, admixta aliquando & uitia. Eadẽ in Africa fit ex hordeo. Omnia haec pabularia: degeneransq; ex leguminibus quae uocatur cracca: in tantum columbis grata, ut pastas ea negent fugitiuas illius loci fieri. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato ocy-

mum uocat, quo sistebant alimum bubus. Id erat e pabulis segete uiridi desecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decē, uitiæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autumno misceri & seri solitos. Melius & auena Græca, cui nō cadit semen, admixta. Hoc uocitatum ocymum, boumq; causa seri solitum. Varro appellatum à celeritate proueniendi, à Græco quod ὠκὺς dicunt. Medica externa, etiā Græciæ, ut à Medis aduecta per bella Persarum, quæ Darius intulit, sed uel in primis dicenda: Tanta dos eius est, cum uno satu amplius, quàm tricenis annis duret. Similis est trifolio, caule folijsq; geniculata: quicquid in caule assurgit, folia contrahuntur. Unum de ea & cytiso uolumen Amphilochus fecit confusim. Solum in quo seratur, elapidatum purgatumq; subigitur autumno: mox aratum & occatum integitur crate iterum & tertium, quinis diebus interpositis, & fimo addito. Poscit autem siccum succosumq;, uel riguum. Ita præparato seritur mense Maio, aliâs pruinis obnoxia. Opus est densitate seminis omnia occupari, internascentesq; herbas excludi. id præstant in iugera modia uicena. Cauendum ne adurat, terraq; protinus integi debet. Si sit humidum solum herbosumue, uincitur, & desciscit in pratum. Ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberanda est manu potius, quàm sarculo. Secatur incipiēs florere, & quoties refloruit. Id sexies euenit per annos, cum minimum quater. In semen maturescente prohibendum est, quia pabulum utilius est usque ad trimatū. Uerno seri debet, liberariq; cæteris herbis: ad trimatū marris ad solū radi. Itaq; reliquæ herbæ intereūt

sine ipsius damno, propter altitudinem radicum. Si cui cerint herbæ remedium unicum est aratio, sæpius uertẽdo, donec omnes aliæ radices intereant. Dari non ad satietatem debet, ne repellere sanguinem necesse sit: Et uiridis utilior est. Arescit surculose, ac postremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiso, cui & ipsi principatus datur in pabulis, affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum omnium natura peragenda est, cuius in parte de uitijs quoque dicatur.

De uitijs frugum & remedijs, & quid in quoque terræ genere debeat seri. Cap. XVII.

p Rimum omnium frumenti uitium auena est, & hordeum in eam degenerat: sicut ipsa frumenti fit instar: quippe cum Germaniæ populi edant eam, neque alia pulte uiuant. Soli maxime cœliq; humore hoc euenit uitium. Sequentem causam habet imbecillitas seminis, cum diutius retentum est terra, prius quàm erumpat. Eadem est ratio, si cariosum fuit cum sereretur. Prima autẽ statim eruptione agnoscitur, ex quo apparet in radice esse causam. Est & aliud ex uicino auenæ uitium, cum amplitudine inchoata granum, sed nondum matura prius quàm roboretur corpus, afflatu noxio cassum & inane à spica euanescit quodam abortiuo. Venti autem tribus temporibus nocent frumento & hordeo: In flore aut protinus cum defloruere, uel maturescere incipientibus. Tum enim exinaniunt grana. Prioribus causis nasci prohibent. Nocet & sol creber è nube: Nascuntur & uermiculi in radice, cum sementem imbribus secutis incluserit repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano, cum spicæ in

pluuiis calor inferuescit. Est & cantharus dictus scarabeus paruus, frumenta erodens. Omnia ea animalia cum cibo deficiunt. Oleum, pix, adeps, contraria seminibus: cauẽdumq; ne contacta eis serantur. Imber in herba utilis tantum: Florentibus autem frumento & hordeo nocet, leguminibus innocuus, præterquã ciceri. Maturescentia frumenta imbre læduntur, & hordeum magis. Nascitur & herba alba, panico similis, occupans arua, pecori quoque mortifera. Nam lolium & tribulos, & carduos lappasq;, non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Cœleste frugum uinearumq; malum, nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibusq;, ac perflatum non habentibus. È diuerso carent ea uentosa & excelsa. Inter uitia segetum & luxuria est, cum onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omnium satorum uitium uruca, etiam ciceris, cum salsilaginem eius abluendo imber dulcius id faciat. Est herba quæ cicer enecat & eruum, circũligando se, uocatur orobanche: Triticum simili modo æra: Hordeum festuca quæ uocatur ægilops: Lentem herba securidaca, quam Græci à similitudine pelecinon uocant. Et hæ quidem complexu necant. Circa Philippos autem ateramon nominant in pingui solo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum udam quādã uentus afflauit. Aeræ granum minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane, celerrime uertigines facit: Aiuntq; in Asia & Græcia balneatores cum uelint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. Nascitur & phalangius in eruo, bestiola aranei generis, si hyems

aquosa sit. Limaces nascuntur in uitia: & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eã. Et morbi quidem ferè hi sunt. Remedia eorum quæcunque pertinent ad herbas, in sarculo, & cum semen iactatur cinere. Quæ uero in semine & circa radicem cõsistunt, præcedente cura cauentur. Vino ante semina perfusa, minus ægrotare existimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet famam: sic etiam grandescere promittit. Quidam uero si triduo ante satum urina & aqua maceretur, præcipue adolescere putant. Ter quidẽ sarritam modium fractæ è modio solidæ reddere. Reliqua semina cupressi folijs tusis si misceantur, nõ esse uermiculis obnoxia, nec si interlunio serantur. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent prius, quàm sarriatur, defodíq; in medio inclusam uase fictili: ita nec passerem, nec uermem nocere: sed eruẽdam priusquam metatur, alioqui amarum fieri. Quin et armo talpæ contacta semina uberiora esse. Democritus succo herbæ, quæ appellatur aizoon in tegulis nascens tabulis'ue, latine uero sedum aut digitellum, medicata seri iubet omnia semina. Vulgo uero, si dulcedo noceat, & uermes radicibus inhæreant, remedium est amurca pura, ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit, runcare, ne herbæ uincant. Pestẽ à milio atq; panico sturnorũ passerum'ue agmina scio abigi herba, cuius nomen est ignotum, in quatuor angulis segetis defossa, mirum dictu, ut omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere mustelæ, uel felis diluto, & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubu

lo semina attingi utilius putant. Rubigo quidem, maxima segetum pestis, lauri ramis in aruo defixis, transit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depastæ quidē uel sæpius nullam in spica iniuriā sentiunt. Retonsarum uero etiam semel, omnino certum est, granum longius fieri, sed inane cassum'q;, ac satum non nasci. Babylone tamen bis secant, tertio depascunt, alioqui folia tantum fierent. Sic quoq; cum quinquagesimo fœnore messes reddit exilitas soli: uerum diligentioribus cum centesimo quinquagesimo. Neque est cura difficilis, quàm diutissime aqua rigandi, ut præpinguis & densa ubertas diluatur. Limum autem non inuehunt Euphrates Tigris'q;, sicut in Aegypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ sunt, ut sequente anno sponte restibilis fiat seges, impressis uestigio seminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere. Igitur Catonis hæc sententia est, In agro crasso & læto frumentum seri. Si uero nebulosus sit idē, raphanum, milium, panicum in frigido & aquoso prius serendum, postea in calido. In solo autem rubricoso, uel pullo, uel harenoso, si non sit aquosum, lupinum. In creta & rubrica, & aquosiore agro adoreum. In sicco & non herboso, nec umbroso, triticum. In solo ualido fabam. Vitio uero quamminime in aquoso herbido'q;. Siliginem et triticum in loco aperto edito'q;, qui sole quamdiutissime torreatur. Lentem in frutectoso & rubricoso, qui non sit herbidus. Hordeum in nouali, & in aruo quod restibile possit fieri: trimestre, ubi sementem maturam facere non possit, & cuius

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sententia, Serenda ea in tenuiore terra, quæ non multo indigent succo, ut cytisas & cicer, exceptis leguminibus quæ uelluntur è terra, non subsecantur. Vnde & legumina appellata, quia ita leguntur. In pingui autem, quæ cibi sunt maioris, ut olus, triticum, siligo, linum. Sic ergo tenue solum hordeo dabitur, minus enim alimenti radix poscit: leuior terra densiorq́;, tritico. In loco humili far adoreum, potius quàm triticum seretur: temperato, & triticum et hordeum. Colles robustius, sed minus reddunt triticum. Far & siligo, & cretosum et uliginosum solũ sortiũtur.

De prodigijs frugum, & arandi disciplina, & uomerum generibus. Cap. XVIII.

e T in frugibus ostentum semel (quod equidem iueneri) accidit, P. Aelio, Cn. Cornelio COSS. quo anno superatus est Annibal. In arboribus enim tunc nata produntur frumenta. & quoniam de frugum terræq; generibus abũde diximus, nunc de arandi ratione dicemus, ante omnia Aegypti facilitate commemorata. Nilus ibi coloni uice fungens, euagari incipit, ut diximus, à solstitio aut noua luna, ac primo lẽte, deinde uehementius quamdiu in leone sol est. Mox pigrescit in uirginem transgresso, atque in libra residet. Si duodecim cubitos non excessit, fames certa est. Nec minus si XVI exuperauit. Tanto enim tardius decedit, quanto abundantius creuit, & sementem arcet. Vulgo credebatur ab eius decessu serere solitos, mox sues impellere uestigijs semina deprimentes: & in madido solo credo antiquitus factitatum. Nunc quoq; no multo grauiore

uiore

uiore opera, sed tamen inarari certum est abiecta prius semina in limo digressi amnis, hoc est Nouembri mense incipiente: postea pauci runcant, quod botanismon uocant. Reliqua pars non nisi cum falce arua uisit paulo ante Calend. Aprilis. Peragitur autem messis mense Maio, stipula nunquam cubitali. Quippe sabulum subest, granumq́; limo tantum continetur. Excellentius Thebaidis regioni frumentum, quoniam palustris Aegyptus. Similis ratio, sed felicitas maior Babyloniæ Seleuciæ, Euphrate atque Tigri restagnantibus, quoniam ibi rigandi modus manu temperatur. Syria quoque tenui sulco arat, cum multifariam in Italia octoni boues ad singulos uomeres anhelent. In omni quidem parte culturæ, sed in hac quidem maxime ualet oraculum illud, Quid quæque regio patiatur. Vomerum plura genera, Culter uocatur, prædensam, prius quàm proscindatur, terram secans, futurisq́; sulcis uestigia præscribens incisuris, quas resupinus in arando mordeat uomer. Alterum genus est uulgare, rostrati uectis. Tertium in solo facili, nec toto porrectum dentali, sed exigua cuspide in rostro. Latior hæc quarto generi, sed exacutior in mucronem fastigiata, eodemq́; gladio scindens solum, & acie laterum radices herbarum secans: id non pridem inuentum in Rhetia. Galliæ uero duas addiderunt rotulas, quod genus uocant planarati. Cuspis effigiem palæ habet. Serunt ita non nisi culta terra, & ferè noua. Latitudo uomeris cespites uersat. Semen protinus iniiciunt, cratesq́; dentatas super trahunt. Nec sarrienda sunt hoc modo sata, sed porcellis binis ternisq́; sic arant. Vno boum iugo censeri anno facilis soli quadragena iuge-

ra, difficilis tricena, iustum est.

De temporibus arandi, et iunctione bou. Cap. XIX.

In arando magnopere seruandum est Catonis oraculum. Quid est primum? Agrum bene colere. Quid secũdum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco uario ne ares. Tẽpestiue ares. Tepidioribus locis à bruma proscindi arua oportet, frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius sicca regione, quàm humida. Maturius densa terra, quàm soluta, pingui quàm macra. Vbi siccæ & graues æstates, terra cretosa aut gracilis, utilius inter solstitium & autũni æquinoctium aratur. Vbi leues æstus, frequentes imbres, pingue herbosumq; solum, ibi melius caloribus. Altum & graue solum etiam hyeme moueri placet: tenue ualde & aridum, paulo ante sationis tempus. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terram ne tangito. Vi omni arato. Prius quàm ares proscindito. Hoc utilitatem habet, quòd inuerso cæspite herbarum radices necantur. Quidam utiq; ab æquinoctio uerno proscindi uolunt. Quod uere semel aratum est, à temporis argumento ueruactũ uocatur. Hoc in nouali atque requieto necessarium est. Nouale est, quod alternis annis seritur. Araturos boues quàm arctissime iũgi oportet, ut capitibus sublatis arẽt: sic minime colla contundunt. Si inter arbores uitesq; aretur, fiscellis capistrari, ne germinum tenera præcerpant. Securiculam insitiuam pendere, qua intercidãtur radices. Hoc melius quàm conuelli aratro, bouesq; luctari. In arando uersum peragi, nec striare in actu sæpius. iustum est proscindi sulco, dodrantali iugerum uno

die, iterari sesquiiugerum, si sit facilitas soli: si minus, proscindi semissem, iterari assem: quando & animalium labori natura leges statuit. Omne aruum rectis sulcis, mox & obliquis subigi debet. In collibus transuerso tantum monte aratur, sed modo in superiora, modo in inferiora rostrante uomere, Tantumq; est laboris homini, ut etiam boum uice fungatur. Certe sine hoc animali montanæ gentes sarculis arant. Arator, nisi incuruus, præuaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, ubi inuentum est. Purget uomerem subinde stimulus cuspidatus rulla. Scãna inter duos sulcos cruda ne relinquantur, glebæ ne exultent. Male aratur aruum, quod satis frugibus occandum est. Id demum recte subactum erit, ubi non intelligetur utrò uomer ierit. In usu est, et collicias interponere, si ita locus poscat, ampliore sulco, quæ in fossas aquam deducant.

De occando, & quodam arationis genere, & iteratione, & resectione. Cap. XX.

Ratione per transuersum iterata, occatio sequitur, ubi res poscit, crate uel rastro, & sato semine iteratio. Hæc quoq; ubi consuetudo patitur, crate dentata, uel tabula aratro adnexa, quod uocant lirare, operientes semina: unde primum appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius existimatur uoluisse, cum dixit optimam esse segetem, quæ bis solem, bis frigora sensisset. Spissius solum, sicut plerunque in Italia, quinto sulco seri melius est, in Thuscis uero nono. At fabam & uiciam non proscisso serere sine damno, compẽdium operæ est. Non omittemus unam etiãnũ arãdi

rationem, in transpadana Italia bellorum iniuria excogitatam. Salassi cum subiectos alpibus depopularentur agros, panicum miliumq; iam excrescens tentauere. Postquam respuebat natura inararunt. At illæ messes duplicatæ docuere, quod nunc uocant artrare, id est aratrare, ut credo tunc dictum. Hoc fit uel incipiente culmo, cum iam is bina ternáue emiserit folia. Nec recens subtrahemus exemplum, in Treuerico agro tertio ante hunc annum compertum. Nam cum hyeme prægelida captæ segetes essent, reseuerunt, resarrientes cãpos mense Martio, uberrimasq; messes habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. Cap. XXI.

Iliginem, far, triticum, semen, hordeum occato, sarrito, rũcato quibus dictum erit diebus. s Singulæ operæ cuique generi in iugero sufficient. Sarculatio induratam hyberno rigore soli tristitiã laxat temporibus uernis, nouosq; soles admittit. Qui sarriet, caueat ne frumenti radices suffodiat. Triticum hordeum, semen, fabam bis sarrire melius. Runcatio cũ seges in articulo est euulsis inutilibus herbis, frugum radicem uindicat, segetemq; discernit à cespite. Leguminum cicer eadem quæ far desyderat. Faba runcari nõ gestit, quoniam euincit herbas. lupinum runcatur tantum. Milium, panicum occatur & sarritur, non iteratur, non runcatur: silicia & faseoli occantur tantum. Sunt genera terræ, quarum ubertas pectinari segetem in herba cogat. Cratis & hoc genus, dentatæ stilis ferreis. Eadem nihilominus & depascuntur. Quæ depasta sunt, sarculo iterum excitari necessariũ. At in Bactris, Afri-

ca, Cyrene, omnia hæc superuacua fecit indulgentia cœli, & à semente non nisi nonis mensibus in aream redeunt, quia siccitas coërcet herbas, fruges nocturno tactas rore nutriens. Vergilius alternis cessare arua suadet: & hoc, si patiantur ruris spatia, utilissimum procul dubio est. Quod si neget conditio, far serendum, unde lupinum aut uitia aut faba sublata sint, & quæ terram faciant lætiorem. In primisq; & hoc notandum, quædam propter alia seri obiter: sed parum prouenire prioris diximus uolumine, ne eadem sæpius dicantur. Plurimum enim refert soli cuiusque ratio.

De summa fertilitate, & bifera uite, & aquarum differentia. Cap. XXII.

C Iuitas Africæ in medijs harenis, petentibus Syrteis Leptinq; magnam, uocatur Tacape, felici super omne miraculum riguo solo: ternis ferè M. pass. in omnem partem fons abundat, largus quidem, sed certis horarum spatijs dispensatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi subditur olea, huic ficus, fico punica, illi uitis, sub uite seritur frumentum, mox legumen, demum olus, omnia eodē anno, omniaq; aliena umbra alūtur. Quaterna cubita eius soli in quadratum, nec ut à porrectis metiantur digitis, sed in pugnum contractis, quaternis denarijs uenundantur. Super omnia est, biferam uitem bis anno uindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniatur ubertas, pereunt luxuria singuli fructus. Nunc uero toto anno metitur aliquid. Constatq; fertilitati non occurrere homines. Aquarum quoque differentia magna riguis est. In Narbonēsi prouincia nobilis fons Orge nomine est. In eo herbæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nascuntur in tantum expetitæ bubus, ut mersis capitibus totis eas quærant. Sed illas in aqua nascentes certum est non nisi imbribus ali. Ergo quisque suam terram aquamq́; nouerit.

De qualitate terræ & stercoratione. Cap. XXIII.

SI fuerit illa terra quam appellauimus teneram, poterit sublato hordeo milium seri, eo cõdito raphanus: his sublatis hordeum uel triticum, sicut in Campania: satisq́; talis terra aratur cum seritur. Alius ordo, ut ubi adoreum fuerit, cesset IIII mensibus hybernis, & uernam fabam recipiat, aut ante hyemalem ne cesset. Necnon minus pinguis alternari potest ita, si frumento sublato legumen tertio seratur. Gracilior & in annum tertium cesset. Frumentum quidam seri uetant, nisi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximam huius loci partem stercorationis obtinet ratio, de qua & priori diximus uolumine. Hoc tantum unum in confesso est, nisi stercorato seri non oportere, quanquam & hic leges sint propriæ. Miliũ, panicum, rapa, napus, nisi in stercorato non serantur. Non stercorato frumentum potius quàm hordeum serito, Item in noualibus, tametsi in illis fabam seri uolunt, eandẽ ubicunque, quàm recentissime stercorato solo. Autumno aliquid saturus, Septembri mense fimum inaret post imbrem. Utique si uerno erit saturus, per hyemem fimum disponat. Iustum est uehes XVIII iugero tribui: disper gere autem prius quàm arescat, aut iactato semine. Si hæc omissa sit stercoratio, sequẽs est prius quàm serat, ante puluerem. Quod ut hanc quoque curam determinemus, iustum est singulas uehes fimi denario ire, in sin

gulas pecudes minores, in maiores denas: nisi contingat hoc, male substrauisse pecori colonum appareat. Sũt qui optime stercorari putent, sub dio retibus inclusa pecorũ mansione. Ager si non stercoratur, alget. Si nimium stercoratus est, aduritur: satiusq; est id sæpe, quàm supra modum facere. Quo calidius solum est, eo minus addi stercoris, ratio est.

De bonitate seminum, et disciplina seminandi, et quantum ex quoque genere frumenti in iugero serendũ, & de temporibus serendi. Cap. XXIIII.

Semen optimum anniculum, bimum deterius,
5 trimum pessimum, ultra sterile: & in uno omniũ definita genere ratio est. Quod in ima area subsedit, ad semen reseruandum est. Id enim optimum, quoniam grauissimum; neque alio modo utilius discernitur. Quæ spica per interualla semina habebit, abijcietur. Optimum granum quod rubet, & dentibus fractum eundem habet colorem: Deterius, cui plus intus albi est. Certum terras alias plus seminis recipere, alias minus. Religiosumq; inde primum colonis augurium, cum auidius accipiat, esurire creditur, & comesse semen. Sationem locis humidis celerius fieri ratio est, ne semen imbre putrescat. Siccis serius, ut pluuiæ sequantur: ne diu iacens atque non concipiens, uanescat. Itemq; festinata satione densum spargi semen, quia tarde concipiat: Serotina rarum, quia densitate nimia necetur. Artis quoque cuiusdam est, æqualiter spargere. Manus utiq; cõgruere debet cum gradu, semperq; cum dextro pede. Fit quoq; quorundã occulta ratione,

quod ſors genialis atque fœcunda eſt. Nō transferen-
dum eſt ex frigidis locis ſemen in calida, neque ex præ
cocibus in ſerotina: id'q; in contrarium præcepere qui-
dam falſa diligentia. Serere in iugero temperati ſoli iu
ſtum eſt tritici aut ſiliginis modios V, farris aut ſemi-
nis (quod frumenti genus ita appellamus) X, hordei VI.
Fabæ quintā partē amplius, quàm tritici, uiciæ XII,
ciceris & cicerculæ & piſi III, lupini X, lentis III,
ſed hāc cū fimo arido ſeri uolūt, erui VI, ſiliciæ VI, fa
ſeolorum IIII, pabuli XX: miliј, panici ſextarios qua
tuor. Pingui ſolo plus, gracili minus. Eſt & alia diſtin
ctio. In denſo, aut cretoſo, aut uliginoſo ſolo, tritici aut
ſiliginis modios VI. In ſoluta terra & nuda, et ſicca,
& læta, quatuor. Macies enim ſoli maior, niſi rarū cul-
mum habeat, ſpicam mitam facit & inanem. Pinguia
arua ex una ſeminis radice fruticem numeroſum fun-
dunt, denſam'q; ſegetem è raro ſemine emittunt. Ergo in
ter quatuor & ſex modios pro natura ſoli, aliј quinq;
non minus ſeri, plures'ue recipiunt: item in conſito, aut
cliuoſo, ut in macro. Huc pertinet oraculum illud ma-
gnopere cuſtodiendum, Segetem ne defruges. Adiecit iјs
Accius in praxidico, ut ſereretur, cum luna eſſet in arie
te, geminis, leone, libra, aquario: Zoroaſtres ſole XII
partes ſcorpionis tranſgreſſo, cum luna eſſet in tauro.
Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tem-
pore fruges ſerendi quæſtio, magna'q; ex parte ratione ſy
derum connexa. Quam ob rem ſententias omnium in
primis ad id pertinentes exponemus. Heſiodus, qui prin
ceps omnium de agricultura præcepit, unum tempus ſe
rendi tradidit à uergiliarum occaſu. Scribebat enim in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Bœotia Helladis, ubi ita seri diximus. Inter diligentissi mos conuenit, ut in alitum quadrupedumq; genitura, esse quosdam ad conceptum impetus terræ. Hos Græci ita definiunt, cum sit calida & humida. Virgilius triticum, & far à uergiliarum occasu seri iubet, hordeum inter æquinoctium autumni & brumam: uiciam uero, faseolos & lentem, Boote occidente. Quo fit, ut horum syderum aliorumq; exortus & occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante uergiliarum occasum se-ri iubeant, duntaxat in arida terra, calidisq; prouin-cijs. Custodiri enim semen corrumpente humore, & à proximo imbre uno die erumpere. Alij statim ab occa-su uergiliarum sequi imbres, à septimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autumni, in calidis serius, ne ante hyemem luxuriẽt. Inter omnes conuenit circa bru mam serendum non esse, magno argumento: quoniam hyberna semina, cum ante brumam sata sint, septimo die erumpant: si post brumam, uix XL. Sunt qui pro-perent, atque ita pronuncient, festinatam sementem sæ-pe decipere, serotinam semper. E contrario alij, uel uere potius serẽdum, quàm male in autumno. Atque ubi fue rit necesse, inter fauonium & uernum æquinoctium.

Quidam omissa cœlesti cura ut inutili, temporibus defi niunt. Vere linum & auenam, & papauer: atque uti nunc etiã transpadani seruant, usque in quinquatrus, fabam: silignem Nouembri mense, Far Septembri ex-tremo usque in Idus Octobris. Alij post hunc diem in Calend. Nouembris. Ita his nulla naturæ cura est, illis nimia & ideo cæca subtilitas, cum res inter rusticos ge-ratur, literarumq; expertes, non modo syderum. Et cõ-

fitendum est, cœlo maxime constare ea: quippe Virgilio iubẽte prædisci uentos ante omnia, ac syderum mores, neque aliter, quàm nauigantibus seruari. Spes ardua et immensa, misceri posse cœlestem diuinitatem imperitiæ, sed tentanda tam grandi uitæ emolumento. Prius tamen syderalis difficultas, quam sensere etiam periti, subijcienda contemplationi est: quo deinde lætior mens discedat à cœlo, & facta sentiat, quæ futura prænosci non possint.

Digestio syderum in noctes & dies. Cap. XXV.

Primum omnium dierum ipsorum anni, solis'q; motus propè inexplicabilis ratio est: ad CCCLXV adijciunt etiamnum intercalarios diei noctis'q; quadrantes. Ita fit, ut tradi non possint certa syderum tempora. Accedit confessa rerum obscuritas, nunc præcurrente, nec paucis diebus, tempestatum significatu, quod prochemasin Græci uocant: nunc postueniente, quod epichemasin: & plerunq; aliâs citius, aliâs tardius cœli effectu ad terram deciduo: unde uulgo serenitate reddita, confectum sydus audimus. Præterea cum omnia hæc statis syderibus cœlo'q; affixis constent, interueniunt motu stellarum grandines, imbres, & ipsi non leui effectu ut docuimus, turbant'q; conceptæ spei ordinem. Id'q; ne nobis tantum putemus accidere, & reliqua fallit animalia sagaciora circa hoc, ut quo uita eorum constet: æstiuas'q; alites præposteri aut præproperi rigores necant, hybernas æstus. Ideo Virgilius errantiũ quoque syderum rationem ediscendam præcipit, admonens obseruandum frigidæ Saturni stellæ transitum. Sunt qui certissimum ueris indicium arbitrentur ob in=

firmitatem animalis, papilionis prouentum. Ideo ipso anno cum commentaremur hæc, notatum est, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, aduenasq́; uolucres ad VI Calend. Februarij spem ueris attulisse, mox sæuissima hyeme conflictatas. Res anceps primum omnium à cælo peti legem, deinde eam argumentis esse quærendam. Super omnia est mundi conuexitatis, terrarumq́; globi differentia, eodem sydere alio tempore alijs aperiente se gentibus. Quo fit, ut causa eius non ijsdem diebus ubique ualeat. Addidere difficultatem et autores, diuersis in locis obseruãdo, mox etiam in ijsdẽ diuersa prodendo. Tres autem fuere sectæ, Chaldæa, Aegyptia, Græca. His addidit apud nos quartam Cæsar dictator, annos ad solis cursum redigens singulos, Sosigene perito scientiæ eius adhibito. Et ea ipsa ratio postea comperto errore correcta est: ita ut XII annis continuis non intercalaretur: quia cœperat sydera annus morari, qui prius antecedebat. Et Sosigenes ipse trinis commentationibus, quanquam diligentior esset cæteris, non cessauit tamen addubitare ipse semet corrigendo. Autores prodidere ea, quos prætexuimus uolumini huic, raro ullius sententia cum alio congruere. Minus hoc in reliquis mirum, quos diuersi excusauerint tractus. Eorum qui in eadem regione dissidere, unam discordiam ponemus exempli gratia, Occasum matutinum uergiliarum Hesiodus (nam huius quoque nomine extat Astrologia) tradidit fieri, cum æquinoctium autumni conficeretur, Thales XXV die ab æquinoctio, Anaximander XXIX, Euctemon XLVIII. Nos sequemur obseruationem Cæsaris, maximeq́; hæc erit

Italiæ ratio. Dicemus tamen et aliorum placita. Id quoniam non unius terræ, sed totius naturæ interpretes sumus, non autoribus positis (id enim uerbosum est) sed regionibus: ut legentes tantum meminerint, breuitatis gratia, cum Attica nominata fuerit, simul intelligere Cycladas insulas: cum Macedonia Magnesiam, Thraciam: cũ Aegyptus Phœnicen, Cyprum, Ciliciã: cum Bœotia Locridem, Phocidem, & finitimos semper tractus: cũ Hellespontus Cherronesum, & continentia usque Atho montem: cum Ionia Asiam, & insulas Asiæ: cum Peloponnesus Achaiam, & ad hesperum iacentes terras. Chaldæi Aßyriam et Babyloniam demonstrabunt. Africã, Hispanias, Gallias sileri non erit mirum. Nemo enim obseruauit in ijs, qui syderum proderet exortus. Non tamen difficili ratione dignoscentur in illis quoque terris digestione circulorum, quam in sexto uolumine fecimus: qua cognatio cœli non gentium modo, uerum urbium quoque singularum intelligitur nota ex his terris quas nominauimus, sumpta conuexitate circuli pertinentis ad quas quisque quæret terras, et ad earum syderum exortus, per omnium circulorum pares umbras. Indicandum et illud, tempestates ipsas ardores suos habere quadrinis annis: & easdem non magna differentia reuerti ratione solis: octonis uero augeri easdem, centesima reuoluente se luna. Omnis autem ratio obseruata est tribus modis, exortu syderum occasuq;, & ipsorum temporum cardinibus. Exortus occasusq; binis modis intelliguntur. Aut enim aduentu solis occultantur stellæ & conspici desinunt, aut eiusdẽ abscessu proferunt se. Emersum hoc melius, quàm exortum consuetudo dixisset: &

illud occultationem potius, q̃ occasum. Alio modo quo die incipiunt apparere uel desinunt, oriente sole uel occidẽte, matutini uespertini'ue cognominati, prout alterutris eorũ mane uel crepusculo contingit. Dodrantes horarũ, cum minimum, interualla ea desyderant ante solis ortũ, uel post occasum, ut aspici possint. Praeterea bis quaedam exoriuntur et occidunt. Omnis'q; sermo de his est stellis, quas adhaerere coelo diximus. Cardo temporum quadripartita anni distinctione constat, per incrementa lucis. Augetur haec à bruma, et aequatur noctibus uerno aequinoctio diebus XC horis tribus. Deinde superat noctes ad solstitium diebus XCIII horis XII usque ad aequinoctium autumni. Et tum aequata die procedit ex eo ad brumam diebus LXXXIX horis III. Horae nunc in omni accessione aequinoctiales, non cuiuscunq; diei significantur: omnes'q; eae differentiae fiunt in octauis partibus signorum, Bruma capricorni, ab VIII calend. Ianuarij ferè: aequinoctiũ uernum, arietis: solstitium, cancri: aliorum'q; aequinoctium, librae: qui & ipsi dies raro non aliquos tempestatum significatus habent. Rursus hi cardines singulis etiamnum articulis temporum diuiduntur, per media omnes dierũ spatia. Quoniam inter solstitium & aequinoctium autumni, fidiculae occasus autumnum inchoat die XLV. At ab aequinoctio eo ad brumam, uergiliarum matutinus occasus hyemem die XLIII. Inter brumam & aequinoctium die XLV flatus fauonij uernum tempus. Ab aequinoctio uerno initium aestatis die XLVIII uergiliarum exortus matutinus. Nos incipiemus à sementibus frumenti, hoc est uergiliarum occasu matutino. Nec deinde paruorũ sy-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

derum mentione concidenda ratio est, & difficultas rerum augenda, cum sydus uehemens Orionis iisdē diebus longo decedat spatio. Sementibus tempora plerique praesumunt, & ab XI die autumnalis aequinoctij fruges serunt, adueniente coronae exortu, continuis diebus certo prope imbrium promisso. Xenophon non antequā deus signum dederit. Haec Cicero Nouembris imbre fieri interpretatus est, cum sit uera ratio non prius serēdi, quàm folia coeperint decidere. Hoc ipso uergiliarum occasu fieri putant. Aliqui ad III Idus Nouembris, ut diximus seruant, quoniam id sydus etiam uestis institoris est, & est in coelo notatu facillimum. Ergo ex occasu eius de hyeme augurantur, quibus est cura insidiandi negociatoris auaritia. Nubilo occasu pluuiosam hyemem denunciat, statimq; augent lacernarum pretia: sereno asperam, & reliquarum uestium accendunt. Sed ille indocilis coeli agricola, hoc signum habeat inter suos uepres, humumq; suam aspiciens, cum folia uiderit decidua. Sic indicatur anni temperies, alibi maturius. Ita enim sentitur, ut coeli lociq; efficit natura: idq; in hac ratione praecellit, quod eadem & in mundo publica est, & unicuique loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipso brumali die pulegium in carnarijs florere: adeo nihil occultum esse natura uoluit. Et serendi igitur hoc dedit signum. Haec est uera interpretatio, argumentum naturae secum afferens. Quippe sic terram peti suadet, promittitq; quandam stercoris uicem, et contra rigores terram flatusq; operiri à se nunciat, & monet festinari. Varro in fabae utique satu hanc obseruationem custodiri praecipit. Alij plena luna serendam. Lentem

uero à XXV ad XXX. Viciam quoque iisdem lunæ diebus. Ita demum sine limacibus fore. Quidam pabuli causa sic seri iubent, seminis autem uere. Est & alia manifestior ratio, mirabiliore naturæ prouidētia, in qua Ciceronis sententiam ipsius uerbi subsignabimus.

Iam uero semper uiridis, semperq; grauata
Lentiscus, triplici solita est grandescere fœtu:
Ter fruges fund s, tria tempora monstrat arandi.

Ex his unum hoc erit idem & lino & papaueri serendo. Cato de papauere ita tradit: Virgas & sarmenta, quæ tibi in satione superāt, in segete comburito. Vbi eas combusseris, ibi papauer serito syluestre: quod in miro usu est melle decoctum ad faucium remedia. Visq; somnifera etiam satiuo. Et hactenus de hyberna semente.

Replicatio totius culturæ, et quid quoque mense in agro fieri oporteat. Cap. XXVI.

u Erum ut pariter omnis culturæ quoddam breuiarium peragatur, eodem tempore conuenit & arbores stercorare, accumulare item uineas: sufficit in iugerum opera: & ubi patietur loci ratio, arbusta ac uineas putare, seminariis solum bipalio præparare, incilia aperire, aquam de agro pellere, torcular lauare et recondere. A calend. Nouēbris gallinis oua supponere nolito, donec bruma cōficiatur. In eū diem terna dena subiicito æstate tota, hyeme pauciora, nō tñ infra nouena. Democritus talē futurā hyemem arbitratur, qualis fuerit brumæ dies, & circa eum terni: item solstitio æstatem. Circa brumam plerisque bis septem halcyonum fœtura uentorum quiete mollius cœlum: sed et in his et

in aliis omnibus ex euentu significationum intelligi sydera debebunt, non ad dies utique praefinitos expectari tempestatum uadimonia. Per brumam uitem ne colito. Vina tum defecari, uel etiam diffundi Hyginus suadet à confecta ea septimo die, utique si septima luna competat. Cerasa circa brumam seri. Bubus glandem tunc aspergi conuenit in iuga singula modios CCXL. Largior ualetudinem infestat, & quocunque tempore detur, si minus XXX diebus continuis data sit, narrant uerna scabie poenitere. Materiei caedendae tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxime uigilia constant, cum sint noctes tanto ampliores. Qualos, crates, fiscinas texere. Faces incidere. Ridicas praeparare interdiu XXX, palos LX. In lucubratione uespertina ridicas V, palos X. totidē antelucana. A` bruma in fauonium Caesari nobilia sydera significant, III calend. Ianuarij matutino canis occidens. Quo die Atticae & finitimis regionibus aquila uesperi occidere traditur. Pridie nonas Ianuarij Caesari delphinus matutino exoritur, & postero die fidicula, quo Aegypto sagitta uesperi occidit. Item ad VI Idus Ianuar. eiusdem delphini uespertino occasu continui dies hyemant Italiae, et cum sol in aquarium sentiatur transire, quod fere XVI calend. Febr. euenit: VIII calend. stella regia appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas Feb. fidicula uesperi. Huius temporis nouissimis diebus, ubicunque patietur coeli ratio, terram ad rosarum & uineae satum uertere bipalio oportet. Iugero operae LX sufficiunt. Fossas purgare, aut nouas facere. Antelucanis ferramenta acuere, manubria aptare, dolia quassa sarcire,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ipsorumq; laminas scabendo purgare, aut nouas facere. A` fauonio in æquinoctium uernum Cæsari significat XVII calend. Martij triduum uarie. Et VIII calen. hirundinis uisu, & postero die Arcturi exortu uesperti no. Item III nonas Martij Cæsar cancri exortu id fieri obseruauit. Maior pars autorum uindemiatoris emer su VIII Idus aquilonij piscis exortu, & postero die Orionis. In Attica miluium apparere obseruatur. Cæsar & Idus Martias ferales sibi annotauit scorpionis occasu: XV uero calend. Aprilis Italiæ miluum ostendi, XII calend. equum occidere matutino. Hoc interuallum temporis uegetissimum agricolis, maximeq; operosum est, in quo præcipue falluntur. Neque enim eo die uocan tur ad munia, quo fauonius flare debeat, sed quo cœpe= rit. Hoc acri intentione seruandum est. Hoc illo mense si gnum deus habet, obseruatione minime fallaci aut dubia, si quis attendat. Vnde spiret is uentus, quaq; parte ueniat, diximus secundo uolumine, & dicemus mox paulo operosius. Interim ab eo die (quisquis ille fuerit) quo flare cœperit, non utique VI Idus Febr. sed siue antequam uer præuenerit, siue postquam hyemarit, post eam diem, inquam, innumera rusticos cura distringat, & prima quæque peragantur, quæ differri nequeunt. Trimestria serãtur. Vites putentur, qua diximus ratione. Oleæ curentur. Poma serantur inseranturq;. Vineæ pastinentur. Semina digerantur. instaurentur alia. Ha= rundines, salices, genistæ serantur cædanturq;. Serantur uero ulmi, populi, platani, uti dictum est. Tum & segetes conuenit purgare, sarrire hybernas fruges, maximeq; far. Lex certa in eo cum quatuor fibrarum esse

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

cœperit. Faba uero non antequam trium foliorũ. Tunc quoque leui sarculo purgare uerius, quàm fodere. Florẽtem utique XV primis diebus non attingere. Hordeum nisi sit siccum, ne serito. Putationem æquinoctio peractã habeto. Vineæ iugerum quaternæ operæ putant, alligantq́; In arbusto singulæ operæ arbores XV. Eodem Eodem hoc tempore hortorũ rosariorumq́; cura est, quæ separatim proximis uoluminibus dicetur, eodẽ & topiariorum. Tunc optime scrobes fiunt. Terra in futurum proscinditur, Virgilio maxime autore, ut glebas sol coquat. Vtilior sententia, quæ non nisi temperatum solũ in medio uere arari iubet: quoniam in pingui statim sulcos occupant herbæ, gracili insecuti æstus exiccant: tum nanque succum uenturis seminibus auferunt. Talia autumno melius arari certum est. Cato uerna opera sic diffinit: scrobes fieri, seminaria propagari in locis crassis & humidis: ulmos, ficos, poma, oleas, prata stercorari luna sitiente. Quæ rigua non erunt, ab afflatu fauonij defendi, purgari herbas, malas radicitus erui, ficus interpurgari, seminaria fieri, & uetera sarciri, Hæc antequam uinea florere incipiat. Itemq́; piro florentem arare incipiat macra harenosáq́;. Postea utique grauissima et aquosissima. Ita postremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas, lentisci primum fructum ostendentis, ac piri florentis. Erit & tertia in bulborum satu scillæ. Item in coronamentorum narcissi. Nanque & hæc ter florent: primóq́; flore primam arationem ostendunt, medio secundam, tertio nouissimam, quando inter sese alia alijs notas præbent. Ac non in nouissimis cauetur, ne fabis florentibus attingatur edera. Id enim noxium &

exitiale ei est tempus. Quædam uero et suas habent no tas, sicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabu li modo germinent, tunc maxime serendas ficus. Aequi noctium uernum ad VIII Kalend. Aprilis peragi ui- detur. Ab eo ad uergiliarum exortum matutinum, Cæsa ri significant Kalen. Aprilis. III Nonas Aprilis in At tica uergiliæ uesperi occultantur. Eædē postridie in Bœo tia. Cæsari autem & Chaldæis Nonis, Aegypto Orion & gladius eius incipiunt abscondi. Cæsari sexto Idus significatur imber libræ occasu: decimoquarto Kalend. Maij Aegypto suculæ occidunt uesperi, sydus uehemēs & terra mariq; turbidum, decimosexto Atticæ, XV Cæ sari, continuo significat. Aßyriæ autem XII kalend. Hoc est uulgo appellatum sydus Palilicium, quoniam XI Kalend. Maij urbis Romæ natalis, quo ferè sereni= tas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborū ar- gumento hyadas appellātibus Græcis has stellas. Quod nostri à similitudine cognominis Græci propter sues im positum arbitrantes, imperitia appellauere suculas. Cæ= sari ad VIII Calend. notatur dies, VII Calend. Aegy pto hœdi exoriuntur, VI Calend. Bœotiæ & Atticæ ca nis uesperi occultatur, fidicula mane oritur: V. Calend. Aßyriæ Orion totus absconditur, tertio autem canis: VI. Nonas Maij Cæsari suculæ matutino exoriuntur, & VIII Idus capella pluuialis. Aegypto aūt eodem die canis uesperi occultatur. Sic ferè in VI Idus Maij, qui est uergiliarum exortus, decurrunt sydera. In hoc tēpo ris interuallo, XV diebus primis agricolæ rapiēda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctiū non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putātiū

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uites per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum uocant. Dedecus enim habetur, opprobriumq; meritum, falcem ab illa uolucre in uite deprehendi, ut ob petulantiæ sales etiam cum primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidentur. Adeo minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis. Extremo autem hoc tempore panici milijq; satio est. Iustum est hoc seri maturato hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estq; signum illius maturitatis, & horum sationis commune, lucentes uespere per arua cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes uolatus, Græci uero lampyridas, incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aspiciant stellas, sed magis tempora serendæ frugis, et ortus occasusq; syderis, in quibusdam herbis, & de stellarũ ortu et occasu. Cap. XXVII.

i Am uergilias in cœlo notabiles caterua fecerat, non tamen his contenta, terrestres fecit alias, ueluti uociferans, Cur cœlum intueris agricola? Cur sydera quæris rusticæ? iam te breuiore somno fessum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiares stellas, easq; uespere, & ab opere disiungenti ostẽdo: ac ne possis præterire, miraculo solicito. Vides ne ut fulgor igni similis alarũ compressu tegatur, secumq; lucem habeat & noctem? Dedi ecce tibi herbas horarum indices: & ut ne sole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumaguntur cum illo. Cur etiam nunc altius spectas, ipsumq; cœlum scrutaris? Habes ante pedes tuos ecce uergilias. In certis eæ diebus proueniunt, durantq; fœdere syderis huiusce: par-

tumq; eas illius esse certum est. Proinde quisquis æstiuos fructus ante illas seuerit, ipse frustrabitur sese. Hoc interuallo & apicula procedens fabam florere indicat, fabaq; florescens eam euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indicium. Cum germinare uideris morum, iniuriam postea frigoris timere nolito. Ergo opera, taleas oliuarum ponere, ipsasq; oleas interradere, rigare prata æquinoctij diebus primis. Cum herba creuerit in festucam, arcere aquas. Vineas pampinare. Et huic lex sua, cum pampini quatuor digitos longitudine expleuerint. Pampinat una opera iugerum. Segetes iterare. Sarritur uero diebus uiginti. Ab æquinoctio sartura nocere et uineæ & segeti existimatur. Et oues lauandi hoc idē tempus est. A uergiliarum exortu significant Cæsari postri die arcturi occasus matutini, tertio Idus Maij Fidiculæ exortus. XII calend. Iunij capella uespere occidens & in Attica canis. XI calend. Cæsari Orionis gladius occidere incipit: tertio Nonas Iunij Cæsari & Assyriæ aquila uesperi oritur, octauo Idus arcturus matutino occidit, Italiæ sexto, & quarto Idus Delphinus uesperi exoritur: decimoseptimo calēdas Iulij gladius Orionis exoritur, quod Aegypto post quatriduum. XI calend. eiusdem Orionis gladius Cæsari occidere incipit. VIII Calend. Iulij uero longissima dies totius anni, & nox breuissima solstitium conficiūt. In hoc temporis interuallo uineæ pampinentur, curenturq; ut uinea uetus semel fossa sit, bis nouella. Oues tondentur, lupinum stercorandi causa uertitur, terra proscinditur. uicia in pabulum secatur, faba metitur, deinde concutitur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De pratis et reparatione prati, & cotibus, falcibus, & descriptio frugum, et sy derum. Cap. XXVIII.

P Rata circa calend. Iunij cæduntur, quorum facillima agricolis cura, ac minimi impendij, hæc de se postulat dici. Relinqui debent in læto solo, uel humido, uel riguo, eaq; aqua pluuia rigari uia publica. Vtilissimum simul & herbæ arare, deinde cratire, serere florem ex fœnilibus, atque ex præsepibus fœno dilapsum spargere, prius quàm cratiantur. Nec primo anno rigari, nec pasci ante secunda fœnisecia, ne herbæ uellantur, obtrituq; hebetentur. Senescunt prata, restituiq; debent faba in his sata, uel rapis, uel milio. Mox insequente anno frumento, rursusq; in prata tertio relinqui. Præterea quotiens secta sint, sicilire, hoc est, quæ fœnisecces prætereunt secari. Est enim in primis inutile, nasci herbas sementaturas. Herba optima in prato trifolij, proxima graminis, pessima mimmuli, siliquis etiam dira ferendis. Inuisa & equiselis est, à similitudine equinæ setæ. Secandi tempus cum spica deflorescere cœperit, atque roborari, secandumq; antequã inarescat. Cato fœnũ, inquit, ne sero seces, prius quàm semen maturum sit secato. Quidam pridie rigant ubi sunt rigua. Noctibus roscidis secari melius. Quædã partes Italiæ post messem secant. Fuit hoc quoque maioris impendij apud priores, Creticis tantum transmarinisq; cotibus notis, nec nisi oleo falcis aciem excitantibus. Igitur cornu propter oleum ad crus ligato fœnisex incedebat. Italia aquarias cotes dedit, limæ uice imperantes ferro. Sed aquaria protinus uiret. Falcium ipsarũ duo

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

genera. Italicum breuius, ac uel inter uepres quoque tractabile, Galliarum latifundia maioris compendij, quippe medias cædunt herbas, breuioresq; prætereunt. Itali fœnum ex dextera una manu secant. Iustum est una opera iugerum in die desecari, alligariq; manipulos tria mil. CC quaternorum pondo. Sectum uerti ad solem, nec nisi siccum construi oportet. Ni fuerit hoc obseruatum diligenter, exhalare matutino nebulam quandã, metasq; mox sole accendi, & conflagrare certum est. Rursus rigari desecta oportet, ut secetur autumnale fœnum, quod uocant cordum. Interamnæ in Vmbria quater anno secantur, etiam non rigua. Ter uero plerisque in locis, & postea in ipso pabulo non minus emolumenti est, quàm à fœno. Armentorum id cura, iumentorũq; progeneratio suum cuique cõsilium dabit optimum, maxime quadrigarum quæstus. Solstitium peragi in VIII parte cancri, & VIII calendas Iulij diximus. Magnus hic anni cardo, magna res mundi. In hoc usque, à bruma dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad aquilonem scandens, at per ardua enisus ab ea meta incipit flecti, & digredi ad austrum, aucturus noctes alijs sex mensibus, ablaturusq; diei mensuram. Ex hoc deinde conuehendi, rapiendiq; fructus alios atque alios tempus, et præparandi se contra sæuam feramq; hyemem: decebatq; hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam. Quam ob rem eas manibus ipsis agricolarum ingessit, uertiq; iussit ipsa die folia, & esse confecti syderis signum. Nec syluestirium arborum remotarumq;, ne in saltus deuios montesq; eundũ esset quærentibus signa: non rursus urbanarum quæq; topiario

tantum coluntur, quanquam et in his illa uisantur. Vertit oleæ ante pedes satæ: uertit tiliæ ad mille usus petendæ: uertit populi albæ etiam uitibus nuptæ. Adhuc parum est, inquit, ulmum uite dotatam habes, & huius uertam. pabulo folia eius stringis, uitem deputas. aspice & tenes sydus. alia parte cœlum respiciunt, quàm qua spectauere pridie. Salice omnia alligas, humillima arborum, ipse toto capite altior, & huius folia circumaguntur, quid te rusticum quereris? Non stat per me quo minus cœlum intelligas, & cœlestia scias. Dabo et auribus signum. Palumbùm utique exaudi gemitus. Transisse solstitium caueto putes, nisi cum incubantem uideris palumbum. À solstitio usque ad fidiculæ occasum VI Calend. Iunij Cæsari Orion exoritur. Zona autẽ eius IIII nonas Assyriæ, Aegypto uero procyon matutino æstuosus, quod sydus apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem: sanè ut in astris pingitur. Est autem magnopere pertinens, sicut paulo mox docebimus: III Nonas Chaldæis corona occidit matutino. Atticæ Orion totus eo die exoritur. Pridie Idus Iulij & Aegyptijs Orion desinit exoriri: XVI Calend. Augusti Assyriæ procyon exoritur. Dein postridie, fere ubique confessum inter omnes sydus indicans, quod canis ortum uocamus, sole partem primam leonis ingresso. Hoc fit post solstitium XXIII die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ, ut suis locis diximus. Neque est minor ei ueneratio, q̃ descriptis in deos stellis. Accenditq; solem, & magnam æstus obtinet causam: XVIII Calend. Augusti Aegypto aquila occidit matutino, etesiarumq; prodromi fla-

tus incipiunt, quod Cæsar X Calend. sentire Italiã existimauit. Aquila Atticæ matutino occidit: III Calend. regia in pectore leonis stella matutino Cæsari immergitur: VIII Idus Aug. arcturus medius occidit: III Idus fidicula occasu suo autumnum inchoat, uti is adnotat. Sed ut uera ratio id fieri inuenit VI Idus eiusdẽ. In hoc temporis interuallo res summa uitium agitur, decretorio uuis sydere illo, quod caniculã appellauimus: Vnde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exustæ. Non comparantur huic malo grandinis procellæ, quæq; nunquam annonæ intulere caritatem. Agrorum quippe mala sunt illa. Carbunculus autem regionum late patentium, non difficili remedio, nisi calumniari naturam rerum homines, quàm sibi prodesse mallent. Ferunt Democritum qui primus intellexit ostenditq; cum terris cœli societatem, spernentibus hanc curam eius opulentissimis ciuium, præuisa olei caritate ex futuro uergiliarum ortu, qua diximus ratione, ostendemusq; iam plenius, magna tum uilitate propter spem oliuæ coëmisse in toto tractu omne oleum, mirantibus qui paupertatem & quietem doctrinarum ei sciebant in primis cordi esse. Atque ut apparuit causa & ingens diuitiarum cursus, restituisse mercedem anxiæ & auidæ dominorum pœnitentiæ, contentum ita probasse, opes sibi in facili cum uellet fore. Hoc postea Sestius è Romanis sapientiæ sectatoribus Athenis fecit eadem ratione. Tanta literarum occasio est: Quas equidem mi scebo agrestibus negocijs, quàm potero dilucide atq; perspicue. Plerique dixere rorem inustum sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi uitibus. Quod

ex parte falsum arbitror, omnem'q; uredinem frigore tã tum, innoxio constare sole. Id manifestum fiet attendẽtibus. Nam primum omnium nõ hoc euenire, nisi noctibus & ante solis ardorem, deprehenditur, totum'q; lunari ratione constat: quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio plenáue luna, hoc est præualẽte: utroq; enim habitu plena est, ut sæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod à sole accipit, cœlo regerit. Differentia utriusque habitus magna, sed manifesta. Nanque interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. È cõtrario in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidens, sed alia à Fabiano, Græcis'q; autoribus. Aestate enim interlunio necesse est cum sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eadem interlunio absit hyeme, quando abscedit et sol. Itẽ plenilunio æstiuo procul abeat aduersa soli: hyeme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ergo per se roscida quoties alget, infinitum quantum illo tẽpore candentes pruinas congelat. Ante omnia autẽ duo genera cœlestis iniuriæ meminisse debemus. Vnum quod tempestates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq; similia intelliguntur: quæ cum acciderint, uis maior appellatur. Hæc ab horridis syderibus exeunt, ut sæpius diximus, ueluti Arcturo, Orione, cœdis. Alia sunt illa, quæ silente cœlo serenis'q; noctibus fiunt, nullo sentiente nisi cum facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentiæ à prioribus, alijs rubiginẽ, alijs uredinem, aliis carbunculum appellãtibus: omnibus uero sterilitatem. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, prius'q; causas reddemus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De tempestatibus utriusque temporis, & remedijs sterilitatum. Cap. XXIX.

Quae sunt praeter lunarem, paucisq; coeli locis d constant. Nanque uergiliae priuatim attinent ad fructus, ut quarum exortu aestas incipiat, occasu hyems, semestri spatio itra se messes uindemiasq; et omnium maturitatem complexae. Est praeterea in coelo, qui uocatur lacteus circulus, etiam uisu facilis. Huius defluuio uelut ex ubere aliquo sata cuncta lactescunt, duorum syderum obseruatione, aquilae in septentrionali parte, & in austrina caniculae, cuius mentionem suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per sagittarium atque geminos solis centro bis aequinoctialem circulum secās, commissuras eorum obtinente hinc aquila, illinc canicula. Ideo effectus utriusque ad omnes frugiferas pertinent terras: quoniam in his tantum locis solis terraeq; cētra congruunt. Igitur horum syderum diebus, si purus atque mitis aër genitalem illum lacteumq; succum trāsmiserit in terras, laeta adolescunt sata. Si luna, qua dictum est ratione, roscidum frigus asperserit, admixta amaritudo, ut in lacte, puerperium necat. Modus in terris huius iniuriae, quem fecit in quacunque conuexitate comitatus utriusque causae. Et ideo non pariter in toto orbe sentitur, ut nec dies. Aquilā diximus in Italia exoriri ad XIII kaleñ. Ianuarij. Nec patitur rō naturae quicq̄ in satis ante eū diē spei esse certae. Si uero interluniū incidat, oēs hybernos fructus et praecoces laedi necesse est. Rudis fuit priscorum uita, atq; sine literis: nō minus tamen ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, q̄ nunc esse rōnem. Tria nanque tēpora fructibus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

metuebant, propter quod instituerunt ferias, diesq; festos, rubigalia, floralia, uinalia. Rubigalia Numa constituit anno regni sui XI. quæ nunc aguntur ad VII kalen. Maij, quoniam tunc feré segetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat sole tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed uera causa est, quòd post dies undeuiginti ab æquinoctio uerno, per id quatriduum, uaria gentium obseruatione in IIII kalend. Maij, canis occidit, sydus & per se uehemens, & cui præoccidere caniculam necesse sit. Iidem itaque Floralia IIII Kalend. eiusdem instituerunt, urbis anno quingentesimo sextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene deflorescerent. Hunc diem Varro determinat, sole tauri partem quartamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges et omnia quæ florebunt lædi necesse erit. Vinalia priora quæ ante hos dies sunt IX Kalend. Maij degustandis uinis instituta, nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleasq;, quoniam earum conceptus ex ortu uergiliarum incipit ad VI Idus Maij, ut docuimus. Aliud hoc quatriduum est, quod neque rore sordere uelint: exhorrent enim frigidum sydus arcturi postridie occidens: & multo minus plenilunium incidere. IIII nonas Iunij iterum aquila exoritur uesperi, decretorio die florentibus oleis uitibusq; si plenilunium in eum incidat. Equidem & solstitium VIII Calend. Iulij in simili causa duxerim, & canis ortum post dies à solstitio XXIIII. sed interlunio accidente, quoniam uapore constat culpa, aciniq; præcoquuntur in callum. Rursus plenilunium nocet ad IIII nonas Iulij, cum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Aegypto canicula exoritur: uel certe XVI Caled. Augusti, cum aquila occidit, usque in X Calend. eiusdem. Extra has causas sunt uinalia altera, quae agũtur ad XIII Calend. Septembris. Et Varro à fidicula incipiente occidere mane, determinat, quod uult uitiũ autumni esse, & hunc diem festum tempestatibus leniendis esse institutum. Nunc fidiculam occidere ad VI Idus Augusti seruatur. Intra haec constat coelestis sterilitas. Neque negauerim posse eam permutari arbitrio legentium, locorum aestimantium naturas. Sed à nobis rationem demõstratam esse satis est. Reliqua obseruatione cuiusque constabunt. Alterutrum quidem fore in causa, hoc est plenilunium, non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturae succurrit: iamprimum hanc iniuriam omnibus annis accidere non posse, propter statos syderum cursus: nec nisi paucis noctibus anni, idq; quando futurum sit facile nosci. Ac ne per omnes menses timeretur, earum quoque lege diuisum, aestate interlunia praeterquam biduo secura esse, hyeme plenilunia: nec nisi aestiuis breuissimisq; noctibus metui, diebus non idem ualere. Praeterea tam facile intelligi, ut formica minimum animal interlunio quiescat, plenilunio etiam noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipso die nõ apparere, donec occidat. È diuerso uireonem prodire ipso solstitij die. Neutrum uero lunae statum noxiũ esse, ne noctibus quidem, nisi serenis, & omni aura quiescẽte: quoniam neque in nube, neque in flatu cadunt rores: sic quoque non sine remedio. Sarmenta aut palearum aceruos, & euulsas herbas fruticesq;, per uineas cãposq; cum timebis incendito, fumus medebitur. Hic è paleis et

contra nebulas auxiliatur, ubi nebulæ nocent. Quidam tres cancros uiuos cremari iubent in arbustis, ut carbũculi non noceant. Alij siluri carnem leuiter uri à uento, ut per totam uineã fumus dispergatur. Varro autor est, si fidiculæ occasu, quod est initium autumni, uua picta consecretur inter uites, minus nocere tempestates. Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit: Si fictili nouo obruatur rubeta rana in media segete, non esse noxias tempestates. Opera rustica huius interualli, terram ĩterare, arbores circumfodere, ubi æstuosa regio poscat, accumulare. Germinantia nisi in solo luxurioso fodienda non sunt. Seminaria purgari sarculo. Messem hordeaceam facere. Aream ad messem creta præparare, Catonis sentẽtia amurca temperata, Vergilij operosius. Maiore ex parte æquant tantum, & fimo bubulo dilutiore illinunt. Id satis ad pulueris remedium uidetur.

De messe, & tritico, & palea, & frumento seruando. Cap. XXX.

Messis ipsius ratio uaria. Galliarũ latifundiis ualli prægrãdes dentibus in margine infestis, duabus rotis per segetem impelluntur, iumento in contrarium iuncto: ita direptæ in uallum cadunt spicæ. Stipulæ alibi mediæ falce præciduntur, atque inter duas mergites spica distringitur. Alibi ab radice euellunt. Quod qui faciunt, proscindi ab se obiter agrum interpretantur, cum extrahant succum. Differentia hæc, Vbi stipula domos contegunt, quàm longissimam seruant. Vbi fœni inopia est, stramento paleam quærunt.

Panici culmo non tegunt. Milii culmum ferè inurunt. Hordei stipulam bubus gratissimam seruant. Panicum & milium singillatim pectine manuali legunt Galliæ. Messis ipsa alibi tribulis in area, alibi equarum gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticum quo serius metitur, copiosius inuenitur. Quo celerius uero, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima, antequam granũ indurescat, & cum iam traxerit colorem. Oraculum uero, biduo celerius messem facere potius quàm biduo serius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoq;. Far, quia difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi. & stipula tantum & aristis liberatur. Palea plures gentium pro fœno utuntur. Melior ea quæ tenuior minutiorq;, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima hordeo, pessima ex tritico, præterquam iumentis opere laborantibus. Culmum, saxosis locis cum inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius desectus muria diu respersus, dehinc siccatus in manipulos conuoluitur, atque ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendunt in aruo & stipulas, magno Vergilii præconio. Summa autem ratio, ut herbarum semen exurant. Ritus diuersitatem magnitudo facit messium, & caritas operarum. Cõnexa est ratio frumenti seruandi. Horrea operosa, tripedali crassitudine pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea superne impleri nec afflatus admittere, aut fenestras habere ullas. Alij ab exortu tm̃ æstiuo, aut septẽtrione: eaq; sine calce cõstrui, qm̃ sit frumẽto inimicissima. Nã q̃ de amurca præceperint idicauimus. Alibi cõtra suspẽdũt granaria lignea colũnis, et pflari un-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

diq; malunt, atque ẽt à fundo. Alij omnino pendente ta bulato extenuari granum arbitrantur: & si tegulis sub iacet, conferuescere. Multi uentilari quoque uetant. Gur gulionem enim non descendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & fauonium uentum conferre frumento præcipit, quod miror equidem, siccissimum alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine hor rei pede è longioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempestiuitas condendi uidebitur. Nam si parum tostum atque robustum collectum sit, aut calidum conditum, inimica innasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cum est numerosius, ut milio: aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantum, ut sesamæ: aut amaritudine, ut lupino & cicerculæ. In tritico maxime crescunt animalia, quoniam spissitate sua concalescit, & furfure crasso uestitur. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini, ideo non generant. Faba crassioribus tunicis operitur, ob hoc efferuescit. Quidam ipsum triticum diuturnitatis gratia aspergunt amurca, mille modios quadrantali. Alij Chalcidica aut Carica creta, aut etiam absinthio. Est & Olynthi ac Cerinthi Euboeæ terra, quæ corrumpi non sinat. Nec ferè condita in spica læduntur. Vtilissime tamen seruantur in scrobibus, quos sitos uocant, ut in Cappadocia, & in Thracia & Africa, ante omnia ut sicco solo fiant curant: mox ut palea substernantur. Præterea cum spica sua conduntur. Ita frumenta si nul lus spiritus penetret, certum est nihil maleficum nasci. Varro autor est, sic conditum triticum durare annis quinquaginta, milium uero centum. Fabam & legumi-

na in

na in olearijs cadis oblita cinere, longo tempore seruari. Item fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodam specu Ambraciæ usque ad piraticum Pompei Magni bellum durasse, annis circiter CXX. Ciceri tantum nullæ bestiolæ in horreis innascuntur. Sunt qui urceis cinere substratis & illitis acetum habentibus, leguminum aceruos superingerant, ita non nasci maleficia credentes. Alij, qui in salsamentarijs cadis gypso illinant. Alij, qui lentem aceto laserpitiato respergant, siccatamq; oleo inungant. Sed breuissima obseruatio, quod uitijs carere uelis, interlunio legere. Quare plurimum refert, condere quis malit, an uēdere. Crescente enim luna frumenta grādescūt.

De uindemia & autumni temporibus. Cap. XXXI.

Sequitur ex diuisione temporum autumnus à fidiculæ occasu ad æquinoctiū, ac deinde uergiliarum occasum, initiumq; hyemis. His interuallis significatur, pridie Idus Augusti Atticæ equus oriens, uespera Aegypto & Cæsari Delphinus occidēs. XI Calend. Septembris Cæsari & Aßyriæ stella quæ uindemiator appellatur, exoriri mane incipit, uindemiæ maturitatem promittens. Eius argumentum erunt acini colore mutati. Aßyriæ V Caleñ. & sagitta occidit, & etesiæ desinunt. Vindemiator Aegypto nonis exoritur. Atticæ arcturus matutino, & sagitta occidit mane. Quinto Idus Septembris Cæsari capella oritur uesperi. Arcturus uero medius pridie Idus, uehementissimo significatu terra mariq; per dies quinque. Ratio eius hæc traditur, Si delphino occidente imbres fuerint, non futuros per arcturum. Signum oriētis eius syderis seruetur hirundinum abitus, nanque deprehensæ intereunt. De-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Decimosexto Calen. Octobris Aegypto spica, quam tenet uirgo, exoritur matutino, etesiaeq; desinunt. Hoc idem Caesari XIIII Calen. XIII Assyriae significant, & XI Calen. Caesari commissura piscium occidens, ipsumq; aequinoctij sydus VIII Calen. Octobris. Deinde consentiunt, quod est rarum, Philippus, Callippus, Dositheus, Parmeniscus, Conõ, Criton, Democritus, Eudoxus, Ion, IIII Calen. Octobris capellam matutino exoriri, & III Calen. hoedos. Sexto Nonas Octobris Atticae corona exoritur mane. Asiae & Caesari V Calen. heniochus occidit matutino. Tertio Calen. Caesari corona exoriri incipit, & postridie occidunt hoedi uesperi. VIII Idus Octobris Caesari fulgens in corona stella oritur. Et III Idus uergiliae uesperi. Idibus corona tota. Sexto Calen. Nouemb. suculae uesperi exoriuntur. Pridie Calend. Caesari Arcturus occidit, & suculae exoriuntur cum sole. Quarto Nonas Arcturus occidit uesperi. Quinto Idus Nouembris gladius Orionis occidere incipit. Deinde III Idus uergiliae occidunt. In his temporum interuallis opera rustica, napos, raphanos serere, quibus diebus diximus. Vulgus agreste & rapa post ciconiae discessum male seri putat. Nos omnino post Vulcanalia, & praecocia cum panico. A' fidiculae autem occasu uiciam, faseolos, pabulũ. Et hoc silente luna seri iubent. Et frondis praeparandae tempus hoc est. Vnus frondator quatuor frondarias fiscinas complere in die iustum habet. Si decrescente luna praeparetur, non putrescit. Aridam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nunquam existimauere maturam ante aequinoctium: iam passim rapi cerno. Quam ob rem & huius tempora notis argu-

mentis'q; signetur. Leges ita se habent, Vuam calidam ne legito, hoc est, in eius siccitate, ac nisi imber interuene rit. Hanc ne legito rorulentam, hoc est, si ros nocturnus fuerit, nec prius quàm sole discutiatur. Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumbere coeperit, aut cum exempto acino ex densitate interuallum nõ compleri apparuerit, acinum non augeri. Acino plurimũ refert, si contingat crescente luna uindemiare. Pressura una culeos XX implere debet. Hic est pes iustus. Ad totidem culeos & lacus XX iugeribus unum sufficit torculum. Premunt'q; aliqui singulis, utilius binis, licet magna sit uastitas singulis. Longitudo in his refert, non crassitudo. Spatiosa melius premunt. Antiqui funibus uittis'q; loreis ea detrahebant & uectibus. Intra C annos inuenta Graecanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maxime probatur. Intra XXII hos annos inuentum, paruis praelis, & minori torculari, aedificio breuiore, & malo in medio decreto, tympana imposita uinaceis, superne toto pondere urgere, & super praela construere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus et obseruatio, cum aliquod maturitate non tempestate deciderit: hoc & feces exprimendi: hoc & defrutum coquendi, silente luna noctu: aut si interdiu, plena. Caeteris diebus aut ante exortum lunae, aut post occasum. Nec de nouella uite aut palustri, nec nisi è matura uua, nec nisi folijs despumandum: quia si ligno contingatur uas, adustum ac fumosum fieri putant. Iustum uindemiae tempus ab aequinoctio ad uergiliarum occasum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

dies XLIIII. Ab eo die oraculum occurrit, frigidũ piscari pro nihilo ducentium. Sed iam et Calendis Ianuarij defectu uasorum uindemiantes uidi, piscinisq́; musta condi, aut uina effundi priora, ut dubia reciperentur. Hoc non tam sæpe prouentu nimio euenit, quàm sæuitia insidiantium caritati ciuili. Sed æqui patrisfamiliâs modus est annonæ, cuiusque anni utilitate. Id peræque lucrosissimum. Reliqua de uinis affatim dicta sunt. Itẽ uindemia facta oliuam esse rapiendam, & quæ ad oleum pertinent, quæq́; à uergiliarum occasu agi debent.

De lunari ratione. Cap. XXXII.

h Is quæ sunt necessaria adijcientur de luna, uẽtisq́; & præsagiis, ut sit tota syderalis ratio perfecta. Nãque Virgilius etiam in numeros lunæ quædam digerenda putauit, Democriti secutus ostentationem. Nos legum utilitas, quæ in toto opere, in hac quoque mouet parte. Omnia quæ cæduntur, carpũtur, tonduntur, innocentius decrescente luna, quàm crescente fiunt. Stercus nisi decrescente luna ne tangito. Maxime intermenstrua dimidiáq́; stercorato. Verres, iuuẽcos, arietes, hœdos decrescẽte luna castrato. Oua lũa noua supponito. Scrobes lũa plena noctu facito. Arborũ radices luna plena operito. Humidis locis interlunio serito, & circa interlunium quatriduo. Ventilari quoque frumenta ac legumina, & condi circa extremam lunã iubent. Seminaria cum luna supra terram sit, fieri: Calcari musta, cũ luna sub terra. Item materies cædi, quæq́; alia locis suis diximus. Neque facilior est obseruatio ac iam dicta à nobis secundo uolumine: sed quod intelligere uel rustici possint, Quoties ab occidente sole cernetur,

prioribus'q; noctis horis lucebit, crescens erit, & oculis dimidiata iudicabitur. Cum uero occidēte sole orietur ex aduerso, ita ut pariter aspiciantur, tunc erit pleniluniū. Quoties ab ortu solis orietur, prioribus'q; noctis horis detrahet lumen, & in diurnas extendet, decrescens erit, iterum'q; dimidia. In coitu uero, quod interlunium uocant, cum apparere desierit. Supra terras autem erit, quamdiu & sol, interlunio, & prima tota die, secunda horæ noctis unius dextāte sicilico, ac deinde tertia usq; ad quintamdecimā, multiplicatis horarum iisdem portionibus: quintadecima tota supra terras noctu erit, eadem'q; sub terris tota die. Decimasexta ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicum sub terra aget, easdem'q; portiones horarum per singulos dies adiiciet usque ad interlunium. Et quantum primis partibus noctis detraxerit, quod sub terris agat, tantundem nouissimis ex die adiiciet super terram. Alternis autem mensibus XXX implebit numeros, alternis uero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

De uentorum ratione. Cap. XXXIII.

u Entorum paulo scrupulosior. Obseruato solis ortu quocunque libeat die, stantibus hora diei sexta, sic ut ortum eum à sinistro humero habeant, contra mediam faciem meridies, à uertice septētrio erit. Qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur. Circumagi deinde melius est, ut umbram suam quisque cernat, alioqui post hominem erit. Ergo permutatis lateribus, ut ortus illius diei à dextro humero fiat occasus à sinistro, tunc erit hora VI. cum minima umbra contra medium fiat hominem. Per huius mediā lon

gitudinem duci sarculo sulcum, uel cinere lineam, uerbi gratia pedum XX conueniet: mediamq; mensuram, hoc est in X pede, circumscribi circulo paruo, qui uocetur umbilicus. Quae pars fuerit à uertice umbrae, haec erit uentus septentrionalis. Illò tibi putator arborum plagae ne spectent, neue arbusta uineae'ue, nisi in Africa, Cyrenis, Aegypto. Illinc flante ne arato quaeq; alia praecipimus. Quae pars lineae fuerit à pedibus umbrae, meridiē spectans, haec uentum austrum dabit, quem à Graecis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente, materiam uineamq; agricola ne tractes. Humidus aut aestuosus Italiae est. Africae quidem incendia cum serenitate affert. In hunc Italiae palmites spectent, sed non plagae arborum uitium'ue. Hunc oliueti metator uergiliarum quatriduo, hunc caueat insitor calamis, gemmisq; inoculator. De ipsa regionis eius hora praemonuisse conueniet. Frondem medio die arborator ne caedito. Cum meridiem adesse senties pastor, aestate contrahēte se umbra, pecudem à sole in opaca cogito. Cum aestate pasces, in occidentem specta ante meridiem, post meridiem in oriētem. Aliter noxium, sicut hyeme & uere si in rotulentum duceres. Nec contra septentrionem paueris supra dictum. Clodunt ita, lippiunt'ue ab afflatu, & aluo citae pereunt. Qui foeminas concipi uoles, in hunc uentum spectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. Cap. XXXIIII.

d Iximus ut in media linea designaretur umbilicus. Per hunc medium transuersa currat alia. Haec erit ab exortu aequinoctiali ad occasum aequinoctialem. Et limes qui ita secabit agrum, de

cumanus uocabitur. Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decussem obliquæ, ita ut à septentrionis dextera læuáq; ad austri dexteram læuamq; descendant. Omnes per eundem currant umbilicum, omnes inter se pares sint, omnium interualla paria. Quæ ratio semel in quoque agro incunda erit: uel si sæpius libeat uti, è ligno faciẽda. regulis paribus in tympanum exiguum, sed circinatum adactis. Ratione qua doceo, occurrendum ingenijs quoque imperitorum est. Meridiem excuti placet, quoniam semper est idem: sol autem quotidie ex alio cœli momento, quàm pridie oritur: ne quis forte ad exortum capiendam putet lineam. Ita cœli exacta parte, quod fuerit lineæ caput septentrioni proximum à parte exortiua, solstitialẽ habebit exortum, hoc est longissimi diei, uentumq; aquilonem, boreã à Græcis dictum. In hũc ponito arbores uitésq;. Sed hoc flante ne arato, frugem ne serito, semen ne iacito. Præstringit enim atque percellit hic radices arborum, quas positurus afferes. Præmonitus esto: alia robustis prosunt, alia infantibus. Nec sum oblitus in hac parte uentum à Græcis poni, quem cæciam uocant. Sed idem Aristoteles uir immensæ subtilitatis, qui id ipsum fecit, rationem conuexitatis mundi reddit, quia contrarius aquilo africo flat. Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sydera æstate media, mutatq; nomen, & etesias uocatur. Ergo cum frigidum senties, caueto, ac quacunque aquilo prædicatur, tanto pernicior septentrio est. In hũc Asiæ, Græciæ, Hispaniæ, maritimæ Italiæ, Campaniæ, Apuliæ arbusta uineæq; spectent. Qui mares concipi uoles, in hunc pascito, ut sic in eundem ineant. Ex

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aduerso aquilonis ab occasu brumali Africus flabit, quẽ Græci Liba uocant. In hunc à coitu cum se pecus circumegerit, fœminas conceptas esse scito. Tertia à septẽ trione linea, quam per latitudinem umbræ duximus, & decumanam uocauimus, exortum habebit æquinoctialem, uentumq; subsolanum, Græcis Apelioten dictum. In hunc salubribus locis uillæ uineæq; spectent. Ipse leniter pluuius, tamen est sicior fauonius, ex aduerso eius ab æquinoctiali occasu, Zephyrus à Græcis nominatus. In hunc spectare olиueta Cato iussit. Hic uer inchoat, aperitq; terras tenui frigore saluber. Hic uites putandi, frugesq; curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi ius dabit, afflatuq; nutricium exercebit. Quarta à septentrione linea, eadem austro ab exortiua parte proxima, brumalem habebit exortum, uentumq; uulturnum, eurum à Græcis dictum, siciorem & ipsum tepidioremq;. In hunc apiaria & uineæ Italiæ, Galliarumq; spectare debent. Ex aduerso uulturni flabit corus, ab occasu solstitiali & occidentali latere septentrionis, à Græcis dictus argestes, ex frigidissimis et ipse sicut omnes qui à septentrionis parte spirant. Hic & grandines infert. Cauendus & ipse non secus ac septentrio. Vulturnus si à serena cœli parte cœperit flare, non durabit in noctem: at subsolanus in maiorem partem noctis extenditur. Quisquis erit uentus, si feruidus sentietur, pluribus diebus permanebit. Aquilonẽ prænũciat terra sicceſcẽs repẽte, austrũ humeſcẽs rore occulto.

Prognostica tẽpestatum. Cap. XXXV.

e T enim prædicta ratione uentorum, ne sæpius eadem dicantur, transire conuenit ad reliqua tẽ-

pestatum præsagia, quoniam & hoc placuisse Virgilio magnopere uideo. Siquidem in ipsam messem sæpe concurrere prælia uentorum damnosa imperitis refert. Tradunt eundem Democritum metente fratre eius Damaso ardētissimo æstu orasse, ut reliquæ segeti parceret, raperetq; desecta sub tectum, paucis mox horis sæuo imbre uaticinatione approbata. Quinimo & harundinē non nisi impendente pluuia seri iubent, & fruges insecuturo imbre. Quam ob rem & hæc breuiter attingemus, scrutati maxime pertinentia, primumq; à sole capiemus præsagia. Purus oriens atque non feruens serenum diem nunciat: at hybernam pallidus grandinem. Si & occidit pridie serenus, & oritur, tanto certior fides serenitatis. Concauus oriens pluuias prædicit: Item uētos, cum ante exoriētem eum nubes rubescunt. Quod si & nigræ rubentibus interuenerint, et pluuias. Cum orientis atque occidentis radij rubent, coire pluuias. Si circa occidentem rubescunt nubes, serenitatem futuræ diei spōdent. Si in exortu spargentur, partim ad austrū, partim ad aquilonem, pura circa eum serenitas sit licet, pluuiam tamen uentosq; significabunt. Si in ortu aut in occasu contracti cernentur radij, imbrem. Si in occasu eius pluet, aut radij in se nubem trahent, asperā in proximum diem tempestatem significabunt. Cū oriē te radij non illustres eminebunt, quamuis circundati nube non sint, pluuiam portendent. Si ante exortum nubes globabuntur, hyemem asperam denunciabunt. Si ab exortu repellentur, & ad occasum abibunt, serenitatem. Si nubes solem circumcludent, quanto minus luminis relinquent, tanto turbidior tempestas erit. Si uero etiā du-

plex orbis fuerit, eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescant nubes, maxima ostendetur tempestas. Si non abibunt, sed incumbent, à quocunque uento fuerint, eum portendent. Si à meridie, et imbrem. Si oriēs cingetur orbe, ex qua parte is se aperit, expectetur uentus. Si totus defluxerit æqualiter, serenitatem dabit. Si in exortu longe radios per nubes porriget, & medius erit inanis, pluuiam significabit. Si ante ortum radij se ostendent, aquam & uentum. Si circa occidentem cādidus circulus erit, noctis leuem tempestatem. Si nebula, uehementiorem. Si candente sole, uentum. Si ater circulus fuerit, ex qua regione is ruperit se, uētum magnum. Proxima sunt iure lunæ præsagia. Quartam eam maxime obseruat Aegyptus. Si splendens exorta puro nito refulserit, serenitatem: si rubicunda, uentos: si nigra, pluuias portendere creditur. In quinta, cornua eius obtusa, pluuiam: erecta & infesta uentos semper significant, quarta tamen maxime. Cornu eius septentrionale acuminatum atque rigidum, illum præsagit uentum. Inferius austrum: utraque recta, noctem uentosam. Si quartam orbis rutilus cinget, uentos & imbres præmonebit. Apud Varronem ita est, Si quarto die luna erit recta, magnam tempestatem in mari præsagiet, nisi si coronam circa se habebit, et eam syncæram: quoniam illo modo non ante plenam lunam hyematurum ostendit. Si plenilunio per dimidium pura erit, dies serenos significabit: si rutila, uentos: nigrescens, imbres. Si caligo orbis nubem incluserit, uentos quà se ruperit: si gemini orbes cinxerint, maiorem tempestatem, Et magis si tres erunt, aut nigri, aut interrupti atque distracti.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Nascens luna, si cornu superiore obatro surget, pluuias decrescens dabit: si inferiore, ante plenilunium: si in media nigritia illa fuerit, imbrem in plenilunio. Si plena circa se habebit orbem, ex qua parte is maxime splēdebit, ex ea uentum ostendet. Si in ortum cornua crassiora fuerint, horridam tempestatem. Si ante quartam non apparuerit, uento fauonio flante, hyemalis toto mēse erit. Si XVI uehementius flammea apparuerit, asperas tempestates præsagiet. Sunt & ipsius lunæ octo articuli, quoties in angulos solis incidit, plerisque inter eos tantum obseruantibus præsagia eius, hoc est tertia, septima, undecima, decimaquinta, decimanona, uigesimatertia, uigesimaseptima, & interlunium. Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet. Discurrere eæ uidentur interdum, uentiq; protinus sequuntur. In quarum parte ita præsagiuere, Cœlum cum æqualiter totum erit splēdidum, articulis temporū quos proposuimus, autumnū serenum præsagibunt & frigidum. Si uer & æstas non sine riguo aliquo transierint, autumnum serenum & densum minusq; uentosum facient. Autumni serenitas uentosam hyemem facit. Cum repente stellarum fulgor obscuratur, & id neque nubilo, neque caligine, pluuia aut graues denunciantur tempestates. Si uolitare plures stellæ uidebuntur, quò ferentur albescentes, uētos ex iis partibus nunciabunt. Aut si cursitabūt, certos. Si id in pluribus partibus fiet, inconstantes uentos effundent. Si stellarum errantium aliquam orbes incluserint, imbres. Sunt in signo cancri duæ stellæ paruæ, aselli appellatæ, exiguum inter illas spatium obtinente nubecula, quam præsepia appellant. Hæc cū cœlo

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

sereno apparere desierit, atrox hyems sequitur. Si alteram earum aquiloniam caligo abstulit, auster sæuit. Si austrinam, aquilo. Arquus cum sunt duplices, pluuias nunciant, A` pluuijs serenitatem non perinde certam. Circuli noui circa sydera aliqua, pluuiam. Cum æstate uehementius tonuit, quàm fulsit, uẽtos ex ea parte denunciat. Contra si minus tonuit, imbrem. Cum sereno cœlo fulget, pluuiæ erunt & tonitrua, & hyemabit. Atrocissime autem, cum ex omnibus quatuor partibus cœli fulgurabit. Cum ab aquilone tantum, in posterum diem aquam portendit. Cum à septentrione, uentum eum. Cum ab austro uel coro, aut fauonio nocte serena fulgurauerit, uentum & imbrem ex ijsdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentum significant, imbrem meridiana. Nubes cum sereno cœlo ferũtur, à quacunque parte id fiet, expectentur uenti: si eodẽ loco globabuntur, appropinquante sole discutientur. Et hoc si ab Aquilone fiat, uentos: si ab austro, imbres portendent. Sole occidente, si ex utraque parte eius cœlũ petent, tempestatem significabunt. Vehementius atræ ab oriente, in noctem aquam minantur: ab occidente, in posterum diem. Si nubes ut uellera lanæ spargentur multæ ab oriente, aquam in triduum præsagient. Cum in cacuminibus montium nubes consident, hyemabit. Si cacumina pura fient, disserenabit. Nube grauida candicante, quod uocant tempestatem albam, grando imminebit. Cœlo quamuis sereno, nubecula quamuis parua, uentum procellosum dabit. Nebulæ è montibus descendentes, aut cœlo cadentes, uel in uallibus sedentes, serenitatem promittunt. Ab his terreni ignes proxime signifi-

cant: pallidi nanque murmurantes'q; tempestatum nuncii sentiuntur, pluuiæ etiam, in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flamma, uentum. Et lumina cum ex sese flãmas elidunt, aut uix accenduntur. Item cum in eo pendentes coaceruantur scintillæ, uel cum tollentibus ollas carbo adhærescit: aut cum contectus ignis é se fauillam discutit, scintillam'ue emittit: uel cum cinis in foco concrescit, et cum carbo uehementer perlucet. Est et aquarum significatio. Mare si in tranquillo portu à cursu stabit, & murmurauerit intra se, uentum prædicit. Si identidem, & hyemem, & imbrem. Litoris ripæ'q; si resonabunt tranquilla, asperam tempestatem. Item maris ipsius tranquillus sonitus, spumæ'ue dispersæ, aut aquæ bullantes. Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt. Sæpe & silentio intumescit, flatu'q; altius solito iam intra se esse uentos fatetur. Equidem et montium sonitus, nemorum'q; mugitus prædicunt. Et sine aura quæ sentiatur, folia ludentia. Lanugo populi aut spinæ uolitans, aquis'q; pluma innatans. Atque etiam in campis tempestatem uenturã præcedens suus fragor: cœli quidem murmur, non dubiam habet significationem. Præsagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari lasciuientes, flatum, ex qua ueniunt parte: item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Loligo uolitans, conchæ adhærescentes, echini affigentes sese, aut harena saburrantes, tempestatis signa sunt. Ranæ quoque ultra solitum uocales. Et fulicæ matutino clangore. Item mergi anates'q;, pennas rostro purgantes, uentum. Cæteræ'q; aquaticæ aues concursantes. Grues in mediterranea festinantes. Mergi maria aut stagna fu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

gientes, Grues silentio per sublime uolantes, serenitatẽ, Si noctua in imbre garrula: at sereno, tempestatẽ. Coruiq́; singultu quodam latrantes, seq́; concutientes, si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem resorbebunt, uentosum imbrem. Graculi sero à pabulis recedentes, hyemem. Et albæ aues cum congregabuntur. Et cum terrestres uolucres contra aquam clangores dabunt, perfundentes sese: sed maxime cornix. Hirundo tam iuxta aquam uolitans, ut penna sæpe percutiat. Quæq́; in arboribus habitant, fugitantes in nidis suis. Et anseres continuo clangore intempestiui. Ardea in medijs harenis tristis. Nec mirum, aquaticas, aut in totum uolucres præsagia aëris sentire. Pecora exultantia, et indecora lasciuia ludentia, eandem significationem habent. Et boues cælum olfactantes, seq́; lambentes contra pilum. Turpesq́; porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes, Segniterq́; & contra industriam suam absconditæ formicæ, uel concursantes aut oua progerentes. Item uermes terreni erumpentes. Trifolium quoque inhorrescere, & folia contra tempestatem subrigere certũ est. Necnon & in conuiuijs mensisq́; nostris, uasa quibus esculẽtum additur sudorem repositorijs linquentia, diras tempestates prænunciant.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS NONVS.

PROOEMIVM.

In quo lini natura continetur, & mirabilia.

SYDERVM quoque tempestatumq; ratio, uel imperitis facili, atque indubitato modo monstrata est: uereq; intelligentibus non minus conferunt rura deprehendendo cœlo, quàm syderalis sciẽtia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere Nobis nõ protinus transire ad ista tempestiuũ uidetur, Miramurq; quosdã scientiæ gratia, eruditionis suæ gloriam ex his petentes, tã multa præteriisse, nulla mentione habita tot rerũ sponte curáue prouenientiũ, præsertim cũ plerisque earum usuq; uitæ maior etiam quàm frugibus perhibeatur autoritas. Atq; ut à confessis ordiamur utilitatibus, quæq; non solum terras omnes, uerum etiam maria repleuere, seritur, ac dici neque inter fruges, neq; inter hortensia pot st, linum. Sed in qua nõ occurret uitæ parte, quod'ue miraculum maius, herbam esse quæ admoueat Aegyptũ Italiæ: intantum, ut Galerius à freto Siciliæ Alexandriam septima die peruenerit, Babillius sexta, ambo præfecti: æstate uero proxima Valerius Marianus ex prætoriis senatoribus, à Puteolis nono die lenissimo flatu? herbam esse quæ Gadeis ab Herculis columnis septimo die Ostiam afferat,

& citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu contigit C. Flacco legato Vibii Crispi proconsulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid seri, ut uentos procellas'q; recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uela satis esse, maiora nauigijs. Sed quamuis amplitudini antemnarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela: præter'q; alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denique tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro citro'q; portet, tam gracili auena, tam nō alte à terra tolli: neque id uiribus suis necti, sed passum tusum'q; et in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, et quò peruenire nulla exe cratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco à nobis: cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum causa fructus'q;, præmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur eiusdem hominis ingenio, quod uentos in mari optet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura, urit agrum, deteriorem'q; ipsum facit.

De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela. Cap. I.

S Eritur sabulosis maxime, uno'q; sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum æstate uellitur, & hanc quoque terræ iniuriam facit. Ignoscat tamen aliquis Aegypto serenti, ut Arabiæ Indiæ'q; merces importet, it áne & Galliæ censentur hoc reditu?

Montes'q;

Montesq́; mari oppositos esse non est satis, & à latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq́; hominum existimati Morini, imo uero Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum fœminæ nouere. Qua admonitione succurrit quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilicium esse, fœminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi atque sub terra id opus agunt. Similiter in Italia ratione alia inter Padum Ticinumq́; amnes, ubi à Setabi tertia in Europa lino palma: secundam enim in uicino allianis capessunt retouina, & in Aemilia uia Fauentina. Candore allianis semper crudis Fauentina præferuntur: retouinis tenuitas summa densitasq́;, candor æque ut Fauẽtinis, sed lanugo nulla: quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior penè, quàm araneis, tinnitusq́;, cũ dente libeat experiri: ideo duplex quàm cæteris pretiũ. Et Hispania citerior habet splẽdorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis: nam du dum ex eadem Hispania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus insidias, quàm nobismetipsis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ casses'ue ferri aciem uincunt. Vidimusq́; iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinẽ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

qua saltus cingerentur. Nec id maxime mirum, sed singula earum stamina centeno quinquageno filo constare, sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in praefectura Aegypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Aegypti quondã regis, quem Amasim uocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruae CCCLXV filis singula fila constare. Quod exemplum per se expertum nuper Romae prodidit Mutianus ter cõsul, paruasq; iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiamnum linis honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanae'ue similius, sicut in culcitris praecipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inuentum. Italiae quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio lino minimum firmitatis, plurimũ lucri. Quatuor ibi genera, Taniticum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipion uocãt, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemq; barbatae nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis in cãdore mollitiá'ue praeferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimae. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit é palustri uelut harundine, duntaxat panicula eius. Asia é genista facit lina ad retia praecipua, in piscando durantia, frutice madefacto X diebus. Aethiopes Indiq; é malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, aut colore fla

uescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in sole pendens conuersis superne radicibus uno die: mox quinque alijs, in contrarium inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam rustico ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iampridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam solibus tepefactam, pódere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratus indicio est membrana laxatior. Iterumq; inuersæ, ut prius, sole siccantur. Mox arefactæ in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximum cortici fuit, stupa appellatur, deterioris lini, lucernarum feré luminibus aptior. Et ipsa tamē pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, candore, mollitia. Linumq; nere & uiris decorum est. Cortices quoq; decussi clibanis et furnis præbent usum. Ars depectendi digerendiq;: iustum est é quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: textūq; rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentū iam est etiam quod ignibus non absumeretur. Viuum id uocant, ardentesq; in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisq; sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescitq; uiuere ardendo, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Ruffus de cætero colos, splendescit igni.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Cum inuentum est, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Græcis asbestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus autor est, linteo eo circundatã arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byssino, mulierum maxime delicijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs scripula eius permutata quondam, ut auri. Repertaq; linteorum lanugo, è uelis nauium maritimarum maxime, in magno usu medicinæ est, & cinis spodij uim habet. Est & inter papauera genus quoddã, quo candorem lintea præcipuum trahũt. Tentatum est tingi linum quoque, et uestium insaniam accipere in Alexandri Magni primum classibus, Indo amne nauigantis, cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassent insignia nauium, stupueruntq; littora flatu uersicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra uenit, eodemq; effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Postea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbasina deinde uela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totum forum Romanum intexit, uiamq; sacram ab domo sua ad cliuum usque Capitolinum, quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus Octauia sorore Augusti genitus, in ædilitate sua, auunculo XI consule Calẽdis Augusti, uelis forum umbrauit, ut salubrius litigantes consisterent: quantum mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoque forum muricibus censuerat. Ve

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

la nuper colore cœli stellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente: in cauis ædium, & muscum à sole defendunt. Cætero mansit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & prælijs intersit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta apud eundẽ interpretantur eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit sata.

De sparti natura, & quando primum usus eius, & quomodo perficiatur, & quæ sine radice nascantur, & uiuant. Cap. II.

Sparti quidem usus multa post secula cœptus est: nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hispaniæ intulerunt. Herba & hæc sponte nascens, & quæ non queat seri, iuncusq; proprie aridi soli, uni terræ dato uitio. Nanque id malum telluris est, nec aliud ibi seri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginiensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque sparto operit. Hinc strata rusticis eorum hinc ignes facesq;, hinc calciamina, & pastorum uestis, animalibus noxiũ præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos usus laboriose euellitur, ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis, conuolutum ossèis ligneis' ue conamentis. Nunc iam in hyemem uix. Facillime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulsum fascibus in aceruo adunatum biduo, tertio resolutum, spargitur in sole, siccaturq;, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optime, sed & dulci

si marina desit. Siccatum'q; sole iterum rigatur, si repen-
te urgeat desyderium, perfusum calida in solio, ac sicca
tum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tundi
tur, ut fiat utile, præcipue in aquis mari'q; inuictum. In
sicco præferunt è cannabi funes. At spartum alitur etiã
demersum, ueluti natalium sitim pensans. Est quidem
eius natura interpollis, rursus'q; quàm libeat uetustum
nouo miscetur. Veruntamen complectitur animo, qui uo
let miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus ter
ris nauium armamẽtis, machinis ædificationum alijs'q;
desyderiis uitæ. Ad hos omnes usus quæ sufficiant, mi-
nus XXX M passuum in latitudinem à littore Cartha
ginis nouæ, minus'q; in longitudinem esse reperientur.
Longius uehi impendia prohibent. Iunco Græcos ad fu
nes usos nomini credamus, quo herbam eam appellant:
postea palmarum folijs philura'q;, manifestum est: &
inde translatum à Pœnis sparti usum, perquam simi-
le ueri est. Theophrastus autor est, esse bulbi genus circa
ripas amnium nascens, cuius inter summum corticem
eam'q; partem qua uescuntur, esse laneam naturam, ex
qua mapalia uestes'q; quædam conficiantur. Sed neque
regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentius,
præterquam eriophoron id appellari, in exemplaribus,
quæ equidem inuenerim, tradit: neque omnino ullam
mentionem habet sparti, cuncta cura magna persecutus
CCCCXC annis ante nos, ut alio loco iam diximus:
quo apparet, post id temporis spatium in usum uenisse
spartum. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, se-
quemur eorum ordinem, in quibus uel maximum est,
aliquid nasci aut uiuere sine ulla radice. Tubera uocã-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tur hæc, undique terra circũdata, nullisq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimam agente, neque ipsa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terrã esse possimus dicere, neque aliud quàm terræ callum. Sicais hæc ferè et sabulosis locis frutectosisq; nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam libra li pondere. Duo eorum genera, harenosa dentibus inimica, & altera syncera. Distinguuntur & colore, ruffo nigroq;, et intus candido, laudatissima Africæ. Crescãt, an ne uitium id terræ (neque enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine qua futurum est: & uiuant ne, an non, haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cum ligno. Lartio Licino prætorio uiro iura reddenti in Hispania Carthagine, paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit, terræ naturam in se globari: quod certum est ex ijs, quæ nascuntur & seri non possunt.

De misy, & tuberibus: de fungis pezicis, laserpitio & magydari, et rubia, et radicula. Cap. III.

Simile est quod in Cyrenaica prouincia uocãt misy, præcipuũ suauitate, odore ac sapore, sed carnosius: & quod in Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis accepta ntur riguis et serũtur, sicut Mitylenis. Negãt nasci nisi exũdatione

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus in quo plurima nascuntur. Asiæ nobilissima circa Lampsacum & Alopeconesum, Græciæ uero circa Elim. Sūt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui sine radice aut pediculo nascuntur. Ab his proximum dicetur autoritate clarissimum laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius succum uocant laser, magnificum in usu medicamētisq́;, & ad pondus argentei denarij pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehēditur signo: oue cum comederit dormiente protinus, capra sternutāte. Diuq́; iam non aliud ad nos inuehitur, quàm quod in Perside aut Media & Armenia nascitur large, sed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, aut sagopenio, aut faba fracta. Quo minus omittendum uidetur, C. Valerio, M. Herennio COSS. Cyrenis aduecta Romam publicæ laserpitij pondo XXX. Cæsarem uero dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentumq́; protulisse ex ærario laserpitij pondo CXI. Id apud autores Græciæ euidentissimos inuenimus natum imbre piceo repēte madefacta tellure, circa Hesperidum hortos Syrtinq́; maiorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est urbis nostræ anno CXLIII. Vim autem illam per quatuor milia stadiū Africæ ualuisse. In ea laserpitium gigni solitum, rem feram ac contumacem: & si coleretur, in deserta fugientem: ra

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

dice multa craſſáq;,caule ferulaceo,haud ſimili craſſitudine. Huius folia maſpetum uocabant apio maxime ſimilia Semen erat foliaceum, folium ipſum uere deciduum. Veſci pecora ſolita,primóq; purgari, mox pinqueſcere, carne mirabilē in modū iucunda. Poſt folia amiſſa,caule ipſo & homines ueſcebantur decocto,aſſo, elixóq;:eorum quoque corpora XL. primis diebus purgante à uitijs omnibus. Succus duobus modis capiebatur,è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina,rhizias,atque caulias,uilior ille ac putreſcens. Radice cortex niger,et ad mercis adulteria. Succum ipſum in uaſa coniectum,admixto furfure,ſubinde concutiēdo ad maturitatem perducebant:ni ita feciſſent,putreſcentem. Argumentum erat maturitatis,color,ſiccitasq; ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali,tuberq;in ea ſuper terram. Hoc inciſo,profluere ſolitum ſuccum ceu lactis,ſupernato caule,quem magydarin uocarunt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe,cadētia à canis ortu,auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum,annuo ſpatio & radice & caule conſummantibus ſeſe. Hoc & circūfodi ſolitum prodidere. Nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico ſilphio prior opinio cōgruit. Alterum genus eſt quod magydaris uocatur, tenerius & minus uehemens,ſine ſucco: quod circa Syriam naſcitur,non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur et in Parnaſo monte copioſius, quibuſdam laſerpitium uocantibus, perq; omnia adulteratur rei ſaluberrimæ utiliſſimæq; autoritas. Probatio ſynceri prima in colore modice ruffo, & cum frangitur, candido intus, mox

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

translucente: gutta aquæ saliua'q; liquescit. Vsus in multis medicaminibus. Sunt etiamnum duo genera, non nisi sordido nota uulgo, cum quæstu nullo polleant. In primis rubia, tingendis lanis & corijs necessaria. Laudatissima Italica, & maxime suburbana, & omnes pene prouinciæ scatent ea. Sponte prouenit, seritur'q; similitudine eruiliæ. Verum spinosus ei caulis: geniculatus hic est, quinis circa articulos in orbe folijs. Semen eius rubrum est. Quos in medicina usus habeat, suo dicemus loco. At quæ uocatur radicula, lauandis demum lanis succum habet: mirum, quantum conferens candori mollitiæ'q; Nascitur satiua ubique, sed sponte præcipua in Asia Syria'q; saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cũ quo decoquatur, folio oleæ. Struthion Græci uocant, floret æstate, grata aspectu: uerum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est usum.

De hortorum cura, et digestio terræ nascentium præter fruges & frutices. Cap. IIII.

a B his superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam, & quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, item'q; pensiles, siue illos Semiramis, siue Aßyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio uolumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nuncium illum sæuum atque sanguinarium filio remisit ex horto. In XII. tabulis legũ

nostrarum nusquam nominatur uilla, semper in signi=
ficatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam rem
comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tan=
tum contra inuidentium effascinationes dicari uide-
mus. In remedio satyrica signa, quanquam hortos tute-
læ Veneris assignante Plauto. Iam quidam hortorum
nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasq; possident.
Primus hoc instituit Athenis Epicurus hortorum magi=
ster. Vsque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi
rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat.
Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore uictu?
Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearum
genera naufragio exquiri, aues ultra Phasidē amnem
peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imo sic pretiosio-
res alias in Numidiam atque Aethiopiæ sepulchra: aut
pugnare cum feris, mandiq; capientem quod mandat
alius. At hercule, quàm uilia hæc, quàm parata uolu=
ptati satietatiq;, nisi eadem quæ ubique indignatio oc=
curreret? Ferendum sanè fuerit exquisita nasci poma,
alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus
interdicta: inueterari uina, saccisq; castrari: nec cuiquā
adeo longam esse uitam, ut non ante se genita potet: è fru
gibus quoque quoddam alimentum sibi excogitasse lu-
xuriam, ac medullam tantum earum, superq; pistrina-
rum operibus et cælaturis uiuere, alio pane procerum,
alio uulgi, tot generibus usque ad infimam plebem de-
scendente annona. Etiamne in herbis discrimen inuen
tum est, opesq; differentiam fecere in cibo, ét uno asse ue
nali? In his quoq; aliqua sibi nasci tribus negāt, caule in
tm̄ saginato, ut paupis mēsa nō capiat. Syluestres fece=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim. Ecce alti les spectantur asparagi. Et Rauenna ternos libris repẽdit. Heu prodigia uentris. Mirum esset non licere pecori carduis uesci, non licet plebei. Aquæ quoq; separantur: & ipsa naturæ elementa ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasq; montium in uoluptatem gulæ uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturq; ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alij aquas, mox et illas hyemant. Nihil itaque homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiamne herba aliqua diuitijs tãtum nascitur? Nemo Sacros Auentinosq; montes, & iratæ plebis secessus circũspexerit. Mors enim certe æquabit quos pecunia superauerit. Itaq; hercule nullum macelli uectigal maius fuit Romæ, clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumq; non aliter quæstuosius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, et sub dio reditus, superficiesq; cœlo quocunque gaudens. Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primum agricolæ æstimabantur prisci, & sic statim faciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamiliàs (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indiligens esset hortus. Quippe è carnario aut macello uiuẽdum esse. Nec caules ut nũc maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desyderia etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non egerent igni, parcerentq; ligno, expedita res & parata semper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, et

quæ minime accenderent desyderium panis. Pars eorũ ad condimenta pertinens, fatetur domi uersuram fieri so litam, atque non Indicum piper quæsitum, quæq; trãs maria petimus. Iã in fenestris suis plebs urbana in ima gine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, ante-quam præfigi prospectus omnis coëgit multitudinis in-numeræ sæua latrocinatio. Quam ob rem sit aliquis & his honos, ne'ue autoritatem rebus uilitas adimat, cũ præsertim etiam cognomina procerum inde nata uidea mus, Lactucinosq; in Valeria familia non puduisse ap pellari: et contingat aliqua gratia operæ curæq; nostræ, Virgilio quoque confesso, quàm sit difficile uerborũ ho-norem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non est dubium, riguosq; maxime habẽdos, si contingat profluo amne. Si minus, è puteo ꝑtica, organis'ue pneu-maticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proscin dendum à fauonio, in autumnum præparandum est post XIIII. dies, iterandumq; ante brumam. Octo iu-gerum operis palari iustum est. Fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui easq; resupinis pului-norum toris, ambire singulas tramitum sulcis, quà de-tur accessus homini, scatebrisq; decursus. In hortis na scentiũ alia bulbo commendantur, alia capite, alia cau-le, alia folio, alia utroque, alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis car-nosis. Aliorum fructus in terra est, aliorum & ex-tra, aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescũtq; ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quan-quam grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gi-gnuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni matu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ritate transit in lignum. Terra conduntur rhaphani, napiq́;, & rapa, atque alio modo inulæ, siser, pastinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Nanque tradunt autores, in Arabia maluas septimo mense arborescere, baculorum usum præbere extẽplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum horti fuisse produntur CC. paß. ab Oceano, iuxta delubrũ Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedum XX. crassitudinis quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cannabis. Nec non & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq́; natura diximus, & alio genere tuberum paulo ante.

Natura & genera, & historia nascentium in hortis rerum. Cap. V.

C Artilaginei generis, extráq; terram est cucumis, mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, pensiles eorum hortos promouentibus in soles totis olitoribus: rursusq́; hybernis diebus intra specularium munimenta reuocantibus. Quin & lacte mulso, semine eorũ biduo macerato, apud antiquos Græciæ autores scriptum est seri oportere, ut dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In Italia uirides, & quàm minimi, in prouinciis, quàm maximi & citrini aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: cum magnitudine excessere, pepones uocantur. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, nõ insalubres tamen plurimum. Natura oleum odere mire,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nec minus aquas diligunt. Desecti quoque, ad eas modice distantes adrepunt, contra oleũ refugiunt: aut si quid obstet, uel si pendeant, curuantur. Id'q; uel una nocte deprehenditur, si uas cum aqua subijciatur à quatuor digitorum interuallo descendentibus ante posterum diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curuatis. Iidem in fistula flore dimisso, mira longitudine crescunt. Ecce cum maxime noua forma eorum in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unum, mox semine ex illo genus factum, melopeponas uocant. Non pendent hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram colorem'q;, & odorem, quod maturitatem adepti, quanquam non pendentes, statim à pediculo recedunt. Columella suum tradit commentum, ut toto anno contingant: Fruticem rubi, quàm uastissimum in apricum locum transferre, & recidere, duûm digitorum relicta stirpe, circa uernum æquinoctium: ita in medulla rubi semine cucumeris insito, terra minuta fimo'q; circumaggeratas resistere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicũ, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tãtum Laconicum aqua gaudere. Sunt qui herba, quæ uocatur culix nomine, trita, semen eorum maceratum seri iubeant, ut sine semine nascantur. Similis & cucurbitis natura, duntaxat in nascendo. Aeque hyemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo semine in terra sesquipedali fossura, inter æquinoctium uernum & solstitium: Parilibus tamen aptissime. Aliqui malunt ex Calend. Martij cucurbitas, & Nonis cucumeres, & ꝑ quinquatrus serere, simili modo reptantibus flagellis,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ſcandentes parietum aſpera in tectum uſque natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, uelocitas pernix, leui umbra cameras pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium, & plebeiũ, quod humi repit. In priore mire tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo faſtigiatur, uaginis maxime uitilibus, coniecta in eas poſt quam defloruit. Creſcit qua cogitur forma, plerunq; et draconis intorti figura. Libertate uero penſili conceſſa, iam uiſa eſt IX pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret ſibi ipſe ſuperfloreſcens, & ſicciores locos patitur, candida lanugine obductus, magisq; cum creſcit. Cucurbitarum numeroſior uſus. Et primus caulis in cibo, Atque ex eo in totum natura diuerſa. Nuper in balinearum uſum uenere urceorum uice. Iampridem uero etiam cadorum ad uina condenda. Cortex uiridi tener. Deraditur nihilominus in cibis. Cibos ſalubres ac leues pluribus modis exiſtimant, qui perfici humano uentre non queant, ſed non intumeſcant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis ſed nõ comparandas ſupradictis: quæ in medio, rotundas: quæ lateribus, craſſas breuioresq;. Siccantur in umbra, & cum libeat ſerere, in aqua macerantur. Cibis, quo longiores tenuioresq;, eo gratiores. Et ob id ſalubriores quæ pendendo creuere, minimumq; ſeminis tales habent, duritia eius in cibis gratiam terminante. Eas quæ ſemini ſeruentur, ante hyemem præcidi non eſt mos. Poſtea fumo ſiccantur, condendis hortenſiorum ſeminibus ruſticæ ſupellectili. Inuenta eſt ratio, qua cibis quoque ſeruarentur, eodemq; modo cucumis, uſque ad alios pene prouen

tus,

tus, & id quidem in muria fit. Sed & scrobe, opaco in loco harena substrato, fœnoq; sicco opertos, ac deinde terra, uirides seruari tradunt. Sunt & syluestres in utroque genere, & omnibus ferè hortensibus. Sed & his medica tantum natura est. Quam ob rem differentur in sua uolumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abunde dixisse poteramus uideri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora uero & concaua fœminini, præstantiora suauitate, et ad condiendum faciliora, quæ sæpius sata transeunt in marem. Iidem naporum V. genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasiũ, Bœoticum, & quod per se uiride dixerunt. Ex ijs in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus superne tendit, nõ ut cætera in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorũ patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiã breui notabile, neque ut Cleonæum prælongum. In totũ quidem, quorum tenuiora folia, ipsi quoque dulciores: quorum scabra & angulosa & horrida, amariores. Est præterea genus syluestre, cuius folia sunt erucæ similia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Cætera de satu eorũ in rapis dicta sunt. Cortice et cartilagine constant raphani: multisq; eorum cortex crassior etiã, quàm quibusdam arborum. Amaritudo plurima illi est, & pro crassitudine corticis. Cætera quoque aliquando lignosa. Et uis mira colligendi spiritum, laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis, utique si proxime olus mandatur: si uero cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minusq; fœtidus. Aegypto mire ce

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

lebratur propter olei fertilitatem, quod è semine eius faciunt. Hoc maxime cupiunt serere, si liceat: quoniam et quæstus plus quàm è frumento, et minus tributi est, nullumq; copiosius oleum. Genera rhaphani Græci fecere tria foliorum differentia, crispi, atque leuis, & tertium syluestre. Atque huic leuia quidem, sed breuiora ac rotunda, copiosaq; atque fruticosa: sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia seminis est, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc uitia non cadunt nisi in crispa folia. Nostri ælia fecere genera. Algidense à loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figura, quod uocant Syriacum, suauissimum ferè ac tenerrimum, hyemisq; patiens. Præcipuum tamen est, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud autores non reperitur, id autem tota hyeme durat. Etiamnum unum syluestre Græci agrion uocant, Pontici armon, alij leucen, nostri armoraciam, frõde copiosius quàm corpore. In omnibus autem probandis maxime spectantur caules. Immitium enim rotundiores crassioresq;, ac longius canalibus. Folia ipsa tristiora, & angulis horrida. Seri uult rhaphanus terra soluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeo gaudet, ut in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Feb. ut uernus sit, iterumq; circa Vulcanalia, quæ satio melior. Multi & Martio & Aprili serunt, & Septembri. Incipiente incremento: confert alterna folia circumobruere, ipsos uero accumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hye-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

mem iubet, & ne lacunæ stagnent accumulare: ita in æstatem grandescere. Quidã prodidere, si palo adacto cauerna palea insternatur sex digitorum altitudine, deinde in semen fimumq; & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipue tamen salsis alũtur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Aegypto nitro sparguntur, ubi sunt suauitate præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiuntq; cocti similes. Nanque & cocti dulcescunt, & in naporũ uicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligendã acria uiscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita uomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordijs necessarium hunc succum, quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. Atque ut est Græca uanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeo cæteris cibis prælatus rhaphanus, ut ex auro dicaretur, beta ex argento, rapũ e plũbo. Scires non ibi genitũ M. Curiũ imperatorẽ, quẽ in hospitio, legatis aurũ repudiaturo afferẽtibus, rapũ torrentẽ in foco inuẽtum annales nostri prodidere. Scripsit & Moschion Græcus unũ de rhaphano uolumen. Vtilissimi in cibis hyberno tẽpore existimãtur ijdemq; dẽtibus semper inimici, quõ atterant. Ebora certe poliunt. Odiũ his cũ uite maximũ, refugitq; iuxta satos. Lignosiora sunt reliqua, in cartilaginum genere à nobis posita. Mirumq;, omnibus uehementiam saporis inesse. Ex ijs pastinacæ unum genus agreste spõte prouenit, staphilinos Græce dicitur. Alterum seritur radice uel semine, primo uere uel autumno, ut Hygino pla-

cet Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quàm al tissime refosso. Annicula utilis esse incipit, bima utilior, gratior autumno, patinisq; maxime. Et sic quoque uirus illi intractabile est. Hibiscum à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ utile. Est & quartum genus in eadem similitudine pastinacæ, quam nostri gallicam uocant. Græci uero daucon: cuius genera etiam quatuor fecere. Inter medica dicendum siser, & ipsum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, ubi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ mulso in cibis temperata, etiã in gratiam uertitur. Neruus idem et pastinacæ maiori, dũtaxat anniculæ. Siseris satus mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, Sed torosior amariorq;, inula, per se stomacho inimicissima: eadem dulcibus mixtis saluberrima. Pluribus modis austeritate uicta gratiam inuenit. Nanque et in pollinem tunditur arida, liquidoq; dulci temperatur: & decocta posca, aut asseruata, uel macerata pluribus modis, & tunc mixta defruto, aut subacta melle, uuisue passis, aut pinguibus caryotis. Alio rursus modo cotoneis, malis, uel sorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo uariata, defectus præcipue stomachi excitat, illustrata maxime Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Superuacuũ eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut harundo seritur. Et hæc autem seritur, & siser, & pastinaca utroque tempore, uere & autumno, magnis seminum

interuallis, nullâue minus quàm ternorum pedum, quo niam ſpatioſe fruticat. Siſer autem transferre melius. Proxima his eſt bulborum natura quos Cato in primis ſerendos præcipit, celebrans Megaricos. Verum nobiliſſima eſt ſcilla, quanquam medicamini nata, acetóq; exacuēdo. Nec ulli amplitudo maior, ſicut nec uis aſperior. Duo genera medica: Maſculus albis folijs, fœmina nigris: Et tertium genus eſt cibis gratum: Epimenidium uocatur anguſtius folio, ac minus aſpero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt ſatæ bulbis circa latera natis. Et ut creſcant, folia quæ ſunt his ampla, deflexa circa obruuntur. Ita ſuccum omnem in ſe trahunt capita. Sponte naſcuntur copioſiſſime in Balearibus, Ebuſóq; inſulis, ac per Hiſpanias. Vnum de ijs uolumen condidit Pythagoras philoſophus, colligens medicas uires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore, magnitudine, ſuauitate. Quippe cum quidam crudi mandantur, ut in Cherroneſo Taurica. Poſt hos in Africa nati maxime laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere: Bulbinen, ſetanion, pythion, acrocorion, ægilopa, ſiſyrinchion. In hoc mirum, imas eius radices creſcere hyeme: uerno autem cum apparuerit uiola, minui ac contrahi, tum deinde bulbum pingueſcere. Eſt inter genera, quod in Aegypto aron uocant, ſcyllæ proximum amplitudine, folijs lapathi, caule recto duûm cubitorum, baculi craſſitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores ilico fiunt. Signū maturitatis, folia inareſcentia ab imo. Vetuſtiores improbant. Item paruos & longos. Contra rubicundis ro

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tundioribusq; laus, & grandissimis. Amaritudo plerisque in uertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi ex semine, priores tradiderunt. Sed & Praenestinis campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Remorum aruis.

De hortensium herbarum radicibus, folijs, floribus, coloribus. Cap. VI.

h Ortensibus omnibus ferè singulae radices, ut rhaphano, betae, apio, maluae. Amplissima autem laphatho, ut quae descendat ad tria cubita. Syluestri minores, tumidae. Effossa quoque diu uiuit. Quibusdam tamen capillatae, ut apio, maluae. Quibusdam surculosae, ut ocimo. Alijs carnosae ut betae, aut magis etiamnum croco. Aliquibus ex cortice & carne constant, ut rhaphano, & rapis. Quorundam geniculatae sunt ut graminis. Quae rectam non habent radicem, statim plurimis nituntur capillamentis, ut atriplex, & blitum. Scilla autem & bulbi, & caepe, & allium, non nisi in rectum radicantur. Sponte nascentium quaedam numerosiora sunt radice, quàm folio, ut aspalax, perdicium, erocum. Florent cum fraxino serpyllum, abrotanum, napi, rhaphani, menta, ruta. & caetera quidem cũ coepere deflorescunt. ocimum autem particulatim et ab imo incipit: qua de causa diutissime floret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos alijs candidus, alijs luteus, alijs purpureus. Folia cadunt à cacuminibus, origano, inulae, & aliquando rutae iniuria laesae. Maxime concaua sunt caepae, gethyo. Allium caepasq; inter deos in reiurando habet Aegyptus. Cepe genera apud Graecos, sardia, samothracia, alsidena, setania, schista, Ascalonia,

ab oppido Iudeæ nominata. Omnibus etiam odor lachrymosus, & præcipue Cypriis, minime Gnidiis. Omnibus corpus totum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis setania minima excepta tusculana, sed dulcis. Schista autem & ascalonia condiuntur. Schistam hyeme cum coma sua relinquunt, uere folia detrahunt, & alia subnascuntur iisdem diuisuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubēt, ut in capita crescant potius, quàm in semina. Ascaloniarum propria natura. Etenim uelut steriles sunt ab radice: & ob id semine seri illas, non deponi iussere Græci. Præterea serius circa uer cum germinant transferri, ita crassescere, & tunc properare præteriti temporis pensitatione. Festinandum autem in his est, quoniam maturæ celeriter putrescunt. Si deponantur, & caulem emittūt & semen, ipsæq; euanescunt. Est & colorum differentia. Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniūt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant an eædē sint quæ Ascaloniæ: quoniam satis capita crassescunt: depositis, caules & semina. Distant sapore tantum dulci. Apud nos prima gña. Vnum cōdimentarium, quod illi gethyō, nostri pallacanā uocāt. Seritur mēsibus Martio, Aprili, Maio. Alterū capitatum, æque ab æquinoctio autūni, uel fauonio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallica, Tusculana, Amiternina. Optima autem quæ rotūdissima. Item ruffa acrior, quàm candida, sicca, quàm uiridis, et cruda quàm cocta, sicca quàm condita. Seritur Amiternina frigidis et humidis locis, et sola allii modo capite, reliquæ semine. Proximaq; æstate nullum semen emittunt, sed caput tantum quod inarescit.

Sequēti autem anno permutata ratione semen gignitur, caput ipsum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen cepe causa seritur, separatim cepe seminis. Seruantur autem optime in paleis. Gethyum pené sine capite est, ceruicis tantum longæ, & ideo totum in fronde, sæpiusq; resecatur, ut portum. Ideo & illud serunt, non deponunt. Cætero cepas ter fosso solo seri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermisceri satureiam, quoniam melius proueniat. Runcari præterea, & sarriri, si non sæpius, quater. Ascaloniam mense Februario serunt nostri. Semen ceparum nigrescere incipiens, antequam marcescat metunt. Et de porto in hanc cognationem dici conueniat, præsertim cū sectiuo nuper autoritatem dederit princeps Nero, uocis gratia, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilq; aliud, ac ne pane quidem uescendo. Seritur semine ab æquinoctio autumno: si sectiuum facere libuit, densius. In eadem area secatur donec deficiat, stercoraturq; semper si nutritur in capita antequam secetur. Cum increuit in aliam aream transfertur, summis folijs leuiter recisis ante medullam, & capitibus retractis, tunicisue extremis. Antiqui silice uel tegula subiecta capita dilatabant. Hoc item in bulbis. Nunc sarculo leuiter conuellūtur radices, ut delumbatæ alant, neque distrahant. Insigne quod cum fimo lætoq; solo gaudeat, rigua odit, et tamen proprietate quadam soli constat. Laudatissimus in Aegypto, mox orchiæ atque ariciæ. Sectiui duo genera. Herbaceum folio incisuris eius euidentibus, quo utūtur medicamentarij. Alterum genus suauioris folij, rotundiorisq;, incisuris leuioribus. Fama est, Melam eque-

stris ordinis reum ex procuratione à Tiberio principe accersitum, in summa desperatione suco porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu. Ampliorem modum negant noxium esse. Allium ad multa ruris præcipue medicamenta prodesse creditur. Tenuissimis & quæ separantur in uniuersum uelatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim uestitis. Asperi saporis, quo plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tedium huic quoque halitu, ut cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox maturescit LX. diebus. Tum in magnitudine. Vlpicum quoque in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium, alij antiscorodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius alio. Tritum in oleo et aceto, mirum quãtum increscat spuma. Quidam ulpicum & allium in plano seri uetant, castellatimq; grumulis imponi, distantibus inter se pedes ternos. Inter grana digiti interesse debent, simulatq; tria folia eruperint, sarriri. Grãdescunt quo sæpius sarriuntur. Maturescentium caules depressi in terram obruuntur, ita cauetur ne in frondem luxurient. In frigidis utilius uere seri, quàm autumno. Cæterum ut odore careant, omnia hæc iubentur seri cũ luna sub terra sit, colligi cum in coitu. Sine his Menander è Græcis autor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem extingui. Sunt qui & allium & ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia seri aptissime putent. Allium & semine prouenit, sed tarde. Primo enim anno porri crassitudine capite efficitur: sequenti diuiditur, tertio consummatur: pulchriusq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tale existimant quidam. In semen exire non debet: sed ĩtorqueri caulis sationis gratia, uti caput ualidius fiat. Quod si diutius allium cæpe'q; inueterari libeat, aqua salsa tepida capita intingenda sunt. Ita diuturniora fient, melioraq; usui, sed in satu sterilia. Alij contenti sunt primo super prunas suspendisse, abunde'q; ita profici arbitrãtur ne germinent. Quod facere allium cæpã'q; extra terram quoque certum est, & cauliculo acto euanescere. Aliqui & allium palea optime seruari putant. Allium est & in aruis spõte nascens, alum hoc uocant: quod aduersus improbitatem alitum depascentium semina coctum, ne renasci possit, abijcitur: statim'q; quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur, & si paulum commorauere sopitæ. Est et syluestre, quod ursinũ uocant, odore molli, capite prætenui, folijs grandibus.

Quoto die quæque herbæ nascũtur satæ, et quomodo quæq; foueantur uel digerantur, & quorum singula genera sunt, et quorum plura. Cap. VII.

iN horto satorum celerrime nascuntur ocimũ, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpũt: anethum quarto, lactuca quinto, rhaphanus sexto, cucumis & cucurbitæ septimo, prior cucumis, nasturtium ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cæpe XIX. aut XX. gethyum X. aut XII. Contumacius coriandrum. Cunilia quidem et origanum post XXX. diem. Omnium autem difficillime apium, quadragesimo enim die cum celerrime, quin quagesimo maiore ex parte emergit. Aliquid & seminum ætas confert, quoniã recentiora maturius gignun-

tur: in porro, gethyo, cucumere, cucurbita. Ex uetere autem celerius proueniunt apium, beta, cardanum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in betæ semine: non enim totum eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaque ex copia seminis, modice nascitur. Quædam anno tantum suo pariunt, quædam sæpius, sicut apium, porrum, gethyum. Hæc enim semel sata, pluribus annis restibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea et lata, ut atriplici. Quibusdam angusta & canaliculata, ut cumino. Differunt & colore, nigro candidóq;: itẽ duritie. Surculacea in folliculo sunt rhaphano, sinapi, rapo. Nudum semen apij, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fœcundius, cum maledictis ac probris serendum præcipiunt, ut lætius proueniat: sato pauitur terra. Et cuminum qui serunt precantur ne exeat. Quæ in cortice sunt, difficillime inarescunt, maximéq; ocimum, & gith. Siccantur omnia, ac sunt fœcunda. Vtiq; meliora nascũtur aceruatim sato semine, quàm sparso. Ita certe porrum & allium serunt in lacinijs colligatum. Apium etiam paxillo cauerna facta, ac fimo ingesto. Nascuntur autem omnia aut semine, aut auulsione. Quædam semine & surculo, ut ruta, origanum, ocimum: præcidunt enim & hoc cum peruenit ad palmæ altitudinẽ. Quædã et radice et semine, ut cepa, alliũ, bulbi, et si quorũ radicẽ anniferorũ relinquũt. Eorũ uero quæ à radice nascũtur, radix diuturna et fruticosa est, ut bulbi, gethyi, scillæ. Fruticãt alia et nõ capite, ut apium et beta. Caule recisõ ferè quidẽ oĩa regerminãt, exceptis

quæ non scabrum caulem habent: & in usum uero ocimum, rhaphanus, lactuca. Hanc etiam suauiorem putant à regerminatione. Rhaphanus utique iucundior detractis folijs antequam decaulescat. Hoc & in rapis. Nam & eadem direptis folijs cooperta terra crescunt, durantq; in æstate. Singula genera sunt ocimo, lapatho, blito, nasturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho: Hæc enim ubiq; eadem sunt, neque aliud alio melius usquã. Rutam furtiuam tantum prouenire fertilius putant, sicut apes furtiuas pessime. Nascuntur etiam non sata, mentastrum, nepeta, intubum, pulegium. Contra plura genera sunt eorum quæ diximus dicemusq;, & in primis apio.

Natura & genera, et historiæ ad condimenta in horto satarum rerum XXXVI. Cap. VIII.

i D enim quod sponte in humidis nascitur, helioselinum uocatur, uno folio, nec hirsutum. Rursus in siccis hipposelinum, pluribus folijs, simile helioselino. Tertium est oreoselinum, cicutæ folijs, radice tenui, semine anethi, minutiore tantum. Et satiui autem differentiæ in folio, denso, crispo, aut rariore & leuiore. Item caule tenuiore, aut crassiore. Et caulis aliorum candidus est, aliorum purpureus, aliorum uarius. Lactucæ Græci tria fecere genera: Vnum lati caulis, adeo ut hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo & angustissimum, ut alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertium sessile, quod laconicon uocant. Alij colore & tempore satus genera discreuere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas, quarum

Aprili. At omnium earum plantas post binos menses differri. Diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, cappadocas, Graecas. Lõgioris has folij, caulis'q; lati, praeterea longi & angusti, in tubis similis. Pessimũ autem genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiamnum alia distinctio atrae, quae meconis uocatur, à copia lactis soporiferi, quanquã omnes somnum parere creduntur. Apud antiquos Italiae hoc solum genus earum fuit, & ideo lactucae nomen adeptae. Purpuream maximae radicis, Caecilianam uocant. Rotundam uero ac minimae radicis, latis folijs, astylida. Quidam'q; eunuchion, quoniam haec maxime refragetur ueneri. Est quidẽ natura omnibus refrigeratrix, & ideo aestate gratae stomacho fastidium auferunt, cibi'q; appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus lactuca conseruatus in aegritudine fertur, prudentia Musae medici, cum priores eam ob religionem minime commandu carent: in tantum recepta commendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Est etiamnum quae uocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maxime coepit irrepere satiuis admodum probata, quae cilicia uocatur, folio cappadocae, nisi crispum latius'q; esset. Nec ex eodem genere possunt dici, neque ex alio intubi, hyemis impatiẽtiores, uirus'q; praeferentes, sed caule non minus grati. Seruntur uerno plantae eorum, ultimo uere transferuntur. Est & erraticum intubum, quod in Aegypto cichorium uocant, de quo plura aliâs. Inuentum omnes thyrsos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos, ac recentes in pa

tinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis stercoratisq́;, binis mensibus inter semen plãtamq́; & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma semen iacere, plantam fauonio transferre: aut semen fauonio, plantam æquinoctio uerno. Albæ maxime hyemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent, et stercore, præcipue lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo interest, & repleri ablaqueata humo. Quidam & aliter amplitudinem augent, recisis cum ad semipedem excreuerint, fimoq; suillo recenti illitis. Candorem uero putant contingere ijs duntaxat quæ sint seminis albi, si harena de littore à primo incremento congeratur in medias, atque increscentia folia contra ipsas religentur. Beta hortensiorum leuissima est. Eius quoq; à colore duo genera Græci faciunt, nigrum & candidum, quod præferunt, parcissimi seminis, appellantq́; siculum, candoris sanè discrimine præferentes & lactucæ. Nostri betæ genera faciunt uernum & autumnale, à temporibus satiuis, quanquam & Iunio seritur. Trãsferuntur autem in planta quoque, & oblini fimo radices suas, locumq́; similiter madidum amant. Vsus ijs & cum lente ac faba, idemq́; qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici nocentiorẽ, quàm olus, esse iudicauere. Quam ob rem appositas nõ nemini degustare etiam religio est, ut ualidis potius in cibo sint. Gemina ijs natura, & oleris & capite ipso exilientis bulbi. Species summa in latitudine. Ea contingit ut in lactucis, cum cœperint colorem trahere imposito leui pondere. Neque alij hortensiorum latitudo maior. In binos pedes aliquando se pandunt, multum & soli

natura conferente eis Et in Circæiēsi agro amplissimæ proueniunt. Sunt qui betas punico malo florente optime seri existiment, trāsferri autem, cum quinque foliorum esse cœperint. Mira differentia, si uera est, candidis solui aluos modice, nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpatur in dolio uini sapor, odore betæ folijs demersis restitui. Olus caules'q; quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuisse non reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medēdi loco reddemus. Genera eius facit tria: Vnam extentis folijs, caule magno. Alteram crispo folio, quam apianam uocat. Tertiam minutis caulibus, lenem, tenerā, minime'q; probat. Brassica toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissime tamen ab æquinoctio autumni. Transfertur cum quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo uere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior tenerior'q; cauliculus, Apicij luxuria, & per eū Druso Cæsari fastiditus, non sine castigatione Tiberij patris. Post Cymam ex eadem brassica contingunt æstiui autumnales'q; cauliculi, mox hyberni, iterum'q; cymæ, nullo æque genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa solstitium, ex qua si humidior locus est æstate, siccior autumno plantatur. Humor fimus'q; si defuere, maior saporis gratia est: si abundauere, lætior fertilitas. Fimum asininum maxime conuenit. Est hæc quoque res inter opera ganeæ, quapropter non pigebit uerbosius psequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primū omniū si in repastinato feras, dein si terrā fugientes cauliculos seces, à terra'q; proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules ita

ne plus quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus uocatur, bis computabili impendio tædioq;. Cætera genera complura sunt. Cumanum sessili folio, capite patulū aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quàm tenuius. Hoc utilissimum existimatur, quia sub omnibus penè folijs fruticat cauliculis peculiaribus. Pōpeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioraq;, sed teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur brutiani, prægrandes folijs, caule tenues, sapore acuti. Sabellico usque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat, sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere lacuturres ex conualle Aricina, ubi quondam fuit lacus turrisq; quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi. Nec plus ullis capitis post tritianum, cui pedale aliquando conspicitur, et cyma nullis serior. Cuicunque autem generi pruinæ plurimum suauitatis conferunt: & nisi obliquo uulnere defendatur medulla, plurimum nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nunquam plantæ habitum excellētibus, halmyridia uocant, quoniam nisi in maritimis non proueniunt, nauigatione quoque longinqua uiridibus adseruatis. Statim desecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proxime siccatos, obturatosq; conduntur omni spiritu excluso. Sunt qui plā tam in transferendo alga subdita pediculo nitroue trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolij nitrumq; simul tritum aspergant folijs. Nitrum in coquendo etiam

uiriditatem

uiriditatem custodit. Aut Apiciana coctura oleo ac sale prius quàm coquantur maceratis. Est inter herbas genus inserendi, præcisis germinibus caulis, & in medullam semine ex alijs addito. Hoc & in cucumere syluestri. Necnon olus quoque syluestre est trium foliorum, diui Iulij carminibus præcipue iocis'q; militaribus celebratum. Alternis quippe uersibus exprobrauere lapsana se uixisse apud Dyrrhachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma syluestris. Omniũ hortensiorum lautissima cura asparagis. De origine eorum in syluestribus curis abunde dictum, & quomodo eos iuberet Cato in harundinetis seri. Est & aliud genus incultius asparago, mitius corruda, passim etiam montibus nascens refertis superioris Germaniæ campis non inscito Tiberij Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci simillimam asparago. Nam quod in Neside Campaniæ insula sponte nascitur, longe optimum existimatur. Hortensium seritur spongijs. Est enim plurimæ radicis, altissime'q; germinat. Viret thyrso primum emicante: qui caulem educens, tempore ipso fastigatus in toros stringitur. Potest & semine seri. Nihil diligentius comprehendit Cato, nouissimum'q; libri est, ut appareat repentinam ac nouitiam uiro curam fuisse. Locum subigi iubet humidum aut crassum. Semipedali undique interuallo seri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti, uidelicet, seminc tum tantum serebantur. Id fieri secundum æquinoctium uernum. Stercore satiari, crebro purgari, caueri ne cum herbis euellantur asparagi. Primo anno stramento ab hyeme protegi. Vere aperiri, sarriri, runcari. Tertio incen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

di uerno. Quo maturius incensus est, hoc melius proueniit. Itaque harundinetis maxime conuenit, quae festinãt incendi. Sarriri iubet idem non ante quàm asparagus natus fuerit, ne in sarriendo radices uexentur. Ex eo uelli asparagum ab radice. Nam si defringatur, stirpescere, et intermori. Velli donec in semen eat. Id autem maturescere ad uer, incendiq́; : ac rursus cum apparuerint asparagi, sarriri, ac stercorari. Ac post annos nouem, cũ iam uetus sit, digeri, subacto solo stercoratóq́;. Tum spongijs seri, singulorum pedum interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti, quoniam aliud herbiscerct. Nec quicquam postea tentatum utilius apparuit, nisi quod circa Idus Februarij defosso semine aceruatis paruulis scrobibus serunt, plurimum maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus, spongias factas post aequinoctium autumni disponũt pedalibus interuallis, fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solum quàm Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligimus syluestrem asparagum, quem Graeci orminum aut myacanthon uocant, alijśue nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tusis atque defossis. Poterant uideri dicta omnia quae in pretio sunt, nisi restaret res maximi quaestus, non sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamq́; praecipue, sestertia sena milia ex ijs aruis reddere, quoniam portenta quoque terrarũ in ganeam uertimus, etiam ea quae refugiunt quadrupedes consciae. Carduos ergo duobus modis serunt: autumno planta, & semine ante Nonas Martias. Plantaeq́; ex eo disponuntur ante Idus Nouembris, aut in locis fri-

gidis circa fauonium. Stercorantur etiam, si dijs placet, lætius'q; proueniunt: condiuntur'q; aceto, melle diluto, addita laseris radice & cumini, ne quis dies sine carduo sit. Cætera in transcursu dici possunt. Ocimum Parilibus optime seri ferunt. Quidam & autumno: iubent'q;, cum hyeme seratur, aceto semen perfundi. Eruca quoq; et nasturtium, uel æstate uel hyeme facillime nascuntur. Eruca præcipue frigorũ contemptrix, diuersæ est quàm lactucæ naturæ, concitatrix ueneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Nasturtium nomen accepit à nariũ tormento. Et inde uigoris significatio prouerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoque seritur fauonio, & ab æquinoctio autumni, odit hyemem & humorem ac fimum. Apricis gaudet & siccis, terra quàm maxime lateraria. Cinere uult nutriri. Hic & semini miscetur, ut careat erucis. Autoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio mustum rutatum populo datum à Cornelio Cethego, in consulatu collegæ Quintij Flaminii, comitiis peractis. Amicitia est ei & cum fico, in tantum, ut nusquam lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Seritur & surculo, melius in perforatam fabam indito, quæ succo nutrit comprehendendo surculum. Seritur & à seipsa. Nanque incuruato cacumine alicuius rami, cum attigerit terram, statim radicatur. Eadem & in ocimo natura, nisi quòd difficilius crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate, prouenientibus ulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleóue defensis. Conduntur autem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

& eius folia, seruanturq; fasciculis. Ab æquinoctio uino seritur apium, semine paululum in pila pulsato. Crispius sic putant fieri, aut si satum calcetur cylindro pdibus'ue. Proprium ei quod colorẽ mutat. Honos ipsi in Achaia, coronare uictores sacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore seritur menta planta: uel si nondum germinat, spongia. Minus hæc humido gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Genus eius syluestre, mentastrum est. Et hoc propagatur ut uitis, uel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, cum alioqui mintha uocaretur, unde ueteres nostri nomen declinauerũt. Grato menta mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnarijs reflorescẽs sæpius dicta est. Hæc quoque seruantur simili genere, mentam dico pulegiumq; & nepitam. Condimentorũ tamen omnium fastidijs cyminum amicissimum. Nascitur in summa tellure uix hærens, et in sublime tendens. In putridis & calidis maxime locis, medio serendum uere. Alterum eius genus syluestre, quod rusticum uocant, alij Thebaicum: si tritum ex aqua potetur, in dolore stomachi prodest. In Carpetania nostri orbis maxime laudatur, alioqui Aethiopico Africoq; palma est. Quidam huic Aegyptium præferunt. Sed præcipue olusatrum miræ naturæ est. Hipposelinum Græci uocant, alij smyrneum. E` lachryma caudicis sui nascitur. Seritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ saporem habere dicunt. Autorq; est Theophrastus, myrrha sata natum. Hipposelinum ueteres præceperant in locis incultis, lapidosis, iuxta maceriam seri. Nunc &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

repastinato seritur, & à fauonio post æquinoctium autumni. Quippe cum capparis quoque seratur siccis maxime, area in defossu cauata, ripis'q; undiq; circunstructis lapide: aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterilescere. Floret æstate. Viret usque ad uergiliarum occasum, sabulosis familiarissimum. Vitia eius, quòd trans maria nascitur, diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & careum, gentis suæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra seri uult, ratione eadem qua olusatrum. Laudatissimum tamẽ in Caria, proximum Phrygia. Ligusticum syluestre est. In Liguriæ suæ montibus seritur. Vbique suauius satiuũ, sed sine uiribus. Panacẽ aliqui uocant. Crateuas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Cæteri ferè conizoides, cunilaginem. Thymbram uero quæ sit cunila. Hæc apud nos habet uocabulum & aliud, satureia dicta condimentario genere. Seritur mense Februario, origano æmula. Nusquam utrunque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ Aegyptium origanum tantum præfertur. Peregrinum fuit & lepidium. Seritur à fauonio. Dein cum fruticauit, iuxta terram præciditur. Tunc runcatur, stercoratur'q;. Per biennium hoc. Postea ijsdem fruticibus utuntur, si non sæuitia hyemis ingrauat, quando impatientissimum est frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, folijs laurinis, sed mollibus: usus'q; eius non sine lacte. Gith pistrinis, anisum et anethum culinis & medicis nascuntur. Sagapenum & ipsum in hortis quidẽ, sed medicinæ tantum. Sunt quædam comitantia aliorum satus, ut papauer. Nanq; cum brassica seritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca.

Papaueris satiui tria genera: Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc et panis rustici crustæ inspergitur affuso ouo inhærens, ubi inferiorem crustam apium githq; cereali sapore condiunt. Alterum genus est papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus excipitur. Tertium genus rhœā uocant Græci, id nostri erraticum. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maxime nascitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo, unde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris sponte nascentis dicemus in medicinæ loco. Fuisse autem in honore apud Romanos semper, indicio est Tarquinius Superbus, qui legatis à filio missis decutiendo papauera in horto altissima, sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit. Rursus alio comitatu æquinoctio autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cerephyllon, quod pæderota Græci uocant: & acerrimum sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori, sinapi, nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin è diuerso uix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadēs protinus uiret. Vsus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vnum gracile, alterum simile rapi foliis, tertium erucæ. Semen optimum Aegyptium. Athenienses napy appellauerunt, alii thapsi, alii saurion. Serpyllo & sisymbrio montes plerique scatent, sicut in Thracia, ubi aquæ deferunt ex iis auulsos ramos seruntq;. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo

& sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorũ parietibus, & circa piscinas, ac stagna.

De fœniculo & cannabe. Cap. IX.

r Eliqua sunt ferulacei generis, ceu fœniculum, anguibus (ut diximus) gratissimum, ad condienda plurima cum inaruit. Ei'q; perquam similis thapsia, de qua diximus inter externos frutices. Deinde utilissima funibus cannabis seritur à fauonio. Quo densior est, eo tenerior. Semen eius cum est maturum, ab æquinoctio autumni distringitur, & sole aut fumo siccatur. Ipsa cannabis uellitur post uindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipue usibus. Tria eius ibi genera: Improbatur cortici proximum, aut medullæ. Laudatissimum est è medio, quæ mesa uocatur. Secunda mylasea. Quod ad proceritatem quidem attinet, rosea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen eius in Italia cibus est. Conditur quippe durat'q; in urceis, uel anni spacio. Duo ea genera. Caules, & racemi. Corymbiam hãc uocant, corymbos'q; quos condiunt.

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, et & erucas, & culices. Cap. X.

m Orbos hortensia quoque sentiunt, sicut reliqua terræ sata. Nanque & ocimum senecta degenerat in serpyllum, & sisymbrium in calamintham. Et ex semine brassicæ ueteris rapa fiunt, atque inuicem. Et necatur cyminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili non nisi in solo gracili nascens. Aliàs priuatim

cymini morbus scabies. Et ocimum sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulieris menstrualis flauescũt. Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtriusque hoc amplius limaces & cochleæ. Porro uero priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiũtur, condentia in id se. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, autor est Sabinus Tyro in libro cepuricon, quem Mœcenati dicauit. Idem contra formicas non minimum hortorum exitium si non sint rigui, remedium mõstrauit, limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficacissima heliotropio herba necantur. Quidam et aquã diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina est, siliquas unà seri, sicut olerũ cicer, Arcet enim erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti inspersus, & sedi quam aizoum uocant, genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sũt qui sanguineis uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos, riguos præcipuè, si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia uel minus, & quibus salsæ aquæ prosint. Cap. XI.

n Am quod ad permutationem seminum attinet, quibusdam ex iis firmitas maior est, ut corian-

dro, betæ, porro, nasturtio, sinapi, erucæ, cunilæ, & ferè acribus. Infirmiora autem sunt atriplici, ocimo, cucurbitæ, cucumi: & æstiua omnia hybernis magis durant, minime autem gethyum. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullum ultra quadrimatum utile est, duntaxat serendo. Cunilis & ultra tempestiua sunt. Peculiaris medicina rhaphano, betæ, rutæ, cunilæ, in salsis aquis, quæ & alioqui plurimum suauitati & fertilitati conferũt. Cæteris dulcium aquarum rigua prosunt. Vtilissimæ ex ijs quæ frigidissimæ, & quæ potu suauissimæ. Minus utiles è stagno, & quas elices inducunt, quoniam herbarum semina inuehunt. Præcipue tamen imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortensiorũ & saporibus. Cap. XII.

His horæ rigandi matutina atque uespera, ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana, etiam satum celerrime erumpere putant, inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri napiq;. In translatione & medicina est, desinuntq; sentire iniurias, ut gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapæ, cucumis. Omnia autem syluestria ferè sunt & folijs minora & caulibus, succo acriora, sicut cunila, origanum, ruta. Solum uero ex omnibus lapathum syluestre melius. hoc in satiuis rumex uocatur, nascitur'q; fortissimum: traditur certe semel satum durare, nec unica unquam à terra, maxime iuxta aquam. Vsus eius cum ptisana tantum in cibis leuiorem gratioremq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ſaporem præſtat. Syluestre ad multa medicamina utile eſt. Adeóq; nihil omiſit cura, ut carmine quoque comprehenſum reperiam, in fabis caprini fimi ſingulis cauatis, ſi porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, naſturtij ſemina incluſa ſerantur, mire prouenire. Quæ ſunt & ſylueſtria, eadem in satiuis ſicciora intelliguntur et acutiora. Nanque & ſuccorum ſaporumq; dicenda differentia eſt, uel maior in his quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, naſturtij, ſinapis. Amari, abſinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salſus tantum è ſaporibus non naſcitur, aliquando extra inſidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uana, ceu plerunque uitæ perſuaſio. Panax piperis ſaporem reddit, magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorē thuris, murrha myrrhæ. De panace abunde dictum eſt. Libanotis locis putridis & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant: Et ſmyrnium olus ſeritur iiſdem locis, myrrhamq; radice reſipit. Eadem & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua à cæteris & odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantaq; eſt diuerſitas atque uis, ut non ſolum aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obſonijs acetum, eodemq; cellarij in ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint, ciborum gratia duntaxat. Maximū quidem opus in iiſdem naturæ reſtat, quoniam prouentus tantum adhuc, ſummasq; quaſdam tractauimus. Vera

autem cuiusque natura non nisi medico effectu pernosci potest, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cum ad alios medendi desyderia pertinerent, longius utriusque dilationibus futuris si miscuissemus. Nunc suis quæque partibus constabunt, poteruntq; à uolentibus iungi.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS.

PROOEMIVM.

m AXIMVM hinc opus naturæ ordiemur, et cibos suos hoĩ narrabimus, faterïq; cogemus ignota esse p quæ uiuat. Nemo id paruũ ac modicũ existimauerit, noĩum utilitate deceptus. Pax simul in his aut bellum naturæ dicetur, odia amicitiæq; rerum surdarũ ac sensu carentium. Et quo magis miremur, omnia ea hoium causa (quod Græci sympathiam appellauere) quibus cuncta constant, ignes aquis restinguentibus, aquam sole deuorãte, luna pariente, altero alterius iniuria deficiente sydere. Atque ut à sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente magnete lapide, & alio rursus abigente à sese: Adamantem opum gaudium, infragilem omni cætera ui & inuictum, sanguine hircino rumpẽte, quæq; alia in suis dicemus locis, paria uel ma

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

iora mira. Tantum uenia sit, à minimis, sed à salutari bus ordiemur, primumq; ab hortensibus.

De cucumere syluestri & elaterio. Cap. I.

c Vcumim syluestrem esse diximus multo infra magnitudinem satiui. Ex eo fit medicamẽtum, quod uocatur elaterium, succo expresso é semine. Cuius causa nisi maturius incidatur, semen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autem decerptus una nocte, postero die inciditur harundine. Semen quoq; cinere conspergitur, ad coërcendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur aqua cœlesti, atq; subsidit, deinde sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. Obscuritates & uitia oculorum sanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoq; dentium dolori medetur. Arida cũ resina impetiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas uocant, parotidas & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestiuum est autumno. Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore uti uelit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo uetustius: fuitq; iã ducentis annis seruatum, ut autor est Theophrastus. Et usque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si ad motum prius, quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum ac leue herbaceo ac scabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato semine adiuuari, si terram non attigerit. Partus uero, si

in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipsum cucumim qui magnificãt, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumin uocant efficacissimum contra scorpionũ ictus & semine & elaterio, et ad purgandum uterum, aluos'q;. Modus portione uirium ab dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone. Cap. II.

m Vlti hũc esse apud nos qui anguinus uocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborum uero dolori semine sole siccato, dein trito XXX. denariorum pondere in herminia dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elateriũ. Sed grauidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo uero regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in sole illitum. Multi eadẽ omnia satiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Nanque & eorum semen quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum, potum'q; in uino tussientibus auxiliantur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dysen-

tericis acetabuli mensura. Purulēta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris uitijs in aqua mulsa. Vrinam mouet ex uino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino ĩfunditur. Pepones qui uocantur, refrigerant maxime in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorū aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones siccatur, in farina tusa datur quatuor obolis in aqua salsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adiicitur. Cortex quoque uomitionē mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunque satiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum uino, canis morsus. Item millepedæ, sepa Græci uocant, oblōgum, pilosis pedibus, pecori præcipue nociuam Morsum tumor insequitur, & putrescit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice, ex oleo, aceto, et melle, iucundiores esse certum est.

De cucurbita syluestri, & rapo. Cap. III.

Cucurbita syluestris quoq; inuenitur, somphos à Græcis appellata, inanis, unde & nomen, digitali crassitudine, nō nisi in saxosis nascēs. Huius commanducatæ succus stomacho admodum prodest. Colocynthis uocatur alia, ipsa plena, sed minor q̃ satiua. Vtilior pallida, quando eius sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoq; clysteribus, intestinorum omnium uitiis medetur et renum & lumborum, & paralysi. Eiecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

lis cum decocto melle sumptis. In morbo regio utiliter se mina eius sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus uero cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinae & lumborum ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Praeterea mirũ dictu: semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Graeci periodicas uocant. Satiuae quoque rasae succus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior sine semine, clauis pedum, & suppurationibus quae Graeci uocant apostemata. Decoctae autem uniuersae succus, dentium motus stabilit & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum, oculorum etiã impetus. Folia eius cum recentibus cupressi, contusa, & imposita, ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris uulneribus medetur. Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maxime. Et ignes sacros, destrigmentis, uel his impositis, uel seminibus Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo et aceto, febrium ardores refrigerat. Aridae cinis impositus mire combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omniũ consensu, stomacho utilissimae iudicantur, & interaneorum uesicarumq; exulcerationibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruens impositum sanat. Itẽ frigus pellit e pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunque uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino et oleo. Democritus in totum abdicauit in cibis, propter in-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

flationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam Venerem stimulari ab eis professus: Item Dionysius. Magisq; si erucæ condirentur. Tosta quoque articulorũ dolori cum adipe prodesse. Syluestre rapum in aruis maxime nascitur, fruticosum, semine candido, duplo maiore, quàm papaueris. Hoc ad leuigandam cutem in facie, totoq; corpore, utuntur, mixta urina pari mensura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentijs, & rhaphano syluestri, et rhaphano satiuo, & pastina. Cap. IIII.

Naporum duas differentias et in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion uocant, purgationibus fœminarum & uesicæ, & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, uel succi drachma Semen dysentericis tostum, tritum ut aqua calida, é cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, si non lini semen una bibatur. Alterum genus buniada appellant, & rhaphano & rapo simile: seminis præclari contra uenena, ob id & in antidotis utuntur illo. Rhaphanum & syluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia, quanquam & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. Cætero bilem detrahunt. Præterea cortices in uino. Præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & satiui usus in Italia, & armoraciam uocant satiuam. Satiui uero decocti mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & eijciunt calculos. Iidem in posca decocti, contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam mane ieiunis rhaphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsumq; commanducatum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ducatum, ad lagonoponon: Aquam foliis eius decoctis bibere, uel succum ipsius cyathis binis cõtra phthiriases: phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori uero recenti corticẽ cum melle: ueternosis autem quàm acerrimos mandere, semen'q; tostam, dein contritum cum melle, suspiriosis. Iidem & contra uenena prosunt. Cætero & scorpionibus aduersatur: uel ipso uel semine infectis manibus impune tractabis: Imposito'q; rhaphano scorpiones moriũtur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami uenena æque, ut Nicander tradit, Et contra uiscum quoque dari Apollodori duo iubent, sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarẽtinus succum. Lienem item extenuãt: iocineri prosunt. & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet, Plistonicus & colicis. Intestinorum ulcera sanant: at purulenta præcordiorũ si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & fœminas purgari. Ex aceto et melle sumpti, intestinorum animalia detrahunt. Itẽ ad tertias decocto eorũ poto cum uino, enterocelis prosunt: sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierũ defluuia fricari rhaphanis: & super umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus uenerem hoc cibo stimulari putat: ob id fortassis uocino cere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uero acrior rhaphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Et auriũ grauitati succum rhaphani instillant. Nam uomituris, summo cibo esse eos, utilissimum est. Pastinacæ simile hibiscum, quod molochen agrian uocant, & aliqui plistolochiam, ulceribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum soluunt, serpentes abigunt. Apum, uesparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem eius ante solis ortũ erutam inuoluunt lana coloris quem natiuum uocant, præterea ouis quæ fœminam peperit, strumisq́; uel suppuratis alligant. Quidã ad hũc usum auro effodiendã censent, cauẽdũq́; ne terram attingat. Celsus et podagris quæ sine tumore sint, radicem eius in uino decoctam imponi iubet.

De staphylino siue pastinaca, et gingidio, et sisere, et seseli, & inula, & de cepe. Cap. V.

Alterum genus est staphylinos, quod pastinacam erraticam uocant. Eius semen contritum & in uino potum, tumentem aluum, & suffocationes mulierum doloresq́; lenit, in tantum ut uuluas corrigat, illitum quoque e passo uentri earum prosit: uiris uero prodest, cum panis portione æqua tritum, ex uino potum contra uentris dolores. Pellit & urinam, et phagedænas ulcerum sistit recens cum melle impositũ, uel aridum farina inspersum. Radicem eius Dieuches contra iocineris ac lienis, ilium, lumborum, & renum uitia, ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis ueteribus. Philistio in lacte coquit, & ad stranguriam dat radicis uncias quatuor: Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis, & comitiali-

bus. Habētes eam, feriri à serpentibus negantur: aut qui ante gustauerint, non lædi. Percussis imponitur cū axū gia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliquas & satiua pollet. Efficacior tamen syluestris, magisq; in petrosis nata. Semen satiuæ quoque contra scorpionum ictus, ex uino aut posca, salutare est. Radice eius circunscalpti dentes, dolore liberantur. Syria in hortis operosissima. Indeq; est prouerbium Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alij gingidion uocant, tenuius tantum & amarius, eiusdemq; effectus. Estur coctum crudumq; stomachi magna utilitate. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Siser erraticum satiuo simile est & effectu: stomachum excitat, fastidiū absterget. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & ueneri subinde offensanti, ægrisq; se recolligentibus. Hicesius ideo stomacho utile uideri dixit, quoniam nemo tres siseres edendo continuaret: esse tamen utile conualescentibus ad uinum transeuntibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluum. Et quoniā plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, contexemus & de seseli, sed hoc est uulgaris notitiæ. Optimum massiliense: lato enim grano & fuluo est. Secundum Aethiopicum, nigrius.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Creticum odoratissimum omnium. Radix iucũdi odoris est. Semen eius esse & vultures dicuntur. Prodest homĩ ni ad tussim ueterem, rupta, conuulsa, in uino albo potum. Item opisthotonicis, & iocinerum uitijs, & tormĩ nibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularũ men sura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiã quadrupedum. Hoc maxime pasci dicuntur ceruæ pariturae. Illinitur & igni sacro. Multum'q; in summo cibo concoctionibus confert, uel folio, uel semine. Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo commanducatum é sale. Boũ morbis tritum infunditur. Inula quoque à ieiunis commanducata, dentes confirmat, si ut eruta est terram non attingat: condita tussim emendat. Radicis uero decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autem in umbra farina tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. Cepæ syluestres non sunt. Satiuæ olfactu ipso & de lachrymatione caligini medentur, magis uero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus, uirides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & tritæ sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordacea, & genitalium ulceribus. Succo et cicatrices oculorum & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in ijsdem sonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere: Et ex aqua bibendum de-

derunt repente obmutescentibus: In dolore quoque ad dentes colluendos instillauere, et plagis bestiarũ omniũ, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus ipsasq; multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt: Asclepiadis schola, ad ualidum quoque colorem profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri: stomacho utilia esse, spiritus agitatione: uentrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: sucum cum suco fœniculi contra incipientes hydropises mire proficere. Item contra anginas, cum ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos. Varro, quæ sale aut aceto pisa est arefactaq;, uermiculis non infestari, autor est.

De porro sectiuo, & capitato, & de allio. Cap. VI.

Porrum sectiuum profluuia sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut mentæ: Item ex abortu profluuia, poto suco cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur & ambusta et epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetãs, & in angulo oculi perpetuo humore manans. Quidã eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: Item serpentium. Aueium uero uitia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi: Stridores, cum lacte mulieris: Capitis dolores, si in nares fun-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

datur: domituris'ue, in aureum duobus succi cochlearibus uno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, et ad lumborum dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uero excreantibus & phthisicis, distillationibus longis, uel succus, uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, uel hydropicis: Et ad renum dolores, cum ptisanae succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Tostus uero editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoq; facere, quae tamen stomacho non noceat, uentrēq; molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus succus eius cū gallae aut thuris farina uel acacia datur. Hippocrates et sine alia mixtura dari iubet: Vuluasq; contractas aperiri putat, Foecunditatem etiam foeminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriae uitia sanat, datum in sorbitione ptisanae uel crudum, praeter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta excreentur: Sic & uoci uel ueneri, somnoq; multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, et inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq; inficit canos. Allio magna uis, magnae utilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & scorpiones odore: atque, ut aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu uel cibo, uel illitu: priuatim contra haemorrhoidas prodest, cum uino redditum uomitu. Ac ne contra araneorum murum uenenatum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

morsum ualere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat: Item hyoscyamum: canum morsus, in quæ uulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidem ictus potum cum restibus suis, efficacissime ex oleo illinitur, Attritisq; corporum partibus uel si in uesicas intumuerint. Quin & suffitu eo, secundas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorũ cum oleo, capitis ulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cum centaurea, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat uiride, cum coriãdro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium uino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargariZare prodest. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, uel si decocti aqua colluantur, addaturq; ipsum in caua dentiũ. Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino. phthiriases & prurigines potum, tusum item cum aceto & nitro compescit, distillationes cum lacte coctum, uel tritum permixtumue caseo molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctum utilius est crudo, elixumq; tosto: sic & uoci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenasmo in pulte medetur: Temporum doloribus illitum, elixum & pustulis coctum cum melle, deinde tritum: Tussi cum adipe uetusto decoctum,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur, uel purulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Conuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cũ sulphure et resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanatq; cum origano uel cinis eius ex oleo & garo illitus: Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare, si quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laserpitij obolo in uino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptũ, donec sanitatem restituat. Facit et somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro uiridi tritum, potumq; è mero. Vitia eius sunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lædit copiosius sumptum, sitim gignit. Cæterũ contra pituitam & gallinis & gallinaceis prodest mixtum farre in cibo. Iumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

De lactuca syluatica, siue caprina, et esopo, & isati, & lactuca satiua. Cap. VII.

Lactucæ sponte nascentis primũ est genus eius quam caprinam uocant, qua pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo. Huius lac spissatum, mox in aceto pondere obolorũ duûm, adiecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & folijs contusis, asperso sale, nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis mense, dentiũ

dolorem prohibet. Alterum est genus quod Græci ἐσόπω uocant. Huius folia trita, & cum polenta illita, ulceribus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertium genus est in syluis nascens, isatin uocant. Huius folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Quarto infectores lanarũ utũtur, quod glastum uocant: simile erat lapatho syluestri folijs, nisi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia ulcera quæ serpunt, sanat: Item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice uel folijs prodest, uel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia autem sponte nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipso, & folijs scabricia. Ex his rotunda folia et breuia habentem, sunt qui hieraciam uocent: quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cum sensere discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri similis: capitur per messes inciso caule, conditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices adustionesq; omnes, præcipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tostaq thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinũtur maxime contra scorpionum ictus. Verũ contra phalangia, commixto uino ex aceto. Alijs quoque uenenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ uesicæ nocent: Item psimmythio excepto: Imponuntur & uentri ex melle atque aceto, ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum et

hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini dari iubet. Quidam & e satiuis colligunt succum minus efficacem. Peculiares earum uites partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, Veneremq; inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi: Nó paucæ restant, quoniam & inflationes discutiunt, ructusq; lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetq; eadem: in causa alter utraq; modus est. Sic & aluum copiosiores soluunt, modicæ sistunt. Lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissime adiuuantur, in eo usu & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperãtes, si crassior pituita sit scillite aut uino absinthite, si & tussis sentiatur hyssopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copiosiores, & ad uæsicæ uitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Vlcera etiam quæ serpunt coërcent, initio cum aphronitro, mox in uino. Tritæ igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex uino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod utilissimæ, quàm maximi caulis & amaræ: Quidam lacte infundunt. Deferuefacti hi caules & stomacho utilissimi traduntur, sicut somno satiua maxime lactuca, & amara lactensq;, quam miconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimũ

esse præcipitur, dum tempestiue capiti inunguntur: Oculorum quoq; uitijs quæ frigore in ijs facta sunt. Miras et alias inuenio laudes. Thoracis etiam uitijs prodesse nõ secus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari et fœminas hoc cibo. Semen satiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ, & intubis, & cichorio, & seri, genera duo. Cap. VIII.

Nec beta sine remedio est utraque. Siue candidæ, siue nigræ radix recens, & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta cocta, et cum allio cruda sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, porriginem tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines: item sonitum auriũ sedat, infusus ijs: ciet urinam. Medetur dysentericis iniecta, et morbo regio. Dolores quoq; dentiũ sedat illitus succus. Et contra serpentiũ ictus ualet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa uero decocta, pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita. Aluminis pauco admixto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta, eadem contra ulcera quæ serpunt illinitur: & alopecijs cruda, & ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditur, caput purgat. Coquitur et cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta fluctuationes

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ſtomachi ſiſtit & uentris. Eſt & beta ſylueſtris, quam limonion uocant, alii neuroides, multum minoribus tenuioribusq; ac denſioribus foliis, undecim ſæpe cauli-um. Huius folia ambuſtis utilia, guttantia aſtringunt. Semen acetabili menſura dyſentericis prodeſt. Aqua & è radice coctæ maculas ueſtium elui dicunt, itemq; mẽbranarum. Intubi quoque non extra remedia ſunt: Succus eorum cum roſaceo et aceto capitis dolores lenit. Idemq; cum uino potus, iocineribus & ueſicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Aegypto cichorium uocant, quod ſylueſtre ſit. Satiuum autem ſerin, quod eſt minus & uenoſius. Cichorium refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccusq; decocti uentrem ſoluit. Iocineri & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit, Item morbum regium è mulſo, ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat. Mulierum quidem decoctum purgationibus in aqua adeo prodeſt, ut emortuos partus trahat. Adiiciunt magi, ſucco totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Quod quidem propter ſingularem ſalubritatem aliqui chreſton appellant, alii pancration. Et ſylueſtre genus, alii hedypnoida uocant, latioris folii. Stomachum diſſolutum aſtringit cocta: crudaq; ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum lente. Rupta & conuulſa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris & ipſa lactucæ ſimillima, duorum generum eſt, ſylueſtris melior. Nigra iſta & æſtiua. Deterior hyberna et candidior. Vtraque tamen ſtomacho utiliſſima, præcipue quem humor

uexat. Cũ aceto in cibo refrigerant uel illitæ, discutiũtq́; & alios quàm stomachi. Cum polenta syluestrium radices stomachi causa sorbentur, & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, et sanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierũ potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena scripsit, in totũ damnauit serin multis modis arguens. Sed aliorũ omnium opinio resistit.

De brassica, & lapsana, & de brassica marina, & scilla, & de bulbis, & bulbine. Cap. IX.

b Rassicæ laudes longum est exequi, cum & Chrysippus medicus priuatim uolumen ei dicauerit per singula membra hominis digestũ, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius sententiam uel eo diligẽtius persequi par est, ut noscatur qua medicina usus sit annis DC. In tres species diuisere eam Græci antiquissimi. Crispam, quam selinada uocauerunt, à similitudine apij foliorum, stomacho utilem, aluum modice mollientem. Alteram leam, latis folijs è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam uocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est proprie appellata crambe, tenuioribus folijs, & simplicibus densissimisq́;, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maxime probat, dein leuem grandibus folijs, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibusq́;, uel stomacho, præcordijs, crudam ex aceto & melle, coriãdro, ruta, mẽta, laseris radicula sumptam acetabulis duobus matutino: tantamq́; esse uim, ut qui terant hæc, ualidiores fieri se sentiant. Ergo uel cum his tritam, sorbẽdam,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uel ex hoc intinctu sumendam. Podagræ autem, morbisq; articularijs illini cum rutæ, coriandri, & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq; mire iuuari: Si foueantur uulnera, & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi Sic etiam fistulas eluxatas, et tumores euocari, quæq; discuti opus sit. Insomnia etiam uigiliasq; tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui brassicam esitauerit, asseruari, calefactamq; neruis remedio esse. Verba ipsius subijciam, ad exprimendā sententiam: Pueros pusillos si laues ea urina, nunquam debiles fieri. Auribus quoque ex uino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine ulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis causa poni conuenit, in ijs duntaxat quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluū soluere, eandemq; bis coctam sistere Vino aduersari, ut inimicam uitibus. Antecedēte in cibis caueri ebrietatem. Postea sumpta crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succum uero crudæ angulis uel tantum tactis cum Attico melle, plurimum. Facillime cōcoqui, ciboq; eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse utilius stomacho neruisq;. ideo paraliticis & tremulis dari iubet, & sanguinem excreanti

bus. Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cũ sale. Item ad tenasmon & renum causas, lactis quoque ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidẽ caulis si mandatur, partus quoque emortuos pelli. Apollodorus aduersus fungorum uenena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale et melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item spleneticis in uino albo per dies XL. Ictericis, necnon & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bibẽdumq; demonstrat. Contra uero singultus cum coriandro & anetho, & melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, et sordibus ulceribus, ac uetustis, uel ipsam aquam cum hordeacea farina. Succum ex aceto, uel cum fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisq; imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Sugillata uero & alios liuores pura illita. Lepras, & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testium et genitalium malis hanc utilissime imponi asserit. Efficacius eandem cũ faba trita. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi uitia cum rutæ semine: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus brassicæ generibus suauissima est cyma, & si inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Il

lud quoque non est omittendum, aquam decoctæ ad tot
usus laudatam fœtere humi effusam. Stirpium brassicæ
aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxendicũ
dolores cum adipe peruetusto. At cum lasere & aceto in
uicem psilothri euulsis illitus pilis, nasci alios prohibet.
Bibitur & cum oleo subferuefactus, uel per se elixus ad
conuulsa & rupta intus, lapsum'q; ex alto. Nulla ergo
sunt crimina brassicæ? imo uero apud eosdem animæ
grauitatem facere, dentibus & gingiuis nocere, & in
Aegypto propter amaritudinem non esitur. Syluestris, si
ue erraticæ immenso plus effectus laudat Cato, adeo ut
aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, uel odo-
re tantum naribus rapto, uitia earum graueolentiam'q;
sanare affirmet. Hanc alij petream uocant, inimicissimã
uino, quam præcipue uitis fugiat: aut si non possit fuge-
re, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda, leuia plã
tis oleris similior, candidior satiua & hirsutior. Hanc
inflationibus mederi, Melancholicis quoque ac uulneri
bus recentibus, cum melle, ita ne soluantur ante diem se=
ptimum, Strumis, fistulis, in aqua cõtritam, Chrysippus
autor est. Et alij uero compescere mala corporis quæ ser
pant: nomas uocant. Item excrescentia absumere. Cica-
trices ad planum reducere. Oris ulcera & tonsillas mã
ducatam & coctam succo gargarizato cum melle tollere.
Item psoras & lepras ueteres, ipsius tribus partibus cũ
duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis
esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius
si cum lasere & aceto acri. Necari quoque canes ea, si
detur ex carne. Semen eius tostum auxiliatur contra ser
pẽtes, fungorum'q; uenena, tauri sanguinem. Folia cocta

spleneticis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

splenetiicis in cibo data, & cruda illita cum sulphure et nitro prosunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis unæ in faucibus tumenti tactu medetur, & parotidas cum melle illitus reprimit, serpẽtium morsus sanat. Virium brassicæ unum & magnum argumentum ad demus et mirabile. Crustæ si occupent intus uasa omnia in quibus aquæ feruent, in tantum, ut non sit eas auellere, si brassica in ijs decoquatur abscedunt. Inter syluestres brassicas & lapsana est, pedalis altitudinis, hirsutis folijs, napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo. Aluum leniter emollit. Marina brassica uehementissime ex omnibus aluum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, stomacho inimicissima. Scillarum in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Scilla quæ candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum é uiuo est, consutum suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadum aceti, quãmasperrimi pendentia immergũtur, ita ut ne ulla parte uas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus XLVIII. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei solem accipientibus: Post eum numerum dierum tollitur uas, scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed tanta uis est, ut auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciẽ præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, uel per se cõ manducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto et melle sumpta. Linguæ quoque recens sub iecta præstat, ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rimis modis in olla, quæ conijciatur in dibanũ aut furnum, uel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturq; in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Usus sic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim ueterẽ cum suspirio. Discutit & folijs strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur. Per se uero triti neruorum contractioni, & ex uino porrigini: cum melle, canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrum & farinam adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aeque uitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maxime, in sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentignem cum uino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mire prosunt per se, aut (ut Damiõ) ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas.

In articulorum doloribus miscent farinam. In uino co-cti illiti uentri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad conuulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui sunt ruffi, ex his citissime sanant cum melle & sale. Venerem maxime Megarici stimulant. Hortensii partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & uitia cũ silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen cõtra phalangia bibitur in uino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq; igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab ijs putat. Elixos assis minus utiles esse adijcit, & difficile concoqui ex ui uniuscuiusque naturæ. Bulbinem Græci uocant herbam porraceis folijs, rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mire utilis duntaxat recentibus. Bulbus, quem uomitorium uocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

De asparagis & corruda, & libyco, & orminio. Cap. X.

u Tilissimus stomacho cibus asparagi, ut traditur. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt, ijdem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorumq; uitijs prosunt, uino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinam cient utilissime, præterquam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

quod uesicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos quoq; exturbat, lumborum & renum dolores sedat. Quidã & ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiasin proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Syluestrem asparagum aliqui corrudam, aliqui Libycum uocant, Attici orminium. Huius ad supradicta omnia efficacior uis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & semẽ ualet cum anetho, ternis utrunque obolis. Datur & ad serpentium ictus sucus decoctus. Radix quoque miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, & apij, & cumini ternis obolis in uini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium esse, quamuis urinam moueat, docet: Item Veneri: Vesicæ quoque nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. In uino decoctæ radicis sucum si ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiastro, & helioselino, & oreoselino. Cap. XI.

a Pio gratia uulgo est. Nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita ut subinde foueantur feruenti suco decocti, alijsq; membrorum epiphoris per se tritum, aut cum pane, uel polenta impositum, mire auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio uiridi recrean-

tur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum uarietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus fœminam esse dicit crispioribus folijs et duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Dionysius nigriorem, breuioris radicis, uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imo omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, uisus quoque claritati inimicum. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos qui ederint sterilescere mares fœminasq;. In puerperijs uero ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriũt. Innocentiorem tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. Mammarũ duritiam impositis folijs emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maxime radicis cum uino lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine urinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueãtur semine decocto, suggillata reddit colori. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino uesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex uino albo. Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat. Sed in confessa damnatione est uenenatum in Sardinia. Contexenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia. Olusatrum quod hipposelinũ uocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum et illitum medetur: Succus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

eius algentes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoselinon, palmum alto frutice ac recto, semine cumino simile, urinae & menstruis efficax. Helioselino uis priuata contra araneos. Sed & oreoselino foeminae purgantur è uino.

De petroselino & ocimo. Cap. XII.

a Lio genere petroselinon quidam appellant in saxis natum, praecipuũ ad uomicas, cochlearibus binis suci additi in cyathum marrubij suci, atque ita aquae calidae tribus cyathis. Addidere quiddam buselinon, differens breuitate caulis à satiuo & radicis colore ruffo, eiusdem effectus. Praeualere contra serpentes potum & litum. Ocimum quoque Chrysippus grauiter increpuit, inutile stomacho, urinae, oculorum quoque claritati. Praeterea insaniam facere et lethargos & iocineris uitia. Ideóq; capras id aspernari: hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidã, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum & in sole positum, uermes afferre. Afri uero, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad id scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibũ. Secuta aetas acriter defendit, nam id esse capras. Nec minus quàm mentam & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cũ rosa-

ceo, aut myrteo, aut aceto, Item oculorum epiphoris impositum ex uino, Stomacho quoque esse utile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & colicis Plistonicus. Aliqui et in tenasmo & sanguinem excreantibus in uino, duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouentum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & distillationes quoque capiti. Illitum uuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisq; admissuræ tempore ingeritur.

De syluestri ocymo, & eruca, & nasturtio, & ruta. Cap. XIII.

Syluestri ocimo uis efficacior ad eadem omnia peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisq; uuluæ, contraq; bestiarum morsus radix in uino est efficacissima. Erucæ semen scorpionum uenenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentignes ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera subituris potum ex uino, duritiam quandam contra sensum induere. In condiendis obsonijs tanta est suauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant subtrita eruca si foueātur oculi, claritatem resti=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit. Nam de uenere stimulanda diximus: tria folia syluestri erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur. E contrario nasturtium uenerē inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Album purgat, detrahit bilem potum in aqua X. pondere. Cum lomento strumis illitum opertumq; brassica præclare medetur. Alterum est nigrius, quod capitis uitia purgat. Visum clarificat. Commotas mētes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex uino potum, uel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumāt. Semen ex uino omnia intestinorum animalia pellit, efficacius addito mentastro. Prodest & contra suspiria et tussim cum origano et uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uero è melle utilissime. Sestius adijcit ustum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aureis succo. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Item licheni: Item unguibus scabris quippe natura eius caustica est. Optimum autem Babylonium. Syluestri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiora satiuæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

folia, rami fruticosiores. Syluestris horrida ad effectum est, et ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusa ea & aspersa modicæ aqua, & in pyxide Cypria asseruatur. Hic copiosior datus ueneni noxiam obtinet, in Macedonia maxime iuxta flumen Alyacmon. Mirumq́; cicutæ succo extinguitur, adeo etiã uenenorum uenena sunt, quando cicutæ succus prodest manibus colligentium rutam. Cæterum inter prima immiscetur antidotis, præcipueq́; Galaticæ. Quæcunque autem ruta & per se pro antidoto ualet, folijs tritis, & ex uino sumptis. Contra aconitum maxime & uiscum. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpẽtium ictus: utpote cum mustelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo se muniant. Valent et contra scorpionum ictus, & arancorum, apum, crabronum, uesparum aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canis'ue rabiosi morsus: acetabuli mensura succus e uino bibitur, & folia trita uel commanducata imponuntur cum melle et sale, uel cum aceto et pice decocta. Succo uero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpẽtesq́; si uratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum uino sumpta: eandem adijciũt efficaciorem esse sub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceiq́; coloris folijs à foemina discreuit: eam lætioribus folijs et colore. Idem oculis noxiam putauit falso, quoniam scalptores et pictores hoc cibo utuntur oculorum causa. Cum pane quoque uel nasturtio satiuæ atque syluestris propter uisum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel pu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ro ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta impoſito. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si uero ſit cephalea, cum farina hordeacea, uel aceto. Eadem cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq; conuerſas illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino. Sic bibitur, et ad pectoris dolores, laterumq; & lumborum, tuſſes, ſuſpiria: pulmonum, iocinerum, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquũtur folia poturis: Et in cibo uel cruda, uel decocta conditáue prodeſt. Item torminibus in hyſſopo decocta, et cum uino. Sic & ſanguinem ſiſtit interiorem, & narium indita, ſic et collutis dentibus prodeſt. Auribus quoque in dolore ſuccus infunditur, custodito ut diximus modo. E` ſylueſtri uero contra tarditatem & ſonitum cum roſaceo, uel cum laureo oleo, aut cumino et melle. Succus et phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & ſerpyllum, & laurum, illinentes capita, et colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſſiones, quarum frigus itolerabile eſt: Alſioſisq; crudam in cibo. Vrinam quoque uel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, ſecundasq;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaque illitam & uuluarum cauſa etiam ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uero et

contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris unam & dimidiam sumi censent: Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infractam potioni propter anhelitum: Ex alto lapsis seminis tres uncias. Olei libra, uiniq; sextario illinitur cum oleo coctis folijs partibus quas frigus adusserit: Si urinam mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum est quosdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiam urinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item uitiligines, uerrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe suillo ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, uel psimmythio: Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium unà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctã, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium uero epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeo peculiari in uisceribus his effectu, ut syluestri ruta cum axungia ueteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cũ cera imposito. Radix rutæ sanguinẽ oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cum feruentem rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis sudorem reprimere. Itemq; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & uenerem crebro per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo: necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque

morbis in maximo usu est, siue difficile, spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus: infusa per nares ex uino: aut si sanguisuga exhauserit, ex aceto: & quocunque in simili morborum genere, ut in homine temperato.

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. Cap. XIIII.

m Entastrum syluestris menta est, differens specie foliorum quasi figura ocimi, pulegij colore. Propter quod quidam syluestre puleguũ uocant. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeij ætate, fortuito cuiusdam experimento, propter pudorem faciei illita, compertum est. Eadem illinuntur bibunturq; aduersus scolopendras, et serpentium ictus, drachmis duabus in uini cyatis duobus. Aduersus scorpionum ictus cum sale, oleo & aceto. Itẽ aduersus scolopendras ius decocti. Aduersusq; omnia uenena seruantur folia arida, ad farinæ modum, Substratum uel accensum fugat scorpiones. Potum fœminas purgat à partu, sed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis efficacissimum, Item lumbis, podagris impositum. Succus auribus uerminosis instillatur. in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia ueneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in sole. Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis, ideo embammatum mixturæ familiaris. Ipsa acescere aut coire dẽseriq; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Data in aqua aut mulso, eadem ui resistere & generationi creditur, cohibendo geni

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

talia denſari. Aeque maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit. Ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantium mire ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas aſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad conuulſa intus per ſe, uitiĳſq; pulmonis. Singultus & uomitus ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium uitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, et ſi mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item ſedis uitiĳs. Intertrigines quoque, uel ſi teneatur tantum, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne uellatur: ſi is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi per dies IX. Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehenſam, & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: et ſimiliter aſperſa in potionem, uentris animalia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum ſurculis ſuis in ampulas uitreas aceti utriuſq; deiectis. Qua de cauſa dignior é pulegio corona uertigini quàm é roſis, cubiculis noſtris pronunciata

est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriã, & ab siti traditur: neque æstuare eos, qui duos è pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Foemina efficacior. Est autem hæc flore purpureo. Mas candidũ habet. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino: et si aminæum sit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto sedat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas corrigit. Defunctos partus eijcit. Semen obmutescentibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint, tritũ inspergitur. Salsitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit. Neruorum causa & in contractione cum sale & aceto & melle confricatur opisthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum: Ad scorpionum in uino tritum, maxime quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit. Syluestri eadem uis efficacior est, quod simile est origano, minoribus folijs, quàm satiuum, & à quibusdam dictamnus uocatur. Gustatum à pecore caprisq; balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes blechon uocauerunt. Natura tam feruens est, ut

illitas partes exulceret, In tussi ex perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horrorem uulsis & torminibus. Podagris mire prodest. Epaticis cum melle & sale bibendum datur, pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lienem cũ sale utile est, et uesicæ, & suspirijs, & inflationibus decoctum succo æqualiter, & uuluas corrigit: & contra scolopendram terrestrem uel marinam, item scorpiones, priuatimq; ualet contra hominis morsum. Radix contra increscentia ulcera recens potentissima. Arida uero cicatricibus decorẽ affert. Item pulegio est nepetæq; societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutiunt frigora, mulierumq; menstruis prosunt. Et æstate sedant calores. Nepeta quoque uires contra serpentes habet. Fumũ ex ea nidoremq; fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris utile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur.
Succus eius instillatus naribus supinis, profluuium sanguinis sistit. Item radix, quæ cum myrti semine in passo tepido gargarizata anginis medetur. Cuminum syluestre est prætenue, quaternis aut quinis folijs, ueluti serratis. Sed satiuo magnus usus, in stomachi præcipue remedijs. Discutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane sumptum, uel potum ex aqua uinoq;: tormina quoque & intestinorum dolores. Veruntamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portij Latronis clari inter magistros dicendi adsectatores similitudinem coloris studijs contracti imitatos: & paulo ante Iulium Vindicem adsertorem illum à Nerone libertatis, captatione testamẽti

sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, uel ex aceto recens sistit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in uentre satis est. Morbo regio in uino albo à balineis datur.

De cumino Aethiopico, quod urinam stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cunila bubula. Cap. XV.

Ethiopicum maxime in posca illinitur cũ melle. Africano priuatim urinæ incontinentiam a cohiberi putant. Satiuum datur ad iocineris uitia tostum, tritum in aceto. Item ad uertiginem. Iis uero quos acriore ui urina mordeat, in dulci tritum uino. Ad uuluarum uitia in uino: præterq́; impositis uellere folijs: testium tumoribus, tostum, tritumq́; cũ melle, aut rosaceo & cera. Syluestre ad omnia eadem efficacius. Praeterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & uomitionem nauseasq́; ex uino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur, illiniturq́;, uel penicillis feruens adprimitur fascijs. Strangulationes uuluæ potum in uino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus cum seuo uitulino, uel melle. Sugillatis illinitur cum melle, & uua passa, et aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Est cumino simillimum, quod Græci uocant ammi. Quidam uero Aethiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uidelicet, quia efficacius in Aegypto iudicauit. Pleriq; alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Similis autem & huic usus. Nanque et panibus

nibus Alexandrinis subigitur, & condimentis interponitur. Inflationes et tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cũ lini semine scorpionum ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; cerastarũ, cum pari portione myrrhae. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa aut resina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quae odorẽtur id per coitum. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum transmarino. Innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius uitiligines albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in uino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balnearum usu. Feruntq; XXXV. diebus per urinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, uel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. Vlcera quae phagedaenas uocant, folia & radix recens cum melle sanãt: Sic & strumas discutit radix. Parotidas uermiculosq; cocta in aqua. Iocineris quoque malis medetur. Dant et ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit, stomacho inutiles esse inter autores conuenit. Ligusticum aliqui panacem uocant, stomacho utile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, ut diximus, falsò.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleatico, cunilagine, molli, libanotide, cunila satiua & montana. Cap. XVI.

Cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semen pulegij habet, utile ad uulnera, commanducatum impositumq́; , ut quinto post die soluatur. Contra serpentes quoque in uino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab ijs facta perfricantur. Item testudines cum serpẽtibus pugnaturæ hac se muniunt: quidamq́; in hũc usum panacem uocant. Sedat & tumores, & uirilium mala sicca, uel folijs tritis, in omni usu mire congruens ex uino. Est alia cunila, gallinacea appellata nostris, Græcis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoque emendat & iocinerum uitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. Præcipue uero serpentium morsus. Tertium genus est eius, quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago uocatur, odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires eius uehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoque eius abiecto, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca pollere. Tribus folijs ex oleo perúncto homine, fugari serpentes. È contrario quæ mollis uocatur, pilosioribus folijs ac ramis, & aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohærescentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur utraque contra serpentes ex uino uel aceto. Pulices etiã contritæ cum aqua sparsæ necant. Satiua quoque suos usus habet. Succus eius cum rosaceo auriculas iuuat.

Ipsa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, serpyllo simi lis, efficax contra serpentes. Vrinam mouet, purgat et à partu mulieris. Concoctionem mire adiuuat, & ad ci bos auiditatem. Vtraque in cruditate ieiunis in potione aspersa. Luxatis quoque utilis. Contra uesparum & si miles ictus, ex farina hordeacea & posca, utilissima. Li banotidis alia genera suis dicentur locis.

De piperiti & origano, & oniti prasio, & trago rigano, & heraclio, & lepido, & gith, siue melanthio, & aniso. Cap. XVII.

P Iperitis quam et siliquastrum appellauimus, contra morbos comitiales bibitur, Castore tali ter demonstrante. Caule rubro & longo, den sis geniculis, folijs lauri, semine albo, tenui, gustu pipe ris. Vtilis gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Origanum quod in sapore cunilam æmulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet, et onitin uel pra sion appellant, nō dissimile hyssopo. Priuatim eius usus contra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos scorpionesq; in uino albo. Luxata & incussa in aceto, & oleo, & lana. Tragoriganon similius est serpyllo syluestri. Vrinam ciet, tumores discutit, contra uiscum potum uiperæq; ictum efficacissimum, stomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tussientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium quoque tria genera habet, nigrius latioribus folijs, glutinosum. Al terum exilioribus, molliusq;, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion uocare malunt. Tertium est inter

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

hæc medium, minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & iucunde olet. Proximũ Smyrnæum. Deinde heracleoticum ad potum utilius, quod onitin uocant. Communis autem usus serpentes fugare, Percussis esui dare decoctum, Potu urinam ciere, Ruptis, conuulsis mederi cum panacis radice, Hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras in descensione balnearum. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonsillis quoque & uuis medetur, Capitis ulceribus. Venena opij et gypsi extinguit decoctum, si cum cinere & uino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinitur, Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum galla & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum, ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu. Lepidum inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & rosaceo facile sanetur. Sic & lepras et psoras tollit semper facile, et cicatricum ulcera. Tradũt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, cõpescere dolorem. Gith ex Græcis, alij melanthion, alij

melaspermon uocant, Optimum quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incensoq; serpentes fugari. Bibitur drachma una contra araneos. Distillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto & infusum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates spirandi addito uino potum. Duritias tumoresq; ueteres & suppurationes illitum. Lac mulierũ auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus eius, ut hyoscyami. Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissime panes etiam condiat. Oculos quoque purgat, urinam & menses ciet. Quinimo linteolo alligatis tantum granis XXX. secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina: culices suffitu necare. Item muscas. Et anisum aduersus scorpiones ex uino bibitur. Pythagoræ inter pauca laudatum, siue crudum, siue decoctum. Item uiride aridum'ue, omnibus quæ condiuntur, quæq; intinguntur desyderatum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus uina commendat. Quin ipsum oris halitum iucundiorẽ facit, fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum smyrneo, & melle exiguo, mox uino collutum. Vultum iuniorem præstat. Insomnia leuat suspensum in puluino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborũ præstat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum id

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uocauere. Laudatissimum est Creticum, proximum Aegyptium. Hoc ligustici uicem praestat in condimentis. Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorũ è uino radicem eius tusam imponit Iollas: ipsum cum croco pari modo & uino, & per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendaq; si qua in oculis inciderint. Narium quoque carcinodes consumit illitum ex aqua. Sedat anguinas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum, cum melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tussim. Facillime uero anisi drachmae tres, papaueris duae miscentur melle ad fabae magnitudinem, & ternis diebus sumuntur. Praecipuum autem est ad ructus, ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & coeliacis medetur. Singultus et olfactum decoctum potumq; inhibet. Folijs decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta inhibet. Potum somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & praecordiorum tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoque quibus succinctum est corpus, utilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius uentri & intestinis putant, ideo dysentericis & in tenasmo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores succo usus est. Semen hydropicis & coeliacis dedit tritum cum menta è uino radicem & ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum opio: Item uuluarum dolori. De-

ditq; bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticas quoq; illinunt uel recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat corripi uitio comitiali in manu habentes, Ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoque facilius olfactantes. Et statim à partu dandum potui polenta aspersa. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto usus est eo: & contra lassitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine eius poto, lassitudinis auxilium uiatoribus spopondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cũ castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad uentris aut intestinorũ inflationes. Et orthopnoicas, quod ternis digitis prehenderit seminis, tantundem hyoscyami cum lacte asinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. Strangulationes uuluæ, si manducetur & linatur calidum, uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris et lini pari mensura trium digitorum, uini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas trinis digitis seminis anisi et fœniculi usus est, in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidum uenenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum uino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens & quo nigrius. Stomacho tamen inutile est præterquam inflato.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De anetho & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio. Cap. XVIII.

a Nethum quoque ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Ephiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens, olfactum, sumptum ex aqua, sedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat: oculos et genituram hebetat. Sacopenium quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur. Illud enim ammoniaci lachrymæ simile, sagapenon uocatur. Prodest laterum & pectoris doloribus, conuulsis, tussibus ueteribus excreationibusq;, præcordiorum tumoribus. Sanat uertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu uuluæ. Cæteris & potu datur, & cum oleo infricatur, Prodest & contra mala medicameta. Papaueris satiui diximus genera & sponte nascentis alia promisimus. Sed satiui albi calyx ipse teritur, & è uino bibitur somni causa. Semen elephantiasi medetur. E` nigro papauere sapor gignitur scapo inciso, ut Diagoras suadet, cum turgescit: ut Iollas cum defloreseit hora diei sereni, hoc est, cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuscunque, lana excipitur: aut si exiguus est, ungue pollicis ut lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non ui soporifera modo, uerū si copiosior hauriatur etiā mortifera per somnum: opiō uocant. Sic scimus interemptum Liciniј Cecinnæ præ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

torij uiri patrem in Hispania baiuli, cum ualetudo impatibilis odium uitæ fecisset, Item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras & Erasistratus in totum damnauere, ut mortiferum, infundi uetantes. Præterea quoniam uisui noceret. Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea usus eius non improbatus est medicamento nobili, quod diacodion uocant. Semine quoque eius trito in pastillos, è lacte utuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic et folijs ipsis utuntur. Item ad sacros ignes et uulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi. Multoq; magis quas uocant lexipyretas, quasq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur. Satiuum omne magis rotunda: capita. At syluestri longum ac pusillum, & ad omnes effectus ualentius. Decoquitur & bibitur contra uigilias, eademq; aqua fouent ora. Optimum in siccis, & ubi raro pluit. Cum capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconiũ uocatur, multum opio ignauior. Experimentum opij est primum odore: syncerum enim perpeti non est, mox in lucernis, ut pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat, quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoque difficilius, & crebro extinguitur. Est synceri experimentum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in pustulas coit. Sed maxime mirum, æstiuo sole deprehendi, Syncerum enim sudat, & se diluit, donec succo recẽti simile fiat. Mnesicles optime seruari putat hyoscyami semine adiecto. Alij in faba.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De erratico & ceratiti, & glaucio siue paralio, & heraclio siue aphro, & de diacodio, et tithymalo. Cap. XIX.

Inter satiua & syluestria medium genus, quoniam in aruis sed sponte nasceretur, rhœã uocauimus & erraticum. Quidam id decerptũ protinus cum toto calyce mandunt. Aluum exinaniunt capita quinque decocta in uini tribus heminis pota, & somnum faciunt. Syluestrium unum genus, ceratitin uocant, nigrum, cubitali altitudine, radice crassa & corticosa, calyculo inflexo ut cornicula. Folia minora & tenuiora, quàm cæteris syluestribus, semen exile. Tempestiuum est messibus. Aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argema iumentorum sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidã hoc genus glaucion uocant, alij paralion. Nascitur enim in afflatu maris, aut nitroso loco. Alterum ẽ syluestribus genus heraclion uocatur, ab alijs aphron, folijs (si procul intuearis) speciem passerum præsentantibus, radice in summa terræ cute, semine spumeo. Ex hoc lina splendorẽ trahunt æstate. Tunditur in pila comitialibus morbis, acetabuli mensura in uino albo. Vomitiones enim facit. Medicamento, quod diacodion & asteriace uocatur, utilissimum. Fit autem huius papaueris aut cuiuscunque syluestris capitibus CXX. in aquæ cœlestis sextarijs tribus biduo maceratis, in eademq; discoctis, dein desiccatis, iterumq; cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

hypocisthidis, thuris, acaciæ, & passi Cretici sextarium. Hæc ostentatione, simplex quidem & antiqua illa salubritas, papauere & melle constat. Tertium genus est tithymalon, mecona uocant, alij paralion, folio leui, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunque autem papaueris caput uiride, uel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex uino meraculo si protinus detur, scorpionũ ictibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, si capita eius uel folia terantur.

De portulaca siue peplio, coriãdro et atriplici. C.XX.

e St & portulaca quam peplion uocant, non multum satiua efficacior. Cuius memorabiles usus traduntur. Sagittarum uenena, & serpẽtium hæmorrhoidum & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Item hyoscyami, pota è passo expresso succo. Cum ipsa nõ est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tusa & imposita. Reliqua ulcera commanducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoq; prociduo. In epiphoris uero omnium, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadem, si procident, prodest, folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto. Vlcera oris, tumoremq; gingiuarum commanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum ulcera, succus decoctæ. Quidam adiecere paulum murræ. Nam & mobiles dẽtes stabilit commanducata. Cruditates sedat,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uocem'q; firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores, cũ galla & lini semine pari mensura sedat. Mammarum uitia, cum melle aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetarijs sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cũ polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ et uomicis estur ex aceto, uel bibitur cum cumino. Tenasmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierũ, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac uesicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων scripsit, purgationibus à partu dandam censuit. Venerem inhibet, Veneris'q; somnia. Prætorij uiri pater est, Hispaniæ princeps, quẽ scio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter syluestria non inuenitur. præcipuum tamen esse constat Aegyptium. Valet cõtra serpentium genus unum, quod amphisbænas uocant, potum impositum'q;. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas, pustulas tritum: Sic & omnes tumores collectiones'q;, cum melle aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent ante aliqui accessionem: uel plura illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum ceruicalibus subijci efficaciter putẽt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Vis magna ad refrigerãdos ardores uiridi. Vlcera quoque quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: uentris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo et oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miram, si uera est: Menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ, biduo si duo, et totidem diebus quot grana sumpserint. M. Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari putat. Atriplex & syluestre est & satiuum, accusatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbosq́; regios & pallorẽ, coqueretur difficillime: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates uuluarum uitiis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendũ dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto, uel crudo utiliter illini putauit. Item igni sacrum, cum melle, aceto, nitroq́;: Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui & morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto uel per se, uel cum malua aut lenticula, concitantes uomitiones: Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho. Cap. XXI.

è Cōtrario in magnis laudibus malua est utraque, & satiua & syluestris. Duo genera earum amplitudine folij discernūtur. Maiorem Græci malopen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre, dictam putant malachen. È syluestribus, cui grande folium & radices albæ, althea uocatur, ab excellentia effectus à quibusdam aristalthea. Omne solū in quo serantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue scorpionum, uesparum, similiumq́;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earū perun&c;ti ante, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnis extrahunt illitæ crudæ cum nitro potæ, uero decoctæ cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: et ut quidam dicunt, si uomatur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant in urina putrefactæ, lichenas & ulcera oris cum melle. Radix decocta, furfures capitis et dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat pūge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panosq́;, addita hominis saliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum uitiis occurrit, adalligata in

lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cũ adipe anseris. Aliqui purgari foeminas, foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & uino sumptis. Vtique constat parturientes foliis substratis celerius solui, protinus à partu reuocanda, ne uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoq; eæ ueneri nascuntur, ut semen unicaulis aspersum genitali, foeminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Tenasmo & dysentericis utilissime infundi. Item sedis uitiis, uel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo et infusione mollit in oleo, succus decoctæ pori meatus suaues facit.
Altheæ in omnibus supradictis efficacior radix: præcipue conuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu sanguinis,

radicis decoctæ succum bibendum dedit. Et ipsam uulneribus cum melle & resina, item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et asmaticis ac dysentericis in uino bibendam dedit. Mirũ, aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem quo recentior. Nec lapathũ dissimiles effectus habet. Est autem & syluestre, quod alij oxalidem appellant, satiuo proximum, folijs acutis, colore betæ candidæ, radice minima: nostri uero rumicẽ, alij lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum. Est & alterum genus, feré oxylapathõ uocant, satiuo idem similius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. Est & aliud hippolapathon, maius satiuo, candidius'q; ac spissius. Syluestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si uero bibatur, morbo regio. Semẽ stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapathi radices priuatim ungues scabrosos detrahunt. Dysentericos, semen duabus drachmis in uino potum, liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem reijciẽtibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstãtissimos pastillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro & iure exiguo. In usu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uero decocta, strumas & parotidas, & calculos: Poto uino & lienes, cœliacos aeque & dysentericos, et tenasmos. Ad eadem'q; omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & urinam ciet,
& caliginem

& caliginem oculorum discutit: Item pruritum corporis, in solia balinearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino, sistit aluum: folia soluunt. Adiecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon: radicis tantum altitudine differens, & erga dysentericos effectu, potu ex uino.

De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, et sisymbrio, siue thymbreo, et de lini semine, & blito. Cap. XXII.

SInapi, cuius in satiuis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime uis feratur, iudicauit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimum contra omnia uitia, pulmonibusq́;. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus atque sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuersione suffocatas excitat odore, aceto mixto: Item lethargicos. Adijcitur tordilion. Est autem id semẽ ex seseli. Et si uehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, hu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

merorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt, illitum caustica ui emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, lithanicos, opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligintes oculos cum melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calescitq; in eo in sole medice. Exit & e caulico succus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur: Semen ac radix cũ immaduere musto, conteruntur, manusq; plenæ mensura sorbẽtur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq; omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatisq; cum melle et adipe anserino, ut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones. Sinapis naturam effictusq; eosdem habere traditur adarca, inter syluas tacta, in cortice calamorũ sub ipsa coma nascens. Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Græci prasion uocant, alij linostrophon, nonnulli philopeda, aut philochares, notius quàm ut indicandum sit: Huius folia semenq; contrita prosunt contra serpentes, pectorum & lateris dolores, tussim ueterem. Et ijs qui sanguinem eijciunt, eximie utile, scapis eius cum panico aqua decoctis, ut asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui uiridis semen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbe-

re ieiunos ad tussim iubeant. Alij nihil comparant in eadem causa marrubij & foeniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisq; ad sextarios duos, cum addito mellis sextario, rursus decocto ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aquae cyatho. Et uirilium uitijs tusum cum melle mire prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, spasticis neruis salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrenas & pterygia. Succus uero auriculis & naribus & morbo regio minuendaeq; bili cum melle prodest. Item contra uenena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratae uesicae & renum uitijs. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare. Castor marrubij duo genera tradit, Nigrum, &, quod magis probat, candidum. In ouum inane succum addit is, ipsumq; ouum infundit melle aequis portionibus tepefactum, uomicas rumpere, purgare, persanare promittens: illitis etiam uulneribus à carne factis tuso cum axungia ueteri. Serpyllum à serpendo putant dictum. Quod in syluestri euenit, in petris maxime. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Pinguius uoluntarium, & candidioribus folijs ramisq; aduersus serpentes efficax, maxime cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones decoctis in uino ramis folijsq;. Fugat et odore omnes si uratur. Et contra marinorum uenena praecipue ualet. Capitis doloribus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & urinæ difficultatem, anginas, uomitiones drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Sisymbrium syluestre à quibusdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis nascitur, simile nasturtio est. Vtrunque efficax aduersus aculeata animalia, ut crabrones & similia. Quod in sicco ortum odoratum est, & inseritur coronis angustiore folio. Sedant utraque capitis dolorẽ. Item epiphoras. Alij panem addunt: Alij per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutis'q; uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum, diebus'q; detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eijcit. Mouet urinam cũ uino potum. Syluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto. Lini semen cũ alijs quidem in usu est. Et per se mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac uino sedat: Parotidas cum melle aut adipe, aut cera: Stomachi solutiones inspersum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur ut aluũ sistat. Cœliacis, & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores estur cum uua passa. Ad phthisin utilissime è semine fiunt ecligmata. Musculorum, neruo-

rum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris syluestris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fracta ossa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet: eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues scabros cum pari modo nasturtij: & testium uitia & ramices cum resina & murra, & gangrenas ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco sextarijs utriusque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciosa uitia, clystere in oleo & melle.

Blitum iners uidetur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeo turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è uino prodesse, & clauis pedum illini: Item lieni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel myrsineo, & cannabi, & de ferula, et carduis. Cap. XXIII.

m Eu in Italia non nisi à medicis seritur, et ijs admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius athamanticum uocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in Athamania reperiatur, folijs aniso simile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibusdam altissimis. Minus ruffum quàm illud alterum. Ciet urinam in aqua potum, radice trita uel decocta. Inflationes stomachi mire discutit. Item, tormina & uesicæ ui-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tia: uuluarumq; articulis cum melle, infantibus cũ apio
illitum imo uentri urinas mouet. Fœniculum nobilita=
uere serpentes, gustatu, ut diximus, senectam exuendo,
oculorumq; aciem succo eius reficiendo. Vnde intellectũ
est, hominum quoque caliginem præcipue eo releuari.
Colligitur hic caule turgescente. In sole siccatur, inungi=
tur ex melle. Vbique hoc est. Laudatissimus in Iberia é
lachrymis fit, & ex semine recenti. fit etiam é radici-
bus, prima germinatione incisis. Est & in hoc genere
syluestre, quod alij hippomarathrõ, alij myrsineum uo=
cant, folijs maioribus, gustu acriore, procerius brachia
li crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed sa
xosis. Diocles et aliud hippomarathri genus tradit, lon
go & angusto folio, semine coriandri. Medicinæ in sa-
tiuo, ad scorpionum ictus & serpentium, semine in ui
no poto. Succus & auribus instillatur, uermiculosq; in
his necat. Ipsum condimentis propé omnibus inseritur.
Oxyporis etiam aptissime. Quin & panis crustis sub
ditur. Semen stomachum dissolutum astringit, uel in fe-
bribus sumptum. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pul=
monibus & iocineribus laudatissimum. Ventrem sistit
cum modice sumitur, urinam excitat, & tormina miti=
gat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet.
Radix cum ptisana sumpta renes purgat, siue decocto
succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix
ex uino cocta: Item conuulsis. Illinuntur folia tumori-
bus ardentibus ex aceto. Calculos uesicæ pellunt. Geni-
turæ abundantiam quoquo modo haustum facit. Veren
dis amicissimum, siue ad fouendum radice cum uino
cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus &

ſugillatis cum cera illinunt. Et radice in ſucco uel cum melle contra canis morſum utuntur, & contra multipedem ex uino. Hippomarathron ad omnia uehementius. Calculos præcipue pellit. Prodeſt ueſicæ cum uino leni, & fœminarum menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemen quàm radix. Modus in utroque quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius, qui ophiaca ſcripſit, & Micthon qui rhizotomumena, aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouiſſimis poſuit. Cannabis in ſyluis primum nata eſt, nigriore folio & aſperiore. Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunque animal intrauerit eijcit, ſed cum dolore capitis. Tantaque uis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumẽtorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: Item podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat. Ferula ſemen ſimile anetho habet. Quæ ab uno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturq; muſto ac melle ſtomacho utiles. Sin plures ſumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in uini cyathis duobus, bibitur aduerſus ſerpẽtes: Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, cõtra ſudores immodicos, uel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum ſiſtit, fabæ magnitudine deuoratus. E uiridi ferula ramuſculus, utilis eſt ad omnia ea uitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibũtur in uino trita, uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis

dandum putant luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murenis infestissima est, tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satu inter hortensia diximus, quapropter & medicinam ex iis non differamus. Syluestrium genera sunt duo. Vnum fruticosius à terra statim. Alterũ unicaule crassius. Vtrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, et abeuntem cum aura: scolymon Græci uocant. Hic antequam floreat cõtusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscunque ex aqua decocta, potoribus sitim facere narratur. Stomachũ corroborat: et uuluis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus uidetur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Confectio theriacæ, compositio medicaminis Antiochi. Cap. XXIIII.

Sed discessuri ab hortensibus, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus, aduersus uenenata animalia, incisam lapide uersibus in limine ædis Aesculapii. Serpylli duûm denariorum pondus: opopanacis et milii tantundem singulorum, trifolii pondus denarii: anethi et fœniculi seminis, et anisi et ammii, et apii, denariorum senum singulis generibus erui farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataq; uino, quàm

possit excellenti, digeruntur in pastillos, uictoriati pondere. Ex his singuli dãtur ex uini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduersus omnia uenena usus traditur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

PROOEMIVM.

De natura florum et coronamentorum, de mira florum uarietate. Cap. I.

IN HORTIS seri et coronamenta iussit Cato, inenarrabili florum maxime subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum naturæ pingere, lasciuiẽti præsertim et in magno gaudio fertilitatis tam uarie ludenti. Quippe reliqua, usus alimentiq; gratia genuit: ideóq; secula annosq; tribuit iis. Flores uero odoresq; in diem gignit: magna (ut palam est) admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime marcescere. Sed ne pictura quidẽ sufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarum uarietati, siue alterni atque multiplices inter se nectantur, siue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquũ, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De strophiolo serto, & qui primum flores misce re cœperint, & quando primum corolla inuenta uel appellata, & quare.
Caput. II.

tEnuioribus utebantur antiqui, strophia appellantes, unde nata strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde communicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suum nomen uindicantibus. Cum uero è floribus fierent serta, à serendo seruiæ appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, mos erat primum: Postea uariari cœptum mixtura uersicolori. Florumq; inuicem odores coloresq; accendêre Sicyonij, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetq; certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipsam. Idq; factum est post olympiadem centesimam. Sic coronis è floribus receptis, paulo mox subiere quæ uocantur Aegyptiæ, ac deinde hybernæ, cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto: Paulatimq; & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs, postquam è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facta.

Caput. III.

C Rassus diues, primus argento auroq́; folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesserũtq́; & lemnisci, quos adiici ipsarum coronarum honos erat propter Hetruscas, quibus iungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ij. Cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher, bracteasq́; etiam Philyræ dedit. Semper tamen autoritas uel ludicro quæsitarum fuit. Nanque ad certamina in circum per ludos & ipsi descendebant, & seruos suos quosque mittebant. Inde illa XII. tabularum lex: Qui coronam parit, ipse pecuniáue eius, uirtutis ergô arguitur. Quam serui equiue meruissent, pecuniam partam lege dici, nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo parẽtibusq́; eius, dum intus positus esset, forisue ferretur, sine fraude esset imposita. Aliâs in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant. Ingensq́; & hinc seueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico secundo, cum corona rosacea interdiu é pergula sua in forum prospexisse dictus, ex autoritate senatus in carcerem adductus, nõ ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum demptam Marsyæ coronam é floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in uincula triumuiri iussissent, appellauit Trib. pleb. Nec intercessere illi, aliter quàm Athenis, ubi comessabundi iuuenes ante meridiem conuentus sapientum quoque doctrinæ frequentabant.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Apud nos exemplũ licentiæ huius non est aliud quàm filia diui Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem po. Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarij cuiusdam negociatoris. Ob id erat in tribunatu plebei admodũ gratus, dignusq; Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensa. Asses ergo contulit populus, ac funus elocauit: quáq; præferebatur, flores è prospectu omni sparsit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant, & larium publicorum priuatorumq;, ac sepulchrorum & manium. Summaq; autoritas pactili coronæ. Sutiles saliorum sacris inuenimus & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria: eóq; luxuria processit, ut non esset gratia nisi mero folio: sutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut ueste serica uersicolores unguẽtis madidas. Hunc habet nouissime exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atque Callimachus medici, quæ nocerẽt capiti: quoniam et in hoc est aliqua ualetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum ui surrepente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Nanque apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius lusisse, extremis corõæ floribus ueneno illitis, ipsáq; capiti imposita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium ut coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concerpta in scyphum incipiente haurire opposita manu: En ego sum, inquit, illa chare Antoni, quam tu

noua prægustantium diligentia caues, adeo mihi, si possim sine te uiuere, occasio aut ratio deest. Inde eductum custodia bibere iussit ilico expirantem. De floribus extra supradictos scripsit Theophrastus apud Græcos. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros anthologicon. Flores uero persecutus est nemo, quod equidem inueniã. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus. Id enim friuolũ est. Sed de floribus quæ uidebuntur digna, memorabimus. Paucissima nostri genera coronamentorũ inter hortensia nouere, ac penè uiolas rosasq; tantum.

De rosa in coronis, & de generibus eius, et ubi seratur. Cap. IIII.

r Osa nascitur spina uerius quàm frutice, in rubo quoque proueniẽs, illic etiam iucundi odoris, quamuis angusti. Germinat omnis primo inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in uirides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices. Vsus eius in coronis propè minimus est. Oleo maceratur, idq; iam à Troianis temporibus, Homero teste. Præterea in unguẽta transit, ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyrijs inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam delicijs inungendis minime noxia. Genera eius nostri fecere celeberrima Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubẽtem. Mox Alabandicam, uiliorem albicantibus folijs. Vilissimam uero plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, leuo-

re, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora, cum sit genus eius quam centifoliam uocant: quæ est in Campania Italiæ, Græciæ uero circa Philippos: sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus mons in uicino fert, numerosis folijs ac paruis, unde accolæ trãsferentes conserunt, ipsaq; plantatione proficiunt: Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumq; folium. Breuiterq; indicium est odoris, scabritia corticis. Cepio Tiberii Cæsaris principatu, negauit cẽtifoliam in coronas addi, præterquam extremos uelut ad cardines, nec odore, nec specie probabilem. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Est & alia græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleacea habens, mosceuton uocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam uocant. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliâs uera quoque plurimũ solo præualet. Cyrenis odoratissima est, ideoq; ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ, hyeme tota præcox. Refert & cœli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis siccis, quàm humidis odoratior: Seri nec pinguibus uult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris: proprieq; ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Nouissime tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altius quàm fruges, leuius quàm uites. Tar-

dissime proueniunt semine, quod in ipso cortice est sub ĩpso flore opertum lanugine, ob id potius caule concaso inseruntur. Et ocellis radicis, ut harundo, unum genus inseritur pallidæ spinosæ, longissimis uirgis quinquefoliæ, quæ è græcis altera est. Omnis autem recisione atq; ustione proficit: translatione quoq;, ut uitis. optime ocyssiméq; prouenit, surculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, post uergiliarũ occasum sata: dein per fauonium translata, pedalibus interuallis, crebróq; circumfossa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera, & ratione ea inserẽdi. Cap. V.

Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti oleiq;, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex, & alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti uero oleiq; usu, & folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba quam conuoluolũ uocãt, nascẽs per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac ueluti naturæ rudimentũ lilia facere condiscentis. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa. Et hoc amplius lachryma sua, ut hippo-

selinum, nihilq; est fœcundius, una radice quinquagenos sype emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorhodō. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, sed unius: Narcissum uocant: Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à lilijs est & hæc, quod narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadē, calyx herbaceus. Omnes serotini. Post arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est et in his ratio inserendi, monstrificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque mēse Iulio scapi arescentes, liliaq; suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in fece nigri uini uel Græci mense Martio macerantur, ut colorem percipiant: atq; ita in scrobiculis seruntur, heminis fecis circunfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumq;, ita tingi aliquid, ut nascatur infectum.

De uiolis & de caltha, & de baccare, combreto, asaro & croco. Cap. VI.

u Iolis honos proximus. Earum plurima genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plantis omnes ut olus satæ. Ex ijs uero quæ sponte apricis & macris locis proueniunt purpureæ, latiore folio statim ab radice carnosa exeunt, solæq; Græco nomine à cæteris discernuntur, appellatæ Ia, ut ab his Ianthina uestis. Sed satiuis maxima autoritas luteis. Genera ijs tusculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore,

sed

ſed minus odorato. In totum uero ſine odore, minutoq́; folio calathiana, munus autumni, cæteræ ueris. Proxima ei caltha eſt concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem: Eadem odore ſuperatur. Eſt enim grauis caltha. Non leuior ei quam ſcopam regiam appellant: quanquam folia eius olent, non flores. Baccar quoque radicis tantum odoratæ eſt, à quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos. Ariſtophanes priſcæ comœdiæ poëta teſtis eſt. Vnde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit. Simillimum ei combretum appellatur, foliorum exilitate uſque in fila attenuata, & procerius quàm baccar. Nec hæc ſunt tantum, ſed eorum quoque error corrigendus eſt, qui baccar, ruſticum nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci aſaron uocant, cuius ſpeciem figuramq́; diximus in nardi generibus. Quinimo aſaron inuenio uocitari, quoniam in coronas non addatur. Crocum ſylueſtre optimum ſerere in Italia minime expedit, ad ſcrupula uſque ſingula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiusq́; & nitidius, ſed multo leuius degenerãs. Sed nec ubique fœcundum, etiam Cyrenis, ubi ſemper flores laudatiſſimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte. Dein Lycio, monte Olympo. Mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundum locum dedere. Adulteratur nihil æque. Probatio ſynceri, ſi impoſita manu crepat ueluti fragile. Humidum enim, quod euenit adulteratione, cedit. Altera probatio: ſi manu pro

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

lata ad ora, leniter faciem oculosq; mordeat. Est per se genus satiui blandissimum uulgo, cum sit medio candidum, dialeucon uocant. Contra, Cyrenaico uitium, quòd omni croco nigrius est, & celerrime marcescit. Optimũ ubicunque quod pinguissimum, et breuibus capillis: pessimum uero, quod situm redolet. Mutianus autor est, in Lycia anno septimo aut octauo trãsferri in locum subactum, atque ita degenerans renouari. Vsus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto pené in capillamenti modum. Sed uino mire congruit, præcipue dulci, tritum & ad theatra replenda. Floret uergiliarum occasu paucis diebus, folioq; florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur umbra melius etiam hyberna. Carnosa et illi radix, uiuaciorq; quàm cæteris. Gaudet calcari, & atteri, pereundoq; melius prouenit. Ideo iuxta semitas ac fontes lætissimum.

De floribus antiquis, & de odoramentorum diuersitate, saliunca, & polio. Cap. VII.

t Roianis temporibus iam erat honos ei. Hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli nõ amarus, é contrario dulcia raro odorata: itaque & uina mustis odoratiora, & syluestria magis omnia satiuis. Quorũdam odor suauior é longinquo, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, et matutinis: quicquid ad meridianas horas dies uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus tamẽ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

odor oium æstate media. Rosa et crocũ odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulosus & roscidus aër est à Nilo flumine. Quorũdam suauitati grauitas inest. Quædam cum uirent nõ olent, propter humorem nimiũ: ut buceros, quod est fœnum Græcum. Acutus odor non oium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uero ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriusq; generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorũdam flos tm̃ iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortẽsiũ odoratissima quæ sicca, ut ruta, mẽta, apiũ, et quæ in siccis nascãtur. Quædã uetustate odoratiora, ut cotonea: eadẽq; decerpta, q̃ in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent. Alia nõ nisi detracto cortice. Quædã uero nõ nisi usta, sicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores, q̃ intacti. Aliqua arida diutius odorem cõtinent, ut melilotos. Quædã locũ ipsum odoratiorẽ faciunt, ut iris, quin & arborẽ totã cuiuscũq; radices attingũt. Hesperis noctu magis olet, inde noie inuento. Aialium nullum odoratũ, nisi si de pantheris quod dictũ est credimus. Illa quoq; nõ omittenda differentia, odoramentorũ multa nihil pertinere ad coronamenta, ut irin atque saliuncam, quanquam nobilissimi odoris utranq;. Sed iris radice tm̃ commendatur, unguẽtis et medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico. Et ibi quoq; non in maritimis, sed in syluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans & exilis. Tertiũ locum habet Africana, amplissima inter oẽs, gustu'q;

amarissima. Illyrica quoque duorum generũ est. Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos sub ruffa. Optima, quæ sternutamenta tactu mouet. Caulẽ habet cubitalem, & rectum. Floret diuersi coloris specie, sicut arquus cœlestis, unde & nomen. Non improbatur & Pisidica. Et fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circumfusa, hoc ueluti placamento terræ blandiuntur, circumscripta mucrone gladij orbe triplici: & cum legerint eam, protinus in cœlum attollunt. Natura est feruens, tractataq; pustulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut casti legant. Teredines nõ sicca modo, uerum & in terra celerrime sentit. Optimum antea irinum Leucade & Elide ferebatur. Iampridem enim & seritur. Nunc è Pamphylia. Sed Cilicium maxime laudatur, atque septentrionale. Saliunca foliosa quidem est, sed breuis, & quæ necti non possit. Radici numerosæ cohæret, herba uerius quàm flos, densa ueluti manu pressa, breuiter'q; cespes sui generis. Pãnonia hãc gignit & Norici, alpium'q; aprica: urbium Eporredia, tantæ suauitatis, ut metallum esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimum. Sic & apud Græcos polion herbã, inclytam Musæi & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, super'q; cætera ad famam etiam ac dignitates: prorsus'q; miram, si modo (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occidẽte cærulea aspiciuntur. Duo genera eius, campestre maius, syluestre quod minus est. Quidam teuthrion uocãt. Folia canis hominis similia, à radice protinus nunquã palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum.

De uestium æmulatione cum floribus, & amarãto, & chrysocome, siue chrysiti. Cap. VIII.

In quibus unguento uicisse naturam gaudens luxuria, uestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendãtur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras Tyrias, dibaphasq; ac Laconicas. Alium in amethisto, qui in uiola: & ipse in purpureum, quẽq; iãthinum appellauimus. Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. Tertius est qui proprie conchylij intelligitur, multis modis: Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior. Alius in malua, ad purpuram inclinãs. Alius in uiola serotina, conchyliorũ uegetissima. Paria nunc componuntur, et natura atque luxuria depugnant. Lutei uideo honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. Et fortassis ideo non numerari inter principales, hoc est, communes maribus ac fœminis, quoniam societas principatum dedit. Amaranto non dubie uincimur. Est autem spica purpurea uerius, quàm flos aliquis, et ipse sine odore. Mirumq; in eo, gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit Augusto mense. Durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq;, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. In nomine & cyani colos. Item holochrysi. Omnes autem hi flores nõ fuere in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi à morte eius autores siluere de illis: quo manifestum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

est postea placuisse. A` Græcis tamen repertos quis dubitet? non aliter Italia usurpante nomina illorum. At Hercules petilio ipsa nomen imposuit autumnali, circáq; uepres nascenti, & tantum colore commendato, qui est rosæ syluestris. Folia parua, quina. Mirumq; in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci, paruo calyce, ac uersicolori, luteum semen includente. Luteus & bellio pastillicantibus quinquagenisquinis barbulis coronatur. Pratenses hi flores, ac sine usu pleriq;, et ideo sine nominibus. Quin & his ipsis alia alij uocabula imponunt. Chrysocome siue chrysitis, non habet Latinã appellationem. Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosis opacisq; nascens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius. Cap. IX.

Et feré peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio ad eas coronas quæ uarietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas. Nanque & ijs decerpitur luteus: Item rhododendron. Item Zizipha, quæ & Cappadocia uocantur: his odoratus similisq; olearum floribus. In uepribus nascitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos eius colossinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis smilacis & ederæ, corymbiq; earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt & alia genera, nominibus Græcis indicanda, quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consectã

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

da: quoniam de natura sermo, non de Italia est. Ergo in coronamenta folio uenere melothron, spireon, trigonon, cneoron, quod casiam Hyginus uocat. Et quod cunilaginem quæ conyza, mellissophylon quod apiastrum, meliloton quod sertulam Campanam uocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, ubicunque uero asperis & syluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio est nomen sertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus est & flos, ipsa cana. Placet maxime folijs breuissimis atque pinguissimis. Folio coronat & trifoliū. Tria eius genera: Minyāthes uocant Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc neruosi cauliculi quibusdam, ut marathro, hippomarathro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Est & in alio genere earum syluestribus rosis similis. Et in ijs quoque color tantum delectat, odor autem abest. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum. Ramosa ambo. Floret post æquinoctium autumni.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, & abrotono, & leucanthemo. Cap. X.

Otidem & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. Id cui odor est Creticum uocatur. Totidem & thymi: candidum ac nigricans. Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpūt, et auguriū mellis est. Prouētum. n. sperāt apiarij large florescente eo. Læditur ibribus, amittitq;

florem. Semen thymi non potest deprehendi, cum origani per quàm minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, satoq; eo nascitur. Quid non tentauere homines? Mellis attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum est ex Attica thymum, & uix flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoq; non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, nisi intra CCC. stadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonensi refertos scimus: hoc pene solo reditu, è longinquis regionibus pecudum milibus conuenientibus, ut thymo uescantur. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius angustiusq;. Imbricatum maris & ramosius. Flos quoque magis splendet eius, Serotinus utrique post arcturum. Mas odore grauior, fœmina acrior. Et ideo contra bestiarum morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent: Masculæ radix à quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantum folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotanum, helenium, sisymbrũi, serpyllũ, omnia surculosa rosæ modo. Colore tantum placet Iouis flos, odor abest: sicut & illi qui Græce phlox uocatur. Et ramis autem & folio odorata sunt, excepta serpyllo. Heleniũ è lachrymis Helenæ dicitur natum. Et ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Abrotonum odore iucunde graui floret æstate. Flos

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine melius quàm radice aut surculo: semine quoque non sine negocio: plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrunque æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole tamen nimio lædũtur. Sed ubi conualuere, ritu uitis fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum est, flore albo foliosum.

De amaraco uel sampsucho, & nyctegreto, & meliloto, & uiola alba, & codiamino, & de syluestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare. Cap. XI.

Maracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus et Syria sampsuchũ. Seritur utroque genere, & semine & ramo, uiuacius prædictis, & odore melius. Copiosum amaraco æque quàm abrotono semẽ. Sed abrotono radix una, & alte descendens, cæteris in summo terræ leuiter hærens. Reliquorum satio autumno ferè incipiente, necnõ & uere quibusdam locis quæ umbra gaudent, et aqua ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, folijs spinæ, nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium uernum radicitus, siccariq; ad lunam XXX. diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumq; reges uti hac herba ad uota suscipienda. Eandem uocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab alijs nictilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubique nascitur. Laudatissima tamen in Attica. Vbicunque uero recens, nec candicans, & croco quàm simillima: quanquam in Italia

odoratior & candida. Florum prima uer nunciancium, uiola alba. Tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Poſtea quæ appellatur purpurea. Proxime flammea, quæ & phlox uocatur, ſylueſtris duntaxat. Codiaminon bis anno, uere et autumno. Aeſtates hyemesq́; fugit. Seriores ſupradictis aliquando narciſſus & liliū trans maria, in Italia quidem, ut diximus, poſt roſam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. Eſt autē hæc ſylueſtrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicætur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex ſylueſtribus heliochryſos. Deinde alterum genus anemones quæ limonia uocatur. Poſt hāc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouiſſima roſa. Eademq́; prima deficit, excepta ſatiua, è cæteris hyacinthus maxime durat, et uiola alba, & œnanthe. Sed hæc ita, ſi deuulſa crebro prohibeatur in ſemen abire. Naſcitur locis tepidis. Odor idē ei qui germinantibus uuis, atque inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quē Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore editi, ita diſcurrentibus uenis, ut Græcarum literarum figura A I legatur inſcripta. Heliochryſos florem habet auro ſimilem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, ſed durum. Hoc coronare ſe magi, ſi et unguenta ſumantur ex auro, quod apyron uocant, ad gratiam quoque uitæ gloriamq́; pertinere arbitrantur. Et uerni quidem flores hi ſunt. Succedunt illis æſtiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij. Item tiphyon & amaracus, quem phrygium cognominant. Sed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi eſt. Alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

lis, quoniam fortius durat. Et iris aestate floret. Abeunt & hi marcescuntq́;. Alij rursus subeunt autumno. Tertium genus lilij & crocum, in utroque genere. Vnum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem & spinae flore utuntur, quippe cum spinae albae cauliculi inter oblectamenta gulae quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia uiolis succedit rosa, huic interuenit lilium, rosam cyanus excipit, cyanum amarantus. Nam uinca peruinca semper uiret, in modum lineae foliis geniculatim circũdata. Topiaria herba: inopiam tamen florum aliquando supplet. Haec à Graecis chamaedaphne uocatur. Vita longissima uiolae albae est trimatu. Ab eo tempore degenerat. Rosa & quinquennium perfert, non recisa nec adusta. Illo enim modo iuuenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam in Aegypto sine odore haec omnia: tantumq́; myrtis odor praecipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à fauonio fossa oportet esse, iterumq́; solstitio. Et id agendũ, ut intra id tempus purgata ac pura sint.

De cura apum, pabulo & morbis earum, & remedijs. Cap. XII.

u Erum hortis coronamentisq́; maxime aluearia & apes conueniunt, res praecipui quaestus compendiiq́;, cum fauit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastrum, rosam, uiolas, lilium, cytisum, fabam, eruilium, cunilam, papauer, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum, cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capi-

te concauo, mellis succum habente. Horum floris auidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cum oliuæ florem ab his non attingi constet. Ideoq; hanc arborem procul esse melius sit: cum aliquas quàm proxime seri conueniat, quæ & euolantium examona inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem caueri oportet. Nā flore eius degustato, aluo concita moriuntur. Remedium, sorba contusa é melle præbere his, uel urinam hominum, uel boum, aut grana punici mali, aminæo uino conspersa. At genistas circunseri alueariys gratissimum. Mirū est dignumq; memoratu de alimentis quod comperi. Hostilia uicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficiēte imponunt nauibus alueos, noctibusq; quina milia passuum cōtrario amne naues subuehunt. Egressæ luce apes pastæq;, ad naues quotidie remeant, mutantes locū, donec pōdere ipso pressis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisq; eximantur mella.

De uenenato melle, & de remedijs mellis uenenati, et mellis insani. Cap. XIII.

ET in Hispania mulis prouehunt, simili de causa: Tantumq; pabulum refert, ut mella quoq; uenenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdā annis perniciosissima existunt, ab ijsdem apibus facta. Nec dixere autores é quibus floribus ea fierent. Nos tradems quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxiū uirus aquoso uere marcescentes. Ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. Venenati signa sunt, quòd omnino

non desatur, quòd color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quòd ponderosius innoxio: Qui edere, abijciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam & sudore difluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidijs oportet, mulsum uetus è melle optimo & ruta: salsamenta etiamsi reijciantur sumpta crebro. Certum'q; est id malum per excrementa ad canes etiam peruenire, similiter'q; torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inueteratum, innocuum esse constat. Et fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, sugillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab insania, quam gignit, mænomenon uocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Gens'q; ea cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non uendit. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia, contermina Massæsulis, uenenati faui gignuntur: quidam'q; à parte quo nihil esse fallacius potest, nisi quod liuore deprehenduntur. Quid sibi uoluisse naturam ijs arbitremur insidijs, ut ab ijsdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem, in qua uenenum facillime daretur, etiam ne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi uoluit nisi ut cautiorem minus'q; auidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem uenenatas, remedio aduersus has utique nõ differendo. Ergo maluæ succo, aut foliorum ederæ perungi salutare est, uel percussos eas bibere. Mirum tamen est, uenena portantes ore, fingentes'q; ipsas non mori:

nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes Psyllis Marsisq; inter homines.

De melle quod muscæ nõ attingunt, & aluearijs, et cura eorum si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat. Cap. XIIII.

a Liud in Creta miraculum mellis. Mons est Carina IX.M.pass.ambitu, intra quod spatiũ muscæ non reperiuntur, natumq; ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialem spectare conuenit, aquilonem euitent: Nec fauonium minus. Aluearia optima è cortice, secunda ferula, tertia uimine: multi ea & speculari lapide fecere, ut operantes intus spectarent. Circumlini alueos fimo bubulo utilissimum. operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curã abijciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebro suffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc ijs innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesq; ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est, papilio maior pestis. Tollitur uero cum maturescit malua noctu, interlunio, cœlo sereno, accensis lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibus deesse censeatur apibus, uuas passas siccasue, ficosq; tusas, ad fores earum posuisse conueniret. Item lanas tractas madẽtes passo, aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiã

æstatibus ijdem cibi præstandi, cum siccitas continua flo rum alimentum abstulit. Alueorum, cum mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum. Cera fit expressis fauis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturq; alia frigida, uasis melle circumlitis. Optima quæ Punica uocatur. Proxima quàm maxime fulua, odorisq; mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror inter uenenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quãdam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur sub dio sæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem, id est candidissima quæque, transfunduntq; in uas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rursus marina decoquũt separatim, dein uas ipsum refrigerant. Et cũ hæc ter fecere, iuncea crate sub diuo siccant sole, lunaq;: hæc.n. candorẽ facit: siccantes, ne liquefaciant, protegũt tenui linteo. Cãdidissima uero fit, post insolationẽ etiãnum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admixta rubet. Variosq; in colores pigmentis trahitur, ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium usus, parietumq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle

apibusq; in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta est.

De herbis sponte nascentibus et aculeatis. Cap. XV.

Equuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximeq; Aegyptus, frugum quidem fertilissima, sed ut sola ijs carere possit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas nouimus, fraga, tamum, ruscum, batin marinam, batin hortensianam, quam aliqui asparagum gallicum uocant. Præter has pastinacam pratensem, lupum salictarium, eaq; uerius oblectamenta quàm cibos. In Aegypto nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui uocant. Hanc è Nilo metunt, caule cum coctus est araneoso in mandendo, thyrso autem qui inter folia emicat spectabili, folijs latissimis, etiam si arboreis compararentur, ad similitudinem eorum, quæ personata in nostris amnibus uocamus. Adeoq; Nili sui dotibus gaudent, ut implexis colocasiæ folijs in uariam speciem uasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Aegypto proxima autoritas cichorio est, quam diximus intubum erraticum. Nascitur post uergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium longius à flumine nascitur, mespili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & œtum, cui pauca folia minimaque, uerum radix magna. Aracidna quidem & aracos cũ habeant radices ramosas ac multiplices, nec foliũ, nec herbam ullam, aut quicquam aliud supra terram habent. Reliqua uulgarium in cibo apud eos herbarũ nomina

mina condrylla, hypochœris, & caucalis, anthriscum, scandix, quæ ab alijs tragopogon uocatur, folijs croco simillimis: parthenium, strychnum, corchorus. Et æqui noctio nascens aphace, acinos, quam epipetron uocant, quæ nunquam floret. At é contrario aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hyeme totoq; uere usque in æstatem. Multas præterea ignobiles habēt, sed maxime celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipsis autē oleo non cibo gratam. Hoc faciunt é semine eius. Differentia prima, syluestris & satiuæ. Syluestrium duæ species: Vna mitior est, simili caule, tamen rigido: itaque et colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare quidā atractylida uocant. Semen eius candidum & grande, amarum. Altera hirsutior torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine. Aculeatarum generis hæc est, quoniam distinguenda sunt & genera. Ergo quædam herbarum spinosa sunt, quædam sine spinis. Spinosarum multæ species. In totum spina est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhizon, & urtica. Iis enim omnibus folijs inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent et in caule, ut phleos, quod aliqui stœben appellauere. Hippophyes spinis geniculatum. Tributa proprietas, quod & fructum spinosum habet. Ex omnibus his generibus urtica maxime noscitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpe altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in syluestri quæ dicitur cania, acrior, caule quoque mordaci,

fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, herculanea uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrũ. Mirum, sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tantum leui pruritum, pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci uere, non ingrato multis etiam religioso in cibo est ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorẽ facit simul cocta. Quæ innoxia est, morsu carens, lamium uocatur. De scorpione dicemus inter medicas.

De carduo, et helxine, et tribulo, et anchusa. C. XVI.

e Carduus & folio et caule spinosas lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnidos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in folijs non habet aculeos. Est & illa differentia, quòd quædam in ijs multicaulia ramosaq; sunt, ut carduus. Vno autem caule nec ramosum, cnidos. Quædã cacumine tantum spinosa sunt, ut eryngium. Quædam æstate florent, ut tetralix, & helxine. Scolymus quoque flore: sero & diu. Acorna colore tantum ruffo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineũ succum funderet. Qua de causa phonos uocatur à quibusdam, odore etiam grauis, sero maturescente semine, nec ante autumnum, quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc & semine & radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab ijs distat, quòd radix eius uescendo est decocta. Mirum, quod si-

ne interuallo tota æstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helxine rara uisu est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius uertex summus lachrymam continet iucundi saporis, acanthicen mastichē appellatam. Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cuius in terra serpunt caules, è radice emissi, lato folio & spinoso. Caulesq; uocant cactos. Nec fastidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnum caulem rectum habent, quem uocant pternicā, eiusdem suauitatis, sed uetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quem pappon uocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: uocāt ascaliam. Tribulus non nisi in palustribus nascitur. Dira res alibi. Iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in uadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & serius floret, magisq; septa obsidet uillarum. Semen ei rotundius, nigrum in siliqua. Alteri harenaceum. Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet opposito folio rutæ simili, toto caule folia tum in modum coronæ, sequitur à frugibus, aratro inimica, uiuaxq; præcipue. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut eius quam coronopum uocant. È diuerso stant anchusa inficiendo ligno cerisq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule filiato est & crepis, & apate. Differentia foliorum et hic quæ in arboribus, breuitate

pediculi ac longitudine, angustijs ipsius folij, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior hic quibusdam per partes florentibus, ut ocymo, heliotropio, aphace, onocichlæ.

Differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant, & de hastula regia, & pistana, et gladiolo. Cap. XVII.

m Vltis inter hæc æterna folia, sicut quibusdam arborum: in primisq; heliotropio, adianto.

Aliud rursus spicatarum genus, ex quo est cynops, alopecuros, stelephuros, quam quidam ortyga uocant, alij plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas: thryallis. Ex ijs alopecuros spicam habet mollem et lanuginem densam, non dissimilem uulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima est ei & stelephuros, nisi quòd illa particulatim floret. Cichorion & similia, circa terrã folia habent, germinantibus ab radice post uergilias. Perdicium & aliæ gentes, quàm Aegyptij edũt: nomen dedit auis, id maxime eruẽs. Crassas, plurimasq; habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, semipedali radice, bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirum, loton herbam et ægilopa, non nisi post annum è semine suo nasci. Mira & anthemidis natura, quod à summo florere incipit, cum cæteræ omnes quæ particulatim florent, ab ima sui parte incipiant. Notabile & in lappa quæ adhærescit, quoniã in ipsa flos nascitur, non euidens, sed intus occultus, & intra se germinat uelut animalia quæ in se pariunt. Item circa Opuntem opuntia est herba, etiam homini dulcis. Mirumq; è folio eius radicem fieri, ac sic eã na-

sci. Iasione unum folium habet, sed ita implicatum, ut plura uideantur. Condrylla amara est, & acri in radice succo. Amara & aphace, & quæ picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit. Notabilis et scillæ crociq; natura, quòd cum omnes herbæ folium primum emittant, mox in caulem rotundentur, in ijs caulis prior intelligitur quàm folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in scilla uero caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademq; ter floret (ut diximus) tria tempora sationum ostendens. Bulborum generi quidam adnumerant et cypiri, hoc est, gladioli radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiã gratiorem faciat, ponderosioremq; simul subacta. Non dissimilis est & quæ thesion uocatur, gustu aspera. Cæteræ eiusdem generis folio differunt. Asphodelus oblongum & angustum habet, scilla latum & tractabile, gladiolus simile nomini Asphodelus manditur, & semine tosto & bulbo. Sed hoc in cinere tosto, dein sale & oleo addito: præterea tuso cum ficis, præcipua uoluptate, ut uidetur Hesiodo. Traditur & ante portas uillarum satum, remedio esse contra ueneficiorum noxam. Asphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix eius napis modicis similis est. Neque alia numerosior LXXX. simul aceruatis sæpe bulbis. Theophrastus et ferè Græci, princepsq; Pythagoras, caulem eius cubitalẽ, & sæpe duũm cubitorum, folijs porri syluestris, anthericon uocauere: radicem uero, id est bulbos, asphodelon. Nostri illud albucum uocant, & asphodelum hastulam regiam. Ea est & caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis, amplus, purus, leuis. De quo Mago præ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

cipit, exitu mensis Martij & initio Aprilis, cum floruerit, non dum semine eius intumescente, demetendum: findendosq; scapos, & quarto die in solem proferendos. Ita siccatis manipulos faciendos. Item pistanam dicit à Graecis uocari, quam ĩter uluas sagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maij usque ad finem Octobris mensis decorticari, atque leni sole siccari iubet. Idem & gladiolum alterum, quẽ cyprion uocant, & ipsum palustrẽ, Iulio mense toto secari iubet ad radicem, tertioq; die in sole siccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante solem occidentem in tectum referri, quoniam palustribus desectis nocturni rores noceant.

De iunco genera sex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro, & odorato iunco. Cap. XVIII.

Imilia praecipit & de iunco, quem mariscon appellant, ad texendas tegetes, & ipsum Iunio mense eximi ad Iulium medium praecipiens. Caetera de siccando, eadem quae de ulua suo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit, quod marinum, & à Graecis oxyschoenon uocari inuenio. Tria genera eius: acuti, sterilis, quem marem, & oxyn Graeci uocant: reliqua foeminini, ferentis semen nigrum, quem melãcranin uocant. Crassior hic & fruticosior. Magisq; etiamnum tertius, qui uocatur holoschoenos. Ex his melancranis sine alijs generibus nascitur. Oxys autem & holoschoenos eodẽ cespite. Vtilissimus ad utilia holoschoenos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohaerentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellamus, ex semetipso, cacumine in terram defixo: me

lancranis autem suo semine. Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Vsus ad nassas marinas, uitilium elegantiam, lucernarum lumina, praecipua medulla, amplitudine iuxta maritimas alpes tanta, ut inciso uentre impleant penè unciarum latitudinem, in Aegypto uero cribrorum longitudinem, non aliàs utiliorem. Quidam etiamnum unum genus faciũt iunci trianguli, cyperon uocant. Multi uero non discernunt à cypiro uicinitate nominis. Nos distinguemus utrunque. Cypirus est gladiolus, ut diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea Phoenice. Cretico candor odorq; uicinus nardo, Naxio acrior, Phoenicio exiguum spirãs, nullus Aegyptio. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus, quoniam & florum odorumq; generi est magnus usus in medicina. Quod ad cyperõ attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos, eo fouet. Foeminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumq; tradit, barbaros suffitum huius herbae excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresq; sic etiam fieri. Intertriginum & alarum uitijs, perfrictionibusq; cum oleo illitum, non dubie mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisq;. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, iter quae est semẽ. Radix oliuae nigrae similis, quã cũ ob'õga est, cyperida uocãt, magni in medicina usus. Laus cypero prima ammoniaco, secunda Rhodio, tertia

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Thracio, nouissima Aegyptio, quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. Sed cyperos durissima uixq; spirans. Cæteris odor & ipsis nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ cyperis uocatur, gingiberis effigie: commanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina psilothri. Illinitur pterigijs, ulceribusq; genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris ulceribus. Radix aduersus serpentium ictus & scorpionum præsertim, remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, ut expellat eas. Vrinam ciet, et calculos, ob id utilissima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ serpũt, sed his præcipua quæ in stomacho sunt, ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum, & fœminarum menses, capitisq; dolores facit. At qui uocatur holoschœnos, eius quæ proxima sunt radicis, commanducantur aduersus araneorum morsus. Inuenio etiamnum unum iunci genus, quod euripicen uocant. Huius semine somnum allici, sed modum seruandum ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur, quoniam & in Syriacœle (ut suo loco retulimus) nascitur. Laudatissimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. Est autem rotundus, uinosæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricã do odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho utilis, bilemq; & sanguinem reijciẽtibus. Singultus sedat, ructus mouet, urinam ciet, uesicæ medetur. Ad muliebres usus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. Excalfactoria &

rosa. Vteros astringit, refrigerat. Vsus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorum partesq; candidæ, ungues uocantur. In flore aliud est semen, aliud capillus in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum ungues non detrahunt: ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut uino maceratur in sole uasis uitreis. Quidam & salem admiscent, & anchusam nonnulli, aut aspalathum, aut iuncum odoratum, quia talis maxime prodest uuluæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita per linteum spissum in æreum uas, leniq; igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

Ex rosa medicinæ, & de lilio, & de narcisso, & ex uiola, & de baccare, et cõbreto, et asaro. C. XIX.

u Inum quomodo fieret è rosa, diximus inter genera uini. Vsus succis ad aures, oris ulcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, uuluas, sedis uitia, capitis dolores. In febre per se, uel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur in calliblepharũ. Et siccis femina asperguntur. Epiphoras quoq; arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maxime albas, in posca potus: & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in uini cyathis tribus: Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetustius & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non ueteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota uentrem et sanguinem sistũt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Vngues rosæ epiphoris salubres sunt. Vlcera enim ocu-lorũ rosa sordescunt, præterquam initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitijs sto-machi, rosionibus & uitijs uentris, & intestinorum, et præcordijs utilissima uel illita. Cibo quoque lapathi mo do condiuntur. Cauendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ita ut à balineis inarescant corpori, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe ursino alo pecias mirifice emendat. Lilij radices multis modis florẽ suũ nobilitauere, contra serpẽtiũ ictus ex uino po tæ, & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur, triduóq; non soluuntur. Cum adi pe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt: lie-niq; & ruptis uulsis prosunt, & menstruis fœminarũ. In uino uero decoctæ, impositæq; cum melle neruis præ cisis medentur. Lichenas & lepras, & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, uulne ribus imponuntur. Epiphoris testium, in melle cum hyo scyamo et farina tritici. Semen illinitur igni sacro: flos & folia ulcerum uetustati. Succus qui flore expressus est, ab alijs mel uocatur, ab alijs syrium, ad emolliẽdas uuluas sudoresq; faciendos, & suppurationes coquen-das. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluosq; soluen tem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. Vtriusque ra dix mulsei saporis est. Ambustis prodest cũ exiguo mel-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

le. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uero cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleóq;, contusis medetur et lapide percussis. Purgat uulnera permixtus farinæ. Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcissinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alserint. Auribus est utilissimus, sed capitis dolores facit. Violæ syluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente uuluáue. Et contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactúue discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex ijs, comitialibus medetur, maxime pueris in aqua potum. Semen uiolæ scorpionibus aduersatur. Contra flos albæ suppurata aperit. Ipsa discutit. Et alba autem & lutea extenuant menstrua, urinam cient. Minor uis est recentibus. Ideóq; aridis post annum utēdum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, mēses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera, cum cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto uero collectiones sanant. Baccar in medicinæ usu aliqui ex nostris perpensam uocant. Auxiliatur contra serpentes, capitis dolores feruoresq;. Item epiphoras. Mammis tumentibus à partu & ægilopis incipientibus & ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam bibere spasticis, euersis, conuulsis, suspiriosis, salutare est. In tussi uetere radices eius tres quatuor' ue

decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & uesicæ calculos. Conditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia inseritur. Combretum quod simile ei diximus, tritum cum axungia, uulnera mire sanat. Asarum iocinerum uitijs salutare esse traditur, uncia sumptum in hemina mulsi mixti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodest & præcordijs uuluisq; ac morbo regio. In mustum si addatur, facit uinum urinis ciendis. Effoditur cũ folia emittit. Siccatur in umbra. Sitũ celerrime sentit.

De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & saliunca, & polio, & iri, & holochryso, & chrysocome, & meliloto. Cap. XX.

E T quoniam quidam, ut diximus, nardum rusticum nominauere radicem baccaris, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locũ dilata in perigrinis arboribus. Ergo aduersus serpentes duabus drachmis in uino succurrit, Inflammationibus coli, uel ex aqua, uel ex uino. Item iocineris & renum suffusisq; felle, Et hydropicis per se, uel cum absinthio. Sistit purgationum mulierum impetus. Eius uero quod phu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoque ciet. Bibitur cum uino. Crocum melle non soluitur, nulloq; dulci. Facillime autẽ uino, aut aqua. Vtilissimum in medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit inflammationes omnes quidẽ,

sed oculorum maxime ex ouo illitum. Vuluarum quoque strangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinerum, pulmonum uesicarumq́; peculiariter inflammationi earum uehementer utile. Item tussi et pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet. Qui crocū prius biberint, crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnū facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio uni etiam nomen dedit, ex eo quoque expresso unguento crocino, quod crocomagma appellant. Habet suas utilitates contra suffusiones oculorum. Vrinas magis excalefacit, quàm crocū ipsum. Optimum quod gustatum saliuam dentesq́; inficit. Iris ruffa melior, quàm candida, infantibus eam circumligari salutare est, dentientibus præcipue & tussientibus, tinearumúe uitio laborantibus instillari. Cæteri effectus eius non multum à melle differunt. Vlcera purgat capitis præcipue, suppurationes ueteres. Aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes pota. Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca ualet. Contra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane uel aqua sumitur. Contra canum morsus, ex oleo imponitur: Et cōtra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus subducta, sternutamenta mouet, caputq́; purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut strutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utuntur: Cum uino, ad clauos uel

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uerrucas, triduoq; non soluitur. Halitus oris commandu cata abolet, alarumq; uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituram consumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq; in corpore excrescentia sanat. Sunt qui syluestrem xyrin uocent. Strumas hæc uel panos uel inguina discutit. Præcipitur, ut sinistra manu lecta ad hos usus seruetur: colligentesq; dicant cuius hominis utique causa eximant. Scelus herbariorum aperitur in hac mentione. Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicut phlantaginis: & si parũ mercedis tulisse se arbitrantur, rursusq; opus quærunt, partem eam quam seruauere, eodem loco infodiunt: credo, ut uitia quæ sanauerint, faciant rebellare.

Saliuncæ radix in uino decocta, sistit uomitiones, corroborat stomachum. Polio Musæus & Hesiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colere. Polium contra serpentes substernitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens, uel aridum, illinuntq;, uel spleneticis propinant ex aceto: Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum partusq; emortuos repellit: Item dolores corporis: Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento, quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile esse, caputq; eo impleri, et abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addũt, ubi inuentum sit, protinus adalligandum contra oculorum suffusionem, cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt, nisi quòd molliora sunt, & lanatiore canicie. Cum ruta syluestri, & si

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

teratur ex aqua cœlesti, aspidas mitigare dicitur: & non secus atque cytinus astringit & cohibet uulnera, prohibet'q; serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in uino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fece uero uini cremata in polenta, lichenas emendat. Chrysocomes radix calfacit, et stringit. Datur potui ad iocinerum uitia: Item pulmonum. Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua: et si cruda detur, hydropicorũ aquã. Melissophyllo siue melittena si perungantur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillime continentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum, uesparum'q;, & araneorum, item scorpionum. Item contra uuluarum strangulationes, addito nitro. Contra tormina, e uino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs, cum sale decocta. Succus fœminas purgat, et inflationes discutit, & ulcera sanat. Articularios morbos sedat, canis'q; morsus. Prodest dysenterias ueteribus & cœliacis, et orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi, eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cũ rosaceo: item aurium e passo, quæ'q; in manibus intumescunt, uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda trita'q;. Idem effectus est ad uuluas. Testes uero & sedem prociduam, quæ'q; ibi sint uitia, recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De trifolio, & thymo, & hemerocalle, et de helenio, & abrotono. Cap. XXI.

Trifolium scio credi praeualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex uino aut posca, seminis granis uiginti potis: uel folijs, & tota herba decocta: serpentes'q; nunquam in trifolio aspici. Praeterea celebratis autoribus, contra omnia uenena pro antidoto sufficere XXV. grana eius, quod minyanthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia praeterea in remedijs eius adscribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi uiri autoritas mouet. Sophocles enim poëta uenenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti sucum infusum corpori, easdem uredines facere, quasi percussus à serpente. Ergo non aliter utendum eo, quàm contra uenena censuerim. Fortassis enim & his uenenis inter se contraria sit natura, sicut multis alijs. Item animaduerto semen eius cuius minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo autem sunt genera eius, cādidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod & praefertur: Alterum, nigrius, floris'q; nigri. Vtraque oculorum claritati multum conferre existimantur, et in cibo, & in medicamentis. Item diutinae tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinē concrescere non pati è melle: Longas faucium distillationes extra illita cum sinapi, extenuare: Item stomachi & uentris uitia. Modice his tamen utendum est, quoniam excalfaciunt, quamuis sistunt aluum: quae si exulcerata sit denarij pondus in sextarium aceti & mellis

addi

addi oportet: Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur, & in alienatione mentis ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et uiris uero contra inflationes, cum melle & aceto. Et si uenter turgeat, testés ue aut uesicæ dolor exigat. È uino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto, callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur et articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale. Hemerocalles pallidum è uiridi & molle folium habet, radicem odoratam atq; bulbosam. Quæ cum melle imposita uentri, aquam pellit, et sanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mãmarumq; post partum doloribus illinuntur. Helenium ab Helena, ut diximus, natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiã ijs uenerémq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effe ctum eidem potæ in uino, eumq; quem habuerit nepen thes illud prædicatum ab Homero, quòd tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem can dida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentũ ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abro

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tonum duorum traditur generum. Campestre ac montanum. Hoc fœminam, illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthij in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Vsus est & folijs, sed maior semine ad excalfaciendum: ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, conuulsis, ruptis, lumbis, urinæ angustijs. Datur bibēdum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur et semen tusum in aqua drachmæ pondere Prodest & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea & oculorum inflāmationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum uino, illiniturq;. Efficacissimum contra ea, quorum ueneno tremores et frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorum: & contra uenena alia pota prodest, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius, si subijciatur puluino, uenerē stimulari aiunt: efficacissimamq; esse herbam contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucāthemo et sampsucho medicinæ. C. XXII.

l Eucanthemū suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampsuchum siue amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto uis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum, quod sampsuchinum uocatur aut ama

racinum, ad excalefaciendos emolliendosq; neruos: & uuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

De anemona medicinae. Cap. XXIII.

a Nemonas coronarias tantum diximus: Nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion uocent. Duo eius genera, Syluestris prima, altera, in cultis nascens, utraque sabulosis. Huiusq; plures species. Aut enim phoeniceum florem habet, quae & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, cacumine asparagi. Flos nunquam se aperit nisi uento spirante, unde & nomen accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribusq; folijs, flore phoeniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rursus papauer, quod rhoean appellauimus. Sed distinctio magna, quòd utraque haec postea floret. Nec aut succum illarum anemonae reddunt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. Prosunt anemonae capitis doloribus & inflammationibus uuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua cient cum ptisana sumptae, aut uel lere appositae. Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem ijs tribuere, quamprimum aspiciatur eo anno tolli iubentes: dici, colligi eas tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno rosaceo, & in umbra asseruari, ita cum opus sit adalligari. Quae ex his phoeniceum florem habet, radice contrita, cuicunque animalium imposita, ulcus facit septica ui. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Ex œnanthe medicinæ. Cap. XXIIII.

Enanthe herba nascitur in petris, folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis eius et folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasq; purgant. Tussim e melle tollunt: urinam cient. Radix & uesicæ uitijs medetur.

De heliochryso medicinæ. Cap. XXV.

h Eliochrysum, quod alij chrysanthemon uocant, ramulos habet candidos, folia subalbida abrotono similia: ad solis repercussum, aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquã marcescunt. Qua de causa deos coronant illo: quod diligentissime seruauit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutectis. Ciet urinas e uino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris aut uesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in uino albo. Vestes tuetur odore non inelegantii.

Ex hyacintho medicinæ, & lychnide. Cap. XXVI.

h Yacinthus in Gallia eximie prouenit. Hoc ibi pro cocco hysginum tingitur. Radix est bulbacea, mangonicis uenalitijs pulchre nota: quæ e uino dulci illita, pubertatem coërcet, et non patitur erũpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbũq; regium, semen eius cum abrotono datur. Lychnis quoque flammea illa aduersus serpentes, scorpiones, crabrones, similiaq; bibitur e uino, semine trito. Syluestris

eadem stomacho inutilis. Aluum soluit. Ad detrahendã bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria, ut omnino uisa ea torpescant. Radicem eius Asiani boliten uocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ, rusco, bati, et acino. Cap. XXVII.

T uincaperuinca, siue chamædaphne, arida tusa hydropicis datur in aqua, cochleari men sura, celerrimeq; reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparsa uino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum prodesse dicitur. Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum ualetudine, & tortuosiore urina, uel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui, ex ea sextarium uini cyathis duobus misceri. Sunt qui et crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad uirilia, cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilius putant. Batis quoque aluum mollit. Illinitur podagricis tosta & contusa. Acinon & coronarum causa et ciborum Aegyptij serunt. Eademq; erat quæ ocymum, nisi hirsutior ramis ac folijs esset, & admodum odorata. Ciet menses & urinas.

Ex colocasia medicinæ. Cap. XXVIII.

C Olocasia Glaucias acria corporis leniri putauit, & stomachum iuuari.

Ex anthalio medicinæ. Cap. XXIX.

A Nthalij, quod Aegyptij edunt, nullum alium reperi usum. Est & herba anthyllon, quam alij anticellion uocant, duorum generum, fo-

lijs & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis apricis nascens, subsalsa gustanti. Altera chamæpityi similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascens. Prior uuluis aptissima, et ex rosaceo ac lacte imposita & uulneribus. Bibitur in stranguria renumq; doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicinæ. Cap. XXX.

Parthenium, alij leucanthen, alij tamnacum uocant. Celsus apud nos, perdicium & muralium. Nascitur in hortorum sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Ad insidendum decoctæ in duritia uuluarum, & inflammationibus. Siccatum, cum melle, & aceto positum, bilem trahit atrã. Ob hoc contra uertigines utilis, & calculosis. Illinitur & sacro igni: item strumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubẽt, dicíq; cuius causa uellatur, nec respicere. Dein eius foliũ ægri linguæ subijcere, ut mox in cyatho aq̃ deuoretur.

De strychno medicinæ. Cap. XXXI.

Strychno, quam quidam trychnon scripsere, utinam nec coronarij in Aegypto uterentur, quos inuitat ederæ florum similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum, cui acini, coccinei granosi folliculi, halicacabum uocant, & alij callion. Nostri autem uesicariam, quoniam uesicæ & calculis prosit. Frutex est surculosus uerius quàm herba, folliculis magnis latisq;, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Nouembri mense. Tertio folia sunt ocimi, nõ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nime diligenter demonstrãda, remedia non uenena tractanti: quippe insaniam facit paruo quoque succo. Quã quam & Græci autores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq; conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere. Quicquid uero adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est uenenum, quod innocentissimi autores simpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quod cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Qui parcius spectauerant, manicon cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: ut nonnulli, perisson: ne cauendi quidem causa curiosius dicendum. Quin et alterum genus, quod halicacabon uocant, soporiferum est, atque etiam opio uelocius ad mortem: ab alijs morion, ab alijs moly appellatum. Laudatum uero à Diocle & Euenore, à Timaristo quidem etiam carmine, mira obliuione innocentiæ: quippe præsentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos, si colluerentur: halicacabo uni exceptionem addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti sunt, ut uel profutura de ijs commemorare fas putem, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes, quòd furere ad confirmãdas supstitiones aspici se uolũt,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabũ in tantum aduersam, ut radice eius propius admota soporetur illa sopore enecans uis earũ. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De corchoro & cnico. Cap. XXXII.

c Orchorum Alexandrini cibi herba est, conuolutis folijs ad similitudinem mori. Præcordijs ut ferunt, utilis, alopecijsq; & lentigini. Boũ quoque scabiem celerrime sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue atractylide uerbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium, Item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos, quandiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

De persoluta. Cap. XXXIII.

e T persolutam Aegyptus in hortis serit, coronarum gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraque subdita uenerem inhiberi, uirorum maxime, tradunt.

De mensuris & ponderibus. Cap. XXXIIII.

e T quoniam in mensuris quoque ac ponderibus, crebro Græcis nominibus utendum est, interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (ferè enim Attica obseruatione medici utuntur) denarij argentei habet pódus. Eademq; sex obolos pondere efficit. Obolus X. chalcos. Cyathus pendet per se drachmas X. Cum acetabuli mensura dicitur, significat heminæ quartam partem, id est drach-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

mas XV. Mna, quam nostri minam uocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

PROOEMIVM.

c OMPLESSE poterăt miraculum sui natura atque tellus, reputătium uel prioris tantum uoluminis dotes, tot'q; genera herbarum, utilitatibus hominum, aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant, quanto'q; mirabiliora inuentu? Illa enim maiore parte cibi aut odoris decoris'ue commendatio ad numerosa experimenta duxit: Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

De gentibus, herbis formæ gratia utentibus. Caput. I.

e Quidem & formæ gratia ritus'q; perpetui, in corporibus suis aliquas exterarum gentiū uti herbis quibusdam, aduerto animum. Illinunt certe alijs aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, mares'q; etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in Gallia uocatur: quo Britannorum coniuges nurus'q; toto corpo-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

re oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quod herbis uestes inficiantur. Cap. II.

Iam uero infici uestes scimus admirabili fuco. Atque ut sileamus, Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis, coccum Imperatorijs dicatum paludamentis, transalpina Gallia herbis tyrium atq; conchylium tingit, omneisq; alios colores. Nec quærit in profundis murices, seseq; obijciendo escam, dum præripit beluis marinis, intacta etiam ancoris scrutatur uada, ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quo frugi mundos exsculpat. His alioqui fulgētibus instrui poterat luxuria, certe innocentius. Nunc propositum ista consectari non est, nec committemus, ut subijciendo utiliora, luxuriam uilitate circumscribamus, dicturi & aliâs herbis tingi lapides parietesq; pingi. Nec tingendi tamen rationem omisissemus, si unquā ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur etiam surdis, hoc est ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem autores imperij Ro. conditoresq; immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibusq; uerbenæ. Certe utroq; nomine idem significatur, hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsum: ac semper & legati cum ad hostes clarigatumq; mitterentur, id est res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De corona graminea. Cap. III.

c Orona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maiestate populi terrarum principis, præmijs'q; gloriæ. Gemmatæ & aureæ, uallares murales, rostratæ, ciuicæ, triumphales, post hanc fuere sunt'q; cunctæ magno interuallo, magna'q; differentia. Cæteras omnes singuli, & duces ipsi, imperatores'q; militibus, aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius. Cap. IIII.

d Ecreuit in triumphis senatus, cura belli solutus, & populus otiosus: graminea nunquam nisi in desperatione suprema contigit ulli, nisi ab uniuerso exercitu seruato decreta. Cæteras imperatores dedere, hanc solam miles imperatori. Eadem uocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominando'q; exitio totis castris. Quod si ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue seruato, præclarus sacer'q; habetur, quid tandem existimari debet, unius uirtute seruatus uniuersus exercitus. Dabatur hæc uiridi è gramine, decerpto inde ubi obsessos seruasset aliquis. Nãque summum apud antiquos signum uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc est terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

Qui soli corona ea donati. Cap. V.

d Onatus est ea L. Sicius Dentatus semel, cum ciuicas quatuordecim meruisset, depugnasset'q; CXX. præliis semper uictor. Tanto rarius est seruatorem unum à seruatis donari. Quidam imperatores & sæpius donati sunt, ueluti P. Decius Mus,

Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset eius honoris autoritas, confessus religione: siquidem donatus bouem albũ Marti immolauit, et C. fuluos, qui ei uirtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea se consul, Imperioso collega, pro uictoria deuouit. Data est & à senatu populoq; Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi, qui rem omnẽ Romanam restituit non pugnando. Nec data cum magistrum equitum & exercitum eius seruasset: tunc satius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos seruauerat: sed quo dictum est consensu honoratus est. Annibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperij manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola à tota Italia data.

Qui solus centurio coronatus. Cap. VI.

Præter hos contigit eius coronæ honos M. Calphurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. Primũ pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoc legionem suã hortatus, Tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemq; eduxit. Inuenio apud autores, eundem præter hunc honorem, astantibus Mario & Catulo COSS. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Id'q; etiam in uilla sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si uerum est, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidẽ eam capiti suo proscriptio-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ne ipse detraxit, tanto paucioribus ciuiũ seruatis, quàm postea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem: ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Aemilianum quoque Scipionem Varro autor est donatum obsidionali in Africa, Manlio CONS. tribus cohortibus seruatis, totidemq; ad seruandas eas eductis: quod & statuæ eius in foro suo diuus Augustus adscripsit. Ipsum Augustũ cum M. Cicerone filio consulem idibus Septembribus senatus obsidionali donauit. Adeo ciuica non satis uidebatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcũque fuerant in periculi sede, quamuis ignobiles ignotæq;, honorem nobilẽ faciebant: Quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad ualetudinem conseruandam, cruciatusq; corporis propulsandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure castiget? Addidere uiuendi pretio deliciæ, luxusq;. Nunquam fuit cupido uitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac ne mandato quidem nostro alios id agere, medicisq; prouisum eẽ. Proh, bonis ipsi fruimur uoluptatis, & (quo nihil equidem probrosius duco) uiuimus aliena fiducia. Imo uero plerisque ultro etiam irrisui sumus ista commentantes, atque friuoli operis arguimur. Magna, quanquam immensi laboris, solatia sperni cum rerum natura, quã certe non defuisse nobis docebimus, & inuisis quoque herbis inseruisse remedia. Quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restant, ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipsis proui-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

dentiam naturæ satis admirari amplectiq; non est. Dederat quas diximus molles, cibisq; gratas. Pinxerat remedia in floribus, uisuq; ipso animos inuitauerat, etiam delicijs auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas, tactu truces, ut tantum non uocem ipsius fingentis illas, rationemq; reddentis exaudire uideamur, ne se depascat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglectu uestigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis telisq; armando, remedijs ut tuta ac salua sint. Ita hoc quoque quod in ijs odimus, hominum causa excogitatum est.

Medicinæ ex reliquis ornamẽtis, et eryngę. C. VII.

e T clara in primis aculeatarum eryngę est, siue eryngion, contra serpentes & uenenata omnia nascẽs. Aduersus ictus morsusq;, radix eius bibitur drachmæ pondere in uino: aut, si plerunq; tales iniurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipsa dura, fruticosa, spinosis folijs, caule geniculato, cubitali, et maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & satiua quidem est. Sed sponte nascitur in asperis & saxosis, & in littoribus maris, durior, nigriorq;, folio apio.

De herba quã centum capita uocant. Cap. VIII.

e X his candidam nostri centum capita uocant. Omnes eiusdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroque modo, siue

coquere libeat, siue cruda uesci. Portentosum est quod de ea traditur. Radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre, raram inuentu, sed si uiris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem Lesbium dilectũ à Sappho. Multæ circa hoc non magorum solum uanitates, sed etiam Pythagoricorum. Sed in medico usu præter supradicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis uitiis, stomacho, iocineri, præcordiis in aqua mulsa, lieni in posca. Item ex mulsa renibus, stranguriæ, opisthotonicis, spasmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierum mensibus, siue subsidant, siue abundent, uuluarumq; omnibus uitiis. Extrahit infixa corpori cũ melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa, et cerato, item fracturas. Crapulam præsumpta arcet, aluum sistit. Aliqui è nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aqua cœlesti imponi omnibus ceruicis uitiis. Oculorum quoque albugines sanare adalligatam tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza. Cap IX.

Vnt qui & acanon eryngio ascribant, spinosam breuemq;, ac latam herbam, spinisq; latioribus. Hanc impositam, sanguinem mire sistere. Alii eryngen falsò eandem putauerunt esse et glycyrrhizam, quare subiungi eam protinus refert. Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactuq; gummosis, fruticosa, binũ cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præstantissima in Cilicia, Ponto secunda, radice dulci, & hac tantum in usu. Capitur ea uergiliarũ occasu, longa ceu uiti, coloris buxei. Meliorq; nigra, quæq;

lenta, quàm quæ fragilis. Vsus in subditis decocta ad tertias, cætero ad mellis crassitudinem, aliquando & tusæ, quo genere & uulneribus imponitur & faucium uitijs omnibus. Item uoci utilissimo succo, sic ut spissatus est linguæ subdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus sitim famemq; sedari. Ob id quidam adipson appellauere eam, & hydropicis dedere ne sitirent. Ideo & commanducata stomatice est, & ulceribus oris inspersa sæpe, & pterygijs. Sanat & uesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidā potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Cōmanducata sanguinem ex uulnere sistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, et medicinis. Cap. X.

t Ribuli unum genus in hortis nascitur, alterū in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectionesq;. Vlcera per se erūpentia, & præcipue in ore, cum melle sanat: Item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitāt, folijs tribuli equos saginant. Ipsi nucleo uiuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat uentrem. Radix caste pureq; collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, uaricum dolores sedat: Tritum uero & in aquam sparsum, pulices necat.

De stœbe, & medicinis eius. Cap. XI.

s Tœbe, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino, præcipue auribus purulentis medetur: Item oculis ictu cruentatis: Hæmorrhagiæ quoque & dysenteriæ infusa.

De

De hippophye & hippope, & medicinis earum. Cap. XII.

h Ippophyes in sabulosis maritimisq; nascitur, spinis albis. Ederæ modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, saluberrime cũ mulso. Est altera hippope, sine caule, sine flore, folijs tantũ minutis. Huius quoque succus hydropicis mire prodest. Debent accommodatæ esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. Quippe quædam animaliũ remedijs nascuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præsidia: ut non sit mirari satis ingenium eius, disponentis auxilium in genera, in causas, in tempora, ut alijs prosit, atque alijs horis, diesq; nullus propè sine præsidijs reperiatur.

De urtica & medicinis eius. Cap. XIII.

u Rtica quid esse inuisius potest? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, uel plurimis scatet remedijs. Semen eius cicutæ contrarium esse Nicander affirmat. Item fungis & argento uiuo. Apollodorus & salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uuas in ore procidentesq; uuluas, & infantiũ sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergiscit tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale admixto: item luxata sanat, et panos, parotidas, carnesq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa, uuluas strangulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones, in aqua mulsa sumptum à cœna faciles præstat, duobus obolis: Vno autem, in uino poto lassitudines recreat. Vuluæ uitiis tostum, acetabuli mensura: potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracem purgat eodẽ ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini: Addunt hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronũciat. Dolore leuari tosto acetabuli mẽsura dulci poto, & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cũ ursino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto, non minus utilis: Item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cum axungia, uetere salsa. Eadem psilothrũ est sicca. Condidit laudes eius Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditam'ue professus arteriæ, tussi, uentris distillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchulis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumq; mẽses: cum sale ulcera quæ serpunt cohibere. Succus quoq; in usu est. Expressus illitus'q; fronti, sanguinem narium sistit: potus urinam ciet, calculos rumpit, uuam gargarizatus reprimit. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia hæc. Et mitiores quidem teneræ'q; efficaces. Sed præcipue syluestris illa, & amplius lepras è facie tollit, in uino pota. Si quadru

pes foetum non admittat, urticæ naturam fricandam monstrant.

De lamio, & medicinis eius. Cap. XIIII.

e A quoque num, quam lamium inter genera earum appellauimus, mitissima, & foliis nõ mordentibus, medetur cum mica salis contusis incussisq;, inustis, & strumis tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidam é nostris tempore discreuere genera. Autumnalis urticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito sale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia strumas discuti: uel si suppurauerint, erodi compleriq;.

De scorpione, generibusq;, ac medicinis eius. Cap. XV.

e X argumento nomen accepit scorpius herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ scorpionis, folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdem nominis effectusq; sine folijs, asparagi caule, in cacumine aculeũ habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. Cap. XVI.

l Eucacanthã alij phyllõ, alij ischiada, alij polygonaton appellat, radice cyperi, quæ cõmãducata dentium dolorem sedat. Item laterũ et lumborum, ut Hicesius tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. Eademq; ruptis conuulsis medetur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De helxine, perdicio, parthenio, syderite, & medicinis eius. Cap. XVII.

Helxinem aliqui perdicium uocant, quoniam perdices ea praecipue uescantur. Alij syderitin, nonnulli parthenium. Folia habet mixtae similitudinis plantagini et marrubio, cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lappaceis adhaerētia uestibus, unde & helxinem dictam uolunt. Sed nos qualis uera esset helxine, diximus priori libro. Haec autem inficit lanas, sanat ignes sacros & tumores, collectionesq; omnes, & adusta. Panos succus eius cum psimmythio. Ignes sacros, tumores, collectionesq;, & guttura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Imponitur et podagris cum caprino seuo ceráq; Cypria. Perdicium siue parthenium (nam syderitis alia est) à nostris herba urceolaris uocatur, ab aliis astericum, folio similis ocimo, nigrior tantum, nascens in tegulis, parietinisq;. Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus quibus lamium, & eodem modo. Item uomicae calefacto succo pota. Et contra ulcera, rupta, lapsusq; & praecipitia, aut uehiculorum euersiones singularis. Vernula charus Pericli Atheniensium principi, cum is in arce templum aedificaret, repsissetq; super altitudinē fastigi, & inde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somnio à Mineruа. Quare parthenium uocari coepta est, assignaturq; ei deae. Hic est Vernula cuius effigies ex aere fusa est, & nobilis ille splanchnoptes.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De chamæleone, generibusq; & medicinis eius. Cap. XVIII.

Hamæleonem aliqui ixian uocant. Duo genera eius. Candidior asperiora folia habet, serpit in terra echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Quibusdam in locis uiscū gignit album sub alis foliorum, maxime circa canis ortum, quomodo thura nasci dicuntur, unde & ixia appellatur. Hoc ut mastiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uocetur, uarietate foliorum euenit. Mutat enim cū terra colores, hic niger, illic uiridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atque aliis coloribus. Ex his candidus hydropicos sanat suco radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura suci eiusdem in uino austero cum origani scopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic sucus occidit canes suesq; in polenta. Addita aqua et oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentemq;, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant. Ex nigris aliqui marē dixere, cui flos purpureus esset, & fœminam cui uiolaceus. Vno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis, Commanducatis uero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Suco scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant, Iuuēcas quoque anginæ modo. Quare à quibusdam ulophonon uocatur, & cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt et hæc uiscum ulceribus utilissimum. Omnium autem ge-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nerum rarum radices, scorpionibus aduersantur.

De coronopo, & medicinis eius. Cap. XIX.

Oronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniã radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum. Cap. XX.

T anchusæ radix in usu est, digitali crassitudine. Finditur papyri modo, manusq; inficit sanguineo colore, præparat lanas preciosis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipue senum, item adusta. Liquari non potest in aqua, oleo dissoluitur: idq; synceræ experimentum est. Datur et ad renum dolores drachma eius potui in uino. Aut si febris sit, indecocto balani. Item iocinerum uitijs, & lienis, & bile suffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle et farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulso aluum sistunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est et alia similis, pseudanchusa ob id appellata, à quibusdam uero enchusa, aut doris, & multis alijs nominibus, lanuginosior, & minus pinguis, tenuioribus folijs, et languidioribus. Radix oleum non fundit, sed rubentem succum: & hoc ab anchusa discernitur. Contra serpentes efficacissima potu foliorum, uel seminis. Folia ictibus imponuntur. Virus serpentium fugat. Bibitur & propter spinam. Folium eius sinistra decerpi iubent magi, & cuius causa sumatur dici, tertianisq; febribus alligari.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De onochilo, anthemi, loto, et lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto siue callitricho. Cap. XXI.

e St & alia herba proprio nomine onochilon, quam aliqui anchusam uocant, alij arcebio, alij onochelim, aliqui rhexiam, multi enchusam, paruo frutice, flore purpureo, asperis folijs & ramis, radice messibus sanguinea, cætero nigra, in sabulosis nascens, efficax contra serpentes, maximéq; uiperas, & radice & folijs, æque cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidente. Pellit & tineas cum hyssopo. Et in dolore renum aut iocineris ex aqua mulsa, si febris sit: sin aliter ex uino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, à serpentibus feriri negantur. Est & alia huic similis flore rubro, minor, & ipsa ad eosdem usus. Tradunt'q; commanducata ea, si inspuatur, mori serpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida uocãt. Alij leucanthemum, alij eranthemon, quoniam uere floreat. Alii chamæmilon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon uocant. Genera eius tria flore tantum distant, palmum non excedentia, paruis'q; floribus, ut rutæ candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro solo, aut iuxta semitas colligitur uere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt, Item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, contra serpentium omniũ ictus. Pellit mortuos partus. Item mẽstrua in potu, & urinam, calculos'q;. Inflationes, iocine-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

rum uitia, bilem suffusam, ægilopiam commanducatæ, ulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc proprie quidam eranthemon uocant. Loton qui arborem putant tantum esse, uel Homero autore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascẽtes deorũ uoluptati, loton primam nominauit. Folia eius cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas discutiunt. Est & lotometra, quæ fit ex loto sata, ex cuius semine simili milio, fiunt panes in Aegypto à pastoribus, maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicquam illo pane salubrius esse, aut leuius dum caleat. Refrigeratus difficilius concoquitur, fitq; ponderosus. Constat, eos qui illo uiuant, nec dysenteria nec tenasmo, neq; aliis morbis uentris infestari. Itaque inter remedia eorũ habetur. Heliotropii miraculum sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus syderis amor est. Noctu uelut desyderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo, Tricoccum, & helioscopium. Hoc altius (quanquam utrunque semipedalem altitudinem non excedat) ab ima radice ramosum. Semen in folliculo messibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo, cultoq; maxime: tricoccum ubique. Si decoquatur, in uenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum molliri. Et si decocti succus bibatur, efficacissime exinaniri. Maioris succus excipitur æstate, hora sexta, miscetur cum uino, sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo admixto. Verrucas cum sale tollit succus è folio: unde nostri uerrucariam herbam appellauere, aliis cognominari effe-

ctibus digniorem. Nanque & serpentibus & scorpionibus resistit, ex uino aut aqua mulsa, ut Apollophanes et Apollodorus tradunt. Folia infantium distillationibus, quod siriasin uocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam si id comitialiter accidat. Decocto quoque foueri eos saluberrimum est. Potum id pellit tineas, & renum harenas. Si cuminum adiiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quae cum foliis & hircino seuo podagris illinitur. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine scorpiuron uocatur, foliis non solum minoribus, sed etiam in terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudae, quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia, & contra scorpiones praecipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram surculo heliotropii circumscribat aliquis, negāt scorpionem egredi. Imposita uero herba, aut uda omnino respersum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodesse dicuntur, tria uero tertianis: uel si herba ipsa ter circumlata subiiciatur capiti. Semen & uenerem stimulat. Cum melle panos discutit. Et uerrucas hoc utique heliotropium radicitus extrahit, & excrescentia in sedibus. Spinae quoque ac lumborum sanguinem corruptum trahit, illitum semen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex uero liuentibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubēt ab ipso aegro, precariq; eum, soluturum se nodos liberatū, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum, aestate uiret, bruma non marcescit, aquas respuit, perfusum mersum'ue sicco simile est tanta dissocia-

tio deprehenditur, unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam callitrichon uocant, alii polytrichon, utrunque ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in uino cum semine apii, adiecto oleo copiose, ut crispum dẽsum'q; faciat. Defluere autem prohibet. Duo eius genera candidius, et nigrum breuius'q;. Id quod maius est polytrichon, aliud trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent foliis filicis, ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla: umbrosas petras, parietum'q; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia, quod mirenmur, cum aquas non sentiat. Calculos è corpore mire pellit, frangit'q;, utique nigrum. Qua de causa potius, quàm quod in saxis nasceretur, à nostris saxifragum appellatum crediderim. Bibitur è uino quantum terni decerpsere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum uenenis resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex his sedat. Contra scolopẽdræ morsus illinuntur, crebro auferendi ne pereant: Hoc et in alopecis. Strumas discutiunt, furfures'q; in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodest suspiriosis, & iocineri, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto, aut rubi succo poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex iis cum rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in

cibum eorum additis, pecoriq; esse utilissimos.

De picride, thesio, asphodelo, halino, acātho, bupresti, elaphobosco, scandice, iasione, & de caucalide, sio, sillybo, scolymo siue limonio, soncho, condrillo siue condrilli, & boletis. Cap. XXII.

PIcris ab insigni amaritudinis cognominatur, ut diximus, rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine est, sed purgat aluum, in quem usum teritur ex aqua. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam heroion aliqui appellauerunt, Hesiodus & in syluis nasci dixit: Dionysius, marem ac fœminam esse. Defectis corporibus & phthisicis constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissime dari: panemq; ex his cum farina subactis, saluberrimum esse. Nicander & contra serpentes ac scorpiones, uel caulem quem anthericon uocauimus, uel semen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: Substrauitq; somno contra hos metus. Datur & cōtra uenenata marina, et contra scolopendras terrestres. Cochleæ mire in Cāpania caule eum persequuntur, & sugendo arefaciunt. Folia quoq; illinuntur uenenatorum uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cū polenta tusi illinuntur. Prodest et concisis ex aceto lichenas fricare: Item ulceribus putrescentibus ex aqua imponere: Mammarum quoque et testiū inflāmationibus. Decocti in fece uini, oculorum epiphoris supposito linteolo medentur. Fere in quocunque morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimasq;

corporum quacunque in parte farina arefactorum. Autumno autem colliguntur, cum plurimum ualet. Succus quoque ex tusis expressus, aut decoctus, utilis fit corporis dolori cum melle: Idem odorem corporis iucundum affectantibus, cum iridi arida & salis exiguo. Folia etiam supradictis medētur. Et strumis, panis, ulceribus in facie, decocta cum uino. Cinis è radice alopecias emē dat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo succus, perniones, & ambusta. Et ad grauitatem aurium infunditur. À contraria aure in dolore dentium. Prodest & urinæ pota modice radix, & menstruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulsis, tussibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat commanducata. Semine sumpto turbatur uēter. Chrysermus & parotidas in uino decocta radice curauit: Item strumas, admixta cachry ex uino. Quidam aiunt, si imposita radice pars eius in fumo suspendatur, et quarta die soluatur, unà cum radice arescere strumam. Sophocles ad podagras utroque modo, cocta crudáq; usus est. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & suffusis felle in uino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & psoras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoscyamo et pice liquida, alarum quoque & feminum uitia. Et capillū crispiorem fieri, raso prius capite, si radice ea fricetur. Simus lapides renum in uino decocta atque pota eximit. Hippocrates semen eius ad impetus lienis dari censet. Iumentorum quoq; ulcera ac scabiem, radix illita, aut decoctæ succus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fu-

guntur, cauerna præclusa moriuntur. Asphodelon ab He
siodo quidam halimon appellari existimauere, quod fal
sum arbitror. Est enim suo nomine halimon, nō par
ui & ipsum erroris inter autores. Alii enim fruticem
esse dicunt densum, candidum, sine spina, foliis oleæ,
sed mollioribus. Coquitur autem hoc ciborum gratia.
Radix tormina discutit, drachmæ pōdere in aqua mul
sa pota. Item conuulsa & rupta. Alii olus maritimum
esse dixere salsum, & inde nomen, foliis in rotundita-
te longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generū,
syluestre, & mitius: utrunque prodesse dysentericis etiā
exulceratis cum pane, stomacho uero ex aceto. Vlceri-
bus uetustis illini crudum, & uulnerum recentius im
petus lenire, & luxatorum pedum ac ursicæ dolores.
Syluestri tenuiora folia, sed in eisdem remedijs effectus
maiores, & in sananda hominum ac pecorum scabie.
Præterea nitorem corpori fieri, dentibus'q; candorem,
si fricentur radice ea. Semine linguæ subdito sitim con-
sentiri. Hoc quoque mandi, & utraque etiam condiri.
Crateuas tertium quoque genus tradidit, longioribus
folijs et hirsutioribus, odore cupressi: nasci sub edera ma
xime, prodesse opisthotonicis, contractionibus neruorū,
tribus obolis in sextarium aquæ. Acanthos est topia
ria & urbana herba, elato lōgo'q; folio, crepidines mar
ginum, adsurgentium'q; puluinorum toros uestiēs. Duo
genera eius sunt, aculeatum & crispum, quod breuius:
Alterum leue, quod aliqui pæderota uocant, alij melā-
phyllum. Huius radices ustis luxatis'q; mire prosunt.
Item ruptis, conuulsis & phthisin metuentibus incoctæ
cibo, maxime ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ

& calefactæ calidis. Bupleuron in sponte nascentium holerũ numero Græci habent, caule cubitali, folijs multis longisq;, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen cõtra serpentes ualet. Folia ad secundas fœminarum, uel succum ex uino illinunt. Et strumis folia cum sale & uino. Radix contra serpentes datur in uino, & urinæ ciendæ. Buprestim magna inconstantia. Græci in laudibus ciborum etiam habuere. Iidemq; remedia tanquã contra uenenum prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est, boum certe uenenum esse, quos dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est uero causa, quare uenena monstremus inter gramineas coronas, nisi libidinis causa expetenda alicui uidetur, quam non aliter magis accendi putant, quàm potu. Elaphoboscon ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine, semine corymbis depẽdentibus simili effigie, sed non amaris, folijs olusatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, conuulsa sananda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Contra serpentiũ omniumq; aculeatorum ictus. Quippe fama est, hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoque in olere syluestri à Græcis ponitur, ut opion et Erasistratus tradunt. Item decocta aluum sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis, urinas ciet. Decoctæ succus prodest stomacho, iocineri, renibus, uesicæ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Hæc est quam Aristophanes Euripidi poëtæ obijcit iocu lariter, matrem eius ne olus quidem legitimum uendi= tasse, sed scandicem. Eadem erat anthriscus, si tenuio ra folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quòd fatigato uentre corpori succurrit, marcentes'q; senio iam coitus excitat. Sistit profluuia alba fœminarum. Et iasone olus syluestre habetur, in terra repens, cum la cte multo, florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisin sentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum, tenaciorem'q; eius cutem efficit. Estur & caucalis, fœniculo similis, breui caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque eius bibi= tur, stomacho perquam commodatus & urinæ, cal- culis'q; & harenis pellendis, & uesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, iocineris, renum'q; pituitas. Se- men menses fœminarum adiuuat, bilem'q; à partu siccat. Datur & contra profluuia genituræ uiris. Chry sippus & conceptionibus eam putat conferre mul- tum. Bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra ue- nena marinorum, sicut Petreius in carmine suo signi- ficat. His adnumerant sion, latius apio, in aqua nascens, pinguius, nigrius'q;, copiosum semine, sa- pore nasturtij. Prodest urinis, renibus, lienibus, mulie- rum'q; mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius de cocti, siue semen è uino drachmis duabus. Calculos rum pit, aquis'q; quæ gignunt eos resistit. Dysentericis pro= dest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum ui- tijs in facie noctu illitum, momento'q; cutem emendat, et

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ramices lenit, & scabiem equorum. Sillybum chamæleonti albo similē, æque spinosam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi nascitur, coquere tanti est, ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum usum habet. Scolymon quoque in cibos recipit oriēs, et alio nomine limonion appellat. Frutex est nunquam cubitali altior, cristisq; foliorum ac radice nigra, sed dulci, Eratosthenì quoque laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem stimulare in uino, Hesiodo & Alcæo testibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, uirosq; in coitū pigerrimos scripsere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiam alarū emendat radicis emedullatæ uncia, in uini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, et à balineo ieiuno itēq; post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex aliis per urinam effluere. Estur & sonchos, ut quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale, uterque albus & niger, lactucæ similes albo, nisi spinosi essent, caule cubitali angulоso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manet. Albus, qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo. Erasistratus calculos per urinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura, in uino albo & oleo calefactus, adiuuat partus, ita ut à partu ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: utilissimus his, quæ lac sibi coire sentiant.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tiant. Instillatur auribus succus, calidus'q; in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine cucumeris nucleis'q; pineis. Illinitur & sedis col lectionibus. Bibitur contra serpentes scorpiones'q;, radix uero illinitur. Eadem decocta in oleo punici mali calyce, aurium morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamen uim esse conuenit nigro, & hac causa imponendũ cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari. Condrillon siue condrille, folia habet intubi circumrosis similia, caulem minus pedalem, succo madentem amaro radice fabæ simili, aliquando numerosa. Habet proximam terræ mastichen tuberculo fabæ, quæ apposita fœminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota, diuiditur in pastillos, contra serpentes, argumento probabili. Siquidem mures agrestes læsi ab his, hãc esse dicuntur. Succus ex uino coctæ, aluum sistit. Eadem pal pebrarum pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissi me regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilem carminibus suis pronunciauit. Aliqui fœminis & oculis, generationi'q; uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur, boletos merito posuerim, opimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimẽ adductos, ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, sibi'q; ante omnes, Neronem suũ dedit. Quorundam ex his facile noscuntur uenena, diluto rubore, rancido aspectu, liuido intus colore, rimosa

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam, ſiccíq; & nitri ſimiles, ueluti guttas in uertice albas ex tunica ſua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in uolua ceu in ouo eſt luteũ. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo naſcente, mox in pediculo corpus abſumitur, raróq; unquam geminis ex uno pede. Origo prima cauſaq; è limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis ferè glandiferæ: initióq; ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, mox partus. Vt diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim caligaris clauus, ferriue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem ilico ſuccum alienum ſaporémq; in uenenũ decoquit: deprehendiſſéq; niſi agreſtes poſſunt atq; qui colligunt. Ducunt ipſi alia uitia, nunc quidem ſi ſerpentis cauerna iuxta fuerit, ſi pateſcentes primo adhalauerit, capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiẽdum. Itaq; caueri conueniet, priuſquam ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticésq;, ab emerſu earum ad latebram uſque uernantes: et uel fraxini tantum folia, nec poſtea naſcentia, nec ante decidẽtia. Et boletis quidem ortus occaſuſq; omnis intra dies ſeptem eſt.

De fungis, & ſilphio, & de laſere. Cap. XXIII.

Fungorum lentior natura, & numeroſa genera, ſed origo non niſi ex pituita arborũ. Tutiſſimi, qui rubent callo, minus diluto rubore, quàm boleti. Mox candidi, uelut apicæ flaminis inſignibus pediculis. Tertium genus ſuilli, uenenis accommoda

tissimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Anneum Serenum præfectum Neronis uigilum, et tribunos, & centuriones. Quæ uoluptas tanta ancipitis cibi? Quidam discreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferentibus: Nos item fago, aut robore, aut cupresso, ut diximus. Sed ista quis spõdet in uenalibus? Omnium colos liuidus. His aberit ueneni argumentum, quo similior fuerit arborũ fici. Aduersus hæc diximus remedia, dicemusq́; interim sunt aliqua & in his. Glaucias stomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli, iunco transfixi, quales è Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatismos uocant, medentur, excrescentibusq́; in sede carnibus: minuunt enim eas, et tempore absumunt. Item lentigines, & mulierum uitia in facie. Lauantur etiam ut plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis & capitis eruptionibus, canũ morsibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obseruationes, quãdo ipsæ suis manibus deliciæ præparant hunc cibum solũ, & cogitatione ante pascuntur, succineis nouaculis aut argenteo apparatu comitante. Noxij erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores, qui nitro addito coquentur, si utique percoquantur. Tutiores fient cum carne cocti, aut cum pediculo piri. Prosunt & pira confestim sumpta. Debellat eos et aceti natura, cõtraria ijs. Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre et silphion. Venit primo è Cyrenis, ut dictũ est. Ex Syria nũc maxime importatur, deterius Parthico, sed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vsus silphij in medicina. Nam folia ad expugnandas uuluas,

pellendosq́; emortuos partus decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur mẽsura acetabuli à balineis. Radix prodest arterijs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Sugillatis cum uino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Laser è silphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, pluribus compositionibus inseritur. Per se autem algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimũ conferre senibus & fœminis: Item hyeme quàm æstate utilius, & tum aquam bibentibus: cauendumq́; ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiue enim datum, cauterij uim obtinet: assuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum et serpentium extinguit potum, ex aqua uulneribus his circumlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uero non maturescentibus, cum farina hordeacea, uel fico sicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per se uisco superlitum ut hæreat: Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui uulgo morticini appellantur, nitro mixto, ante subactum. Carnes replet cum uino & croco, aut pipere, aut murium fimo et ace

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

to. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: Sic & callo. Clauis pedum superrasis praecipuae utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tussi, uua, fellis ueteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: Confestim enim purgat fauces, uocemq; reddit. Podagras, in spõgia dilutum posca lenit. Pleureticis in sorbitione uinum poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi uetusta, cum porro ex aceto datur: aeque ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Praecordiorum uitijs, syntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulsa linguae paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim quod autores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimẽto hominis qui se ea de causa praecipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis, serpentes auidissimas uini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum attico melle, licet praecipiant. Quas habeat utilitates admixtum alijs, immensum est referre, & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam saepius fallacem, nulli satis custodita in mixturis cõcordia naturae ac repugnãtia. Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis & aqua mulsa, et quare genere ciborum mores immutentur, & de melitite et cera: et contra compositiones medicorum. Cap. XXIIII.

n On esset mellis autoritas in precio minor, quàm laseris, ni ubique nasceretur: illud ipsa fabricata

ſit natura, ſed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad uſus, ſi quoties miſceatur æſtimemus. Prima propolis alueorum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, ulceraq; iam deſperantia cicatricę includit. Mellis quidem ipſius natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat, iucundo ſapore atque nõ aſpero, alia quàm ſalis natura. Faucibus, tonſillis, anginæ, omnibusq́; oris deſyderijs utiliſſimum, areſcentiq́; in febribus linguæ. Iam uero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item uulneribus à ſerpente percuſſis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulſo, quãquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatur cum roſaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati ſemper aptior, ſtomachum tamẽ inflat, bilem auget, faſtidiũ creat, & oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur. Rurſus quidam angulos exulceratos melle tangi ſuadent. Mellis cauſas atque differentias nationesq́; & indicationem, in apium, ac deinde florũ natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miſcẽda.

Rurſus naturam rerum pernoſcere uolentibus, in mellis operibus & aqua mulſa tractari debet. Duo genera eius, ſubitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repentina deſpumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc eſt alicæ elutæ, uiribus recreandis, ore ſtomachoq́; mulcendo, ardore refrigerando. frigidam enim utilius dari uentri molliendo, inuenio apud autores. hunc potum bibendum alſioſis: Item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropſychos. Et eſt ratio ſubtilitatis immenſæ à Platone deſcẽdẽs: Cor

pusculis rerum leuibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus, ideo non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam, et in siti. Ergo & haec animi asperitas, seu potius animae, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemq;. Experimenta in se cuique: Nullius non ira luctusq;, tristitia et omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoq; obseruanda sunt, quae non solum corporum medicinam, sed & morum habent. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur, calefacta inuitat uomitiones. Contra uenenum psimmythij salutaris, addito oleo. Item contra hyoscyamum, cũ lacte maxime asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fistulis. Vuluis imponitur cum pane molli, subitis tumoribus, luxatis, leniendisq; omnibus. Inueteratae usum damnauere posteri, minus innocentem aqua, minusq; uino firmum. Longa tamen uetustate transit in uinum, ut constat inter omnes, stomacho inutilissimum, neruisq; contrarium. Semper mulsum ex uetere uino utilissimum, facilliméque cum melle concorporatur, quod indulci nunquam euenit. Ex austero factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusq; inflat, quod feré euenit. Appetendi quoque reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus, calido sistit. Corpora auget. Multi senectam longam mulsi tantum nutritu tolerauere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo: Centesimum annum excedentem eum diuus Augustus hospes interrogauit,

quanam ratione maxime uigorem illum animi corporisq; custodisset. At ille respõdit: Intus mulso, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulso curetur. Melitites quo fieret modo ex musto & melle, docuimus in ratione uini. Seculis iã fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamen inueteratum alui causa dari in febre: Itẽ articulario morbo, & neruorum infirmitate laborantibus, & mulieribus uini abstemijs. Mellis naturæ adnexa cera est, de cuius origine, bonitate, nationibus suis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in sorbitione dysentericis, fauiq; ipsi, in pulte alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ: ac milij magnitudine X grana ceræ hausta, non patiuntur coagulari lac in stomacho. Si inguen tumeat, albam cerã in pube fixisse remedio est. Nec huius usus, quos mixta alijs præstat, enumerare medicina possit, sicuti nec cæterorum quæ cum alijs prosunt ista, ut diximus, ingenijs constant. Non fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc, imo uerius auaritiæ commenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex causa non ex coniectura rebus assumptis, ut succo aliquo sicca temperentur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miscere uires, nõ coniecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarum Arabicarumq; mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remedijs tam longe nascentia: non nobis gignuntur: imo ne illis quidem, alioquin non uenderent. Odo-

rum causa unguentorumq́;, & deliciarum, si placet, etiam superstitionis gratia emantur, quoniam thure sup plicamus & costo. Salutem quidem sine his posse consta re, uel ob id probabimus, ut tanto magis sui delicias pu deat. Sed medicinas é floribus coronamentisq́; & horten sis, quæq́; manduntur herbis prosecuti, quonam modo frugum omittemus? Nimirum et has indicare conuenit.

Medicinæ ex frugibus. Cap. XXV.

IN primis sapientissima animalium esse con stat, quæ fruge uescuntur. Siliginis grana cõ busta & trita in uino aminæo, oculis illita e piphoras sedant: Tritici uero ferro combusta ijs, quæ fri gus usserit, præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorum contractionibus, cum rosaceo ue ro & fico sicca myxisq́; decoctis furfures tonsillis fauci busq́; gargarizatione prosunt. Sex. Pomponius prætorij uiri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mer sit in triticum sese super genua: leuatusq́; siccatis pedi bus mirabilem in modum, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoque tri tici uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quaq́; decoctæ sunt aqua foueri. Est in farre uermiculus teredini similis: quo cauis dentium ce ra incluso, cadere uitiati dicuntur, etiam si fricentur. O lyram arincam diximus uocari. Hac decocta fit medi camentum, quod Aegyptij atharam uocant, infantibus utilissimum, sed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo, & cruda & decocta, collectiones impetusq́; di scutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliâs in mulsa

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aqua, aut fico sicca. Ad iocineris dolores eam in posca positam concoqui opus est, aut cum uino. Cum uero inter coquendum discutiendumq; cura est, tunc in aceto melius, aut in fece aceti, aut cotoneis piris'ue decoctis. Ad multipedum morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera, cum resina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes, aut intestinorum uel laterum, uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice, & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus: Item arteriæ. Tussi cũ caprino seuo, aut butyro. Ex fœnogræco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta. Aerina magis cæteris purgat ulcera uetera, & grangrenas. Cum rhaphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cũ adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione à farina hordei distat eo quod

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

torretur, ob id stomacho utilis. Aluũ sistit, impetus'q; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cũ menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus et serpentium plagis: Item ambustis ex uino. Inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta, uim extrahẽdi humoris habet, ideo & cruore suffusis in fascias usq; sanguinem perducit. Efficacius in sapa. Imponitur et pedum callo clauis'q;. Nam cum oleo uetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia sedis uitia, q̃ maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur, sanguinẽ excreantibus datur tepida sorbenda efficaciter. Alica res Romana est, & non pridem excogitata, alioquin nõ ptisanæ potius laudes scripsissent Græci. Non dum arbitror Põpeij Magni ætate in usu fuisse, et ideo uix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola Esse quidẽ eximie utilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua mulsa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. Eadem in aluo sistenda torretur, dein fauorum cera coquitur, ut supra diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextariũ aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur ante. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco imponitur: neq; aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimum'q; est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est ad omnia quibus calor

profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium et multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ uaporanda sunt, excalfactũ imponitur. Sistit aluũ in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: Sic prodest & ad tormina. Sesama trita in uino sumpta, inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hoc amplius oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit. Stellionum morsibus resistit: Item ulceribus, quæ cacoëthe uocant. Et auribus oleum quod ex ea fit, prodesse diximus. Sesamoides à similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Nascitur in glareosis. Detrahit bilẽ in aqua potũ. Semen illinitur igni sacro, discutit panos. Est etiãnum aliud sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui anticyricon uocant: cætera simile erigeronti herbæ, de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci ad detractiones, quantum trinis digitis capitur miscentq; ellebori albi unum & dimidiũ obolum, purgationem eam adhibentes, maxime in sanæ melancholiæ, comitialibus, podagris. Et per se drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum, quod candidissimum. Succus decocti in aqua cœlesti digeritur in pastillos, ut infundatur exulceratis interaneis & uuluis. Cinis eius ambustis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morsibus. Idem asperso sale ac melle, candorem dentibus, & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utũtur, morbo pedum

tentari negant. Nouemq; granis si furunculum quis circundat, singulis ter, manu sinistra, & omnia in ignem abijciat, confestim sanari aiunt. Est & herba phœnicæa appellata à Græcis, à nostris uero hordeum murinum. Hæc trita ex uino pota, præclare ciet menses. Ptisanæ quæ ex hordeo fit, laudes uno uolumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contra quanto innocentior est alica. Hippocrates tantum sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non intumesceret, quoniam facile redderetur, et assuetis hic solus cibus in febribus die posset dari, tantũ remotus ab istis qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam uetuit, aliud'ue quàm succum ptisanæ. Item quandiu pedes frigidi essent, tunc quidem nec potionem dandam: Fit & ex tritico glutinosior, arteriæq; exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile contra quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera sanat. Item pustulas & fluxiones sanguinis, genas duras emollit. Datur cum ouo his, qui sanguinem reiecerint. In uesicæ uero dolore, semuncia amyli cum ouo & passi tribus ouis suffcruefacta, à balineo. Quin & auenacea farina decocta in aceto, næuos tollit. Panis hic ipse quo uiuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones, ex aqua mulsa duritias ualde mitigat. Datur ex uino ad discutienda quæ præstringi opus sit, etsi magis etiamnum ex aceto: Aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant: Item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus, qui

uocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychijs, & callo pedũ in aceto. Vetus aut nauticus panis tusus atq; iterum coctus, sistit aluum. Vocis studiosis, & contra distillationes, siccum esse primo cibo utilissimum est. Sitanius, hoc est è trimestri, incussa in facie, aut disquamata, cum melle aptissime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidá'ue madefactus, leuissimum cibum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur. Sic et pustulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panẽ ex aqua esse ieiunis statim à balineis demonstrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis ustus emendat, & uini, in saccos additus. Auxiliatur & faba. Nanque solida fricta, feruens'q; in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationes'q; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendos'ue imponitur: & in uino decocta, ad testium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum ueteres dolores, cum adipis suilli uetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum. Lens optima quæ facillime coquitur, eaq; quæ maxime aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat, sed aluum sistit in cibo, magis'q; discocta cœlesti aqua: eadem soluit, minus percocta. Crustulas ulcerum rumpit, eaq; quæ intra os sunt, purgat & astringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximeq; exulcera=

tas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum melilo to aut cotoneo. Contra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus, ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: Ad sedem cum rosaceo aut cotoneo: In ijs quæ acrius remedium exigant cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inarescat, adijciunt & betæ folia. Imponitur & strumis panisq́;, uel maturis uel maturescentibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa: & gengrenis cum punici tegmine. Item podagris, cum polenta, & uuluis, & renibus, pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter dissolutionem stomachi XXX grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cocta: in quo usu melius semper eam torrere aut tundere, ut quàm tenuissima detur, uel per se, uel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, et capitis dolori, neruosisq́; omnibus, & felli, nec somno facilis: ad pustulas utilis, igniq́; sacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrũ effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est et palustris lens, p se nascens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: Propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagris. Et per se et cum polẽta glutinat et interanea procidẽtia. Est syluestris et elisphacos dicta à Græcis, ab alijs phacos. Ea est satiua lente leuior, et folio minore, atque

ficiore & odoratiore. Est & alterum genus eius sylue-stris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, sed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur: Menses ciet & urinas, & pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum uino eadem commorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita herba, uulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in uino decoquatur, pruritus testium sedat. Nostri, qui nūc sunt, herbarij elelisphacon Græce, Latine saluiam uocant, mētæ similem, canam, odoratam: partus emortuos ea apposita extrahunt. Item uermes aurium ulcerumq;. Cicer & syluestre est, folijs satiuo simile, odore graui. Si largius sumatur, aluus soluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in aluo proficit. Farina utriusque ulcera manantia capitis sanat, efficacius syluestris. Item comitiales & iocinerum tumores, & serpentium ictus. Ciet menses & urinas, grano maxime. Emendat & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam uesicam, & renes. Gangrenis utiliora cum melle, & his quæ cacoëthe uocantur. Verrucarū in omni genere prima luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata post se abijciunt, ita fugari uitium arbitrantes. Nostri præcipiunt arietinum in aqua cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ: sic & calculos pellit, morbumq; regium: Eiusdem folijs sarmētisq; decoctis aqua, quàm maxime calida,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

calida, morbos pedum lenit, & ipsum calidum tritúq; illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex passo medetur.

De eruo quædam in mentione eius diximus, nec potẽtiam ei minorem ueteres, quàm brassicæ tribuêre. Contra serpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morsum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi autores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates, inflationem, uitia iocineris, tenasmon, & quæ cibum non sentiant, atropha appellata tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumq; corrigit. Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle impositum suppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus sanat fouendo. Quin et uniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti et stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, mitescit. Bubus iumentisq; utilissimum. Siliquæ eius uirides, priusquam indurescant, cum suo caule folijsq; contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; syluestres sunt, omni modo minores satiuis, præterquã amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aspidas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, supposito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta et pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda minoribus triginta annorum: Pueris uero impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta papulas pruritusq; in balineis illita cohibet, & per siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior uis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines et fouentium cutem corrigunt, Si uero ad mellis crassitudinem decoquantur uel satiui, uitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoque rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero coelesti aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fouere gangrenas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medẽtur pecori cum chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, uel utroque liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus, & à Græcis erysimon uocari: Galli uelarum appellant. Est autem fruticosum, folijs erucæ angustioribus paulo, semine nasturtij. Vtilissimum tussien-

tibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum uitijs, pleureticis, torminibus cœliacis. Illinitur uero parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque utilissimum. Item sedis uitijs & articularijs morbis, cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis. Item fistulis, cum axungia ueteri, ita ne intus addatur. Horminum semine (ut diximus) cumino simile est, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri semen nigrius, & oblongum. Hoc ad uenerem stimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius semen & rotundius. Vtroque tuso extrahuntur aculei ex corpore: Per se illitum ex aqua, folia ex aceto imposita, panos per se uel cum melle discutiunt: Item furunculos, priusquam capita faciant, omnesq; acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. Infelix dictum est à Virgilio loliũ. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumq;, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, alijsq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextarijs tribus, decocta farina lolij sextarijs duobus, usq; ad crassitudinẽ calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum uino infusa, podagras iumentorum dicitur sanare.
Bromos semen est spicam ferentis herbæ, nascitur

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

inter uitia segetis auenæ genere, folio et stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atque hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina, alij cynomorion eam appellant, à similitudine canini genitalis, cauliculus est sine folijs, pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cum tenera decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ, quæ manus pungunt, et periculum uitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus, zythum in Aegypto, celia & ceria in Hispania, ceruisia & plura genera in Gallia, alijsq; prouincijs, quorum omnium spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad uini transire mentionem, atque à uite ordiri medicinas arborum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS TERTIVS.

PROOEMIVM.

p ERACTA cerealium in medendo quoq; natura est, omniumq; quae aborum aut florum odorumq; gratia proueniunt supina tellure. Non cessit his Pomona, partesq; medicas pendentibus quoque dedit, non contenta protegere, arborumq; alere umbra quae diximus, imo uelut indignata plus auxilij inesse his quae longius à coelo abessent, quaeq; postea coepissent. Primum enim homini cibum fuisse inde, & sic inductos coelum spectare, pasciq; et nunc ex se posse sine frugibus. Ergo Hercule artes in primis dedit uitibus, non contenta delicias etiam & odores atque unguenta omphacio & oenanthe ac massari (quae suis locis diximus) nobiliter instruxisse: Plurimum, inquit, homini uoluptatis ex me est. Ego succum uini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totq; uarietates: neque (ut tellus) omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde saxis, ut quando quãtòue opere cibi fiant. At ex me parata omnia, nec curuo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed sese porrigentia ultro: & si pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipsa secum, plusq; utilitatis causa genuit etiam quàm uoluptatis. Folia uitium & pampini capitis dolores, inflammationesq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

corporum mitigant cum polenta. Folia per se ardores stomachi ex aqua frigida: cum farina uero hordei, articularios morbos. Pampini triti & impositi, tumorem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lachryma uitium, quæ ueluti gummi est, lepras & lichenas, & psoras, nitro ante præparatas sanat. Eadē cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet, maximeq; aqua quam uirides accensæ uites exudant, qua & uerrucæ tolluntur. Pampini sanguinem excreantibus, et mulierū à cōceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida, uulnerū sanguinē sistūt, ipsumq; uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis tusæ succo & thure impetigines tollūtur. Cinis sarmentorum uitiumq; & uinaceorū, condylomatis & sedis uitijs medetur ex aceto: Item luxatis & ambustis, et lienis tumori, cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro, ex uino citra oleum aspergitur, & intertrigines & pilos absumit. Dant et bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto conspersum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utq; qui biberit, in lienem iaceat. Clauiculæ ipsæ quibus repunt uites, tritæ, et ex aqua potæ sistunt uomitionum consuetudinem. Cinis uitiū cum axūgia uetere contra tumores proficit, fistulas purgat mox & persanat, neruorum dolores frigore ortos, contractionesq;: contusas uero partes cum oleo, carnes excrescētes in ossibus cum aceto & nitro, scorpionum & canū plagis cū oleo. Corticis per se cinis combustis pilos reddit.

Omphacium qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in hu

nido sunt ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabriciæ genarum, ulceribusq; angulorum, nubeculis, ulceribus, quacunq; in parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulente limosis. Frangitur uehementia eius melle aut passo. Prodest & dysenterias, sanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret cenãthe, quam uites sylucstres ferunt, dicta à nobis in unguenti ratione. Laudatissima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes: & ex alba uite refrigerat, astringit, uulneribus inspergitur, stomacho illinitur, utilis urinæ, iocineri, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad uitia quæ sunt in humidis. Ideoq; et oris ulceribus, & uerendis ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarũ scabiem emendat, oculorumq; lachrymationes. Ex uino stomachi dissolutionẽ. Ex aqua frigida pota sanguinis excreationes. Cinis eius ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, et pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur, omniaq; ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere festinando.

De medicinis uuarum recentium, et sarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua passa, et astaphide, & astaphisagria, pituaria, & labrusca, & de uite alba, & nigra, & de mustis, et uini generibus & aceto. Cap. I.

Maturescentium autem uuæ uehementiores nigræ, ideoq; uinum ex his minus iucundum: suauiores

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

albæ, quoniam è translucido facilius accipitur aër. Re-
centes stomachum & spiritum inflant, aluumq́; tur-
bant, itaque in febri damnantur utique largiores. Gra
uedinem enim capiti, morbumq́; lethargicum faciunt.
Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: qua uenti-
latione etiam utiles fiunt stomacho ægrisq́;. Nam et re-
frigerant leuiter, & fastidium auferunt. Quæ autẽ in
uino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ sunt
pensilibus in palea seruatæ. Nam & uinaceis seruatæ,
& caput & uesicam & stomachum infestant. Sistunt
tamen aluũ, sanguinem excreantibus utilissimæ. Quæ
uero in musto fuere, peiorem uim etiamnum habent, q̃
quæ in uinaceis. Sapa quoque stomacho inutiles facit: Sa
luberrimas putant medici in cœlesti aqua seruatas, ètsi
minime iucundas: sed uoluptatem earum in stomachi ar
dore sentiri, & in amaritudine iecoris fellisq́; uomitio-
ne in choleris, hydropicis, cum ardore febrium ægrotan
tibus. At in ollis seruatæ, & os & stomachum & aui-
ditatem excitant. Paulo tamen grauiores existimantur
fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis si edêre
gallinacei, uuas non attingunt. Sarmenta earum in
quibus acini fuere, astringendi uim habent, efficaciora
ex ollis. Nuclei acinorum eãdem uim obtinent. Hi sunt
qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritiq́; stoma-
cho utiles sunt. Inspergitur farina eorum polentæ mo-
do potionis dysentericis, & cœliacis, & dissolutis stoma-
cho. Decocto etiam eorum fouere psoras & pruritum,
utile est. Vinacei per se, minus capiti aut uesicæ no-
cent quàm nuclei: Mammarum inflationi triti cum sa-
le utiles. Decoctum eorum ueteres dysentericos & cœ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

liacos iuuat, & potione et fotu. Vua theriace, de qua suo loco diximus, contra serpentium ictus estur. Pampinos quoque eius edendos censent imponendosq́;, uinumq́; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent. Vua passa, quam astaphida uocãt, stomachum, uentrem, interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent: Iis exemptis, uesicæ utilis habetur, & tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ et renibus, sicut ex his passum, priuatim è serpentibus contra hæmorrhoida potens. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: Item carbunculis, articularibus morbis, sine nucleis tritæ cum ruta: fouere ante uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas & dysenteriam cum suis nucleis: Et in oleo coctæ gangrenis illinuntur cum cortice rhaphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os caputq́;, cum pipere commanducantur.

Astaphisagria siue staphis, quam uuam taminiam aliqui uocant falsò, suum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, folijs labruscæ, fert folliculos uerius, quàm acinos, uirides, similes ciceri: in his nucleum triangulũ. Maturescit cum uindemia nigrescitq́;, cum taminiæ rubentes norimus acinos: sciamusq́; illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non censuerim propter ancipitem strangulationem, nec ad pituitam oris siccandam, fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti. Facilius admixta sandaracha: Item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: Ad aurium uitia, rheumatismum cicatricum, ulcerum manantia. Flos

tritus in uino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eã pituitariam uocant, & plagis serpentiũ utique illinũt.

Labrusca quoque œnanthen fert, satis dictam, quæ a Græcis ampelos agria appellatur, spissis & candicãtibus folijs, geniculata, rimoso cortice: fert uuas rubẽtes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & uarijs coxendicum & lumborum uitijs tusæ cum folijs & succo prosunt. Radix decocta in aqua, pota in uini Coi cyathis duobus, humorem alui cıet, ideo hydropicis datur. Hãc potius crediderim esse, quam uulgus uuam taminiam uocat. Vtuntur ea pro amuleto, & ad exspuitionem sanguinis quoque adhibent, non ultra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito sale, thymo, aceto mulso. Ideo & purgationibus ancipitem putant. Est huic similis, sed in salictis nascens, ideo distinguitur nomine, cum eosdem usus habeat, et salicastrum uocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumq; aceto mulso trita hæc efficacius tollit. Vitis alba est, quam Græci ampeloleucen, alij ophiostaphylon, alij melothrõ, alij psilothrum, alij archezostin, alij cedrostin, alij madõ appellant. Huius sarmenta longis & exilibus internodijs geniculata scandunt. Folia pampinosa, ad magnitudinem ederæ diuiduntur ut uitium. Radix alba, grandis, rhaphano similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerũ phagedænis, & gangrenis, tibiarumq; tædio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, succo rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt, illo

enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq;. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq; et lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. Eademq; praestat decocta in oleo. Decoctae datur & comitialibus potus: Item mente commotis, & uertigine laborantibus, drachmae pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, sensus purgat. Illa uis praeclara, quòd ossa infracta extrahit in aqua imposita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniam uocãt. Alia uero nigra efficacior in eodem usu cum melle & thure. Suppurationes incipientes discutit, ueteres maturat & purgat. Ciet menses & urinam. Ecligma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, uulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota XXX. diebus consumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino secundas foeminarum apposita trahit: & pituitã, drachma pota in aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem seminis: qui illitus per se & cum eruo, laetiore quodam colore & cutis teneritate, mangonizat corpora: serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatq; corpus si statim bina stadia ambulentur: aliàs urit, nisi frigida abluatur. Iucũdius hoc idẽ praestat nigra uitis, quoniam alba pruritum affert. Est ergo & nigra quam proprie bryoniam uocant, alij chironiam, alij gynecanthen, aut aproniam, similem priori, praeterquam colore. Huius enim nigrum esse diximus. Asparagos eius Diocles praetulit ueris asparagis in cibo urinae ciendae, lieniq; minuendo. In frute-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ctis & harundinetis maxime nascitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, ossa infracta uel efficacius extrahit, quàm supradicta. Cæterum eidem peculiare est, quod iumentorum ceruicibus unicæ medetur. Aiunt si quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineq; phlegma aut sanguinem qui se ad talos deiecerit circunligata sanat. Et hactenus de uitium generibus. Musta differentias habent naturales has, quòd sunt candida aut nigra aut inter utrunque, aliaq; ex quibus uinum fiat, alia ex quibus passum: cura differentias innumerabiles facit. In plenũ ergo hæc dixisse conueniat: Mustum omne stomacho inutile, uenis iucundum. À balineis raptim & sine interspiratione potum, necat: Cantharidum naturæ aduersatur: Item serpentibus, maxime hæmorrhoidi & salamandræ. Capitis dolores facit, et gutturi inutile. Prodest renibus, iocineri, & interaneis uesicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra buprestin ualet. Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumq; uomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius passi mustum, et quod minorem capitis dolorem afferat. Vini gñia differentiasq; perquã multas exposuimus, & ferè cuiusque proprietates. Neque est ulla pars difficilior tractatu, aut numerosior: quippe cum sit tardum dictu, pluribus prosit an noceat: præterea q̃ ancipiti euentu potu statim auxilium fit, aut uenenum. Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatũ: qui uero postea de uolumine illo disse-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ruere, innumera. Nos ista Romana grauitate, artiumq; liberalium appetentia, non ut medici, sed ut iudices salutis humanæ, diligenter distinguemus. De generibus singulis disserere immensum & inexplicabile est, discordibus medicorum sententijs. Surrentinum ueteres maxime probauere, sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alij, iniquissimo genere decreti, quod cuiq; gratissimum cæteris omnibus pronunciando. Quin ut constarent sententiæ, quota portio tamen mortalium ijs generibus posset uti? Iam uero nec proceres usquam synceris. Eò uenere mores, ut nomina modo cellarum ueneant, statimq; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam est quodcunq; & ignobilius. Hæc tamen facere constantissime uidentur sententiæ uictoriam, quorum mentionem fecimus, si quis hoc quoque discrimen exigat. Falernum nec in nimia uetustate corpori salubre est. Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu stomacho utile, non item in calido. Et in diutina tussi sorbetur merũ utiliter à ieiunis: Item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur. Aluum sistit, corpus alit. Creditum est obscuritatem uisus facere: nec prodesse neruis, aut uesicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ sunt dulcia, austera uel falerno utiliora. Cõcoctionem minus adiuuant, stomachum modice implent. At surrentina nullo modo, nec caput tentant, stomachi & intestinorũ rheumatismos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ supersunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, austeritatis Albano, uehementiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo ab-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

fuerint. Aluo citæ Signinum maxime conducere indubitatum est. Reliqua in commune dicantur. Vino aluntur uires, sanguis colosq; hominum. Hoc quoque distat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic sucus. Lactis potus ossa alit, frugum neruos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris est in corporibus illis, & minus roboris, contráq; labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur, copiosiore læduntur, sic & oculi, Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, tristitiæ cura hebetatur, urina & algor expellitur, somnus conciliatur. Præterea uomitionem sistit, collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem uini æquari uix deorum potentia posse pronunciauit. Vetus copiosiore aqua miscetur, magisq; urinam expellit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat, sed stomacho innatat. Austerum facilius concoquitur. Leuissimum est quod celerrime inueteratur. Minus infestat neruos, quod uetustate dulcescit. Stomacho minus utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. Tenue & austerum minus alit, magis stomachũ nutrit. Celerius per urinam transit, tantóq; magis capita tentat: hoc & in omni alio suco semel dictũ sit. Vinum si sit fumo inueteratum, insaluberrimũ est. Mangones ista in apothecis excogitauere. Iam & patres familiâs ætatem ademere his, quæ per se cariem traxere. Quo certe uocabulo satis consilij dedere prisci, qnoniam & in materijs cariem fumus erodit. At nos é diuerso fumi amaritudine uetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida, hæc uetustate insalubria fiunt. Quo generosius uinum est,

hoc magis uetustate crassescit, & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus anno sum, insalubre est. Sua cuique uino saliua innocentissima, sua cuique ætas gratissima, hoc est media. Corpus augere uolentibus, aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus aluumq; cohibentibus, sitire in edendo, postea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutilissimum est. Curas uigoremq; animi impedit, ad procinctum tendentibus: somno accommodatum ac securitatibus. Iamq; dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoque in prouerbium cessit, sapientiam uino obumbrari. Vino debemus homines, quòd soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potus interponere utilissimum. Itemq; iugi superbibere ebrietati, quam quidem frigidæ potus extemplo discutit. Meracis potionibus per uiginti dies ante canis ortum, totidemq; postea, suadet Hesiodus uti. Merum quidem remedio est contra cicutas, coriandrum, aconita, uiscum, meconium, argentum uiuum, apes, uespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionumq; ictus, contráque omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, presteras, fungos. Item contra inflationes rosionesq; præcordiorum, & quorum stomachus in uomitiones effunditur: & si uenter aut interanea rheumatismum sentiant. Dysentericis, sudatoribus, in longa tusse, in epiphoris, meracum. At uero cardiacis, in mamma læua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maxime album inueterascens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas

iumentis, quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedesq́; quibus digiti ſunt, negant creſcere aſſuetas meri potu. Nunc circa ægritudines ſermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunque tenuiſſimum: uulgo uero, quod quenque maxime iuuerit ualidum. Vtiliſſimum omnibus ſacco uiribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui feruendo uires è muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in muſto additum eſt: meliusq́;, ſi nec uaſis pix affuit. Marmore enim & gypſo aut calce condita, quis non etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, neruis, ueſicæ. Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur. Non expedire uomitoribus, ſicut neque muſtum, neque ſapa, paſſum. Nouitium reſinatum nulli conducit. Capitis dolorem & uertignes facit: ab hoc dicta crapula eſt. Tuſſientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis conſtringit, magisq́; calefacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picem meminiſſe debemus, non aliud eſſe, quàm combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini excalefacit, concoquit, purgat: pectori, uentri utile. Item uuluarum dolori, ſi ſine febre ſint, ueteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis, conuulſis, uomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſſi, anhelationibus, luxatis, in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilius id quod naturæ ſuæ picem reſipit, picatumq́; appellatur. Heluennaco quoque tamen nimio caput tentari conuenit. Quod ad febrium ualetudines

attinet,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

attinet, certum est non dandum in febre, nisi ueteribus ægris, uinum: nec nisi declinante morbo. In acutis uero periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeãt, & has noctu potius. Dimidia enim pars periculi est, no ctu, hoc est spe somni bibentibus. Nec à partu abortu'ue nec à libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant nec in febri tussientibus, nec in tremore neruorumq; do loribus uel faucium, aut si uis morbi circa illa intelliga tur, nec in duritia præcordiorum, uenarum uehementia, neque in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cum febre dyspnœa sit. Minime uero oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defectis grauibusq; : nec quorũ conniuentium perlucebunt oculi, neu' palpebris non coëũ tibus, uel si dormientibus hoc idem eueniet: aut si cruo re suffunduntur oculi, uel si lemæ in oculis erunt. Mini me lingua fungosa, nec graui, & subinde imperfecta lo quentibus: nec si urina difficile reddetur, neque expaue scentibus repente, nec spasticis, aut rursus torpentibus: nec si per somnos genitura effundetur. Cardiacorũ mor bo unicam spem in uino esse, certum est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alij non nisi in remissione. Illi ut sudorem coërceant: hi quia tutius pu tant, minuente se morbo, quamplurium sententiam esse uideo. Dari utique non nisi in cibo debet, nec à somno, nec præcedente alio potu, hoc est utique sitienti, nec nisi in desperatione summa, & uiro facilius quàm fœminæ, seni quàm iuueni, iuueni quàm puero, hyeme quàm æsta te, assuetis quàm expertibus. Modus dandi pro uehemẽ tia uini. Item mixtura. Atque uulgo satis putant unum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uini cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi, dandum: & si cibus non descendat. Inter uini genera quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & superuacaneum eorum usum, cum ipsis rebus ex quibus finguntur doceamus uti. Et aliàs modum excesserat medicorum in his ostentatio, ueluti è napis uinum utile esse ab armorum equitandiue lassitudine præcipiẽtium, atque ut reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis satius censeat, absinthite uino utendum potius, q̃ absinthio ipso? In reliquis omittatur & palmeum, capiti noxium, uentriq; tantum molliendo, & sanguinem excreantibus non inutile. Fictitium non potest uideri, quod bion appellauimus, cum sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, uertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, uim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam uitium transit in remedia. Aceto summa uis est in refrigerando, non tamen minor in discutiẽdo: ita fit, ut infusum terræ spumet. Dictum est sæpius, diceturq;, quotiens cum alijs prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamenta olfacta. Vim in balineis æstus arcet, si contineatur ore. Quin et cum aqua bibitur. Multorum stomacho utiliter gargarizatur. Cum eadem conualescentium & à solis ardoribus. Oculis quoque illo modo saluberrimum. Plurimũ fotu medetur post uredines. Item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopẽdrarum, muris aranei: contraq; omnium aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedæ mor

sum. Calidum in spongia appositum, adiecto sulphuris sextante sextarijs tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis uitijs. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni alia, foris in spongia impositum, intus potum cyathis binis, quàm acerrimum. Conglobatum utique sanguinem discutit. Contra lichenas & bibitur & imponitur. Sistit aluos, & rheumatismos interaneorum infusum. Item procidentia sedis uuluæq;. Tussim ueterem inhibet, & gutturis rheumatismos, orthopnœã, dentium labefactionem. Vesicæ nocet, neruorumq; infirmitatibus. Nesciere medici quantum contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens, quoties deposuisset sentiebat ictum, aliâs illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuq; succursum. Neque altero os colluunt uenena exugentes. In totum domitrix uis hæc non ciborum modo est, uerum & rerum plurimarum. Saxa rumpit infusum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus commendat aut excitat: in quo usu mitigatur tosto pane aut uino, uel accenditur pipere ac lasere: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante diuo Augusto, tanti putauit usu pedum sensuq; omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto scillino, & oxymelle, & sapa, & fece uini, aceti, & sapae. Cap. II.

a Acetum scillinum inueteratum magis probatur: prodest super ea quae diximus ascendentibus cibis: gustatum enim discutit poenam eam. Et his qui ieiuni uomunt: callum enim faucium facit, ac stomachi: odorem oris tollit, gingiuas astringit, dentes firmat, colorem meliorem praestat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, uertiginosis, uuluarum strangulationibus, percussis aut praecipitatis, & ob id sanguine conglobato, neruis infirmis, renum uitiis perquam utile. Cauẽdum exulceratis. Oxymeli antiqui (ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: Mellis Minas decem, aceti ueteris heminas quinque, salis marini pondo, thymbrae quadrantem, aquae marinae sextarios quinq; pariter coquebant, decies deferuescente cortina, atque ita diffundebãt inueterebãtq;. Sustulit totum id Asclepiades, coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur contra serpentes quas sepas uocant, & contra meconiũ, ac uiscum, & anginas, calidum gargarizatum, & auribus, et oris gutturisq; desyderiis, quae nunc omnia oxalme contingunt: id sale & aceto recente efficacius est.

Vino cognata res sapa est, musto decocto donec tertia pars supersit. Ex albo hoc melius. Vsus contra cantharidas, bupreстin, pinorum erucas, quas pityocampas uocant, salamandras, & contra mordentia uenenata. Secundas partusq; emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus autor est, uenenũ esse si quis ieiunus à balineis

id bibat. Consequens horum est fex uini, sui cuiusque generis. Ergo uini feci tanta uis est, ut descendentes in cupas enecet. Experimentũ demissa præbet lucerna, quãdiu extinguatur periculum denuncians. Illota miscetur medicamentis. Cum iridis uero pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et sicca uel madida contra phalangia, & testium mammarumq; inflammationes, uel in quacunque parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in uino decocta crematur, & siccatur. Experimentum est legitime coctæ, ut refrigerata linguã tactu uideatur urere. Celerrime exanimatur loco nõ incluso condita. Crematio ei multum uirium adijcit. Vtilissima est ad compescendas lichenas furfuresq;, cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria est pota, sed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus & genitalibus. In uino autem aduersus stranguriias bibitur. Cum expirauerit quoque, lauandis corporibus & uestibus utilis, tuncq; usum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior sit necesse est, multoq; magis exulceret. Resistit suppurationum incrementis, stomachum, interanea, uentrem, illita adiuuat. Sistit earum partium rheumatismos, & mulierum mẽses. Panos discutit nondum exulceratos, & anginas. Sacros ignes cum cera. Mammas lactis sui impatientes eadem extinguit. Vngues scabros aufert. E serpentibus cõtra cerastas ualidissima cum polenta: Cum melanthio autem contra crocodili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat uires. Tunc addito lentiscino oleo, illita una nocte ruffat capillum. Eadẽ ex aqua in linteo apposita,

uuluas purgat. Sapæ fece ambusta sanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem quoque fece decocta potaq́; tusses ueteres. Decoquitur in patinis cũ sale, et adipe ad tumorem quoque maxillarum & ceruicum.

De oleis, et folijs oleæ, et flore, et cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca. Cap. III.

Learum proxima autoritas intelligitur. Folia earum uehementissime astringunt, purgant, sistunt. Itaque commanducata imposita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingiuarum inflammationibus, paronychijs, sordidisq́; ulceribus excrescentibus. Cum melle profluuium sanguinis è neruosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus, & pustulis, procidentiq́; pupillæ efficax, quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lachrymationes sanat, & genarum erosiones. Exprimitur autem succus tusis, affuso uino & aqua coelesti, siccatusq́; in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus uuluæ. Vtilis & saniem emanantibus. Itẽ condylomatis, ignibus sacris, quæq́; serpunt ulcera, epinyctidi. Eosdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi florescentes, ut spodij uicem cinis præstet, uinoq́; infuso iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, uel folijs tusis cum melle, oculos uero cum polenta. Succus fruticis recentis accensi distillans, sanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam lachryma quæ ex arbore ipsa distillat, Aethiopicæ maxime oleæ, mirari satis non est repertos qui dentium dolores illinendos censerent, uenenum esse prædicantes, at

que etiam in oleastro quærendam. E radice oleæ quã tenerrime cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem reijcientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat, extrahit'q; fistulis uitia, & ipsas sanat. Oliuæ albæ stomacho utiliores, uentri minus. Præclarum habẽt antequam condiantur usum, recentes per se cibi modo deuoratæ. Medentur enim arenosæ urinæ, item dentibus, aut attritis, aut conuulsis. Nigra oliua stomacho inutilior, uentri facilior, capiti & oculis non conuenit. Vtraque ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore imposita, pustulas gigni prohibet. Colymbades sordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri satis dixisse, Catonẽ secuti, sed reddenda medicinæ quoque est. Gingiuis & oris ulceribus, dentium stabilitati efficacissime subuenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt: Pernionibus nigræ oliuæ amurca utilior. Item infantibus fouendis. Albæ uero mulierum uuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mellis. Vsus eius cum aceto, aut uino uetere, aut mulso, ut quæque causa exigit in curatione oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic usus, utique inueterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis, genitalium, uuluæ exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus. Item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis

crassitudinem, casuros dentes extrahit. Item iumentorũ scabiem, cum decocto lupino & chamæleonte herba, mire sanat. Cruda amurca podagris foueri utilissimũ.

De folijs oleastri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrsino, et cupressino, et citreo, & caryno. Cap. IIII.

Leastri foliorum eadem natura. Spodiumq; è cauliculis uehementius inhibet rheumatismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excrescentia leniter erodit, siccat, & ad cicatricem perducit: cætera ut in oleis. Peculiare autem quod folia decoquuntur ex melle, danturq; cochlearibus contra sanguinis excreationes. Oleũ tamen acrius atque efficacius: & os quoque colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychijs, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum uino. Iis uero quæ purganda sunt, cum melle. Miscentur oculorum medicamentis, & coctum foliorũ, & succus oleastri. Vtiliter etiam auribus instillatur cũ melle, uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea uẽter, in rheumatismo cum oleo capitis dolores. Cutem in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt aluum. Tosti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Olei naturam causasq; abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Vtilissimum est omphacinum, proxime uiride. Præterea quammaxime recens, nisi cũ

uetustissimum quæritur, tenue, odoratum, quod'q; non mordeat, e diuerso, quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodest gingiuis. Si contineatur in ore, colorem dentium custodit magis quàm aliud: sudores cohibet. Oenanthino idem est effectus qui rosaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, uigorem & robur accipit. Stomacho contrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exasperat, & uenena omnia hebetat, præcipue psimmythij & gypsi in aqua mulsa, aut ficorum siccarum decocto potum, contra meconium ex aqua, contra cantharidas, buprestin, salamandras, pityocampas per se potum, redditum'q; uomitionibus, contra omnia supradicta laudatissimum. Et lassitudinum perfrictionum'q; refectio est: tormina calidũ potum cyathis sex, magis'q; ruta simul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit aluum heminæ mensura, cum uino & calida aqua potum, aut ptisanæ succo. Vulnerarijs emplastris utile. Faciem purgat. Bubus infusum per nares donec ructent, inflationem sedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magis'q; discutit sudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remediũ est. Item ardoribus in febri cum aqua: & si uetusti non sit occasio, decoquitur, ut uetustatem repræsentet. Oleum cycinum bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ mensura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodest & articulorum morbis, duritijs omnibus, uuluis, auribus, ambustis. Cum cinere uero muricum, sedis inflammationibus, item psoræ. Colorem cutis commendat, capillum'q; fertili natura euocat.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex ua fiunt, claritatis praecipuae. Ex oleo lumen obscurū propter nimiam pinguitudinem. Folia igni sacro illiniuntur ex aceto. Per se autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco: per se autem triduo imposita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, uaros cū melle tollit é facie. Prodest & auribus, cum rosaceo & melle & mali punici germine decoctum, uermiculosq; in his necat, & grauitatem auditus discutit, sonos incertos et tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à sole ustis cum cera. Vlcera manantia & furfures cum uino expurgat, condylomata cum meliloto. Per se uero capiti illitum, somnum allicit. Oleum laurinum utilius quo recentius, quóque uiridius colore. Vis eius excalfactoria, & ideo paralyticis, spasticis, ischiadicis, sugillatis, capitis doloribus inueteratis distillationibus, auribus, in calyce punici calfactum illinitur. Similis & myrtei olei ratio, astringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dysenteriae, uuluae exulceratae uesicas, ulceribus uetustis uel manantibus, cum squama aeris & cera. Item eruptionibus, ambustionibus. Attrita sanat & furfures, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem corporis. Aduersatur cantharidi, buprestri, alijsq; malis medicamentis, quae exulcerando nocent. Chamaemyrsinae siue oxymyrsinae eadem natura. Cupressinum oleum eosdem effectus habet quos myrteum. Item citreum. È nuce uero iuglande quod carynum appellauimus, alopecijs utile est, &

tarditati aurium infusum. Item capitis doloribus illitum. Cæterum iners & graue sapore. Enimuero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex gnidio grano factum, eandem uim habet quam cyanum. Ex lentisco factum, utilissimum acopo est. Idem'q; proficeret æque ut rosaceum, ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios sudores, papulasq; sudorum. Scabiem iumentorum efficacissime sanat. Balaninum oleum repurgat uaros, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis esset, & quẽadmodum ex ea fieret oleum, docuimus. Natura eius excalfacit, mollit neruos. Folia stomacho illinuntur, & uuluæ concitatæ succus quoque eorum apponitur. Folia recentia commanducata, ulceribus in capite manãtibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambustis & luxatis prodest. Ipsa ruffant capillum tusa, adiecto struthei mali succo. Flos capitis dolores sedat cum aceto illitus. Idem combustus in cruda olla nomas sanat, & putrescentia ulcera per se, uel cũ melle. Odor floris olet, qui somnũ facit. Astringit gleucinũ, et refrigerat, eadẽ ratione qua & œnanthinũ. Balsaminũ longe preciosissimũ oium, ut in unguẽtis diximus, cõtra oẽs serpẽtes efficax. Oculorũ claritati plurimũ confert, caliginẽ discutit. Item dyspnœas, collectiones oẽs duritiasq; lenit. Sanguinem densari prohibet, ulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, spasticis, ruptis perquam utile. Aduersatur aconito ex lacte, potum. Febres cum horrore uenientes perunctis leuiores facit. Vtendum tamen modice, quoniam adurit, augetq; uitia non seruato temperamento.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Malobathri quoque naturam & genera exposuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris uino expressum, utilissime imponitur: Item frontibus, dormire uolentibus: Efficacius si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat, linguæ subditũ folium, sicut & uestium odorem interpositum. Hyoscyaminum emolliendo utilius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximum rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Raphaninum phthiriases longa ualetudine coutractas tollit, scabritiasq; cutis in facie emendat. Sesaminum aurium dolores sanat, & ulcera quæ serpunt, & quæ cacoëthe uocant.

Lirinon quod & phaselinũ & Syrium uocauimus, renibus utilissimum est, sudoribusq; euocandis, uuluæ molliendæ, concoquendoq; intus. Seleucium neruis utile esse diximus, sicut herbaceum quoque, quod Enguini circa Flaminiam uiam uendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare diximus, sapore melleo non sine nausea, aluum emollit: bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibere torpescunt, excitanturq; crebro. Potores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus est passim ad quadrupedum scabiem. Est à uitibus oleisq; proxima nobilitas palmis: Inebriant recentes, capitis dolorem afferunt minus siccæ, nec quantum uidetur utiles stomacho, tussim exasperant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas, sitim sedãdam, in quẽ usum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreanti-

bus utiles, in cibo maxime. Illinuntur caryotæ stomacho uesicæ, uentri, intestinis. Cum cotoneis, & cera, & croco sugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodij uicem efficiunt, miscenturq; collyrijs, & calliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma, & de palma elate. Cap. V.

Palma quæ fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum et menses sistit in uino austero, et uulnera conglutinat. Palma, siue elate, siue spathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordijs, stomacho, iocineri, ulceribus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Psoras cortex eius tener cum resina & cera sanat diebus XX. Decoquitur et ad testiũ uitia. Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum uitijs & uesicæ, et præcordiorum, & capiti & neruis inimicus. Uuluæ ac uentris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo, in uuluarum uitijs efficacissimus.

Medicinæ ex singulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere. Cap. VI.

Proximæ uarietates generum medicinarumq; quæ mala habent. Ex his uerna, acerba, stomacho inutilia sunt: aluũ, uesicam circumagunt: neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idẽ possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illã uim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus:

& tamen decoquuntur in aqua cœlesti, ad eadem quæ suprascripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda de coctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multũ adiiciunt, stomachóq; id utilius faciunt. Quæ uero in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi uitia trita cum rosæ folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthophnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & siccus inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mitis, cum uino dulci tusis, utilis & cœliacis et iocineri. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant uuluæ & interanea. Fit et oleum ex his, quod melinum uocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima quæ ex Sicilia ueniunt. Minus utilia struthia, quamuis cognata. Radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur, ita ut qui facit dicat quæ capiat, & cuius causa: sic adalligata strumis medetur. Melimela & reliqua dulcia, stomachum & uentrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed neruos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum et uomitiones, urinas cient. Syluestria mala similia sunt uernis acerbis, aluumq; sistunt. Sanè in hunc usum immatura opus sunt. Citrea contra uenenum in uino bibuntur, uel ipsa uel semen. Faciunt oris suauitatem, decocto eorum colluto, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipsa uero contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex ace-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

to facillime manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellauimus, stomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuasq; lædunt. Quæ uero ab his sapore proxima uinosa diximus, paruum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Aluum sistunt & stomacho prosunt, duntaxat pauca, citraque satietatem. Sed hæc minime danda: quanquam omnino nulla in febri, nec carne acinorum utili nec succo. Cauẽtur æque uomitionibus, ac bilem reijcientibus. Vuam in his, ac ne mustum quidem, sed protinus uinum aperuit natura. Vtrunque uero asperiore cortice. Hic ex acerbis in magno usu. Vulgus coria maxime perficere illo nouit, ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monstrant: mixtaque galla in aceto decocto, mobiles dentes stabilire. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam gustatu moueat infantem. Diuiditur malum, cœlestique aqua madescit ternis ferè diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & sanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum, quod stomatice uocatur, utilissimum oris uitijs, narium, aurium, oculorum caligini: pterygijs, genitalibus, & his quas nomas uocant, & quæ in ulceribus excrescunt. Contra leporem marinum hoc modo, acinis detracto cortice tusis, succóque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris. Alij & hoc modo faciunt. Punica acida multa tunduntur, succus in caccabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad uirilitatis & sedis uitia, & omnia quæ lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipiẽtes, rubras maculas.

In manibus rami punicorum serpentes fugant. Cortice punici ex uino decocti & impositi, perniones sanantur. Contusum malum ex tribus heminis uini, decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno tostum & contritum, potumq; in uino, sistit aluum discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis, cytinus uocatur Graecis, mirae obseruationis multorum experimento. Si quis unum ex his, solutus uinculo omni cinctus et calceatus, atque etiam annuli, decerpserit duobus digitis, pollice & quarto sinistrae manus, atque ita lustratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit ne den contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurum eo anno. Iidem cytini siccati tritiq;, carnes ex erescentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: uel si mobiles sint, decocto succo. Ipsa corpuscula trita, ulceribus quae serpunt putrescunt'ue illinuntur. Item oculorũ inflammationi intestinorumq;: & fere ad omnia quae cortices malorum. Aduersantur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamq; priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodeat erumpentes, quos balaustium uocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses foeminarum, sanant oris ulcera, tonsillas, uuam, sanguinis excreationes, uentris & stomachi solutiones, genitalia, ulcera quacunque in parte manantia. Siccauere etiam, ut sic quoque experirentur, inueneruntq; tusorum farina dysentericos à morte reuocari, aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorũ experiri

periri non piguit. Tosti tusiq; stomachum iuuant, cibo aut potione inspersi. Bibuntur ex aqua cœlesti ad sistendum aluum. Radix decocta sucum emittit, qui tineas necat, uictoriati pondere. Eadem discocta in aqua, quas lycium præstat utilitates. Est & syluestre punicum, a similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex uino potæ somnos faciunt. Semine poto, aquæ subierit cutem, siccatur. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De piris & eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione, & caprifico, & erineo, & aliorũ generibus medicinæ. Cap. VII.

Pirorum omnium cibus etiam ualentibus onerosus, ægris quoque uini modo negatur. Decocta eadem mire salubria & grata, præcipue crustumina. Quæcunque uero cum melle decocta, stomachum adiuuant. Fiunt cataplasmata è piris, ad discutiẽda corporum uitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ipsa aduersantur boletis atque fungis, pelluntq; pondere & pugnante suco. Pirum syluestre tardissime maturescit. Conciditur, suspensumq; siccatur ad sistendum aluum, quod & decoctum eius potum præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem usus. Pirorum ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala piraq; portatu iumentis mire grauia sunt uel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur. Fici sucus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra siccatur ad aperienda ulcera, cienda menstrua, apposita cum luteo oui,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci et aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumq; scabiem emendat, Item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulini natura aduersatur crabronum, uesparumq;, & similium uenenis, priuatim scorpionum. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere fici strumis illinuntur, omnibusq; quæ emollienda sunt discutiendáue. Præstant hæc & per se folia. Et alij usus eorum tanquam in fricando lichene & alopecijs, & quæcunque exulcerari opus sit. Et aduersus canis morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum papaueris syluestris folijs. Canum rabiosorum morsus, folio trito ex aceto restringunt. E` nigra ficu candidi cauliculi illinũtur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum é folijs gangrenis, consumendisq; quæ excrescunt. Fici maturæ urinam cient, aluum soluunt, sudorẽ mouent, pabulasq;. Ob id autumno insalubres, quoniã sudantia huius cibi opera corpora perfrigescunt, Nec stomacho utiles, sed ad breue tempus, & uoci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores quàm primæ, medicatæ uero nunquam. Iuuenum uires augent: senibus meliorem ualetudinem faciunt, minusq; rugarum.

Sitim sedant, calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas uocant. Siccæ fici stomachum lædunt: gutturi & faucibus magnificæ utiles. Natura his excalfaciendi. Sitim adferunt. Aluũ molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ, Vesicæ semper utiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis, Itẽ

iocinerum, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id ante athletæ hoc cibo pascebantur. Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa ualetudine utilissimæ. Item comitialibus & hydropicis omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyssipo pectus purgant, pituitam, tussim ueterem. Cum uino autem ad sedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eædem cum fœnogræco utiles sunt pleuriticis, & peripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus prosunt. Tibiarum ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico malo. Ambustis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine ulcere est, quampinguissimam ficum imponi, pené singulare remedium est: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, astringit. Bibitur & ad discutiendum sanguinem concretum. Item percussis, præcipitatis, conuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis. Item potus uel infusus cœliacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricem tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumq; uitia, crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

arbore, supino ore aliquem nodũ eius morsu abstulerit nullo uidente, atque in aluta illigatum licio è collo suspẽderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cũ oleo, uentris ulcera sanat. Crudae grossi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt. Spodij uicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad ulcera oculorum & scabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: surculo quoque eius lac coagulatur in caseum. Exceptum id coactumq; in duritiam, suauitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miscetur exulceratorijs medicamentis. Aluũ soluit, uuluam cum amylo aperit. Pota menses ciet cum luteo oui. Podagris cum farina foenigraeci illinitur. Lepras, psoras, lichenas, lentigines expurgat. Item uenenatorum ictus, & canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus appositus in lana prodest, aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admixto eruo, contra marinorum uenena prosunt. Adijciunt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compẽdio percoquũt. Grossi illitae strumas, & omnium collectionem emolliũt & discutiunt, aliquatenus & folia. Quae mollissima sunt ex his, cum aceto ulcera manantia & epinyctidas & furfures sanant. Cum melle item & folijs, ceria sanant, et canis morsus. Recentes cum uino, phagedaenas. Cum papaueris folijs ossa extrahunt. Grossi caprifici inflammationes discutiunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino poto, & psimmythio, & lacti coagulato potae. Item aqua decoctae atque illitae parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius quamminutissimae, ad scorpio

num ictus e uino bibuntur. Lac quoque instillatur plagæ & folia imponuntur. Item aduersus murem araneum. Caulicolorum cinis uuam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferuefacta in uino, dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illiniuntur tamen ramenta rami sine cortice quamminutissima ad scobis modũ. Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur, Corticem eius impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam ante solis ortum, prohibere strumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circũdata, in tantum mirabili natura compescit, ut immobiles præstet. Herba quoque quam Græci erineon uocant, reddẽda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis fere, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrũ, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: utcunque autem decerpta manat lacte multo et dulci herba, perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, uuæ, prosunt in uino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt, stomacho uero utilissima, sed breui momento. Utiliora persica, succusq; eorum, etiamnum in uino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamẽ sitim stimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei persicorum in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Syluestrium quidem prunorum baccæ, uel e radice cortex, in uino austero si decoquantur, ita ut triens ex hemina supersit,

aluum & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos
decocti ſumi. Et in iis & ſatiuis prunis eſt limus arbo-
rum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis & con-
dylomatis mire utilis. Mora in Aegypto & Cypro
ſui generis, ut diximus, largo ſucco abundant, ſummo
cortice deſquamato: altiore plaga, ſiccantur, mirabili na-
tura. Succus aduerſatur uenenis ſerpentium, prodeſt dy-
ſentericis, diſcutit panos omnesq́; collectiones: uulnera
conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſpleneti-
cis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime
teredinem ſentit. Nec apud nos ſucco uſus minor. Aduer
ſatur aconito & araneis, in uino potus. Aluum ſoluit,
pituitasq́; ac tineas & ſimilia uentris animalia extra-
hit: Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tingunt ca
pillum cum fici nigræ & uitis corticibus ſimul coctis
in aqua cœleſti. Pomi ipſius ſuccus aluum ſoluit proti-
nus. Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia, refrigerãt,
ſitim faciunt: Si nõ ſuperueniat alius cibus, intumeſcũt.
Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum: ueluti animalis ali-
cuius, in hac arbore obſeruandis miraculis, quæ in na-
tura eius diximus. Fit ex pomo panchreſtos ſtomatice,
eadem arteriace appellata, hoc modo, Sextarii tres ſucci
è pomo, leui uapore ad craſſitudinem mellis rediguntur.
Poſt additur omphacii aridi pondus X duorum, aut
myrrhæ X unius, croci X unius. Hæc ſimul trita miſcẽ
tur decocto. Neque eſt aliud oris, arteriæ, uuæ, ſtomachi,
iucundius remedium. Fit & alio modo, Succi ſextarii
duo, mellis Attici ſextarius, decoquuntur ut ſupra dixi-
mus. Mira ſunt præterea quæ produntur. Mori germina
tione prius quàm in folia exeant, ſiniſtra decerpi iubẽ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tur futura poma, ricinos Græci uocant. Hi terram si non attigere, sanguinem sistunt adalligati, siue ex uulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidis: ad hoc seruantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur, luna plena defractus, incipiẽs fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocunque tempore ab ipsis decerptum ita ut terram non attingat, adalligatumq; existimant præstare. Folia mori trita, aut arida decocta serpentium ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficitur. Scorpionibus aduersatur è radice corticis succus ex uino aut posca potus. Reddenda est & antiquorum compositio, Succum expressum pomi maturi immaturique mixtum, coquebant in uase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupresso præduratum uas sole torrebant, permiscentes spatha ter die.

Hæc erat stomatice, quæ & uulnera ad cicatricẽ perducebat. Alia ratio, succum siccato exprimebant pomo, multum sapori obsoniorum conferente. In medicina uero contra nomas & pectoris pituitas, & ubicunque opus esset astringi uiscera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus succi, folijs et radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponuntur & per se folia. Radix per messes incisa, succum dat aptissimũ dentium dolori, collectionibusq;, et suppurationibus. Aluum purgat. Folia mori in urina madefacta pilum corijs detrahunt. Cerasa aluum molliunt, stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, urinã cient. Inuenio apud autores, si quis matutino roscida cum suis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, ut pedes morbo liberen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tur. Mespila, exceptis setanijs, quæ malo propiorem uim habent, reliqua astringunt stomachum, sistuntq; aluum. Item sorba sicca, nam recentia stomacho & aluo citæ prosunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de pistacijs, & castaneis, siliquis, cornu, & unedone, & lauro. Cap. VIII.

n VCES pineæ, quæ resinam habent, contusæ leuiter, additis in singulis sextarijs aquæ ad dimidium decoctæ, sanguinis excreationi medẽtur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis e pino in uino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant, & acrimoniam stomachi rosionesq;, & contrarios humores consistentes ibi, et infirmitatem uirium roborant, renibus & uesicæ utiles. Fauces uidẽtur exasperare & tussim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut uino aut passo, aut balanorum decocto. Miscetur his contra uehementiores stomachi rosiones cucumeris semen & succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renum, quoniam & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, coloremq; hilariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatẽ. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximeq; in febri: si ab ebrietate, ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. Et sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibusq; prosunt. Capite perunctto epinyctidas sanant, e uino ueteri ulcera putrescentia: Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie ante fotu præparata. Item iocineris et renum dolores ex aqua potæ: et sæpe ex ecligmate cum resina terebinthi-

na. Calculosis & difficili urinæ in passo, & ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ sunt efficaces. Prosunt ecligmate iocaneri, tussi & colo cum elelisphaco modice addito. In melle sumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt quinis ferè præsumptis ebrietatem non sentire potores: Vulpesq; si ederint eas, nec contingat è uicino aquam lãbere, mori. Minus ualent in remedijs dulces, & hæ tamen purgant, & urinam cient. Recentes stomachum implent. Nucibus Græcis cum absinthij semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur: Item illitis per se uitia sedis, & priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglãdes Græci à capitis grauedine appellauere. Etenim arborum ipsarum foliorumq; uires, in cerebrũ penetrant: Hocq; minore momento, sed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, siccæ unguinosiores, & stomacho inutiles, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & uomituris ieiunis aptæ in tenasmo solo, trahunt enim pituitam. Eædẽ præsumptæ uenena hebetant: Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis, leniuntq; earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & sale & melle, canis hominisq; morsui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combustum tritumq; in oleo aut uino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Quæ peruetere sunt nuces, gangrenis & carbunculis medentur: Item sugillatis. Cortex iuglandium, lichenum uitio

& dysentericis prodest. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In sanctuarijs Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullũ uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitiq; præsenti remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem stomachi, & pinguedini corporis conferunt plus quàm sit uerisimile. Tostæ & distillationi medentur. Tussi quoque ueteri tritæ, & in aqua mulsa potæ. Quidam adijciunt grana piperis, alij è passo bibunt. Pistacia eosdem usus & effectus habent, quos pinei nuclei, præterq; ad serpẽtium ictus, siue edantur, siue bibantur. Castaneæ uehementer sistũt stomachi & uentris fluxiones, aluum cient, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt. Siliquæ recentes, stomacho inutiles, aluum soluunt. Eædẽ siccatæ sistunt, stomachoq; utiliores fiunt. Vrinam cient: Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextarijs decoquunt quidam ad dimidium, eumq; succum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaq; inde ferrugo, incipientes lichenas sanat. Arbutus siue unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet, & folijs, & cortice, et baccis. Itaque decoctum ex his, maxime è folijs, prodesse uuluis & uesicis conuenit. Illita uero uesparum crabronumq; & apium: Item serpentium uenenis resistunt,

maxime sepis, dipsadis & uiperæ. Prosunt & mensibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita, ad inflammationes oculorum, cum ruta testium, cum rosaceo capitis dolores, aut cum irino. Quin et commanducata atque deuorata per triduum terna, liberant à tussi. Eadem prosunt suspirijs trita cũ melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rumpit, iocineri prodest, tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouent. Baccæ menses trahunt appositæ tritæ, uel potæ. Tussim ueterem et orthopnœam sanant binæ, detracto cortice in uino potæ. Si & febris sit, ex aqua aut eclígmate ex aqua mulsa, aut ex passo decoctæ. Prosunt & phthisicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & concoquunt pituitam, et extrahunt. Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines, & ulcera manantia, & ulcera oris, & furfures: Cutis pruriginem succus baccarum emendat, & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur cum uino uetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omnia. Prodest contra ictus & potus, maxime autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino serpentibus, & scorpionibus, & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni & iocineri. Gangrenis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi, nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli mẽsura in aqua potam, efficacius recentem quàm aridã. Quidam aduersus scorpionum ictus, decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio uuæ iacentis, qua-

drantem pondo baccarum foliorum'ue decoqui in aquæ sextarijs tribus ad tertias, eam'q; calidam gargarizare: Et in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo cõterere, et calefacere. Laurus delphicæ folia trita olfactataq; subinde, pestilentiæ contagia prohibent, tanto magis si et urantur. Oleum ex Delphica ad cerata acopum'q;, ad perfrictiones discutiẽdas, neruos laxandos, lateris dolores, febres'q; frigidas utile est. Item ad aurium dolorem, in mali punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uuam cohibent gargarizatione: potu alui dolores, intestinorum'q;. Tenerrima ex his trita in uino, papulas pruritus'q;, illita noctibus. Proxime ualent cætera lauri genera. Laurus Alexandrina siue Idæa, partus celeres facit, radice pota tritum denariorum pondere, in uini dulcis cyathis tribus. Secũdas etiam pellit, menses'q; eodem modo pota. Daphnoides (siue his nominibus quæ diximus) syluestris laurus prodest, aluum soluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium et uomitus, stomacho inutile. Sic et baccæ quinæ denæ'ue, purgationis causa sumuntur.

De myrto satiua, & myrtidano, & de myrto syluestri. Cap. IX.

m Yrtus satiua candida, minus utilis est medicinæ quàm nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie commãducatum. Item apud Menandrũ synaristusæ hoc edunt. Datur & dysentericis denarij pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat, cum uino sub

feruefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, et cardiacis in mamma sinistra: Et contra scorpionis ictus in mero, & ad uesicæ uitia, capitis dolores, & ægilopas antequam suppurent: Item tumoribus, exemptisq; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus seminis aluum sistit, urinam ciet. Ad eruptiones pustularum pituitæq; cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadē myrto, lenius & uinum quo nunquam inebriatur. Inueteratum sistit aluum & stomachum, tormina sanat, fastidium abigit. Foliorum arentium farina sudores cohibet inspersa, uel in febri. Vtilis & cœliacis & procidentiæ uuluarum, sedis uitijs, ulceribus manantibus, igni sacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: Item alijs eruptionibus, ambustis. Additur quoque in medicamento quod liparas uocant, eadem de causa qua oleum ex his, efficacissimum ad ea quæ in humore sunt, tanquam in ore & uulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex uino, cum cera uero articularibus morbis & collectionibus. Eadem in uino decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam quæ inspergitur ulceribus, aut hæmorrhoidæ. Purgant & lentignes, pterygia & paronychia & epinyctidas, condylomata, testes, tetra ulcera: Item ambusta cum cerato. Ad aures purulentas & folijs crematis utuntur & succo & decocto. Comburuntur & in antidota: Item cauliculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex uino. Et ambustis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumescat ex ulcere, satis est surculum tantum myrti habere secum, non ferro nec terra contactum. Myr

tidarum diximus quomodo fieret: Vuluæ prodest appositum fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice & folio & semine. Exprimitur & folijs succus mollissimis in pila tusis, affuso paulatim uino austero, aliâs aqua cœlesti, atque ita expresso utuntur ad oris sedisq; ulcera, uuluæ & uentris: capillorum nigritiam, malarum perfusiones, purgationes lentiginum, & ubi constringendum aliquid est. Myrtus syluestris, siue oxymyrsine, siue chamæmyrsine, bacis rubentibus & breuitate à satiua distat. Radix eius in honore est, decocta uino, ad renum dolores pota, & difficili urinæ, præcipueq; crassæ & grauiter olenti: Morbo regio, & uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: Semen cum uino potum, aut oleo aut aceto, calculos frãgit. Item in aceto & rosaceo tritum, capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymyrsinen myrti folijs acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, ruscum uocauit, ad eosdem usus. Et hactenus habent se medicinæ urbanarum arborum. Transeamus ad syluestres.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

PROOEMIVM.

Medicinæ ex arboribus syluestribus. Cap. I.

n ESYLVAE quidem, horridiorq; naturæ facies, medicinis carent, sacra illa parente rerũ omnium, nusquam nõ remedia disponente homini, ut medicina fieret etiam solitudo ipsa, sed ad singula illius discordiæ atq; concordiæ miraculis occursantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Quercus uero & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassicæ cum uite odia: ipsumq; olus, quo uitis fugatur, aduersum cyclamino & origano arescit. Quin & annosas iam, & quæ sternantur arbores, difficilius cædi, ac celerius inarescere tradũt, si prius manu quàm ferro attingantur. Pomorum onera à iumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur his, quamuis pauca portent, sudare ilico. Ferulæ asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris uero iumentis præsentaneo ueneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui et ferula. Surdis etiam rerũ sua cuiq; sunt uenena, ac minimis quoq;. Philyra coci et polline nimiũ salem cibis eximunt. Prædulciũ fastidium sal temperat. Nitrosæ aut amaræ aquæ, polen-

ta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi possint: Qua de causa & in saccos uinarios additur polenta. Similis uis Rhodiæ cretæ, & argillæ nostratis. Concordia ualent cum pix oleo extrahitur, quando utrunque pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur quando utrunque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue. Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat eẽ remedia parata uulgo, inuẽtu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum, capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æstimantur, ulceríq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto petantur, aut herba uel frutex quæratur, nulla artium uilior fiat. Ita est profecto, magnitudo populi Romani perdidit ritus, uincendo uicti sumus. Paremus externis, & una artium imperatoribus quoque imperat. Verum de his aliâs plura.

Lotos. Cap. II.

l Oton herbam, itemq; Aegyptiam eodem nomine, aliâs & Syrticam arborem, diximus suis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur à nostris, aluum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in uino prosunt dysentericis, menstruis, uertigini, comitialibus. Cohibent & capillũ. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructuq; dulcius. Fit & è scobe eius medicamentum, ex aqua myrti decocta, subacta, et diuisa

in pastillos, dysentericis utilissimum, pondere uictoriati cum aquae cyathis tribus.

Glans. Cap. III.

g Lans intrita duritias quas cacoëthes uocant, cum salsa axungia sanat. Vehementiora sunt ligna & in omnibus cortex ipse, corticisq; tunica subiecta. Haec decocta iuuat coeliacos. Dysentericis et illinitur, uel ipsa glans. Eademq; resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia & baccae, uel cortex, uel succus decocti prosunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino, serpentis plagae. Datur ex uino dysentericis. Eadem & ilici uis.

De cocco ilicis, & galla, & uisco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere. Cap. IIII.

c Occum autem ilicis, uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine instillatur. Est autem genus ex eo in Attica fere & Asia nascens, celerrime in uermiculum se mutans, quod ideo scolecion uocant, improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallae genera fecimus, solidam, perforatam: Item albam, nigram, maiorem, minorem: uis omnium similis. Optima Comagena. Excrescentia in corpore tollit. Prosunt gingiuis, uuae, oris exulcerationi. Crematae & in uino extractae, coeliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychijs ex melle, & unguibus scabris, pterygijs, ulceribus manantibus, condylomatis, uulneribus quae phagedaenica uocantur. In uino autem decoctae auribus instillantur, oculis illinuntur. Aduersus eruptiones & pa

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

nos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: Item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his aceto potæ, lienem consumunt. Eædem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, uuluasq; procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viscum é robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidã commanducantes acinos, expuunt cortices. Optimum est quod sine cortice est, quodq; leuissimum, extra fuluum, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit, discutit tumores, siccat strumas. Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adijciunt, pari pondere singulorum, eoq; modo & ad uulnera utuntur. Vnguium scabricias expolit, si septenis diebus soluantur, nitroque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima luna collectum è robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare, si omnino secum habeant. Vlcera commanducato impositoq; efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, siccat collectiones suppurationesq;: Fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu: cui et insidere expedit, siccandis astringendisue partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, sanguinem fluẽtem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex uino calido, sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano. Cap. V.

Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumq; uitijs. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: Item cum melle alopecijs. Cupressi folia trita, serpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta, si à sole doleat: Item ramici, qua de causa & bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino aminæo subacta, pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eijciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoque, teneræ tusæ cum axungia & lomento, prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum semine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq;, cum fico sicca, pingui, exemptis granis, uitia testium sanat, tumores discutit, et cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potaq;, uesicæ et stranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menses ciēt, scorpionum ictibus aduersantur. Cedrus magna, quam cedrelaten uocant, dat picē quæ cedria uocatur, dentiū doloribus utilissimā. Frangit enim eos et extrahit: dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina usus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis seruat, uiuētia corrumpit: mira differētia, cum uitam auferat spirantibus defunctis pro uita sit. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc

remedio utendum, neque in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu: dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, uel grauitati aut uermibus aurium instillare. Portentum est quod tradunt, abortiuum fieri in uenere ante perfusa uirilitate. Phthiriases perungere eo non dubitauerim, itemq; porrigines. Suadent et contra uenenum leporis marini bibere in passo. Facilius in elephantiasi illinatur. Et ulcera sordida & excrescentia in ijs autores quidam & oculorum albugines caliginesq; inunxere eo: Et cōtra pulmonis ulcera cyathum eius sorbere iusserunt: Item aduersus tineas. Fit ex eo & oleum, quod pisseleon uocant, uehementioris ad omnia eadem usus. Cedri scrobe serpentes fugari certum est: Item bacis tritis cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est fructus cedri, tussim sanant, urinam cient, aluū sistunt, utiles ruptis, conuulsis, spasticis, stranguriæ, uuluis, admoti. Contra lepores marinos, eademq; quæ supra, collectionibus inflammationibusq;. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim ueterem, suspiria, rupta, conuulsa. Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus recedenti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut nardo. Odore comitialibus subuenit, & uulua strangulante & in stomachi defectu. Abortus nou exeuntes trahit appositu uel suffitu: Item ramis ellebori circumlitum atque subiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à scorpione percussis:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho, uuluasq; conuersas corrigit. Cum myrrha autẽ & in uino mortuos partus extrahit. Aduersatur & uenenis, maxime toxicis, cum myrrha & in uino. Serpentes oleo & spondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ existimatur.

De ammoniaco, & styrace, & spondylio, & sphagno, & terebintho, & chamæpity, & pityusa, & resinis, & picea, & lentisco. Cap. VI.

Imulis ammoniaci natura atque lachrymæ probandæ ut diximus, mollit, calefacit, discutit, dissoluit. Claritati uisus in collyrijs conuenit: Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat, efficacius accensum. Prodest dyspnoicis, pleureticis, pulmonibus, uesicis, urinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera cypria, uel rosaceo efficacissime imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo exiguoq; nitro, utile est. Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tussi, faucibus, pectoris uitijs, uuluæ præclusæ, duritieue laboranti. Ciet mẽses potu, appositúq; aluum mollit. Inuenio potu modico tristitiam animi resolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum, strumas illitum neruorumq; nodos. Aduersatur uenenis, quæ frigore nocent, ideo & cicutæ. Spondylion unà demonstratum, infunditur

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

capitibus phreneticorum, & lethargicorum: Item capitis doloribus longis. Cum oleo uetere bibitur, & in iocinerũ uitijs, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, uuluarum strangulatione, quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur ulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus cum exprimitur tegendus est, quoniam mire appetitur à muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium, & in iocineris uitio & uuluarum. Capillos crispos facit peruncto capite. Sphagnos, siue sphacos, siue bryon, & in Gallia ut indicauimus nascitur, uuluis decocto insidentium utilis: Item genibus & fœminum tumoribus, mixtus nasturtio, & aqua salsa tritus. Cum uino ac resina sicca potus, urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cum uino & iunipero tritus & potus.

Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino, & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & in aceto decocta, dentium dolori prosunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus aluum sistit, urinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri utilia sunt, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Syluas eas duntaxat, quæ picis resinæq; gratia radantur, utilissimas esse phthisicis, aut qui longa ægritudine non recolligant uires, satis constat: Et illum cœli aëra plus ita quàm nauigationẽ Aegyptiam proficere, plus quàm lactis herbidos per

montium æstiua potius. Chamæpitys latine abiga uocatur propter abortus, ab alijs thus terræ: cubitabilibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoq;, paruulo cauliculo, crassitudine digitali, folijs scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, sed propter cognationem nominis non differendæ. Prosunt aduersus scorpionum ictus: Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis: Renibus & uesicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic & apposita uuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum fico aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem uictoriati pondere in uino finit, & tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicitur. Cum honore & pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex est similis piceæ, flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut seminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Resinam é supradictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione uini ac postea in arboribus. Summæ species duæ, sicca, & liquida: Sicca é pinu et picea fit, liquida é terebintho, larice, lētisco, cupresso. Nā et eæ ferunt in Asia et Syria. Fallūtur q

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

eandem putant esse è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo succosam fundit: larix gracilem ac mellei liquoris, uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur, & in ouo ferè: è larice propter tussim ulceraque uiscerum. Nec pinea magnopere in usu: cæteris non nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratissima atque leuissima: nationum Cypria & Syriaca, utraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior sicciorq́;. In sicco genere quærunt ut sit candida, pura, perlucida. In omni autem, aut montana potius quàm campestris: item aquilonia potius quàm ab alio uento: Resoluitur resina ad uulnerum usus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere uulnera, purgare, discutere collectiones: Item pectoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida mẽbrorum doloribus spasticisq́; illinitur in sole, totisq́; corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emẽdandam, spatijs ita laxantium cutem per singula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximũ locum obtinet è lentisco. Inest ei uis astringendi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrem emolliunt, cruda concoquunt, tussim ueterem sedant, uuluæ onera extrahunt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur uisco. Panos & similia, cum seuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina commodissime replicat. Fractis quoque utilissima, & auribus purulentis: Item in prurituu genitalium. Pineæ capitis uulneribus optime medetur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De pice spissa & liquida: & palimpissa, & pissasphalto, & zopissa, & teda, & lentisco. Cap. VII.

Pix quoque unde & quibus conficeretur modis, indicauimus. Et eius duo genera, spissum, liquidumq́;. Spissarum utilissima medicinæ est brutia, quoniam pinguissima et resinosissima utrasque præbet utilitates, ob id magis rutila quàm ceteræ. Id enim quod in hoc adijciunt, ex mascula arbore meliorem esse, non arbitror posse intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Aduersatur priuatim cerastæ morsibus cum polenta: Item anginæ cum melle, distillationibus et sternutamentis. Purulentis auribus infunditur cum rosaceo: Illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluum soluit, excreationes pectoris adiuuat ecligmate, aut illita tonsillis cum melle. Sic & ulcera purgat: Explet cum uua passa & axungia. Carbunculos purgat, & putrescentia ulcera. Quæ uero serpunt, cum pineo cortice aut sulphure. Phthisicis etiam cyathi mensura quidam dederunt, & contra ueterem tussim: Rhagadas sedis & pedum, panosq́; & ungues scabros emendat. Vuluæ duritias & conuersiones, odore: Item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice utuntur. Ad mulierũ mammas brutia, ex uino subuersacta cum polline farraceo, quàm calidissimis impositis. Liquida pix, oleumq́; quod pisseleon uocant, quemadmodum fieret diximus. Quidam iterum decoquunt & uocant palimpissam. Liquida anginæ perunguntur intus et uua. Ad aurium dolores, claritatem oculorum,

ors circũlitiones, suspiriosos, uuluas, tussim ueterẽ et crebras execrationes pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, paralyses, neruorũ dolores. Praestantissimum ad carnum et iumentorum scabiem. Est & pissasphaltos, mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipsi miscent, praecipuũ ad scabiem pecorũ remedium, aut si foetus mammas laeserit. Naturale optimum ex eo, quod cum feruet, innatat. Zopissam eradi nauibus diximus, cera marino sale macerata. Optima haec à tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones. Tedae decoctae in aceto, dentium dolores efficaciter colluũt. Lentisci, & arbores & semen, & cortex, & lachryma urinam cient, aluũ sistunt. Decoctum eorum ulcera quae serpunt, fotu. Illinitur in humidis & igni sacro, gingiuas colluit. Folia dẽtibus in dolore atteruntur, mobiles decocto colluuntur. Capillum tinguit. Lachryma sedis uitijs prodest, cum quid siccari excalfieriue opus sit. Decoctum et è lachryma stomacho utile, ructum & urinam mouens, quod et capitis dolori cum polenta illinitur. Folia uero tenera oculis inflammatis illinuntur. Item masticbe lentisci replicandis palpebris, et ad extendendam cutem in facie, & smegmata adhibetur, & sanguinem reijcientibus, tussi ueteri: & ad omnia quae ammoniaci uis. Medetur et attritis paribus, siue oleo è semine eius facto ceraeq; mixto, siue folijs ex oleo decoctis, siue cum aqua uirilia foueantur. Scio Democraten medicum ualetudine Considiae M. Seruilij consularis filiae, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco pascebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & sambuco, et iunipero. Cap. VIII.

p Latani aduersantur uespertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ X quatuor pondere, omnibus serpentium & scorpionum uenenis medentur: Item ambustis. Tusæ autem cum aceto acri, magisq; scillite sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & carcinomata, melanias quoque ueteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est: Folia eorum tenerrima in uino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni uel frigore. Cortex è uino scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quam uim aduersus serpentes haberet, indicauimus. Semen folijs eius inest, quo medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, ijsdem folijs cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinque cyathis uini. Non omittendum, ramenta eius & scobem quibusdam cauenda prædici. Aceris radix contusa iocineris doloribus efficacissima imponitur. Populi albæ uuarũ in unguentis usum exposuimus. Cortex potus ischiadicis et strãguriæ prodest. Foliorũ succus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficacissima habetur, quæ in Creta nascitur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Comitialibus semen ex aceto utile. Fundit illa & resinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor é cauis populi nigræ effluens, uerrucas papulasq́; & attrita corporis tollit. Populi ferunt & folijs guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium quàm efficax est. Vlmi & folia & cortex & rami uim habent spissandi, & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasq́; & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lachryma, & uulneribus & ambustis quæ decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens, cuti nitorem inducit, faciemq́; gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant, extrahuntq́; per fistulas. Idem præstant & tiliæ corticis. Multi corticem commanducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita aqua aspersa pedum tumori. Humor quoq; é medulla uti diximus castratæ arboris, effluens capillum reddit capiti illitus, defluentesq́; continet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem feré utilis est, atque oleaster. Folia autem tantum in usu, & ad infantium ulcera in ore cō manducata, decocta urinam cient, menses sistunt illita, sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterū genus magis syluestre, quod Græci chamæacten, alij helion uocant, multo breuius. Vtriusque decoctum in uino ueteri foliorum, uel seminis, uel radicis ad cyathos binos potum, stomacho inutile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflāmationem, maxime recentis am-

busti: Et canis morsum cum polenta mollissimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimq́; membranæ quæ circa cerebrum est, lenit infusus. Acini eius infirmiores quàm reliqua tingunt capillum. Poti acetabuli mensura, urinam mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur, ad pituitam bilemq́; detrahendã. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uuluas emolliunt, has & foliorum decoctum insidentiũ. Caules teneri mitioris sambuci, in patinis cocti, aluum soluunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in uino pota. Podagricis cum seuo hircino uehementer prosunt cauliculi illiti. Iidemq́; in aqua macerantur, ut ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cũ rubent corpora, sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum soluit. Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro assimilis. Et eius duo genera: altera maior, altera minor. Vtraque accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes languoresq́; discutit, tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: Item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, uuluis, ischiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & per ungant corpus è semine eius in serpentium metu.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

De salice, et amerina, & uitilibus, et ericæ. Cap. IX.

S Alicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reijcientibus prodest. Corticis e ramis primis anis, clauum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Unum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obstent oculis. Item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamq; urinã, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum à falce distillãs. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calyce punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, et cum cera trita imponuntur: Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis foueri neruos utilissimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cũ spuma argenti pari pondere, à balneo illitum, psilothrum, est. Non multum à salice uitilium usu distat uitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon uocant, alij agnon: quoniam matronæ thesmophorijs Atheniensium castitatem custodientes, his folijs cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arborẽ salicis modo assurgit: minor ramosa folijs cãdidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida uocatur: Nigra, quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Semen potum uini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Et cum unguntur oleo, admixtum sudorem facere. Sic & lassitudines dissoluere. Vrinam cient & menses. Caput tentant uini modo, nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum sistunt, hydropicis & lienibus perquam utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpentium, maxime quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes, bibitur seminis drachma in uino uel posca, aut duabus foliorum tenerrimorum. Et illinuntur utraque aduersus araneorum morsus: uel perunctis tantum, suffitu quoque aut substratu fugant uenenata. Ad uenerem impetus inhibent: eóque maxime phalangijs aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu, & uuluam etiam suffitu uel apposítu purgat, aluum cum pulegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris ulcera & eruptiones cum melle: testium cum butyro & folijs uitium: rhagadas sedis cum aqua illitum. Luxatis cum sale, & nitro, & cera. Et semen, et folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia et phrenesi. Virgā qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem sentire. Erícen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, colore rorismarini, & pené folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Genista quoque uinculi usum præstat, Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit

quam Græci autores sparton appellauere, cum ex ea li na piscatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, cum dixit nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum uel Hispanũ spartum in usu certum est. Et cum sutiles fierent naues, lino tamen non sparto unquam sutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorum modo nascens, purgat ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis pluribus diebus, & tusis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam utuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

Myricen, quam & tamaricen uocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in uino decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur quidã hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in uino bibatur: Adeoq; mirabilem eius antipathiam contra solum hoc uiscerum faciunt, ut affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum potumq; dant in uasis ex ea factis. Grauis autor in medicina, uirgam ex ea defractam, ut neque terram neque ferrũ attingeret, sedare uentris dolores asseuerauit impositam, ita ut tunica cinctuq; corpori appimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil ferat, nec seratur unquam. Corinthus, & quæ circa est regio, bryoniam uocat. Eiusq; duo genera facit.

Syluestrem

syluestrem plane sterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Aegypto Syriaq; etiam abundanter lignosum fructum, maiorem galla, asperum gustu, quo medici utuntur uice gallæ, & in compositionibus quas antheras uocant. Et lignum autem & flos, & folia, & cortex in eosdem usus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus impositusq; collectiones omnes inhibet. Folijs exprimitur succus ad hæc eadem, & in uino decoquuntur: ipsa uero adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in uino potum, uel impositum cum rosaceo & cera sedat. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentiũ dolorẽ auriumq;, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalãgia & araneos bibitur. Cum altilium uero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentiũ ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibusq; decoctum infusum prodest, abundantiamq; mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bouis castrati urinæ immisceatur, uel in potu uel in cibo, uenerem finiri. Carboq; ex eo genere urina ea restinctus, in umbra conditur: idem cum libeat accẽdere, resoluitur. Magi & id ex spadonis urina fieri tradiderunt.

De uirga sanguinea & silere, & ligustro, et alno, et edera, et cistho, et cisso, et erythrano, et chamæcisso, et smilace, et de clematide. Cap. X.

n Ec uirga sanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices quæ præsanauere aperit. Si-

leris folia illita fronti, capitis dolores sedant. Eiusdem semen tritum in oleo phthiriases coërcet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumq; rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrum eadem arbor est, quae in oriente cypros. Suos in europa usus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia ubique ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item cōtra intertrigines, foliáue. Sanant et gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Ederae genera XX. demonstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quae & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu, capitis dolorem sedant, praecipue cerebro continentiq; cerebrum membranae utiliter mollibus impositis folijs, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorum fouetur os, caputq; perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium eruptionesq; pituitae, aut in uino teruntur. Corymbi quoque poti uel illiti, lienem sanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus ederae taedia narium graueolentiamq; emendat, praecipue albae satiuae. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius, addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoq; decorem facit. Ad lienes efficacior albae est, ferro calefactus: satisq; est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso

poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoque imposuisse eos utile est. Ederæ quam chrysocarpon appellauimus, bacis aurei coloris uiginti, in uini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, per urinam educit Erasistratus: Eiusdem acinos V. tritos in rosaceo oleo, calefactosq; in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant: Item sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, steriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omniũ ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint. Lachryma ederæ psilothrum est, phthiriasinq; tollit. Flos cuiuscunque generis trium digitorum captu, dysentericos & aluum citam emendat, in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoque ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxq; comburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida: Sunt qui & incidant succi gratia, eóque utantur ad dentes erosos, frangíque tradunt, proximis cera munitis ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt.

Græci uicino uocabulo cisthon appellant fruticem maiorem thymo, folijs ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus, fœminæ albus. Ambo prosunt dysentericis & solutionibus uentris, in uino austero trinis digitis flore capto, & similiter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambustis cum cera,

& per se oris ulceribus. Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter ederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis ederae, coxendicibus utilis è uino potus: Item lumbis: Tantamq; uim accipiunt, ut sanguinem urina detrahant. Item chamaecisson appellant ederam, non attollentem se à terra. Et haec contusa in uino acetabuli mensura, lieni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque qui & nicophoros cognominatur, ad similitudinem ederae habet, tenuioribus folijs. Coronam ex eo factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, scandentem arbores comantibus acinorum corymbis, contra uenenata omnia efficacissimis, in tantum, ut acinorum succo infantibus saepe instillato nulla postea uenena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam esse smilacem priorem, cuius lignum ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatam et ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum soluit acetabuli mensura, in aquae hemina, aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebeno, et rhododẽdro, de rhue erythro, & de erythrodano, alysso & radicula, & apocyno et rore marino, et cãchry, & sabina, & selagine, & samulo, & gummi medicinis. Cap. XI.

h arundinis genera XXIX. demonstrauimus, nõ aliter euidentiore illa natura, quam continuis

his uoluminibus tractamus. Siquidem harundinis radix contrita & imposita, filicis stirpem corpore extrahit: item harundinem filicis radix. Et quo plura genera fecimus, illa quæ in India Syriaq; nascitur, odorum unguẽtorumq; causa, urinam mouet cum gramine, aut apij semine decocta. Ciet menstrua admotu. Medetur con uulsis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tussi etiã suffitu, magisq; cum resina. Furfuribus ulceribusq; manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus eius, fitq; elaterio similis. Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax uocatur, corticis cinere alo pecias emendat: Item putrescentia ulcera. Folijs eius ad extrahendos aculeos utuntur. Efficacius et contra ignes sacros, collectionesq; omnes. Vulgaris harundo extracto riam uim habet, & recens tusa, non in radice tantum. Multum enim & ipsam harundinem ualere tradunt. Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in uino pota, uenerem con citat. Harundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum. Cognata in Aegypto res est harundini papy rus, præcipuæ utilitatis cum inaruit, ad laxandas siccã dasq; fistulas, & intumescendo ad introitum medicamẽ torum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter caustica est. Cinis eius ex uino potus somnum facit. Ipsa ex aqua imposita callum sanat. Ne in Aegypto quidem nascitur ebenus, ut docuimus. Nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem eius oculis unice mederi dicunt. lignó que ad cotem trito cũ passo, caliginem discutit: Ex aqua

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

uero radice, albugines oculorum. Item tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum, rhododaphnen uocant, aut neriũ. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum esse, homini uero contra serpentes præsidiũ, ruta addita e uino pota. Pecus etiam & capræ, si aquã biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. Nec rhus latinum nomen habet, cum in usum pluribus modis ueniat. Nam & herba est syluestris, folijs myrti, cauliculis breuibus, quæ uenena & tineas pellit: et frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali: cuius aridis folijs, ut malicorio coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contusa: item cœliacos & sedis ulcera, aut quæ phagedænas uocant, trita, cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorũ instillatur auribus purulentis. Fit & stomatice decoctis ramis ad eadem quæ ex moris, sed efficacior admixto alumine. Illiniturq; eadem hydropicorũ tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est, & huius fruticis semen uim habet astringendi refrigerandiq;. Aspergitur pro sale obsonijs. Aluos soluit, omnesq; carnes cum silphio suauiores facit. Vlceribus medetur manantibus cum melle: Asperitati linguæ, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit, & fœminarum abundantiam sistit cibo. Alia est erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pellesq; perficiuntur: in medicina urinam ciet, morbum regiũ sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & pa

ralyticos, ita ut bibentes lauētur quotidie. Radix semēq; trahunt menses, aluum sistunt, & collectiones discutiūt. Contra serpentes rami cum folijs imponuntur. Folia et capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbū regiū sanari hoc frutice, etiamsi adalligatus spectetur tm̄. Distat ab eo qui alysson uocatur, folijs tantum & ramis minoribus: nomen accepit, quod à cane commorsos rabiē sentire nō patitur, potus ex aceto adalligatusq;. Mirū est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari. Tingentibus et radicula lanas præparat, quam struthion à Græcis uocari diximus. Medetur morbo regio et ipsa decocti eius potu: item pectoris uitijs. Vrinam ciet, aluum soluit, et uuluas purgat. Quāobrem aureū poculum medici uocant. Ea & ex melle prodest magnifice ad tussim, orthopnoeæ cochlearis mensura. Cū polēta uero & aceto lepras tollit. Eadem cū panace et capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos discutit, cū farina hordeacea & uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyrijs, claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoque ac iocineri. Eadem pota denarij unius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat. Sic & pleureticos, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est, folio ederæ, molliore tamen, & minus longis uiticulis, semine acuto, diuiso, lanuginoso, graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datū. Est et rosmarinum. Duo genera eius. Alterum sterile, alterum cui et caulis & semen resinaceum, quod canchrys uocatur. Folijs odor thuris. Radix uulnera sanat uiridis imposita, & sedis procidentia, condylomata & hæmorrhoidas.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Sucus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cum uino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purgat & lentigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cum sudor quærendus, illitum: Item conuulsis. Auget & lac in uino potum: Item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur, ad tussim cum melle prodest. Canchrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Aduersatur uenenis & uenenatis, præterquam anguibus. Sudorem mouet, tormina discutit, lactis ubertatẽ facit. Herba sabina, brathy appellata à Græcis, duorum generum est Altera tamaricæ similis folio est, altera cupresso. Quare quidam Creticam cupressum dixerunt. A` multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbũculis. Cum melle et uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradũt. Similis herbæ huic sabinæ est selago appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunicam, qua sinistra exuitur uelut à furante, candida ueste uestito, puréq; lotis nudis pedibus, sacro facto prius quàm legatur, pane, uinóq;. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & cõtra omnia oculorum uitia fumum eius prodesse. Iidẽ samolum herbam nominauere nascentem in humidis:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Et hanc sinistra manu legi a ieiunis contra morbos suum boumq;,nec respicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere,ibiq; conterere poturis. Gummium genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiusque erunt. Dentibus inutiles sunt: Sanguinem coagulant, & ideo reijcientibus sanguinem prosunt. Item ambustis, arteriæ uitijs: Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant astrictis cæteris. Quæ ex amygdala amara est, spissandiq; uiribus efficacior, habet excalfactorias uires. Præponuntur autem prunorum & cerasorum ac uitium. Siccant illitæ & astringunt: Ex aceto uero infantium lichenas sanant. Prosunt & tussi ueteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumq; appetentiam, & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorum & uulnerum utilitatibus maxime conueniunt è spina Aegyptia.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, et acacia. Cap. XII.

SPinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringitq; distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiumq; abundantiam, etiamnum radice ualentior. Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huic similis est spina illa, quam Græci acanthion uocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam uestes quædam bombycinis similes fiunt in oriente. Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Est & acaciæ spina. Fit in Aegypto alba nigraq; arbore: Item uiridi, sed longe me-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

lior e prioribus. Fit & in Galatia tenerrima spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile, minore est tantum & grano, & folliculo. Colligitur autumno, ante collectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua cœlesti perfusis, mox in pila tusis exprimitur organis, tunc densatur in sole mortarijs in pastillos. Fit et ex folijs minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: Item qui ualde ruffus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime diluitur, ui summa ad spissandum refrigerandumq; est, oculorum medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos usus pastilli ab alijs, torrentur ab alijs. Capillum tingunt. Sanant ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, et humida uitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt, uuluamq; & sedem procidentes. Item oculos, oris uitia & genitaliũ.

De uulgari spina & syluestri, & de erysisceptro, et de appendice spina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, et taxo, & rubis medicinæ. C.XIII.

u Vlgaris quoque hæc spina, ex qua cortinæ fullonicæ implentur, radicis usus habet. Per Hispanias quidem multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illa, aspalathum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina syluestris in oriente (ut diximus) candida, magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior æque spinosus in Nisyro et Rhodiorum insulis, quem alij erysisceptrum, alij adipsatheon, siue dipsa=

con, siue diacheton uocant. Optimus qui minime feru-
laceus, rubens, & in purpuram uergens, detracto corti-
ce, nascitur pluribus locis, sed non ubiq; odoratus. Quã
uim haberet cœlesti arcu in eum innixo, diximus. Sa-
nat tetra oris ulcera & ozenas, genitalia exulcerata
aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes [illegible] Di-
scutit & stranguriæ cortex. Sanguinem reddentibus
medetur decoctum eius. Aluũ sistit cortex. Similia præ-
stare syluestrem quoque putant. Spina est appendi[illegible] ap-
pellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea app[illegible] di-
ces uocantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in uino
ctæ, aluum citam, ac tormina compescunt: Pyxacã
baccæ contra serpentium ictus bibuntur. Paliurus q
que spinæ genus est. Semen eius Afri Zuram uocant,
contra scorpiones efficacissimum: Item calculosis & tus
si. Folia astrictoriam uim habent. Radix discutit pa-
nos, collectiones, uomicas: Vrinas trahit pota. Decoctum
eius potum in uino aluum sistit. Serpentibus aduersa-
tur. Radix præcipue datur in uino. Aliqui folia contusa
addito sale, articulorum morbis imponunt. Prosunt bac
cæ purgationi fœminarum, cœliacis, dysentericis, ac cho
lericis. In uino potæ aluum sistunt. Radix decocta &
illita, extrahit infixa corpori. Vtilissima est et luxatis,
tumoribusq;. Aquifolia arbor in domo aut uilla sata, ue
neficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tra
dit, Itemq; baculum ex ea factum, in quoduis animal
emissum, etiam si citra ceciderit defectu mittentis, ipsum
per sese recubitu propius adlabi: tam præcipuam natu-
ram inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat.
Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

ex eis mor[illegible] uel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, aſtringendiq́;, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſſimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſſimis hæmorrhoidi & preſteri flos aut mora. Scorpionũ uulnera ſine collectionum periculo iungunt. Vrinam cien[illegible]ules eorum tonduntur teneri, exprimiturq́; ſuccus, mox ſole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris oculorumq́;, ſanguinem excreantes, anginas uuluas, ſedes cœliacos potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia commanducata proſunt, & ulceribus manantibus, aut quibuſcunque in ca[illegible] illinuntur: cardiacis uel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus, oculisq́; procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex uino decoctum, uel præſentaneum remedium eſt. Idem per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in uino auſtero, labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt & profluuia ſanguinis, dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoque areſacta & contuſa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in his naſcuntur, uel efficaciorem ſtomaticen præbuerint quàm ſatiua morus. Eademq́; compoſitione, uel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant, nihil efficacius rubi mora ſerentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluãtur eo oris ulcera, & ſedis foueantur: tantaq; uis eſt, ut ſpõgiæ ipſæ lapideſcant. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præci-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

puo remedio calculosis. Alia est cynorhoda, quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & sarcocolla, et de oporice medicinæ. Cap. XIIII.

Ynosbaton, alij cynospaston, alij neurospaston uocant, folium habet uestigio hominis simile.
c Fert & uuam nigram, in cuius acino neruũ habet, unde neurospastos dicitur. Alia est à cappari, quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Neruus eius cum mastiche Chia commanducatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes colligitur. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, aluum sistit & sanguinem: Item dentes collutos decocto. Eodem succo fouentur sedis atque genitalium ulcera. Cinis è radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus est, quoniam in Ida non aliàs nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribusq;, sub arborum umbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris, stomaticisq; ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præstat quæ supra dicta. Inter genera ruborũ rhamnos appellatur à Græcis, candidior & fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non ut cæteri aduncis, folijs maioribus. Alterum genus eius syluestre nigrius, & quadantenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum, quod uocatur lycium. Semen

secundas trahit. Alterq; ille candidior astringit magis, refrigerat, collectionibus et uulneribus accommodatior. Folia utriusque & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præstantius è spina fieri tradunt, quam & pyxacanthen chironiam uocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniã longe præstantissimum existimatur Indicum. Coquuntur in aqua tusi rami, radicesq;, summæ amaritudinis, æreo in se ferè per triduũ, iterumq; exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amaris succis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo succo faciem purgat, & psoras sanat, erosos angulos oculorum, ueteresq; fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingiuas, tussim, sanguinis excreationes, fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex ulceribus fluat, illitum, rhagadas, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, & serpentia, ac putrescentia. In naribus clauos, suppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinsecus nigris, intus ruffis: cum fregeris, cito nigrescentibus. Astringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipue ad genitalia. Sunt qui & sarcocollã spinæ lachrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluxiones. Illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit. Melior, quo candidior. Vnum etiamnum arborem medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen uocant. Fit ad dysentericos stomachiq; uitia, in congio musti albi, lento uapore decoctis malis cotoneis quinque cum suis seminibus, punicis totidem, sor-

borum ſextario, & pari menſura eius quod rhus Syriacon uocant, croci ſemuncia. Coquitur uſque ad craſſitudinem mellis. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominũ in ambiguo fecere, an ne arborũ eẽnt.

De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, et chamæſyce, & chamæciſſo, & chamæleuce, & chamæcypariſſo, & ampelopraſo, & ſtachye, et clinopodio, & centunculo, & clematide Aegyptia medicinæ. Cap. XV.

c Hamædrys herba eſt, quæ Latine triſſago dicitur. Aliqui eam chamædropem, alij teucrió appellauere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuiſura quercus. Alij ſerratam, & ab ea ſerram inuentam eſſe dixere, flore pené purpureo. Carpitur prægnans ſucco in petroſis, aduerſus ſerpentiũ uenena potu illituq; efficaciſſima: Item ſtomacho, tuſſi uetuſtæ, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit, urinam & menſes ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis uſque ad tertias. Faciunt & paſtillos, terentes eam ex aqua. At ſupradicta ſanat & uomicas, & uetera ulcera, uel ſordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne unico ramulo eſt cubitali feré, folio tenui lauri ſimilitudine. Semen rubens admixtum folijs illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat. Ad tormina cum uino bibitur. Menſes ſuccus eius &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

urinam ciet potu, partusq́; difficiles in lana appositus.

Chamelæa similitudinem foliorum oleæ habet, sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemq́;, folijs in duabus absinthij partibus decoctis, succoq́; eo cum melle poto. Folijs impositis & ulcera purgantur. Aiunt, si quis ante solis ortum eã capiat, dicatq́; ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id uitium. Quoquo modo collectam iumẽtorum pecorumq́; oculis salutarem esse. Chamæsyce lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisq́; nascens. Claritati oculorum, & contra suffusiones utilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in uino cocta, iniuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & uerrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis ferè, foliosa: cum floret existimari potest alba uiola, radice tenui, cuius bibunt ischiadici folia tribus obolis, in uini cyathis duobus VII. diebus, admodum amara potione.

Chamæleucen apud nos farranum siue farfugium uocant. Nascitur secus fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurnibulum imbibitur in uetere tussi. Chamæpeuce laricis folijs similis, lumborum & spinæ doloribus propria est. Chamæcyparissos herba ex uino pota contra uenena serpẽtium omnium scorpionumq́; pollet. Ampeloprason in uinetis nascitur, folijs porri, ructu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Vrinam & menses ciet, eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumq́;. Datur & à partu mulieribus, & contra

tra canis morsum. Ea quoque quæ stachys uocatur porri similitudinẽ habet, longioribus folijs pluribusq́;, & odoris iucundi, colorisq́; in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodion, alij cleonicion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine, nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum præbens. Bibitur ad conuulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: Item decoctæ succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia uolumina dilatis. Itali centunculum uocant nostratis folijs, ad simĩlitudinem capitis penularum iacentem in aruis. Græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in uino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymelite, aut aquæ calidæ cyathis quinque denarij unius pondere, sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, unam quam, aliqui echiten uocant, alij lagnem, nonnulli tenuem scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ ramos habet, nisi quòd nigriora minoraque sunt folia. Inuenitur in uineis aruisq́;. Estur ut olus cum oleo ac sale. Aluum ciet. Eadem à dysentericis cum lini semine in uino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo uiridi, phthisicos iuuant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant, Venerem stimulant. Est & alia clematis Aegyptia cogno-

mine, quæ ab alijs daphnoides, ab alijs polygonoides uocatur, folio lauri, longa tenuisq́;, aduersus serpẽtes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maxime gignit.

De aro & dracunculo, & dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio, et myrrhi, et onobrichi medicinæ. Cap. XVI.

Quæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. Glaucias satu discreuit, dracontium syluestrem arum pronunciando. Aliqui radicem aron appellauerunt, caulem uero dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus uocatur. Nanque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multoq́; maiorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi ferues mordaxq́; tradendo: tantumq́; inesse ei uirus, ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primum in cibis fœminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. Pectoris uitia purgare, & aridum in potione inspersum, aut ecligmate, urinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho, interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere. Item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum uitio infundere, lentigines ex melle illi-

nentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena: pleureticis, peripneumonicis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Dieuches tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permixtũ in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines ac stomachi uitia discutit, tussim decocti ius cum melle.

Vlcera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale, recentia uel sicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit: ad menses trahendos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si à partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniantur: perunctos quoque aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In folijs ari caseus optime seruari traditur. Dracunculus quem dixi, hordeo maturescente effoditur luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorem: ut & menses, si ferro non attingatur, sistat.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem quod Græci dracontion uocant, triplici effigie demonstratum mihi est, foliis betæ non sine thyrso, flore purpureo. Hoc est simile aro. Alii radice longa ueluti signata articulosaq; monstrauere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit folio maiore quàm cornus, radice harundinea, totidem ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos, totidem'q; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Est & aris quæ in eadem Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribus'q; foliis, & utique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, alteram unum tantum emittens. Medetur utraque ulceribus manantibus. Item combustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqua, & postea tritarum rosaceo addito. Sed unum miraculum ingẽs, contacto genitali cuiusque fœminini sexus animal in perniciem agi. Myriophyllon, quod nostri millefolium uocant, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis foliis, unde & nomen accepit. Nascitur in palustribus, magnifici usus ad uulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & uesicæ, & suspiria, præcipitatis'q; ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam, eximii usus ad uulnera: boũ neruos abscisos uomere solidari ea, rursus'q; iungi addita axungia affirmans. Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. Contra tormina atque stranguriã, laterum præcordiorum'q;

dolores bibuntur rami eius quini seniue. Myrrhis quã alii smyrrhizam, alii myrrham uocant, simillima est cicutæ, caule foliisq; & flore minor tantum & exilior, cibo non insuauis. Ciet menstrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoq; in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinæ modum & inspersa uino albo, stranguriam finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

De coriacea, & callicia, et menaide, & aliis XXIII. & medicinis earum, quas quidam magicas esse dicunt, & de considia, & de aproxi, et recidiuis amorum. Cap. XVII.

In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atq; Democritus, consectati magos. Coriacesia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit, quarũ mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foueantur, dicit. Eundem effusum in herba qui uestigio contigerint, aut forte resperſi fuerint, insanabiles perire, monstrifica prorsus natura ueneni, præterquam contra uenena. Ab eodem Py-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

thagora aproxis appellatur herba, cuius radix e longinquo concipiat ignes ut naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit, Si qui morbi humano corpori acciderint florēte aproxi, quamuis sanatos, admonitionem eorum sentire quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & uiolam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc uolumen eius à quibusdam Cleemporo medico ascribi. Pythagoræ pertinax fama antiquitasq; uindicant. Et idipsum autoritatem uoluminibus affert, si quis alius curæ suæ opus, illo uiro dignum iudicauit: quod fecisse Cleemporū, cum alia suo & nomine ederet, quis credat? Democriti certe chirocmeta esse constat. At in his ille post Pythagoram magorum studiosissimus, quanto portentosiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Qua de causa et marmaritin uocari. Magos utique ea uti, cum uelint deos euocare. Achemenidon, colore electri sine folio, nasci in Tardastilis Indiæ, cuius radice in pastillos digesta, in dieq; pota in uino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eādem hippophoruada appellat, quoniam equæ præcipue caueant eam. Theombrotiō XXX. schœnis à Choaspe nasci, pauonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem à regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemq; mentis: eandem semnion à potentiæ maiestate appellari. Aliam dein de adamantida, Armeniæ Cappodociæq; alumnam. Hac admota, leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore, colligi cum sol in leone sit: huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappodocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ urinæ aspersu recreari. Aethiopida in Meroë nasci. Ob id & meroidem appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimam è mulso potam. Ophiusam in Elephantine eiusdem Aethiopiæ, liuidam, difficilem'q; aspectu: qua pota terrorem, minas'q; serpentium obuersari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant, ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinum. Thalassęglen circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamauntis appellatur. Hac pota lymphari homines, obuersantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cum myrrha & uino, uarias obuersari species, ridendi'que finem non fieri, ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in uino palmeo. Sissitietærida à conuictu in Perside nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Casignetem, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis alijs herbis. Eandem dionysionymphadem, quoniam uino mire conueniat. Helianthen uocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo uino, perungi magos & Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem uocatur, ad liberos generandos pulchros bonosq́;: non herba, sed compositio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, uino palmeo, postea admixto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrientes, ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harũ omnium magicæ quoque uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbã æschynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridem, cuius aspersu è uino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampserotem celeber arte grammatica paulo ante, cuius omnino tactu redirent amores uel cum odio depositi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinæ. Cap. XVIII.

ERiphiam multi prodidere. Scarabeum hæc in auena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, unde & nomen accepit. Hac ad uocem nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Aeque nota lactoris uulgo est, plena lactis, quod degustatum uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi, quam militarem uocant, quoniam uulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita. Celebratur autem & à Græcis stratio-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tis, sed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili na scitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mire, et uulnera sanat ex aceto illita: Item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

De herba quæ nascitur in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, et Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & dactylo, & fœnogræco medicinæ. Cap. XIX.

h Erba in capite statuæ nata, collectaq; alicuius in uestis panno, & alligata in lino ruffo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæcunque à riuis aut fluminibus ante solis ortum collecta, ita, ut nemo colligentem uideat, contra tertianas adalligata læuo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis, adiiciunt ut nigra sit & sterilis, alopecias emendat ungentium in sole. Cribro in limite abiecto herbæ intus extantes decerptæ adalligatæq; grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur supra fimeta ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quã canes urinam fundunt euulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur. Rombotinum arborem demonstrauimus inter arbusta. Iuxta hanc uiduam uite nascitur herba, quam Galli rhodoram uocant: caulem habet

uirgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, præcipua contra tumores feruoresq; et collectiones cum axungia ueteri tusa, ita ut ferro non attingatur: qui perunctus est despuit ad suam dexterã ter. Efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus. Herba impia uocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo uestita atque capitata. Inde alij ramuli assurgunt sua capitella gerentes, ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admixto: mirumq; traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaque & suibus dari: quæq; medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem appellant à similitudine pectinum: cuius radix cum malua tusa, omnia corpori infixa extrahit. Veternosa curat, quæ exedum uocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, alijsq; nominibus. nomas curat: efficacissimamq; aduersus scorpiones esse potam in uino aut posca reperio. Philanthropon herbã Græci appellant hirsutam, quoniam uestibus adhærescat. Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. Medetur & suibus hæc effossa sine ferro, & addita

in colluuiem poturis, uel ex lacte & uino. Quidam adijciunt & fodientem dicere oportere, Hæc est herba argemon, quam Minerua reperit suibus his remedium, qui de illa gustauerint. Tordilen alij semen silis esse dixerunt, alij herbam per se, quam et syreon uocauerũt. Neque aliud de ea proditum inuenio, quàm in montibus nasci. Combustam potu ciere menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succo eius ternis obolis hausto renes sanari. Addi radicem eius & in malagmata. Gramen ipsum est inter herbas uulgatissimum. Geniculatis serpit internodijs, crebroq; ab his, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tantum ederacea specie densius, quàm usquam fruticante, flore odorato candidoq;. Iumentis herba non alia gratior siue uiridis, siue in fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda, quod & ipsa herba tusa præstat, tueturq; ab inflammationibus plagas. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæq; tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinæ difficultatibus, ulceribus uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit. Aluum uomitionesq; sistit. Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem uel unius, uel è duabus tribus'ue herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

succida nigra iubeant, ad remedia strumae panorum'ue. Ieiunum debere esse qui colligat. Ita ire in domum absentis cui medeatur, superuenientiq; ter dicere, ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoq; id facere. Quod e graminum genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter uesicae cruciatus decoctum ex uino gramen ad dimidias a balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum: cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon uocãt: hos conuolutos naribus inserunt, extrahunt'q; sanguinis ciendi gratia. Altero quod est aiζooo simile, ad paronychia & pterygia unguium, & cum caro unguibus increuit, utuntur cum axungia, ideo dactylõ appellãtes, quia digitis medeatur. Tertiũ genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera quae serpunt. Gramen capiti circundatum, sanguinis e naribus fluxiones sistit. Camelos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta uias nascitur. Nec foenograeco minor autoritas quod telin uocant, alij carphos. Aliqui buceras, alij aegoceras, quoniam corniculis semen est simile, nos siliciam: quod quomodo sereretur, suo loco docuimus. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti foeminarum pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue contractio sit uuluae, fouentur, insidunt: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabili mensura tritum in nouem cyathis sapae, ut cum tertias par=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

tes biberint, calida lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam fœnigræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa cõtra uului cruciatus subiecit. Itemq; imposuit imo uentri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mixta farina curauit, nitro ante præparata cute, sæpius dies illinens, perungiq; præcipiens. Theodorus fœnogræco miscuit quartam partem purgati nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctum eius utilissimum sit uuluis interaneisq; exulceratis, sicuti semen articulis atque præcordijs. Si uero cum malua decoquatur, postea addito mulso potus ante cætera uuluis interaneisq; laudatur. Quippe cum uapor quoque decocti plurimum prosit. Alarumq; etiam graueolentiam decoctũ fœnigræci semen emendat. Farina porrigines capitis furfuresq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Item parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusq; quæ recedunt ab ossibus. Aceto uero subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat, mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamq; tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicatur.

005266235

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ſſ tt uu xx yy zz.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP.

Omnes ſunt quaterniones.

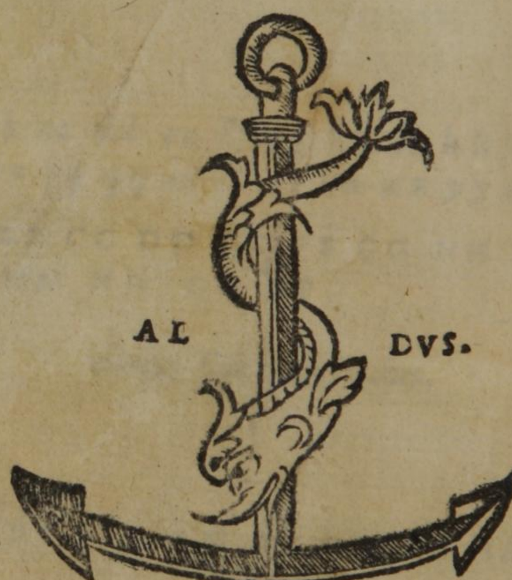
VENETIIS, IN AEDIBVS HAERE DVM ALDI, ET ANDREAE ASVLANI SOCERI,

M. D. XXXV.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

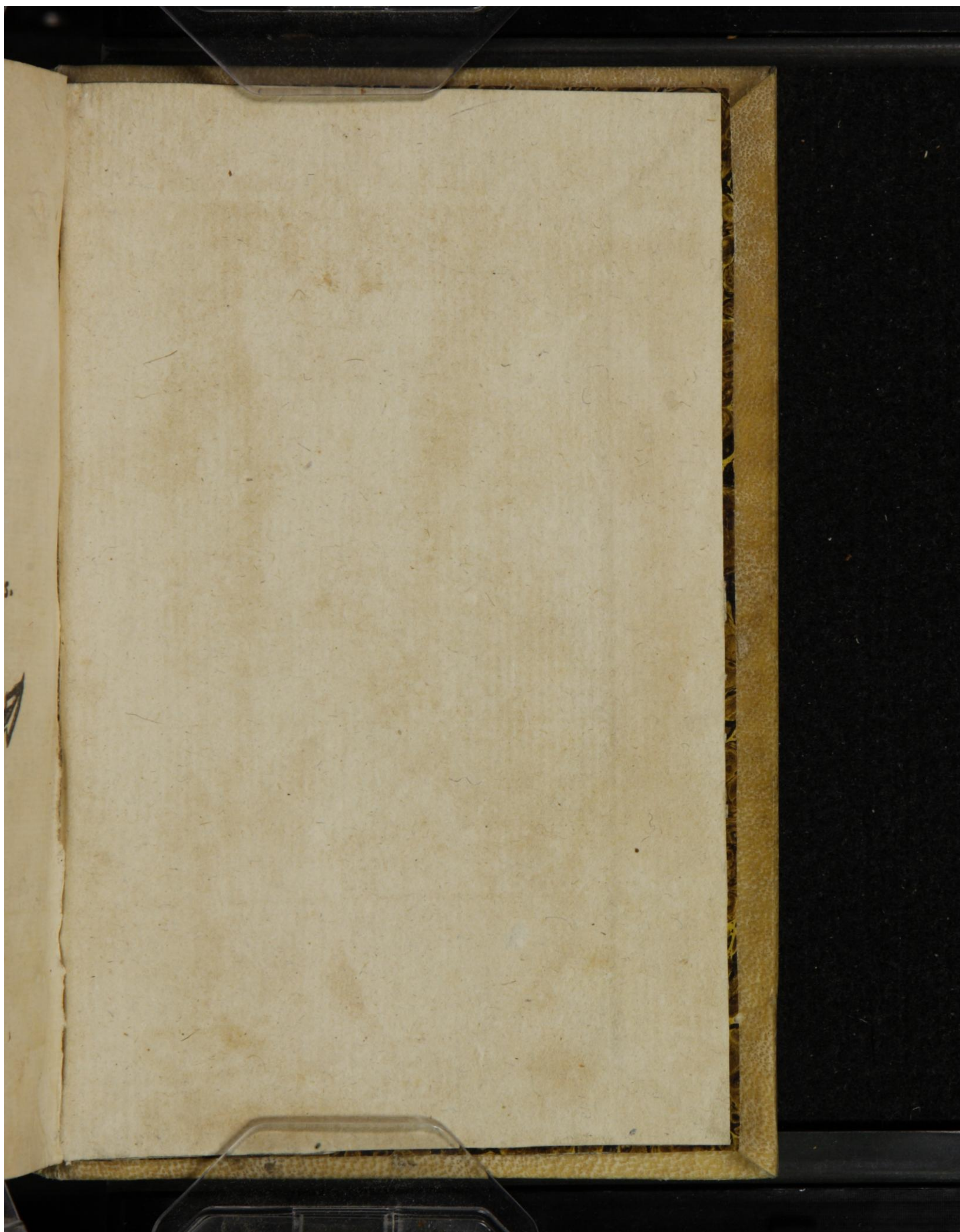

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

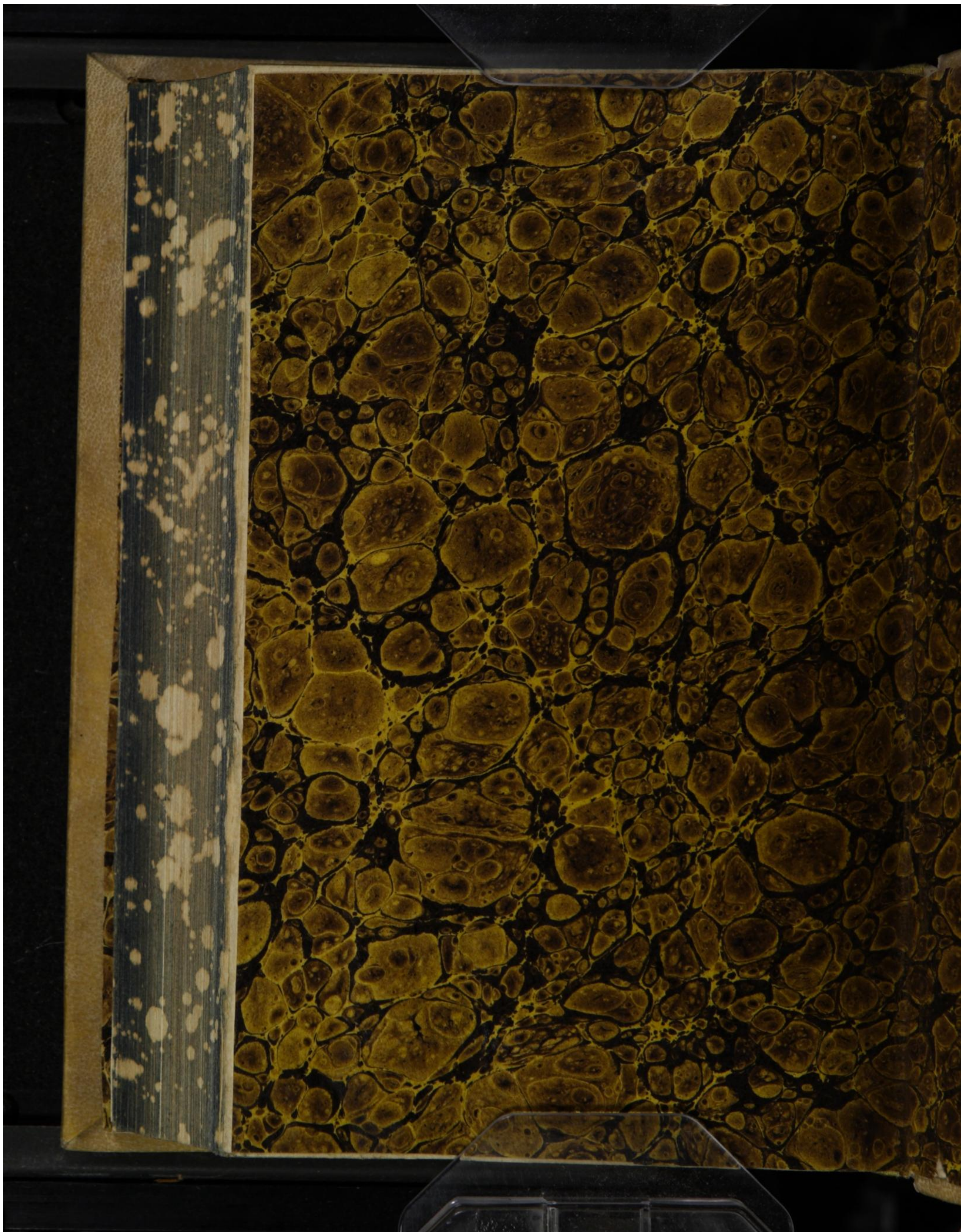

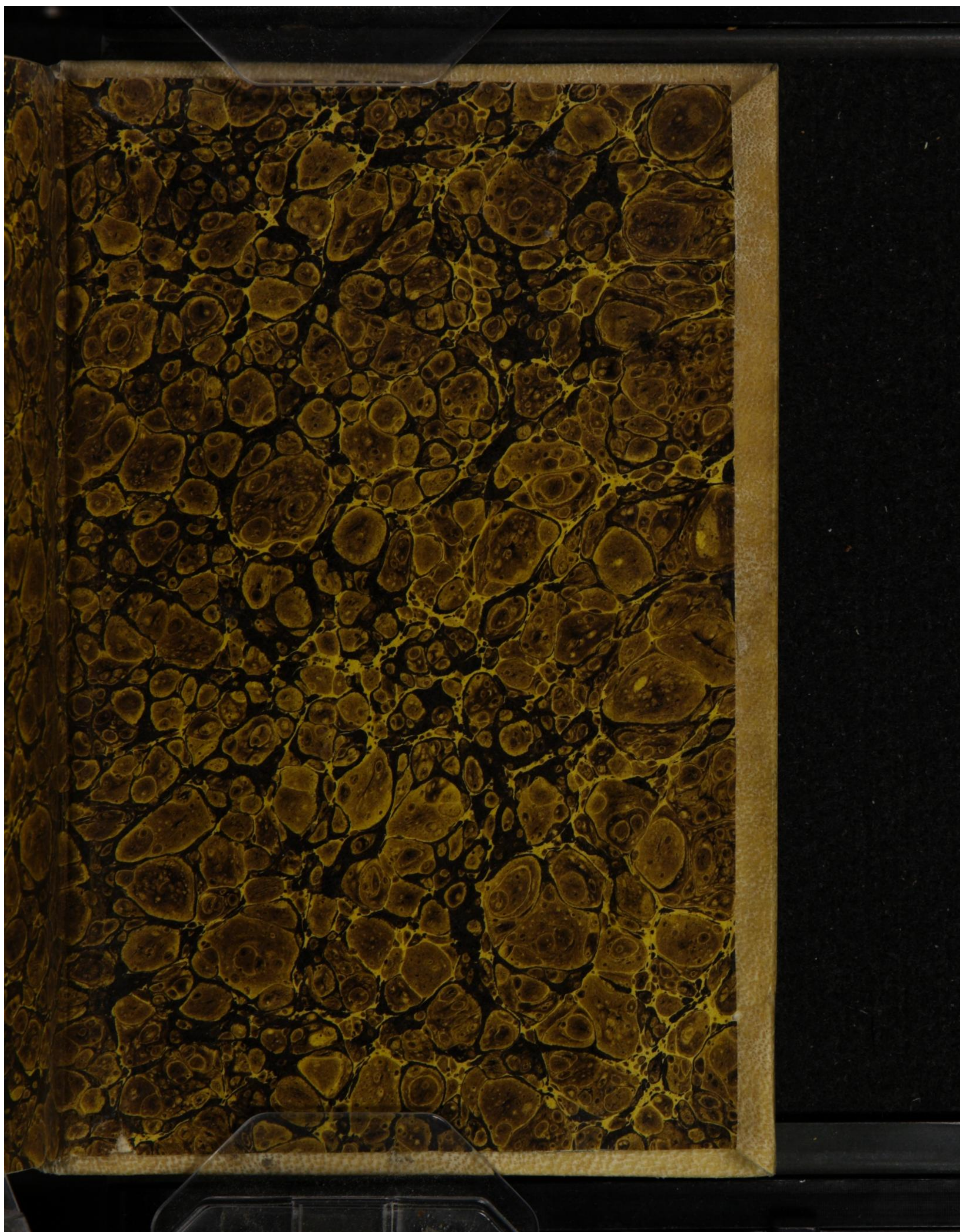
Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.3.2